КАЗНЕНИ ЗАКОНИК И КАЗНЕНИ ПОСТУПАК СУДСКИ, 1880.

Садржај

I.

Казнени законик

Уводна правила

О казнима (Глава I)

О покушају (Глава II)

О саучесницима (Глава III)

О извињујућим и казну умањујућијим околностима (Глава IV)

О олакшавајућим и отежавајућим околностима (Глава V)

О стицају (Глава VI)

О повратy (Глава VII)

О застарењу (Глава VIII)

О злочинствима и преступљењима противу владаоца, отачаства и устава (Глава IX)

О злочинствима и преступљењима противу закона, власти и јавног поретка (Глава X)

О злочинствима и преступљењима чиновника у званичној дужн. (Глава XI)

О злочинствима и преступљењима свештеника у смотрењу венчања и у смотрењу вођења протокола о рођенима, венчанима и умрлима (Глава XII)

О злочинствима и преступљењима због лажних новаца (Глава XIII)

О злочинствима и преступљењима због лажних исправа (Глава XIV)

О убиству (Глава XV)

О убиству деце, нарочито копилади (Глава XVI)

О побацивању деце (Глава XVII)

О одбацању деце и слабомоћних (Глава XVIII)

О повреди тела (Глава XIX)

О злочинствима и преступљењима противу личне слободе (Глава XX)

О злочинствима и преступљењима противу благонаравија (Глава XXI)

О лажном оптужењу, опадању и повреди части (Глава XXII)

О крађи и утаји (Глава XXIII)

О разбојништву, ајдуковању и насилном изнуђавању (Глава XXIV)

О превари (Глава XXV)

О банкротству (Глава XXVI)

О кривоклетнику, клетвопреступнику и лажном сведочанству (Глава XXVII)

О злоупотребљењу поверења (Глава XXVIII)

О казнимом користољубљу (Глава XXIX)

О повредитућих ствари (Глава XXX)

О опште опасним злочинствима и преступљењима (Глава XXXI)

О казнима за иступљења (Глава XXXII)

О иступљењима због непослушности према полицијским наредбама (Глава XXXIII)

О иступљењима тичућима се сигурности живота и здравља људи и домаћих животиња, и о чистоти (Глава XXXIV)

О путовима и ћупријама, путницима и њиовим пасошима, скитницама и подозривим лицима (Глава XXXV)

О апсеницима и њиовим чуварима (Глава XXXVI)

О кућним старешинама и њиовој чељади, о газдама и слугама (Глава XXXVII)

О повреди личне сигурности и части (Глава XXXVIII)

О иступљењима у смотрењу тишине и у смотрењу забрањених игара (Глава XXXIX)

О иступљењима противу вере, наравствености и благих обичаја (Глава XL)

О касапима, механџијама, цигљарима и топачима (саланџијама) (Глава XLI)

О иступљењима тичући се општине, нарочито о потрици (Глава XLII)

О обичним иступљењима при продаји и еснафској радњи, и о мањој превари и крађи (Глава XLIII)

О иступљењима, којима се чини штета општини, нарочито о онима, која се тичу утврђења обала и река (Глава XLIV)

О застарењу иступљења (Глава XLV)

Стварни регистар

II

Законик о поступку судском у кривичним делима

Општа правила (Глава I)

О истражујућим и ислеђујућим властима (Глава II)

О приватном тужиоцу (Глава III)

О надлежности судова (Глава IV)

О искључењу ислеђујућих званичника и судија у опште (Глава V)

О претходном ислеђењу дела у опште (Глава VI)

О вештачком прегледу (Глава VII)

О истраживању по кући, претресу ствари и лица и узапћивању писама (Глава VIII)

О испиту сведока (Глава IX)

О ислеђењу кривице извесног лица (Глава X)

О позиву, доводу и притвору обвињеног (Глава XI)

О испиту обвињеног (Глава XII)

О закључењу полицијског ислеђења (Глава XIII)

О ислеђењу злочинства и преступљења чиновника и свештеника у званичној дужности (Глава XIV)

О решењу, оће ли се оптужени под суд ставити, и оће ли се из слободе или из притвора бранити (Глава XV)

О судском дослеђењу, припреми за коначни претрес и о коначном претресу (Глава XVI)

О доказима (Глава XVII)

О пресуђењу (Глава XVIII)

О изјављивању незадовољства на апелациони суд и суђењу у апелационом суду (Глава XIX)

О жалби на касациони суд (Глава XX)

О извршењу пресуде (Глава XXI)

О накнади штете учињене казнимим делом (Глава XXII)

О отсуствујућим и одбегшим кривцима (Глава XXIII)

О трошковима (Глава XXIV)

О повторном ислеђењу и суђењу (Глава XXV)

О повраћају права осудом због злочинства изгубљених (Глава XXVI)

Стварни регистар

III

Конвенција о издавању криваца између Србије и Италије

IV

Правила о томе, како ће се обдржавити притворени код судова окружних за време кривичног ислеђења и суђења

V

Правила о држању реда и чистоће у притворима судским

VI

Закон о пороти

О избору поротника

О надлежности, саставу и раду поротних судова

О жалби на касациони суд

VII

Закон о печатњи

О штампарској и о књижарској радњи

О одржавању реда у штампарским пословима

О кривичном поступку у штампарским парницама

О кажњењу криваца учињених печатњом

VIII

Закон о министарској одговорности

IX

Закон о чиновницима грађанског реда и постављању у стање покоја с пензијом свију чиновника у опште

Општи део

Други део. Дужности и права чиновника

Трећи део. Привремено удаљавање из службе

Четврти део. Одржање реда у служби

Пети део. О поступању са чиновницима, који се због злочинства или преступљења у званичној дужности или ван ове под суд дају

Шести део. Постављање у стање покоја с пензијом свију чиновника у опште

X

Закон о правозаступницима

Општи део

О постављању правозаступника

О правима и дужностима правозаступника

О награди и трошковима правозаступника

О дисциплинарном кажњењу правозаступника

О привременом удаљавању од правозаступничке радње

О престанку права на правозаступништво

Закључење

XI

Правила о домаћем реду апсанског заведења у Пожаревцу

Примање осуђених у заведење

Поступање са осуђенима

Издржање осуђених

Рад осуђених

Дисциплинарне казне

Отпуст из заведења

XII

Пропис о храни осуђеника

XIII

Домаћа правила за апсенско заведење у Пожаревцу

XIV

Дужности управитеља београдског апсанског заведења

XV

Дужности рачуновође београдског апсенског заведења

XVI

Дужности свештеника београдског апсенског заведења

XVII

Пропис дужности апсанџије

XVIII

Правила, по којима се има управљати у болници казнителног завода у Београду

О примању болесника у болницу и отпуштању из ове

Дужности лекара

Дужности комисара болнице

О болничарима и њиховим дужностима

Дужности кувара

О храни болесника

О поступању у болници

О прибору болнице

Настављење за извршење ових правила

XIX

Правила за чуваре у казнителном београдском заводу

Дужности чувара у опште

Дужностима простих чувара

Дужности десетара

Дужности затварача

Дужности педесетора

XX

Закон о условном отпуштању криваца из казнителних заведења

Упуства за извршење овога закона

XXI

Уредба о томе, како ће полицијске власти с полицијским преступницима поступати и како ће их оне казнити

инв. бр.
3885

КАЗНЕНИ ЗАКОНИК

и

КАЗНЕНИ ПОСТУПАК СУДСКИ

са

ЗАКОНОМ О ПОРОТИ; ЗАКОНОМ О ПЕЧАТЊИ; ЗАКОНОМ О МИНИСТАРСКОЈ ОДГОВОРНОСТИ; ЗАКОНОМ О ЧИНОВНИЦИМА ГРАЂАНСКОГ РЕДА; ЗАКОНОМ О ПРАВОЗАСТУПНИЦИМА; ЗАКОНОМ О УСЛОВНОМ ОТПУШТАЊУ КРИВАЦА ИЗ КАЗНЕНИХ ЗАВЕДЊА; КОНВЕНЦИЈОМ О ИЗДАВАЊУ КРИВАЦА ИЗМЕЂУ СРБИЈЕ И ИТАЛИЈЕ; ПРАВИЛИМА ЗА ПРИТВОРЕНИКЕ СУДСКЕ; ПРАВИЛИМА ЗА АПСАНСКЕ ЗАВОДЕ И УРЕДБОМ ПОЛИЦИЈСКОМ.

ЗА КНЕЖЕВИНУ СРБИЈУ

У БЕОГРАДУ

ШТАМПА И ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1880

I 3885

САДРЖАЈ.

I.

Казнени законик.

	страна
Уводна правила	1
О казнима (Глава I.)	4
О покушају (Глава II.)	15
О саучесницима (Глава III.)	17
О извињујућим и казну умањујућим околностима (Глава IV)	20
О олакшавајућим и отежавајућим околностима (Глава V.)	23
О стицају (Глава VI.)	27
О повратy (Глава VII).	30
О застарењу (Глава VIII.)	32
О злочинствима и преступљењима противу владаоца, отачаства и устава (Глава IX.)	36
О злочинствима и преступљењима противу закона, власти и јавног поретка (Глава X.)	41
О злочинствима и преступљењима чиновника у званичној дужн. (Гл. XI.)	51

страна

О злочинствима и преступљењима свештеника у смотрењу венчања и у смотрењу вођења протокола о рођенима, венчанима и умрлима (Глава XII.) 61
О злочинствима и преступљењима због лажних новаца (Глава XIII.) . . 63
О злочинствима и преступљењима због лажних исправа (Глава XIV.) . . 64
О убиству (Глава XV.) 67
О убиству деце нарочито копилади (Глава XVI) 70
О побацивању деце (Глава XVII) . . 71
О одбацању деце и слабомоћних (Гл. XVIII) 72
О повреди тела (Глава XIX) 73
О злочинствима и преступљењима противу личне слободе (Глава XX) . . 78
О злочинствима и преступљењима противу благонаравија (Глава XXI) . 82
О лажном оптужењу, опадању и повреди части (Глава XXII) 88
О крађи и утаји (Глава XXIII.) . . . 92
О разбојништву, ајдуковању и насилном изнуђавању (Глава XXIV.) . . 102
О превари (Глава XXV.) 108
О банкротству (Глава XXVI.) . . . 113
О кривоклетнику, клетвопреступнику и лажном сведочанству (Глава XXVII) 115
О злоупотребљењу поверења (Глава XXVIII.) 120
О казнимом користољубљу (Глава XXIX.) 122
О повреди туђих ствари (Глава XXX.) 124

страна

О опште опасним злочинствима и преступљењима (Глава XXXI.) . . . 126
О казнима за иступљења (Глава XXXII.) 131
О иступљењима због непослушности према полицијским наредбама (Глава XXXIII) 137
О иступљењима тичућима се сигурности живота и здравља људи и домаћих животиња, и о чистоти (Глава XXXIV.) 139
О путовима и ћупријама, путницима, и њиовим пасошима, скитницама и подозривим лицима (Глава XXXV.) . . 148
О апсеницима и њиовим чуварима (Глава XXXVI.) 153
О кућним старешинама и њиовој чељади, о газдама и слугама (Глава XXXVII) 155
О повреди личне сигурности и части (Глава XXVIII). 158
О иступљењима у смотрењу тишине и у смотрењу забрањених игара (Глава XXXIX.) 160
О иступљењима противу вере, нравствености и благих обичаја (Глава XL) 162
О касапима, механџијама, цигљарима и топачима (саланџијама), (Глава XLI.) 168
О иступљењима тичућима се општине, нарочито о потрици (Глава XLII.) . 173
О обичним иступљењима при продаји и еснафској радњи, и о мањој превари и крађи (Глава XLIII.) 178

VI.

страна

О иступљењима, којима се чини штета општини, нарочито о онима, која се тичу утврђења обала и река (Глава XLIV.) 185
О застарењу иступљења (Глави XLV.) 188
Стварни регистар 191

II

Законик о поступку судском у кривичним делима.

Општа правила (Глава I.) 207
О истражујућим и ислеђујућим властима (Глава II) 213
О приватном тужиоцу (Глава III.) . . 218
О надлежности судова (Глава IV.) . . 219
О искључењу ислеђујућих званичника и судија у опште (Глава V.) . . . 221
О претходном ислеђењу дела у опште (Глава VI.) 225
О вештачком прегледу (Глава VII.) . 226
О истраживању по кући, претресу ствари и лица и узапћивању писама (Глава VIII.) 233
О испиту сведока (Глава IX) 238
О ислеђењу кривице извесног лица (Глава X.) 249
О позиву, доводу и притвору обвињеног (Глава XI) 257
О испиту обвињеног (Глава XII) . . 263
О закључењу полицијског ислеђења (Глава XIII) 268

VII.

страна

О ислеђењу злочинства и преступљења чиновника и свештеника у званичној дужности (Глава XIV.) . . . 270
О решењу, оће ли се оптужени под суд ставити, и оће ли се из слободе или из притвора бранити (Глава XV.) 271
О судском дослеђењу, припреми за коначни претрес и о коначном претресу (Глава XVI.) 280
О доказима (Глава XVII) 295
О пресуђењу (Глава XVIII.) 305
О изјављивању незадовољства на апелациони суд и суђењу у апелационом суду (Глава XIX) 313
О жалби на касациони суд (Глава XX.) 317
О извршењу пресуде (Глава XXI.) . . 320
О накнади штете учињене казнимим делом (Глава XXII.) 324
О отсуствујућим и одбегшим кривцима (Глава XXIII.) 329
О трошковима (Глава XXIV.) . . . 335
О повторном ислеђењу и суђењу (Глава XXV.) 341
О повраћају права осудом због злочинства изгубљених (Глава XXVI) 346
Стварни регистар 353

III.

Конвенција о издавању криваца између Србије и Италије 375

IV.

страна

Правила о томе, како ће се обдржавити притворени код судова окружних за време кривичног испитивања и суђења 391

V.

Правила о држању реда и чистоће у притворима судским 397

VI.

Закон о пороти

О избору поротника 401
О надлежности, саставу и раду поротних судова 408
О жалби на касациони суд 418

VII.

Закон о печатњи

О штампарској и о књижарској радњи 424
О одржавању реда у штампарским пословима 425
О кривичном поступку у штампарским парницама 432
О кажњењу кривица учињених печатњом 434

VIII.

Закон о министарској одговорности . 449

IX.

страна

Закон о чиновницима грађанског реда и постављању у стање покоја с пензијом свију чиновника у опште

Општи део 459
Други део. Дужности и права чиновника 463
Трећи део. Привремено удаљавање из службе 470
Четврти део. Одржање реда у служби 473
Пети део. О поступању са чиновницима, који се због злочинства или преступљења у званичној дужности или ван ове под суд дају 485
Шести део. Постављање у стање покоја с пензијом свију чиновника у опште 491

X.

Закон о правозаступницима.

Општи део 499
О постављању правозаступника . . 506
О правима и дужностима правозаступника 507
О награди и трошковима правозаступника 516
О дисциплинарном кажњењу правозаступника 525
О привременом удаљавању од правозаступничке радње 527
О престанку права на правозаступништво 528
Закључење 530

X.

XI.

Правила о домаћем реду апсанског заведења у Пожаревцу.

страна

Примање осуђених у заведење . . . 533
Поступање са осуђенима 536
Издржање осуђених 540
Рад осуђених 545
Дисциплинарне казне 549
Отпуст из заведења 553

XII.

Пропис о храни осуђеника 555

XIII.

Домаћа правила за апсенско заведење у Пожаревцу 559

XIV.

Дужности управитеља београдског апсанског заведења 564

XV.

Дужности рачуновође београдског апсанског заведења 568

XVI.

Дужности свештеника беогртдског апсенског заведења 571

XVII.

Пропис дужности апсанције 574

XI.

XVIII.

Правила, по којима се има управљати у болници казнителног завода у Београду

страна

О примању болесника у болницу и отпуштању из ове 577
Дужности лекара 582
Дужности комисара болнице . . . 587
О болничарима и њиховим дужностима 591
Дужности кувара 594
О храни болесника 594
О поступању у болници 600
О прибору болнице 603
Настављење за извршење ових правила 606

XIX.

Правила за чуваре у казнителном београдском заводу 617
Дужности чувара у опште 620
Дужности простих чувара 624
Дужности десетара 625
Дужности затварача 626
Дужности педесетора 630

XX.

Закон о условном отпуштању кривца из казнителних заведења . . . 637
Упуства за извршење овога закона . . 641

XXI.

Уредба о томе, како ће полицијске власти с полицијским преступницима поступати и како ће их оне казнити 671

Штампарске погрешке:

На страни 7. у §. 22. у другом реду у место речи „двадесет“ треба да стоји реч „дванајест“

На страни 21. у §. 55. у првом реду место речи „двадесет“ треба да стоји реч „дванајест“.

На страни 51. одмах у почетку у место Гл. XII. треба да стоји Глава XI.

На страни 108. у §. 251. у другом реду место речи „и користољубивих“, треба да стоје речи „из користољубивих“.

На страни 109. у §. 252 у другом реду озго у место речи „робијом“ треба да стоји „бојем“,

На страни 176. у §. 377. у трећем реду место речи „и попаши“, треба да стоје речи „о попаши.“

На страни 181. у §. 384. тачки под 2. у другом реду место речи „звати“ треба да стоји реч „знати“.

На страни 245 у §. 109. у другом реду место речи „саглашавају„ требе да стоји реч „не саглашавају“.

На страни 247. у другом одељку §. 113 у место речи: „сведоци се заклињати“, треба да стоје речи: „сведоци се заклињу“.

XIII.

На страни 273. у §. 165 између речи „дана“ и речи „кад“ изостављене су сасвим речи „од дана“.

На страни 289. у §. 205. у другом реду у место речи „и“ треба да стоји реч „или“.

На страни 471. у §. 34. у другом реду одозго у место речи „обвијање“ треба да стоји реч: „одбијање“.

На страни 528. после §. 63. у место речи: „О преступку права итд.“ треба да стоје речи: „О престанку права итд“.

К. В. №. 986. II.
Сав. №. 244. II.

НРС НАРОДНА СКУПШТИНА БИБЛИОТЕКА Београд

МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ ПРВИ,

КЊАЗ СРПСКИ.

У САГЛАСИЈУ С САВЕТОМ ОПРЕДЕЛИЛИ СМО И ОПРЕДЕЉУЈЕМО:

КРИМИНАЛНИ (КАЗНИТЕЛНИ) ЗАКОНИК

ЗА КЊАЖЕСТВО СРБИЈУ.

УВОДНА ПРАВИЛА.

§. 1. Сва казнима дела или су злочинства или преступљења или иступљења.

Злочинство је оно дело, за које закони доносе смрт или робију или заточење.

Преступљење је оно дело, за које закони доносе затвор дужи од месец дана, или лишење звања, или новчану казну више од тридесет талира, или бој више од тридесет удараца.

Иступљење је оно дело, за које закони доносе затвор до месец дана, или новчану казну до тридесет талира или бој до тридесет удараца.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута).

§. 2. За које дело није у закону, пре него што је учињено, казано, да ће се и како ће се казнити онај, који га учини, за оно се не може нико ни осудити.

§. 3. Незнање закона никога не оправдава.

§. 4. Где се год у овом законику каже Србин, под том речи разуме се сваки грађанин српски, био он које му драго вере и народности.

§. 5. Ко год учини у Србији какво казнимо дело, судиће се и казнити по казнителним законима ове земље.

§. 6. Ни један Србин неће се издавати страној власти да га она испитује и казни за дела казнима, која би овај учинио било у Србији било у страној држави.

§. 7. Србин, који учини у страној земљи злочинство или преступљење према Србији или српској власти или према Србину, судиће се и казнити по српским законима, ако није за исто дело у страној земљи већ кажњен. *Овако исто поступиће се и у смотрењу иступљења изложеног у §. 391. казнит. законика.*

(Ова тачка додата је допуном закона од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29.)

§. 8. Србин, који у страној земљи учини злочинство или преступљење према страној држави или према страним властима или према странцу, па не буде за исто дело у страној држави већ

кажњен, а тужи га онај, кога се тиче *или власт његова, изузимајући случајеве, где по пропису закона има места само приватној тужби,* суди ће се и казнити по законима српским; но ако закон оне земље, у којој је дело учињено, не би таково никако казнио или би био блажији од српскога, то ће му српска власт по њему судити.

Овако исто поступиће се и у смотрењу иступљења изложеног у §. 391. казнит. законика.

(И за овај §. види допуну од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29.)

§. 9. Војник српски прост или официр за дела казнима, која учини кад није под барјаком него на отпусту, судиће се и казнити по овом законику; а кад је под барјаком судиће се и казнити по овом законику само онда, ако у војним законима није другчије наређено.

§. 10. Онај, који је казнимим делом оштећен, има право да тражи од кривца накнаду те штете, не сматрајући оће ли и каква казна кривца за његово дело постићи.

§. 11. Ако се какво казнимо дело учини под једним казнителним законом, а суди се у време, кад се тај закон промени и постане други, онда ће се свагда пресудити и казнити по оном од та два закона, који за кривца буде блажији.

ЧАСТ ПРВА.

О кажњењу злочинстава и преступљења у опште.

ГЛАВА I.

О казнима.

§. 12. Кривац се може осудити на следеће казни:

1. на смрт,
2. на робију,
3. на заточење,
4. на затвор,
5. на лишење звања,
6. на новчану казну,
7. на бој, (Ова је казна укинута законом од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37.)
8. да изгуби грађанску част,
9. да му се одузму неке ствари,
10. да му се забрани извесну радњу радити,
11. да се протера,
12. *да буде под полицијским надзором.*

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9.)

§. 13. Ко се осуди на смрт, убиће се из пушака и одма укопати.

§. 14. Робија се не може одсудити дужа од двадесет година, ни краћа од две године.

Осуђени на робију држаће се у кући робијашници; радиће тешке послове у пољу или у робијашници; носиће на ногама окове лаке или тешке, како коме суд одсуди. Лак ће оков бити од две, а тежак од четири оке.

Женско на робију осуђено неће се оковати, а радиће тешке послове, но само у робијашници.

Осуђени на робију издржаваће се сви о државном трошку и имаће једнако одело: мушки мушко, а женскиње женско.

§. 15. Заточење не може се одсудити дуже од двадесет година, ни краће од две године.

Заточеници држаће се у особеној кући; неће се нагонити на рад нити ће се оковити; добијаће рану од државе, а ко хоће може се о свом трошку ранити, али не по својој вољи но како буде наређено особеним законом; сиромахе ће држава и одевати.

§. 16. Осуђени на смрт може тестаментом наредити шта са његовима имањем има да буде.

§. 17. Осуђени на робију или заточење могу такође тестаментом за своје имање наређивати; но другчије не могу њим управљати ни располагати, нити с ким какав уговор правити док су на робији или у заточењу. Само кад суд нађе за нужно поставити робијашу или заточе-

нику стараоца за његово имање, запита ће и њега, кога би желео за стараоца.

§. 18. Ко се осуди на смрт или на робију или заточење, губи по самом законику чим му пресуда извршителна постане:

1., право на сва државна, црквена, општинска или друга јавна и почастна звања, као и право на све оне народне службе и послове, за које се траже поштеног имена људи, као право бити скупштинар народни и бирати посланике за народну скупштину, давати глас у којим му драго јавним делима, бити изабрани судија, бити сведок, судити о чему као вештак, бити чији пуномоћник, тутор или старалац;

2., Све чинове, титуле и достојанства, и право носити знаке одличија или почасти.

3., Право на сваку пензију, благодејања и помоћи од државе или јавних заведења. § 280

§. 19. Кад ће се и на који начин осуђени због злочинства моћи повратити у она права, која по §. 18. изгуби, определиће се у казнителном поступку судском.

§. 20. Затвор не може бити дужи од пет година ни краћи од тридесет дана, осим случаја где закон то допушта.

Осуђени на ову казну радиће у затвору оне послове које су пре тога радили, или који за кога најсходнији буде; но суд може пресудом

од рада ослободити болешљиве и оне који би то по чему другом заслуживали. Чиновници пак и свештеници на затвор осуђени не могу се никако на рад нагонити. Сви ће се затвореници ранити о трошку државном, а ко хоће моћи ће се ранити о свом трошку али не по својој вољи но како буде нарећено особеним законом; сиромахе ће држава и одевати.

Но ако би ког на затвор осуђеног лица било такво занимање, које се по својој природи или према устројству аисеничког заведења у самом заведењу неби могло радити, као што су тежачки и неки од рукоделских послова, то ће се такво лице на те његовом пребашњем занимању својствене послове моћи и изван заведења употребити, нб само по потреби правителственој.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 21. Где се затвор на дане и месеце одређује, узима се у један дан двадесет и четири сата, а у један месец тридесет дана.

§. 22. Кад се затвор промењује у робију или заточење, онда се за двадесет месеци затвора узима осам месеци робије или заточења.

§. 23. Почетак робије, заточења и затвора рачуна се од дана прве пресуде, ако је осуђени *у притвору*, а ако није, онда се рачуна од дана,

кад се он по саопштеној му извршителној пресуди сдободе лиши.

(Види допуну од 18. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 24. Чиновници и свештеници место робије осуђиваће се на заточење, узимајући годину дана заточења за годину дана робије.

Исто тако може суд и друге поштене грађане место робије на заточење осудити, ако кривац по каквоћи злочиног дела то заслужује.

Но и чиновнике и свештенике може суд на робију осудити, нарочито због безчестећих и опште опасних дела, као што су: опасне крађе, убиства из користољубља или други ниски умишлаји, разбојништва, ајдуковања, опште опасна паљења и трочања.

§. 25. Ко се осуди да се лиши звања, тај не може после добити државну службу најмање за годину дана, а највише за пет година, како му суд одсуди. Ко се лиши звања, тај губи и сва права и одличија која су са званьем скопчана.

§. 26. Ако се онај, који се осуди да се лиши звања, уједно осуди и на затвор, то ће се оно време, за које осуђени по §. 25. не може добити државну службу, рачунати од дана издржаног или помиловањем опроштеног затвора.

§. 27. Новчана казна не може бити мања од једног талира.

На новчану казну може се кривац и уз друге овим законом одређене казне осудити, но само у оним случајима, где закон то допушта.

Новчана казна узимаће се у државну касу.

§. 28. Кад је новчана казна толика, да је кривац не може исплатити трећином свог имања, то ће му она заменити се затвором, узимајући за један до два талира један дан затвора; само кад је новчана казна већа од триста талира, онда се може једним даном затвора заменити до три талира.

§. 29. Кад се кривац осуди на новчану казну уз робију или заточење, па му по §. 28. треба ову заменити, то му се она неће заменити затвором, него робијом или заточењем, променивши најпре новчану казну на затвор по §. 28. па онда затвор на робију или заточење по §. 22.

§. 30. У оним случајима, у којима је дозвољено суду да бира оће ли кривца осудити на новчану казну или на бој, или оће ли га осудити на новчану казну или на затвор, суд ће осуђивати на новчану казну само у блажијим случајима.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37 којим је телесна казна укинута).

§. 31. Новчана казн може се по смрти кривца из његовог носмртног имања наплатити само онда

ако му је пресуда пре него је он умро извршителном постала.

§. 32. (Укинут законом од 11. Децембра 1873. Зборник XXVI. стр. 37.)

§. 33. Ако осуђени на бој не би могао такови поднети, то ће му се заменити затвором овако:

Десет до петнајест удараца затвором од три до петнајест дана.

Шестнајст до двадесет и пет удараца, затвором од петнајест до месец дана.

Двадесет и шест до четрдесет удараца, затвором од једног до три месеца.

Четрдесет и један до педесет удараца затвором од три до шест месеци.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. по коме је телесна казна укинута, и по коме овај §. служи само за мерило при одсуђивању казне затвора у место боја.)

§. 34. Ко се осуди да изгуби грађанску чест, он губи сва она права, која су казана у §. 18. најмање за годину дана, а најдуже за пет година, како коме суд одсуди.

Речена права губи осуђени од оног дана, кад му пресуда извршном постане, а речено му се време, за које он та права губи, почиње рачунати од дана, кад издржи или му се опрости казна, уз коју је осуђен на губитак грађанске части.

§. 35. *Влашћу могу се одузети (конфисцирати) само поједине ствари кривца, и то оне, које су казнимим каквим делом произведене, или којима се кривац за извршење каквог казнимог дела послужио, или их на то наменио, ако су све ствари кривца или његовог саучестника. Ствари ће се све или уништити, или на ползу земаљску, било продајом или иначе, обратити, зашто која буде, о чему ће суд свагда у пресуди својој по самом казнимом делу изреченој решавати.*

Ако садржај каквог печатаног или непечатаног писменог састава, лика или других изображења казнимост дела сачињава, то ће суд у пресуди, коју по самом казнимом делу изриче, у исто време и уништење свију налазећих се екземилара и за то опредељених форми или плоча изрећи.

Но ако не би цео састав, лик или изображење противузаконитост садржавало, но само поједина места или чести истога, то ће се само ова противузакона места или оне части форми или плоча уништити, на којима се то наоди.

Означене ствари одузеће се и онда, кад би кривац пре умро но што је пресуда изречена.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 36. Ко се осуди да не може извесну радњу радити, тај неће смети никад или за неко време,

како коме суд одсуди, сам за себе и на своје име (самостално) оно занимање упражњавати и у опште ону радњу радити, у којој је радећи учинио противзаконо дело, за које се осуђује.

Коме се не забрани радња за свагда, него за неко време, томе се не може забранити дуже од пет година.

§. 37. Ко се осуди да се протера, тај неће смети долазити ни живети у она места или крајеве, за које му се у пресуди каже, донде, докле му је одсуђено.

Нико се не може осудити да се протера на дуже од две године. Само се странац може протерати и из Србије и за свагда.

§. 37. *а., Надзор полицијски не може трајати дуже од пет ни краће од једне године, како коме суд одсуди, осим дела изложених у §§. 87, 88, 89 и 90. казн. зак., када се полицијски надзор и на десет година продужити може. Он се састоји у сљедећем:*

а., који је на ту казну осуђен, за одређено у пресуди време несме се удалити никуда изван атара села или вароши, у којој живи, без знања и одобрења надлежне полицијске власти. Само у случајима ирекe потребе, која одлагања не трпи, може му надлежни кмет на своју одговорност дозволити, да може у оближње

општине отићи, и то само онда, кад у месту нема полицијске власти.

б., он мора бити ноћу од извесног до извесног времена, које му полицијска власт одреди, у свом обиталишту, или мора онде на преноћиште долазити, где му она одреди.

в., њему се може у свако време по наредби местног кмета или полицијске власти, претресати кућа и његова претежања.

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зборник XVI. стр. 9. и допуну од 17. Јула 1868. Зб. XXI. стр. 38.)

§. 37. *б., Полицијски надзор одсуђиваће се сваки пут кад се ко осуђује због крађе, разбојништва, ајдуковања или јатаковања и паљевине хотичне, као и дела казаних у §§. 87. 88. 89. и 90. каз. зак. тако, да се због ових дела оптужени има и онда на полицијски надзор осудити, кад би исти због самог дела оптужења из недостатка доказа ослобођен био.*

Странце место полицијског надзора, власт полицијска може протерати. Где се полицијски надзор поред губитка грађанске части одсуђује, ту ће се и за једно и за друго једнако време одредити.

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 19. и допуну од 17. Јула 1868. Зб. XXI. стр. 36.)

§. 37. *в,, Одређено време полицијског надзора почиње тећи од времена издржане или опроштене казне.*

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 19.)

§. 38. Све предидуће 4 казне:

да кривац изгуби грађанску част §. 34.

да му се одузму неки предмети §. 35.

да не може извесну радњу радити §. 37.

да се кривац протера §. 37.

не могу се никад саме за себе ни појединце ни једна с другом кривцу одсудити, него тек уз друге овим законом одређене казне, и то само у оним случајима, где закон изреком то каже.

§. 38. *а., Што је у последњој тачки §. 38. казано важи и за полицијски надзор.*

(Види допуну од 20. Марта 1863. (Зб. XVI. стр. 19.)

§. 39. Никаквога кривца није слободно осудити на што друго, осим оних казни, које су овим законом прописане (§. 12.) Исто тако има се свака казна тачно по закону према величини кривице определити, и никад строжије ни блажије, нити је слободно једну казну другом замењивати, осим случаја где закон то изреком допушта, па и онда не другчије него како закон каже.

§. 40. Кад је у закону за какво дело опредељена само најмања и највећа мера казне, на коју ће суд кривца осудити, суд ће у простору

НРС НАРОДНА СКУПШТИНА БИБЛИОТЕКА Београд

између једне и друге мере осудити кривца на онолико, колико нађе да он према величини кривице заслужује.

Кад је за какво у закону дело казана само највећа мера оне казне, на коју ће се кривац осудити, суд ће у простору између те највеће мере и оне, од које нема мање по закону у том роду казне, кривца осудити на онолико колико нађе да он према величини кривице заслужује.

А кад је у закону за какво дело одређена само најмања мера казне, на коју се кривац осудити има, суд ће од те најмање мере, па на више до оне, која је по закону највећа за исто дело, осудити кривца на онолико колико нађе да он према величини кривице заслужује.

ГЛАВА II.

О покушају

§. 41. Покушај злочинства и преступљења узима се онда кад ко учини дело, којим је извршење самог злочинства или преступљења започето, па се злочинство или преступлење не изврши због другог чега, што није стајало од воље онога, који га је започео вршити.

§. 42. Покушај злочинства казниће се свагда, а покушај преступљења само у оним случајима

у којима закон изреком каже. *Но ако је покушај преступа учињен путем печатње, онда се казни у свима случајима.*

(Допуна од 24. Октобра 1870. Зб. XXIII. стр. 153.)

§. 43. За дела којима се ко само спрема да учини злочинство или преступљење, а још га не започне, неће се казнити, осим кад закон за сама та дела казну одређује.

§. 44. Кад се одређује величина казне за покушано злочинство, суд ће гледати колико далеко одстоји дело, којим је злочинство започето, од свршетка његова, па према томе може сићи до четвртине оне казне, коју би кривац по закону зослужио, да је злочинство сасвим извршио.

Али ако се по оваквом суђењу у каквом случају нађе, да би и најнижа по закону мера робије или заточења за кривца прострога била, суд ће место робије или заточења на затвор осудити, али онда затвор не може трајати мање од десет месеци.

За које злочинство закон доноси смрт кад се изврши, за оно ће се свагда, кад остане само покушано, кривац казнити робијом или заточењем од десет до двадесет година.

§. 45. Покушај преступлена казниће се затвором највише до четири месеца.

ГЛАВА III.

О саучестницима.

§. 46. Саучесник је у злочинству или преступљењу:

1., ко поклоном, обећањем, претњом, злоупотребљењем власти или важности своје, преваром или другим чим подбоде наговори или наведе кога, те злочинство или преступљење учини;

2., ко научи кривца како ће злочинство или преступљење учинити, ко кривцу набави оружије, оруђе, или друго што, што је за извршење злог дела служило, знајући да ће се на то употребити, и који је кривца знајући и потпомагао у ономе, чим је зло дело приправљано, олакшано или извршено.

§. 47. Саучесник у злочинству или преступљењу *извршеном као и у казнимом покушају*, да се казни исто онако, као што би се казнио да га је сам учинио. (Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

Али кад закон доноси смрт за злочинство, а докаже се да дела саучесникова изложена у §. 46. под 2., нису била таква, да се због њих не би злочинство учинило, онда ће се саучесник место смрти казнити робијом; а ако буде још и олакшавајућих околности затвором од две до десет година.

§. 47. *а., Ко беседом на јавним местима или при јавним скуповима, или писменим сачињењима или ликовима, или другим образима или знацима, који се продају, раздају, или јавно излажу и прикивају, на какво злочинство или преступљење позива, дражи, наговара или навести покуша, ако никаквог следства било није да се казни затвором до годину дана, или новчано до 80 талира, или бојем до 50 удараца, у колико не би при појединим злочинствима другчије наређено било.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику, и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута).

§. 48. Саучесник неће се казнити:

1., кад власти за злочинство или преступљење које се хоће да учини, за времена јави тако, да би она могла сачувати да се не учини.

2., кад сам учини, те се злочинство или преступљење не изврши.

§. 49. *Ко би кривцу, пошто учини злочинство или преступљење, на руку учинио, да га не постигне казна коју му закон доноси, или да му обезбеди корист, до које је дошао злочинством или преступљењем, а договорио би се за то с њиме пре него што је оно зло дело учинио, да се казни по* §. 47.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Збор., и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37.. којим је телесна казна укинута.)

§. 50. Ко би кривцу, пошто учини злочинсто или преступљење, помогао, да га не стигне казна, коју му закон за то дело доноси, или да му сачува корист, до које је оним злим делом дошао, а не би се с њиме договорио за то пре, него би и за само злочинство или преступљење дознао тек кад је учињено, да се казни у новцу до двеста талира, или затвором највише до годину дана.

Али ко би овако помагао кривцу само да га сачува од казне, неће се никако казнити: ако је кривцу род по крви у правој усходећој или нисходећој линији, до ког било колена, а у споредној линији до четвртог колена (узимајући и четврто колено), или ако прикрива муж своју жену, или жена свог мужа, или ако је муж прикривао рођаке своје жене, или жена свог мужа рођаке по крви у правој усходећој или нисходећој линији до другога колена (узимајући и то колено), или ако је прикривач кривцу крштени кум или кривац њему, или је кривцу поочим или помајка, посинак или поћерка.

§. 51. Ко дозна да се ради противу живота вдадаоцу српском, или о издајству земље, или да се ради о глави другоме коме, или о каквом разбојничком делу, или о прављењу лажних новаца, или о коме му драго другом злочинству, у коме би могао ко живот изгубити, па то нејави надлежној власти, или ономе, кога то зло снађи

може, а злочинство се учини или буде само покушано, да се казни затвором до пет година.

У чланку другом §. 50. од казне за прикривање ослобођена лица, неће се ни овде казнити.

§. 52. На оно, што једнога кривца, или саучесника већма окривљује или правда, неће се гледати при осуђивању других у истом делу криваца или саучесника, код којих то не постоји.

ГЛАВА IV.

О извињујућим и казну умањујућим околностима.

§. 53. *Ни злочинства ни преступљења нема онде, ако је онај, који је какво дело учинио, у време, кад га је учинио, био луд, или је иначе слободна воља код њега искључена била.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 54. *Ни онај неће бити крив нити ће се казнити, који што учини у праведној нужној одбрани.*

Праведна нужна одбрана само ће се онда узети, ако се по лицу, времену, месту, начину нападања или по другим околностима са основом узети може, да се учинилац само нужном одбраном послужио да противзаконо нападање на свој или другога живот, слободу, и имање одбије, или да је он само из препасти, страха

или плашње границе нужне одбране прекорачио, и више учинио, него што је за одбрану нужно било.

Овакво прекорачење граница може се по каквоћи околностава и као казнимо дело из неата учињено казнити по §. 158. и 180.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 54. *а., Ако казнимост дела зависи или од особитих својстава онога лица, које је дело учинило, или од особитих својстава оног, сирам кога је дело учињено, или од особитих околностава, под којима је дело учињено: то се онда такво дело не може ономе у кривицу урачунати, коме та својства или околностава нису позната била у време кад је дело учињено.*

Ако би се по тим особитим, учиниоцу непознатим бившим одношајима или обстојателствима, казнимост дела увеличавала, онда те околности неће се при изрицању казне учиниоцу као отежавајуће урачунати.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 55. Деца, која немају пуних двадесет година неће се осуђивати за злочинства и преступљења која би учинила, него ће се дати родитељима или туторима, да их они казне.

§. 56. По §. 55. поступиће се и с недораслима који би имали пуних дванајест година, али још, не би навршили шестнајесту годину, а доказало

би се да су без разбора учинили злочинство или преступљење. Ако ли они и без разбора али из рђаве навике учине злочинство или преступљење, онда ће се дати, где буде одређено, да се поправлају, и на том поправљању могу остати највише до осамнајесте своје године.

§. 57. Који би имали пуних дванајест година, али још не би навршили шестнајесту годину, па би се доказало, да су учинили злочинство или преступљење с разбором, да се казне:

1., за учињено злочинство, за које би закон доносио смрт или робију, затвором од једне године дана до десет година;

2., за преступљење највише половином оне казне, на коју би се осудили, да су старији, но у овом случају може им се одсудити и мање од онога, што закон најмање доноси за дело, које су учинили, ако суд нађе да још по чему то заслужују. *Но у никаквом случају не могу се они пресудом на губитак грађанске части осуђивати.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 58. Ако би кривац имао пуних шестнајест година, а још не би навршио двадесет прву годину, моћи ће се осудити највише на две трећине оне казне, коју закон доноси за дело учињено; а кад би закон доносио за учињено дело смрт, он ће се осудити на робију или заточење од десет до двадесет година.

ГЛАВА V.

О олакшавајућим и отежавајућим околностима.

§. 59. За олакшавајуће околности сматраће се:

1., ако кривац није разумевао колико зло може изаћи из његовога дела, и какво ће велико зло њега самога за то постићи;

2., ако је кривац тешком невољом, или чијим наговором, или преваром, или заповешћу, или претњом на зло дело наведен;

3., ако је зло дело учинио обузет чуством човечности, или раздражен увредом или другим поступцима онога, према коме је зло дело учинио;

4., Ако се кривац пре учињеног злог дела, свагда добро владао или се из поступања његовог при самом том делу или и после овога види да није сасвим покварен и неваљао човек; а особито

5., ако је чинећи зло дело имао прилику учинити млого већу штету, па је сам од своје воље није учинио; или

6., ако се сам од своје воље трудио, да из његова дела не изађу друга зла, која би могла изаћи, или да поправи учињену штету;

7., ако се сам суду пријави и своју кривицу призна, а могао је лако утећи или се сакрити,

или ако призна своју кривицу пошто се почне истраживање, али пре него се дело његово докаже другим чим.

§. 60. Ако се код злочинства, за које закон доноси смрт, нађе олакшавајућих околности, кривац ће се место смрти осудити на робију или заточење од десет до двадесет година.

§. 61. Ако се код злочинства, за које закон доноси робију или заточење, нађе олакшавајућих околности, може се робија и заточење спустити до најмање мере своје, а то је до две године; али ако би се у ком случају нашло, да је и то много, суд може место робије или заточења осудити на затвор, али тада затвор несме бити краћи од шест месеци.

§. 62. Ако се код преступљења, за које закон доноси затвор или новчану казну, признаду олакшавајуће околности, затвор се може спустити до на један дан, а новчана казна до на један талир.

§. 63. Кад се код преступљења, које чиновник у службеној дужности учини и за које му закон доноси само да се лиши звања, признаду олакшавајуће околности, суд ће таквог чиновника осудити на затвор од једног до шест месеци, место да се лиши звања.

§. 64. *Неправедно одлежани притвор за време истраживања узима ће се при изрицању пресуде у призрење као што следује:*

а., ако је окривљени за време истраживања противзаконо и без његове кривице дуго у притвору држан, то ће му се овај притвор као издржана казна у пресуди урачунати и од одсуђене му казне робије, заточења или затвора одбити у оном случају, ако је одсуђена му казна дужа но што притвор износи.

Ако се притвор има од робије или заточења одбити то ће се чинити по оној сразмери, као што је у §. 22. казано, да се затвор спрам робије и заточења рачунати има.

б., но ако би казна, коју би кривац за учињено дело по закону заслуживао, тако незнатна била, да је он притвором више претрпео, но што би претрпети имао да је благовремено осуђен, то ће га суд ипак на заслужену према учињеној кривици казну осудити, но у исто време суд ће у пресуди изрећи, да се он из горњих опстојателстава у слободу поставља.

в., ако би кривац у преднаведеним случајима на новчану казну осуђен био, то ће се ова у пресуди или случају под а., умалити по сразмери постављеној у §. 28., или у случају под б., он од сваког плаћања ослободити; исто тако поступиће суд и у оном случају ако је кривац на бој осуђен, имајући у виду сразмеру постављену у §§. 28. и 38.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 65. За отежавајуће околности, и по њима да је злочинство или преступљење у толико веће сматраће се:

1., што је кривац зрелије размишљао и што се већма спремао на зло дело;

2., што је већа штета злим делом учињена;

3. што је већа опасност са злим делом скопчана, и што се мање могло постарати, да се злочинство или преступљење не учини;

4., што је више дужности злочинством или преступљењем погажено.

За особито отежавајуће околности сматраће се:

5. ако је кривац за друго злочинство или преступљење већ био кажњен;

6., ако је друге на злочинство или преступљење навео, или ако је у делу, које је од више лица учињено, био коловођа или подбадач.

§. 66. Ако се код кога злочинства или преступљења нађе и од олакшавајућих и од отежавајућих околности, гледаће се које од обојих претеже, па ће суд према томе или по §. 60. 61. 62. и 63. кривца блажије, или строжије осудити; но кад га строжије осуђује, суд несме прећи највећу меру, која је у закону одређена за дело, за које се кривац осуђује.

§. 67. Околности које отежавају или олакшавају казну кад је злочинство или преступљење

свршено, те исте отежавају или олакшавају казну и кад је злочинство или преступљење само покушано.

ГЛАВА VI.

О стицају.

§. 68. *Ако једно и исто казнимо дело знаке више злочинстава или преступљења у себи садржи, то ће се казнити највећом казном, која је законом за такво дело прописана.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 69. *Ко би са више самосталних дела учинио више злочинстава или преступљења, па се за сва та дела уједанпут суди, осуди ће се на све што закон за свако дело доноси. Али ако закон доноси робију, заточење и затвор, то кад се више оваквих казни стеку, суд може кривцу спустити казну до оне мере, која је законом одређена за најтеже од његових злочинстава или преступљења, за које се осуђује.*

Правило скупљања казни по предидућем ограничава се следујућим:

(Види допуну од 17. Јунија 1861. које нема у Зборнику.)

а., ако кривцу за дела, која му се стеку, закон за свако доноси једну казну, и то би било или робија или заточење или затвор, тому се не може за сва заједно одсудити робије или заточења више од десет година.

б., ако за дела, која се стеку, закон не доноси једну казну, него за једна једну а за друга другу, то ће се све ове казне, промењујући лакше у теже, скупити у ону, која је најтежа, тако затвор у заточење, а заточење у робију (осим кад се по §. 24. робија не може ни одсудити) по мери постављеној у §. 22 и 24.; но и тада робија и заточење не могу трајати дуже од двадесет година.

в., ако се чиновнику стеку преступљења у службеној дужности, па му за свако закон доноси само да се лиши звања, онда ће се такав чиновник поред губитка звања моћи осудити и на затвор. Ако ли се чиновнику стеку преступљења, за која по закону губи звање, са злочинством, то ће се осудити на ону казну, коју му закон за злочинство доноси, а преступљење ће се узети за отежавајућу околност Исто тако узима ће се за оштежавајућу околност преступљења чиновника, за која по закону губи само звање, кад се стеку са преступљењима, за која му закон доноси да изгуби грађанску част. Но ако се чиновнику стеку преступљена, за која по закону губи само звање, са преступљењима, за која му закон друге казне доноси, онда ће се осудити и на ове казне и да се лиши звања.

г., ако се стеку преступљења, за које свако закон доноси новчану казну, онда ће се кривац суди тити да плати за свако; но ако се таква пре-

ступљења стеку са преступљењима или злочинствима, за која закон друге казне доноси, онда ће се осуђивати и на новчану казну и на оне друге казне.

д., ако се стеку преступљења, за које свако закон доноси само бој, то ће се бој за сва скупити уједно, али га свега не може бити више од педесет ударача. Ако ли се таква дела стеку са другима, за која закон доноси затвор или робију или заточење, бој ће се претворити у једну од тих казни, по §§. 22. и 33.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

е., коме се стеку више злочинстава или злочинстава и преступљења, па се за једно злочинство осуди на смрт, казне за друга дела падају; само му се могу још одузети ствари у §. 35. казане, ако их буде.

Крађе, преваре и утаје, које би саме за себе сачињавале иступљење §. (391.), ако у стицају са злочинствима или преступљењима дођу пред суд, суд ће и о њима судити по овом параграфу.

(Види допуну од 20. Марта и 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 19.)

§. 70. *Ко се реши, да чини једног и истог вида злочинство или преступљења, па потом и учини више једног истог вида злочинстава или*

преступљења, која се скупа појављују само као извршење оне исте напред учињене решимости; исто тако кад ко вишеструко преступи један исти пропис закона делима, која се скупа имају сматрати као последице једног истог из нехата (небрежења) учињеног дела, то се таква дела као саставне чести и по томе као једно (продужено) злочинство или преступљење казнити имају, при чему продужење и број дела узеће се за отежавајућу околност.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 70. *а., Ако би се дознало да је кривац, који је за једно злочинство или преступљење осуђен, пре осуде још какво злочинство или преступљење учинио, то ће се он за ово доцније дознато злочинство или преступљење само онда на ново судити и казнити, ако је оно веће од онога, за које је осуђен, но о накнади учињене штете имаће се у сваком случају судити.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

ГЛАВА VII.

О поврату.

§. 71. Ко се једанпут осуди на какво злочинство или преступљење свршено или само покушано па опет учини или покуша учинити злочинство или преступљење, које је једнога рода с оним, тај се налази у поврату и казни ће се строжије,

него да је то први пут учинио, и по томе суд га моне осудити не само на највише, што му закон за његово дело доноси, него му ту казну може увеличати са још једном њеном половином, н. пр. ако закон за учињено дело доноси робију до десет година, то се може осудити на робију до петнајест година, али ни тада не може се одсудити робије или заточења више од двадесет година, ни боја више од педесет удараца; а затвора се може одсудити више од пет али не више од десет година.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинуна.)

§. 72. Да су једнога рода зла дела по §. 71. узимају се она, која су из једнаких побуда учињена, нарочито пак једног су рода злочинства или преступљења.

а. Сва која из користољубља пропзлазе.

б. Сва која се чине ради срамотне телесне насладе.

в. Сва из пакости или освете напред смишљена оштећавања туђег имања.

§. 73. Дела учињена из немарности и непажње неће се никад као поврат казнити, ма се она колико пута повтоварала.

Исто тако као поврат неће се узимати ни казнити дело, кад га кривац учини после десет

година, од кад је издржао, или у новцу платио или му је опроштена казна, на коју је за пређашње истога рода зло дело осуђен био.

ГЛАВА VIII.

О застарењу

§. **74.** Злочинство и преступљење неће се судом истраживати ни кривац казнити кад застари.

Злочинство, за које закон доноси смрт, застариће кад му прође тридесет година.

Злочинство, за које закон доноси робију или заточење више од десет година, застариће кад му прође двадесет година.

Свако друго злочинство застариће кад му прође десет година.

Преступљења, за која закон доноси затвор до годину дана, или бој, или новчану казну до триста талира, застаревају за три године.

Сва друга преступљења застаревају за пет год.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику, и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. **75.** Злочинство и преступљење почиње застаревати од дана кад се учини, и по томе, ако је злочинство или преступљење само покушано, почиње застаревати од дана, кад је учињено последње дело, којим је злочинство или преступљење покушано; а сматра се да је застарело, чим наступи последњи дан за застарење одређеног времена.

Продужена злочинства или преступљења, т. ј. која се у више дела настављају, почињу застаревати од дана, кад се последње дело учини; а злочинства, која једнако трају, од дана, кад она престану.

§. **76.** *Дела, која се само на тужбу појединих људи, којих се тиче, по овом законику истраживати и казнити имају, застариће кад им прође десет година ако су злочинства, а ако су преступљења, онда за време у последњој тачки* §. **74.** *одређено. Али ће она и пре него што прође ово време, бити застарила свагда, ако се не тужи онај, кога се тиче, за годину дана, од дана, кад дозна за злочинство или преступљење и за кривца.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861., које нема у Зборнику.)

Кад има више појединих људи, који овако могу тужити кривца, па га који од њих не тужи за годину дана, од како дозна за учињено му зло дело и за кривца, тим злочинство или преступљење неће застарити и за друге, којима још није прошла година дана, одкад су за њега и за кривца дознали.

§. **77.** Застарење прекида се, кад за злочинство или преступљење полицијска власт или поједини човек, кога се тиче, тужи кривца суду, или

кад год за исто злочинство или преступљење суд или полицијска власт, која истражује, устане против кривца делом, којим би се ишло на то, да се или започне или настави или доврши истраживање, или да се ухвати и затвори кривац, ако се то догоди пре него што прође време, које је по §§. 74. и 76. за застарење одређено.

Кад се само јави да је злочинство или преступљење учињено а не каже се и кривац, застарење не прекида се.

Власти, која је оно, што се напред у овоме параграфу каже, радила, неће се гледати над ким је и колико надлежна, само ако јој је у опште посао судити и истраживати злочинства и преступљења.

§. 78. Кад се застарење по §. 77. прекине, онда опет почиње изнова од дана, кад дође тужба, па по њој не буде ништа рађено, или од дана, кад је прекинуто последње дело, које ради истраживања и суђења учини суд или власт, која истражује.

§. 79. Кад застари пресуда, којом је ко за злочинство или преступљење осуђен, неће се извршивати; а она ће застарити за онолико времена, за колико би застарило и само злочинство или преступљење, за које је кривац осуђен, рачунајући од дана, кад пресуда буде извршна,

или ако после тога кривац побегне из руку власти, од дана, кад побегне.

§. 80. Застарење пресуде прекида се:

а., кад се кривац ухвати за то, да му се пресуда изврши.

б., кад кривац учини међутим друго злочинство или преступљење. Али кад ово ново злочинство или преступљење застари, онда се узима да онога прекидања није ни било.

§. 81. Право, по коме може ко тражити накнаду за штету злочинством или преступљењем учињену му, и право, по коме може ко тражити своју ствар, без које је остао кроз чије злочинство или преступљење, застариће за време у грађанском законику одређено.

§. 82. Овим се закоником укида у грађанском законику §. 940., где је било одређено, кад ће застарити право, да се човек може тужити, кад га ко осрамоти.

ЧАСТ ДРУГА.

О кажњењу злочинстава и преступљења понаособ.

ГЛАВА IX.

О злочинствима и преступљењима противу отачаства, владаоца и устава.

(Сви §§-и у овој глави од 83 до 91 б., замењени су по измени од 17. Јуна 1861, које нема у зборнику.)

§. 83. *Србин, који са страним правителством у сношење ступи, да ово на рат противу Србије наведе, да се као издајник отачаства казни робијом од десет до двадесет година.*

Ако је чрез то рат заиста противу Србије изведен, да се казни смрћу.

§. 84. *Србин, који се у време рата, који се противу Србије води, прими службе у непријатељској војсци и противу Србије или њених савезника бори се, да се као издајник казни смрћу.*

Србин, који је пре у туђој јавној служби био, па и даље, пошто је рат противу Србије поведен, у тој служби остане и противу Србије или њених савезника бори се, да се казни робијом од три до десет година.

Ако у овом другом случају буде олакшавајућих околности, то ће се казнити место робије затвором од три до десет година.

§. 85. *Србин, који, докле рат противу Србије траје, силу непријатељску са знањем потпомаже, или војсци српској или њених савезника штету наноси, да се казни робијом до десет година.*

У следујућим случајима да се казни смрћу учинилац ако:

а., учини, да тврдиње, богази, чувана места или друге утврђене или одбранителне тачке, српска или савезничка војска, или поједини официри или војници непријатељу у руке дођу;

б., ратне лађе, касе, оружнице, магацини или друго спремљено оружије, муниција и друге ратне потребе, учини, да у непријатељске руке дођу, или их утамани или неупотребљивим учини;

в., непријатељу људе доводи, или војнике српске или српских савезника наведе, да непријатељу прелазе;

г., планове ратних операција, планове тврдиња или утврђених места непријатељу саопшти;

д., непријатељу шпионира или непријатељске уводе (шпионе) прима, прикрива или им помаже, или

е., буну међу српским или савезничким војницима подиже.

§. **86**. *Робијом од 5 до 20 година да се казни ко намерно:*

а., тајне државне, или планове тврдиња, или такве документе, акта или извешћа, за која зна да интерес државе захтева да се од туђег ког правителства у тајности чувају, овоме саопшти или јавно обелодани; или

б., на уштрб права српских документе или друге доказе, тичуће се одношаја Србије према другоме правителству, уништи, преиначи или прикрије; или

в., поверени му државни посао са страним правителством на штету Србије сврши.

§. **87**. *Предузеће које на то иде:*

а., да владајући књаз буде убијен, затворен или да се непријатељу у руке преда, или за владу неспособним учини;

б., да се закони ред наследства или устав земаљски насилно промени; или

в., да се област српска цела или нека част исте са страном државом споји, или једна част од целога отргне;

да се као издајник казни смрћу.

Предузеће ово сматра се за свршено, кад су предузета дела, којима се злочинствена намера непосредно у извршење привести има.

§. **88**. *Ако су два или више лица извршење издајничког предузећа (§. 87.) уговорила, али дела у последњој тачки предидућег параграфа још започета нису, онда ће се та лица казнити робијом од пет до двадесет година.*

Ако има олакшавајућих околности, да се казни затвором од три до пет година.

§. **89**. *По предидућем §. 88. казниће се и онај, који би за припремање издајничког предузећа или са страним правителством упустио се, или би од државе поверену му власт злоупотребио, или на ту цељ људе врбовао, или оружију упражњавао.*

§. **90**. *Ко јавно, речма, печатаним или непечатаним писменим саставом позива на дела, која се по последњој тачки §. 87. као издајничко предузеће казнити имају, ако је то без следства остало, да се казни робијом до десет година; али ако има олакшавајућих околности, затвором од две до десет година.*

Свако друго дело, којим се припрема издајничко предузеће, да се казни затвором до пет година.

§. **91**. *Србин, који тужи Србина туђинској власти обилазећу своју власт, а зна да му је ова надлежна, да се казни у новцу до 300 талира. А Србин који противу своје земаљске власти, или закона, или пресуда земаљским су-*

довима изречених тражи у туђина заштиту или помоћ, да се због самог овог дела казни у новцу од тридесет до хиљаду талира или затвором од једне до пет година.

§. **91.** *а., Ко делом учини насиље лицу владајућег књаза, да се казни робијом до двадесет година.*

Ако има олакшавајућих околности, онда ће се казнити затвором до десет година.

Ко то исто учини сирам књагиње или престолонаследника, да се казни робијом од три до десет година; а ако има олакшавајућих околности, затвором од једне до пет година.

§. **91.** *б., Ко речма, печатаним или непечатаним писменим саставом, ликовима или ма каквим изображењима или знацима увреди владајућег Књаза, или иначе ма што предузима или говори, из чега се мрзост на њега породити или чиме се он подсмеху или презрењу изложити може, да се казни затвором од једне године до пет година.*

Ко то исто учини сирам Књагиње или престолног наследника, да се казни затвором од једног месеца до две године.

Ако је то учињено сирам намесника књажевског достојанства, свију или сирам појединога од њих, кривац да се казни затвором од једног месеца до две године.

Увреде у овом параграфу казане само ће се по одобрењу или на заповест министра унутрашњих дела у судско испитивање и суђење предузимати.

(Види замену од 24. Октобра 1870. Зб. XXIII. стр. 153.)

§. **91.** *в., Ко речма, печатаним или непечатаним писменим саставом напада или излаже подсмеху или презрењу уставна права владајућег Књаза, закони ред престолног наследства, или постојећу форму владе, или правне установе: породицу (фамилију), брак, или својину (сопственост), да се казни затвором од три месеца до пет година.*

(Види замену од 24. Октобра 1870. Зб. XXIII. стр. 153.)

ГЛАВА X.

О злочинствима и преступљењима противу закона, власти и јавног поредка.

§. **92.** *Ко јавно позива или дражи на непокорност према законима, уредбама или законим наредбама власти, или који дела, која су законом за злочинства или преступљења, означена, јавно правда и хвали, да се казни у новцу до двеста талира или затвором од једног месеца до две године, или бојем до педесет удараца.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. **93.** *Ко на чиновника или званичника државног или општинског, или служиоца правительственог или општинског, који је одређен или позван, да изврши законе или пресуде или решења или наредбе судске, или законе наредбе полицијских или других земаљских власти, при званичном раду делом нападне, или му претњом или силом противстане, да се казни затвором од једног месеца до две године, или бојем до педесет удараца.*

Иста ће казна бити, ако је ово преступљење учињено према људма, који су позвани чиновнику или служиоцу у помоћ, или су одређени или позвани да као вештаци или сведоци у каквом послу учествују.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику, и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута).

§. **94.** *Ко какво надлежателство или чиновника силом или претњом принуди, да какво званично дело учини, или да не учини, да се казни затвором од три месеца до четири године или бојем до педесет удараца.*

И покушај се овде казни.

(Види допуну од 17. Јунија 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873., којим је телесна казна укинута.)

§. **95.** *Ако се више људи стеку па заједнички учине које од казаних у §§. 93. и 94. преступљења, да се казне затвором до пет го-*

дина; но они саучесници, који би се у злостављање у наведеним параграфима напоменутих лица упустили, могу се и до пет година робије казнити, ако неби ово злостављање већег значења било.

Ако се оваква гомила, пре него што је поступак њен какво дејство произвео, својевољно или на просту опомену власти, разиђе или стиша и у ред дође, да се казне само коловоље затвором до две године или бојем до педесет удараца, и при чему ће се као олакшавајућа околност узети, ако је који од њих и сам помагао да се људи стишају.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. **96.** *Ако се при грађењу путова или у опште при отправљању каквих државних или општински послова више њих узрујају и слошки од рада престану, па било да оду кући или онде остану, али неће да раде никако, или неће да раде онако и онуда, како и куда им власт каже, па су у тој својој непослушности остали и онда пошто су од своје власти опоменути, да се казне коловоље затвором од три до шест месеци или бојем до педесет удараца, а остали од једног до три месеца, или бојем до тридесет и пет удараца.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута,)

§. 97. *Ко војника или грађанина, кад га закон под барјак позива, подговара да не следује позиву, или да одкаже покорност заповедницима, да се казни затвором до годину дана.*

А ко војника српског наведе, да из воинства побегне (дезертира), или његово бегство навалично потпомаже; исто тако ко Србина у страну војну службу примамљује (врбује), или таквог доводи онима, који за страно воинство људе примамљују, да се казни затвором од три месеца до три године.

И покушај се овде казни.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 98. *Ко намерно ослободи лице, које се у затвору или притвору наоди; исто тако ко намерно лице, које је каквом чиновнику, служиоцу или коме другом предано, да над њим надзирава, или да га под стражом чува, или да га стражарно куда прати или спроводи, испод надзирања и власти овога истргне и ослободи, да се казни затвором од једног месеца до две године, или бојем до педесет удараца; но ако је он таквог силом отео и ослободио, робијом до пет година.*

И покушај се овде казни.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873., Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута)

§. 98. а., *Затвором од једног месеца до две године, или бојем до педесет удараца да се казни ко побегшег осуђеника, или испод стражарног спровода или притвора полицијског или судског побегше окривљено лице код себе прими и од власти крије, или му ма чим и ма у чему помаже да власти у руке не дође.*

(Види измену од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29. и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 99. *Ко апсеника који му је предат да га стражарно чува или прати навалице отпусти, или му ма чим на руку учини да побегне, да се казни затвором од једног месеца до три године. Ако је апсеник побегао због самог небрежења (нехата) стражарећег лица, то ће се ово казнити затвором до шест месеци или бојем до педесет удараца.*

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 100. *Ако се апсеници у апсанском заведењу или иначе у апсу или изван апсанског заведења на каквом раду налазећи се, узрујају, па насилно из апса изиђу, или се иначе својим надзирателима или чуварима супротиве, или ове принуде или принудити покушају, да што учине или да што не чине, да се казне затвором до три године или бојем до педесет удараца.*

Они пак саучесници, који би и само насиље према лицима учинили, или би писану или у опште зграду у којој се затворени налазе насилно провалили, да се казне робијом до четири године - у колико не би дело у већи род кривица прелазило, — учињену штету да накнаде.

Ако би само један писеник наведене противзаконитости учинио, да се казни за дела у првој тачки изложена затвором до две године или бојем до тридесет и пет удараца, а за дела у другој тачки изложена робијом до три године или бојем до педесет удараца.

Казни ове изрицање се одвојено од оних казни за дела, због којих је кривац у затвору, и бој ће се извршити одма, а затвор или робија пошто буде издржана или опроштена казна за дело због кога је у затвору.

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 101. *Ко немајући власти, наоружане гомиле људи скупља, или таквима заповеда, или људе, о којима зна да су недозвољеним начином скупљени, или у опште људе, наоружава или каквим војним потребама снабдева, без да на то дозвољење од власти има, да се казни затвором до две године; а онај који у таквој*

наоружаној гомили учествује, затвором до годину дана.

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 102. *Учесник друштва, које би своје суштаствовање, своју цељ или своје устројење од постојећег у земљи правителства крило, или које би за цељ и задатак имало буди какве мере прављења, које би ово у земљи предузимало, као и извршење закона, незаконим сретствима сметати, осујећавати и обеснажавати, да се казни затвором до две године, а коловоље затвором од шест месеци до три године.*

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 103. *Ко јавним потврђивањем измишљених или изопачених ствари, или јавним опорочавањем и исмејавањем уређења државних или законих наређења власти или појединих чиновника, ове мрзости и презрењу излаже, или важност њиову побија, или у осталима неповерење према реченим уређењима и наређењима подиже; исто тако ко јавно једну класу жителства противу друге на мрзост и презрење дражи, да се казни у новцу од петнајест до сто педесет талира, или бојем до педесет удараца.*

Но јавно усмено или писмено излагање недостатака и погрешака каквог закона, уредбе или наредбе, или пресуда или решења судских, као и научно претресање и критизирање ових,

ни и слежи казни, у колико се неби из форме изражаја вређајућа намера обелодањавала.

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873., Зб. XXVI. којим је телесна казна укинута и §§. 22—53 закона о печатњи од 23. Окт. 1873. Зб XXIII. стр. 170.)

§. **104.** *Ко речма, печатаним или непечатаним писменим саставом, ликом или ма каквим другим изображењем или знацима увреди какво надлежателство или политичко тело, или чиновника или званичника државног, или поротника, сведока или вештака, или јавног служиоца приликом званичног рада, или и изван места надлежателства но у смотрењу званичног рада или у смотрењу званичног рада у опште, да се казни затвором од осам дана до једне године или бојем до четрдесет удараца. Исто тако да се казни и онај који то учини спрам народне скупштине или појединих чланова њених или спрам изборне скупштине или бирачког одбора или појединих одборника његових.*

Ако би увреда садржавала клевету, може се казнити до две године затвора.

У свима овде изложеним случајима увреде јавних надлежателстава или наведених лица, може полицијска власт сама и без тужбе увређенога кривце суду на осуђење предати.

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику, допуну од 24. Октобра 1870. Зб. XXIII., стр. 153., допуну од 23. Октоб. 1871. Зб. XXIV. стр. 95. и зак. од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. **104.** а., *Ко се за чиновника издаје или предузима и ради послове, за које је само чиновник по сили свога звања овлашћен, да се казни затвором од 15 дана до једне године.*

(Види измену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. **104.** б., *Ко неимајући права носи чиновничку униформу и друге чиновничке знаке, или ордене и друге знаке почасти, или узима на себе титуле или достојанства или узима и служи се туђим мменом, да се казни новчано до педесет талира, или затвором до три месеца.*

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. **104.** в., *Ко документа, акта, званичне протоколе, регистре или друге предмете, који се на каквом јавном месту чувају, или су каквом званичнику на чување предани, уништи или прикрије, да се казни затвором од једног до осамнајест месеци, у колико не би у појединoм случају дело у већи род кривица прелазило.*

Ако је то из користољубља учињено, осудиће се и на губитак грађанске части.

(Види измену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. **104.** г., *Ко самовласно и намерно сломије, поквари или одцепи званични печат, који је од каквог јавног надлежателства, чиновника или јавног служиоца ударен да ствари запечати, или да их означи, или узапти, да се казни*

бојем до педесет удараца или затвором до шест месеци.

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 104. *д., Ако би чиновник, званичник или служилац при званичном раду противзаконо, и ненадлежно или неправилно поступио, и тиме повода дао, да се ко учини повиним наиред казаних казнимих дела, то ће такво поступање чиновника или служиоца служити кривцу за олакшавајућу околност.*

Но суд може по околностима овакво поступање од стране чиновника или служиоца и као извињујућу околност узети, и тако обвињеног од сваке казне ослободити.

(Види измену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 104. *е., Онај, који као сведок, вештак или поротник буде позван па наведе какав узрок извињења, за који се доцније сазна да је лажан, казниће се од осам дана до два месеца затвора.*

Но ова осуда, која би била изречена због тога, што је ко навео лажан узрок извињења, не искључује ону осуду, по којој се над ким због недоласка изриче новчана казна.

(Види допуну од 23. Октобра 1871. Зб. XXIV. стр. 95.)

ГЛАВА XII.

О злочинствима и преступљењима чиновника у званичној дужности.

§. 105. Чиновник, који узме или захтева поклон, или ма какву корист, или који прими обећање поклона, или ма какве користи, па да учини какво дело, које није противно закону, али које спада у круг његове званичне дужности, или да не учини штогод, што по самој дужности учинити неби смео, да се казни у новцу до сто талира, или затвором до шест месеци.

§. 106. Да се казни затвором до пет година и губитком грађанске части чиновник који прими мито или обећање мита, или ма какве користи, или који то захтева, па да учини у кругу своје дужности какво противзаконо дело, или да не учини штогод, што би по дужности учинити имао.

Ако суд призна олакшавајуће околности, казна ће бити лишење звања.

§. 107. Судија, који се при суђењу каквог злочинства или преступљења на корист или штету обвињеногa подмити, биће кажњен заточењем од две до десет година.

§. 108. (Укинут је изменом од 15. Јуна 1863.)

§. 109. Судија кад по части суђења, по препоруци чијој па ма и веће своје власти, противно

закону реши и пресуди какво дело, да се казни заточењем од две до пет година.

§. 110. У случајима §§. 106. и 107. поклон или мито предато, досудиће се на ползу државне касе.

§. 110. а., *Поротник, који у каквој ствари у којој као поротник своју дужност врши, прими што на поклон, казниће се робијом. А тако исто казниће се и онај, који поротника на овакву кривицу навуче, или га покуша навући.*

Дати поклон или вредност истога досудиће се пресудом државној каси.

(Види допуну од 23. Октобра 1871. Зб. XXIV. стр. 95.)

§. 111. Казниће се заточењем од две до десет година чиновник, који за добит своју или другога, или на штету других, писмене исправе, којих примање или издавање њему по званичној дужности припада, лажно или неисправно начини, или изда, или који добре писмене исправе, које су му по служби његовој поверене или по истој приступне, преиначи, повреди, уништи или сакрије.

§. 112. Чиновник, који само узме од новаца или ствари, које је по службеној дужности примио или чувао, да се с њима послужи, да се лиши звања.

Исто тако да се казни и онај, који од таквих новаца или ствари другоме на послугу

или иначе изда, изузимајући случај о привременом издавању плате чиновницима и служиоцима, о чему и особити прописи постоје.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 113. Чиновник, који утаји (види §. 229.) новце или ствари, које је по службеној дужности примио или чувао, да се казни заточењем до пет година.

Ако су поред тога и за ту циљ и рачуни, протоколи или књиге, што су за бележење или контролирање примања и издавања опредељене, неисправно вођене, преиначене или уништене, или ако су придати неисправни изводи из ових рачуна, протокола и књига, или ако су неисправне признанице к истима прикључене, или ако је на сандуцима, кесама или пакетима садржај новаца лажно означен, да се казни заточењем од три до десет година.

§. 114. Чиновник, који данак, прирез, или ма какве друге приходе за државну или општинску касу, или ма шта друго и ма за кога, а по службеној дужности примати има, да се лиши звања ако по незнању плаћајућег узме од овог оно, што дати није био дужан, или више него што је дати дужан био, па то, што је незаконо узео, задржи и никако у касу не преда; а ако је плаћајући знао, да оно што се је од њега потраживало, није или никако или не онолико дати

дужан био, па му је чиновник својом важношћу или силом звања, оно што није требало, или више него што је требало, изнудио, да се као оглобилац казни и затвором поред лишења звања.

Да се лиши звања и онај чиновник или званичник, који би приликом рада правительственог или општинског радеће натерао или преварно навео, да и нему или другом каквом приватном лицу какав посао изврше, или који би просто подручне му људе на какав свој или другог лица посао силом своје власти употребљавао.

(Види допуну од 18. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 115. Чиновник, који при званичном исплаћивању у новцу или предаји каквих ствари у натури примаоцу штогод отимице и незаконо задржи, а издатке као потпуно учињене у рачун стави, да се лиши звања.

§. 116. Чиновник, који држи какву лицитацију, или коме је поверено надгледање или да изврши каква предузећа или послове, или набавке државне или општинске, па при томе на недозвољени начин овајди се на штету чију, или друго какво злоупотребљење учини, одкуда штета за кога произаће, да се казни затвором од шест месеци до две године, а поред тога новчаном казном, која неће бити већа од трећине, ни мања од десетине досуђене накнаде за штету.

И покушај се овде казни.

§. 117. Чиновник, који лакоумно одкрије званичну тајну, која му је по звању или нарочито поверена, и за коју зна, да закон или интерес јавне службе захтева да се никоме не казује, као и који службено поверени му акат или документат на штету или повреду оног, кога се тиче, другоме противудужностно саопшти, да се лиши звања; а ако злонамерно то учини, да се казни по величини пакости и штете још и затвором до три године.

§. 118. Поштански чиновник, који писма и пакете пошти поверене отвори или уништи у случајима, где то није законом изречно дозвољено, као и ако другоме у знању помогне да то учини, да се лиши звања, а уједно да се осуди и на затвор од три месеца до годину дана.

§. 119. Татари и у опште писмоноше, који званична писма у знању ненадлежно предаду, да се казне затвором; а ако отуда каква несрећа или штета или незгода за државу или правителство произиђе, или би произићи могла, да се казне робијом или заточењем од две до десет година.

§. 120. Судија или чиновник, који има власт да суди, ако ма под каквим изговором, па макар и што је закон нејасан, или што о случају правила нема, ни на опомену своје претпостављене власти, неће, кад је дужан, да суди страни, која то захтева, моћи ће се казнити новчано до

сто талира, а по важности предмета и упорства лишењем звања.

§. 121 Да се казни у новцу до сто талира или лишењем звања:

1., чиновник, био он грађанског, духовног или ма ког реда, који би при извршивању дужности присвајао себи законодавну власт; и

2. чиновник, који би присвајао себи судску власт.

§. 122. Чиновник, који своју власт злоупотреби, те кога незаконо принуди, да штогод трпи или чини, или да не чини, биће кажњен новчано до сто талира или лишењем звања.

§. 122. а., *Чиновник или јавни служилац који дејствујући у том качеству навалично или из нехата и противзаконо у чије обиталиште продре, да се казни новчано до педесет талира или затвором до два месеца.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и допуну од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 58.)

§. 123. Чиновник, који навалично и противзаконо кога ухвати или затвори или у затвору држи, да се казни у новцу од педесет до двеста талира, или затвором од три месеца до пет година, или само лишењем звања.

А у случају нехата, затвором до шест месеци или новчано до сто талира поред штете, коју ће чиновник дужан бити и у једном и у другом случају да накнади.

(Види допуну од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 58.)

§. 124. Судија и у опште чиновник, који при испитивању или ислеђивању казнимих дела принудна сретства употреби, те да натера обвињеног на признање или на одају, да се казни заточењем до пет година.

§. 125. *Чиновник, који би самовласно кога тукао или туђи дао, или би преко граница своје власти, које му је закон положио, кога казнио, као и који у знању изврши казну кад ова није законим путем никако ни изречена, или у већој мери и строжије но што је изречена, да се казни лишењем звања и затвором до пет година, а по величини кривице и пакости заточењем до десет година.*

Ако је то из непажње учињено, или има других олакшавајућих околности, да се казни затвором до годину дана.

(Види допуну од 17. Јуна 1861 које нема у Зборнику.)

§. 126. Чиновник, који изврши казну смрти, кад ова није судским путем изречена и пресуда по закону извршном постала, да се казни смрћу.

§. 127. *Судија и у опште чиновник, који се при саслушавању, ислеђивању или решавању, било кривичних или грађанских предмета, намерно учини повиним какве неправде, било то на ползу или штету које стране, да се казни затвором најмање две године дана поред губитка грађанске части.*

Но ако би се он горње неправде из нехата повиним учинио поред накнаде, коју би можда за причињену штету дати имао, да се казни у новцу до сто талира, а по својству нехата или величини злих сљетстава лишењем звања.

Иста казна да постигне и изврше судије, кад подобну неправду навалично учине у предметима који се њиовом ислеђењу и пресуђењу повере.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 128 Чиновник, који оклева да изврши казну законим путем изречену, или који изврши мању казну, но што је изречена, биће казњен затвором од шест месеци до пет година.

§. 129. Да се казни заточењем до пет година чиновник, коме је поверено да чува или да прати ухваћеног кривца па га навалице пусти, или му на руци буде да утече.

Ако таквом званичнику кривац побегне што је био небрежљив, да се казни затвором до годину дана.

§. 130. Чиновник од извршне струке, који учини какво противзаконо дело по заповести својих претпостављених, неће се казнити, ако власт, која је то заповедила, може такве заповести издавати, а њему у дужност спада таква дела извршивати и заповести те претпостављене му власти без сваког изговора слушати. У овом случају казниће се онај, који је то заповедио, и то оном

казном, која је за такво зло дело законом одређена. Иначе казниће се обојица.

§. 131. У свима другим случајима, кад чиновник приликом извршивања дужности учини казнима дела, која у ову главу не спадају, а за која овај законик особене казне прописује, судови ће на те казне и чиновника осуђивати, при чему ће званичност за отежавајућу околност служити.

§. 132. Привремени или контрактуални чиновник или практиканат и овима подобни званичници, као и општински кмет и сам правителствени служилац кад по природи дужности или послова званичних учини које од досад изложених казнених дела у дужносном делању свом, казниће се оном казном, која је за такво дело за чиновника прописана. Али где је год за такво дело само лишење звања одређено, онде ће суд правителствене и општинске служиоце осуђивати на затвор до две године, као што ће их и место заточења на робију осуђивати.

§. 133. За дела у сљедујућим случајима која чиновник противу своје дужности учини, ако ова не прелазе у друга именована зла дела, за која су и особене казне законом прописане, судови ће осуђивати само да се лиши звања:

1. Кад старији чиновник навалице пусти, те млађи чиновник учини које од напред казаних казнимих дела у дужности;

2. кад чиновник одрече дужносну послушност своју претпостављеној власти, или преступни или не изврши заповести своје претпостављене надлежне власти, па из тогакаква штета, зло или незгода за јавну службуили за кога другог произиђе. Ако оваква непослушност од стране административних власти буде имала опасне посљедице за сигурност чијег имања или за живот и слободу грађана, чиновник се може осудитии на затвор, а по величини злих последица и ако је ове предвидети могао, и на заточење до десет година;

3. кад чиновник прими законе или законе наредбе административних власти, па навалице оклева и неће да их изврши;

4. кад административни чиновник одвраћа људе, с којима посла има, од испуњавања закона или законих наредаба;

5. кад административни чиновник од даног му поверења у смотрењу права и власти за наређивање, дозвољавање или руковање, злоупотребљење учини;

7. кад старији чиновник из злобе млађег ваљаног чиновника рђаво опише (кондуитира) или иначе званично оцрни, као и кад каквог неспособног, неуредног, неприљежног или неблагонаравног млађег чиновника као доброг опише или иначе вишој власти званично препоручи на уштрб јавне службе, па се овај том препоруком помогао;

16. чиновник, који навалице лажна извешћа или изјашњења званично поднесе у намери, да коме корист принесе, или да коме шкоди, или да учини да се не изда каква наредба од веће власти.

(Тачке 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14 и 15. овога параграфа укинуте су законом о чиновницима грађ. реда од 24. Марта 1861.)

§. 134. У свим случајима где би когод казнимим делом чиновника у дужности оштећен био, има право тражити накнаду

ГАВА XII

О злочинствима м преступљењима свештеника у смотрењу венчања и у смотрењу вођења протокола о рођеннма, венчанима и умрлима.

§. 135. Свештеник, који у случају §. 71. грађан. законика венча човека, кад зна да му је жена жива, или који венча жену, за коју зна да јој је муж жив, да се казни затвором од две до пет година.

§. 136. Свештеник, који у случају §. 72. грађан. законика момка пре навршене седамнајесте године а девојку пре петнајесте године знајући за то венча, казни ће се затвором до годину дана.

Ако венчана девојка није имала пуних тринајест а момак пуних петнајест година, казна ће бити за свештеника затвор од једне до пет година.

§. 137. Свештеник, који у случају §. 74. грађан. законика венча какво лице, знајући да је бесомучно или лудо, да се казни затвором до годину дана.

§. 138. У случају §. 76. грађ. законика свештеник, који силом отету и неослобођену или великим страом приморану девојку, знајући за то, венча, да се казни затвором до пет година.

§. 139. Свештеник, који знајући, венча сродна лица, између којих је брак законом забрањен, да се казни затвором.

§. 140. У случају §. 78 грађ. законика свештеник, који мушко или женско лице, које је на робију или заточење осуђено и док још казну издржава, знајући за то, венча, да се казни затвором до годину дана.

§. 141. У случају §. 90 грађан. законика, свештеник, који неимајући архијерејског опроштаја пренебрегне оглашење учинити, па би се после венчања појавиле препоне неопростиме, казниће се затвором до годину дана.

А свештеник, који без дозвољења родитељског, туторског или судског венча девојку, која има петнајест година али још нема двадесет и једну годину, или момка који има седамнајест година,

али још нема двадесет и једну годину и он је за то знао, казни ће се затвором до три месеца.

§. 142. Свештеник ма које вере, који не испуњава правила, која су прописана у смотрењу протокола о рођенима, венчанима и умрлима, да се казни у новцу до педесет талира, или затвором до годину дана.

§. 143. Свештеник, који приликом завођења у протоколе црквене или издавања извода из ових учини злочинство означено у §. 111. овог законика, да се казни заточењем до десет година.

§. 144. Свештеник, који нехотењем извршивања своје дужности изнуди наплату, кад зна да му она никако не припада, или изнуди већу таксу а зна да му мања припада, да се казни новчано на тужбу оштећенога до педесет талира, или затвором до три месеца.

ГЛАВА XIII.

О злочинствима и преступљењима због лажних новаца.

§. 145. Ко метални или папирни новац гради, ко правом металном или папирном новцу променама на њему изглед веће вредности даје, а тако и ко обореном металном или папирном новцу променама на њему вид још вредећег новца даје, да се казни робијом од две до десет година.

Ко лажан новац ставља у течај, или га доноси са стране у цељи да га распростре, заслужује исту казну.

§. 146. Ко прими лажан новац као прави па пошто се увери да је лажан, опет га као прави изда, да се казни затвором до три месеца или новчано до педесет талира; а ко чистим за течај опредељеним новцима обрезивањем вредност умањује и потом их под потпуну вредност издаје, да се казни затвором најмање три месеца, а поред тога у новцу од педесет до пет стотина талира.

И покушај се како у овом тако и у предидућем §. 145. казни, а лажан се новац заједно са оруђем, којим је начињен, одузима.

ГЛАВА XIV.

О злочинствима и преступљењима због лажних исправа.

§. 147. Ко у намери да себи или другима какву корист прибави или да другима шкоди, лажну исправу начини или праву исправу преиначи и њом се послужи, да се казни робијом до пет година.

Тако да се казни и онај, који од лажне исправе, знајући да је лажна, у тој намери употребљење учини, да себи или другима корист прибави или да другима шкоди.

По овом параграфу да се казни и онај, који у намери да себи или другоме какву корист прибави или само другоме шкоди, артију на којој је другога име написано без саизвољења овога попуни (испише) и од такве исправе употребљење учини.

Под исправом разуме се свако писмено, које је од важности за доказ о уговорима, наређењима, обвезаностима или ослобођењима, и уопште служи за доказ права или правних одношаја.

(Види допуну од 17 Јуна 1861, које нема у зборнику.)

§. 148. Кривац да се казни робијом до десет година, ако је лажна исправа начињена у виду:

1. писмена са књажевским потписом или печатом.;

2. писмена, које састављају, издају или одостоверавају српска и туђа државна надлежателства, општине или друштва, српски или туђи чиновници, или таква лица, која по нашим или страним законима имају јавну достовереност;

3. Званичних књига и протокола или спискова, који се воде са званичном достоверношћу;

4. тестамента и уопште писмена о последњој вољи;

5. вексле *и облигације по закону пуноважне.*

(Види допуну од 20 Марта 1863. Зб. XVI стр. 9).

§. 149. Ко у намери да себи или другима корист прибави или да другима шкоди, учини да се

каква изјашњења или дела, која су за права и правне одношаје од важности, у јавним исправама, књигама или протоколима као учињена или догодивша се одостовере, а од тога није било ништа, или је било другчије или код других лица, да се казни робијом до седам година.

Иста казна да постигне и онога, ко на штету другога од таквих лажних исправа, знајући да су лажне, употребљење учини.

Но ако је које од горњих дела учињено навалично, али без намере да се коме корист прибави или шкоди, да се казни затвором до шест месеци или бојем до 50 удараца.

(Види допуну од 17 Јуна 1861. које нема у зборнику и закон од 11 Децембра 1873. зб. XXVI стр. 37, којим је укинута телесна казна).

§. 150. Да се казни затвором де два месеца или бојем до четрдесет удараца:

1., ко начини лажан пасош, или исправан пасош преиначи па од таквог или он сам, или ко други у знању употребљење учини;

2., ко учини, да му се пасош под лажним именом изда, или ко као сведок послужи да се пасош другоме под лажним именом изда.

Иста ће казна постићи и подобна преступљења с књигама служилачким (букварима) и другим исправама.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 151. Ко под лажним именом лекара или видара начини сведочанство о стању здравља свог, или кога другог, па то сведочанство или он или други ко употреби да превари власт, да се казни затвором од једног месеца до једне године дана.

§. 152. Приватни лекари и видари, који о стању здравља каквог човека навалице лажна сведочанства за употребљење надлежателства каквог издаду, да се казне затвором до једне године дана. Ако је лекар или видар у правителственој служби, да се лиши звања. И у једном и у другом случају може му се забранити да лечи за неко време.

§. 153. Ко у намери да какво надлежателство превари о стању здравља свог или кога другог у знању учини употребљење од лажних сведочанстава у §§. 151. и 152. казаних, да се казни затвором од једног до шест месеци.

ГЛАВА XV.

О убиству.

§. 154. Под убиством разуме се свако недозвољено дело, чрез које какав човек живот изгуби, несматрајући на начин и сретства којима је то учињено.

§. 154. *а., При решавању питања о убиству неће се на то гледати, да ли би смрт отклоњена бити могла да се благовремено с нужном помоћи*

повређеном притекло, или да повређени неби умро да је јачег телесног састава био, или да се није повређење под неким извесним околностима догодило, која су томе принела да повређени умре.

(Види допуну од 17 Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. **155.** Ко хотично и с предумишљајем човека убије да се казни смрћу.

§. **156.** Ко хотично но без предумишљаја другога убије, да се казни робијом од двадесет година.

Но ако је обвињени боз своје кривице, злостављењем или великим увредама (било њега самог или његових близу сродних лица), од убијеног у јарост доведен, дело на мах учинио, казна се може и на затвор спустити, који несме бити краћи од две године.

§. **157.** Ко родитеља или ма ког у правој линији предка свог хотично, па ма и без предумишљаја убије, да се казни смрћу.

§. **158.** Ко човека из нехата (несмотрености, непажње) убије, да се казни затвором од два месеца до две године.

Но ако је у овом случају кривац по свом звању, занату или занимању дужан био да буде предострожан, то му се поред затвора може и самостално упражњавање оног заната или занимања, за неко време или за свагда, забранити.

§. **159.** Ко хотично човека убије зато, да себи уклони препоне, које му предузећу каквог казнимог дела сметају, или да га неби на самом учињеном делу ухватили, да се казни смрћу.

§. **160.** Ко другога телесно злостави и човек од тога умре, да се казни:

1., робијом од осам до двадесет година, ако је кривац смрт као вероватну предвидети могао;

2., робијом до дванајест година, ако се пре могао надати, да злостављени неће умрети.

§. **161.** Ако је у случајима предидућег параграфа дело у раздраженом стању учињено, да се кривац казни у случају под бројем 1. робијом до десет година, а у случају под бројем 2. робијом до пет година.

§. **162.** Ако у каквој између више лица поставшој свађи, или при каквом противу једног или више лица предузетом злостављању човек убијен буде, то ће се казнити:

1., сваки онај, који му је смртну повреду нанео, робиом од пет до десет година;

2., ако су од више задатих повреда неке смртоносне, а друге лаке, па се не би могло изнаћи, који је коју повреду задао, као и у оном случају, ако је само једна смртоносна повреда нанешена, а незна се од кога, или кад од више задатих повреда ни једна неби била смртоносна, али су све скупа смрт проузроковале, да се казне сви, који

су руку на њега дигли, као повредиоци тела, затвором или робијом до пет година.

§. 163. При сваком убиству, које није из нехата учињено, одузеће се и оруђе, којим је убиство учињено, ако је оно сопственост кривца.

ГЛАВА XVI.

О убиству деце, нарочито копилади.

§. 164. Мати, која своје дете од порођаја за 24 сата, или ако се докаже, да је мучно стање породиље још непрестано трајало, и после 24. убије, да се казни:

1., ако је дете брачно, робијом до десет година;

2., ако је дете ванбрачно робијом до шест година;

но ако се докаже да убијено дете због тога, што је пре времена рођено (недонешено) или иначе због несавршеног образовања тела, неби могло ни живети, да се казни затвором до једне године дана.

Буде ли дете од кога другога а не од матере убијено, или ако учествује и ко други, осим матере, у убиству, онда ће се овај казнити по општим правилима о убиству или саучешћу.

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 165. Мати, која порођај прикрије и у самоћи се породи с намером, да дете том приликом убије, или да оно тамо лишено сваке помоћи умре, пак дете у сљетству тога, без даљег њеног садејства живот изгуби, да се казни затвором до пет година.

Тако исто да се казни и мати, која истина свој порођај не прикрије, али дете навалично пренебрегне тако, да ово због тога пропадне.

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 166. *Мати, која своје ванбрачно дете тајно упропасти, или га дозволи упропастити тако, да се због тога неби могло дознати, да ли је дете живо или мртво рођено, или да се незна ни где се дете ни у коме стању наоди, да се казни затвором до две године.*

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 167. Мати, која своје ванбрачно дете сарани, без да је местној општинској власти јавила, да се казни затвором до три месеца.

ГЛАВА XVII.

О побацивању деце.

§. 168. Трудна женска, која је спољна или унутрашња сретства употребљавала да свој плод умори или побаци, ако дете у сљетству тога умре, да се казни затвором до пет година.

§. **169.** По предидућем параграфу да се казни и оно лице, које је са знањем и на захтевање трудне женске, њој таква сретства давало, или употребило; но ако је оно то у виду заната, (или више пута), упражњавало, робијом до дванајест година;

§. **170.** Ако су у §. 169. казата сретства за побацивање од другог каквог лица без знања, или и противу воље трудне женске употребљавана и њој давана, кривац да се казни:

1. ако женска од тога умре, робијом од двадесет година;

2. у другим случајима робијом од пет до дванајест година.

Ова се казна не може испод једне године затвора спустити, ма да дело није никаква шкодљива сљетства имало.

ГЛАВА XVIII.

О одбацању деце и слабомоћних.

§. **171** Ко дете до 7 година, или друга слабомоћна лица, која без туђе помоћи остати не могу, одбаци и неизвесној судбини остави у намери, да се од старања и бриге, коју је о њима водити дужан, ослободи, ако то под таквим околностима учини, да се одбаченог лица живот и здравље у

опасност доводи, да се казни затвором, или робијом до пет година.

Мера казне управљаће се по величини опасности, којој је одбачено лице, по каквоћи времена, места и других околности, изложено.

§. **172.** Ако одбачено или остављено лице у сљетству тога живот изгуби, кривац да се казни робијом до десет година; но ако је дело учињено с намером да одбачено лице живот изгуби и то на такав начин и под таквим околностима, да је кривац то знати могао, да се казни према наступившим сљетствима и према лицу као убиство, или као покушај убиства, или као убиство деце.

ГЛАВА XIX.

О повреди тела.

§. **173.** Ко другога хтејући злостави, или телесно повреди, без намере да га убије, да се казни бојем до педесет удараца, или затвором до две године дана.

Под блажијим околностима место затвора може се кривац осудити на новчану казну до сто педесет талира.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. **174.** Ако је злостављање или лако повређење одмах од друге стране повраћено, судија може по

околностима обадве, или само једну страну, по начину и мери, на блажију казну осудити, или их без казне отпустити.

§. 175. Кад се ко напред решио да кога злоставља или телесно повреди па то хтејући и учини, да се казни бојем до педесет удараца, или затвором, а по величини повреде робијом до четири године.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 175. *а., Ако је у случају наступившег телесног повређења учинилац ишао само на злостављање или на мању повреду тела, него што је произишла, и ако ову као сљетство злостављања није било лако предвидети, то ће се он у случајима §§. 173. 175. 176. 177. и 178. блажије казнити; но ова казна не може бити мања од оне, коју би кривац за дело учињено заслужио, да га је чисто из нехата (§ 180.) учинио.*

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у зборнику).

§. 176. Намерно злостављање по крви сродних лица у усходећој линији сматраће се као отежавајућа околност. Овакав кривац да се казни затвором најмање три месеца, а по величини повреде робијом до пет година.

Тако исто да се казне саучесници који са злостављеним у истом одношају сротства стоје.

§. 177. Ако је ко од злонамерног злостављања и повреде тела у болест пао и један месец дана или за свагда за свој посао неспособан постао, или је осакаћен или је лишен говора, вида, слуха, руке, ноге, или других части тела, или је за плођење неспособан, или за свагда нагрђен, или неисцелимо телесно повређен, или душевно растројен постао, кривац да се казни затвором, или робијом до петнајест година.

Величина казне зависиће од величине нанешене повреде.

§. 178. Ко хтејући трудну жену телесно тако злостави, да ова у сљетству тога мртво дете роди, или недонешено побаци, да се казни затвором, а по опстојателствима и робијом до пет година.

§. 179. Ко другога дуже времена злоставља и телесно мучи, ма и да га није телесно никако повредио, да се казни затвором од једног до шест месеци.

§. 179. *а., Ко другоме хотично даде отрова или друго што, што здрављу шкодити може, да се казни робијом до осам година.*

Ако је тим тешка повреда тела коме нанешена (§. 177.), да се казни робијом до петнајест година, а ако је отуда и смрт посљедовала, робијом до двадесет година.

Ако је пак кривац хотично на смрт ишао, да се казни по општим правилима о убиству.

(Види допуну од 17 Јуна 1861, које нема у зборнику)

§. 180. Ко другога из нехата или непажње телесно рани или му здравље повреди, да се казни затвором до једне године дана, или у новцу до сто талира.

Исто тако да се казни и онај, који би вредоносног дивљег звера непредосторожно држао, или кућевну животињу, која уједа, боде, или ногом бије, с нужном предосторожношћу неби чувао, па би она чрез то кога опасно или смртоносно повредила.

§. 181. Сва злостављања и повређења осим тешких телесних повређења која су у §§. 177 и 178 казана, истраживаће се и казнити само на захтевање повређеног лица. За децу могу родитељи и тутори, а за жену може муж тужити.

§. 182. Кад је у каквој између више лица поставшој свађи, или при каквом противу једног или више лица предузетом злостављању какав човек тешко телесно повређен, то ће се сваки од њих, који му је какву повреду нанео, казнити по предидућим §§. о повреди тела.

Но ако је тешко телесно повређење или злостављање од више њих произведено, или ако је само једна већа повреда нанешена, а неби се могло изнаћи од кога је, то ће се сви, који су руку на повређеног дигли, казнити затвором до две године.

§. 182. а., *Ако су се двоје или више њих договорили, да кога слошки злостављају, или да тело повреде, па су неки у сљетству предузетог по таквом договору злостављања меру прекорачили и више учинили но што је уговорено, н. пр. убили или тежу телесну повреду нанели; то ће се наступивше теже сљетство осталима, ако су они то као вероватно предвидети могли, тако у нехат приписати, да се противу њих казна за уговорено дело до оне мере поћети може, која је за нехатно убиство или нехатно повређење тела из хотичног злостављања произишавше прописана (види §. 160. и 175. а.).*

Ово исто вреди и за саучеснике ако је онај, који је дело вршио, више учинио од онога на што су се договорили.

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 183. Ко без прописно доказане способности или у опште без дозвољења, или почем му је од надлежне власти лечење забрањено, спољне или унутрашње болести за награду лечи или бабичи, да се казни у новцу до педесет талира или затвором до шест месеци, ако чрез то болесник умре или буде телесно или душевно повређен.

Исто тако да се казни и онај, ком је дозвољена нека струка лечења, ако границу прекорачи и онога се прими, што у круг његовог знања и практике не спада, па горња сљетства наступе.

§. 184. Лекар, који би, у случају велике нужде и опасности, позван био, па би без довољног

узрока своју помоћ отказао, да се казни у новцу до две стотине талира.

§. 185. Зидари и дунђери, који при подизању каквих здања или грађевина противу признатих правила зидања и грађевине тако што начине и построје, да отуда каква опасност за људе произиђе, да се казне у новцу од педесет до три стотине талира, или затвором од једног до шест месеци.

У повтореном случају може им се забранити самостално упражњавање њиховог заната или художества за неко време или за свагда.

§. 186. Онај, који сам себе осакати и у опште телесно повреди, или се од другог осакатити и повредити да, у тој цељи, да као неспособан у воинство уписан не буде, да се казни затвором до три месеца; но ако је то у време рата или из призрења на претстојећи рат учињено, да се казни по опстојателствима затвором до две године дана. У обадва случаја, по издржаној казни, да се у ону војну службу упише, за коју се нађе, да је способан.

ГЛАВА XX.

О злочинствима и преступљењима противу личне слободе.

§. 187. Ко лица која нису шеснајесту годину навршила, преваром, или силом или с њиховим саизволењем, но без знања и одобрења родитеља или тутора одведе у тој цељи, да их као сопствену присвоји, с повредом њиховог фамилијарног права, или да их на просјачење или на друге користољубиве или неморалне цељи употреби, да се казни затвором, а по опстојателствима и робијом до десет година.

Но ако се одводење чисто у ползу одведеног клонило, и ако је тим његово стање заиста побољшано, неће се казнити ако у сљетству тога родитељи или заступници одведеног доцније то одобре.

§. 188. Ко женску преваром или силом одведе, било да је принуди да се сам с њоме венча или да у блудном сношењу с њом живи, било да је другом на исту цељ преда, да се казни робијом до десет година.

§. 189. Ко неудату женску, која још није петнајесту годину навршила с њеним саизволењем, но без знања и одобрења њених родитеља или тутора, одведе у намери, да се он сам с њом венча или да у блудном сношењу с њом живи, или да је другом на ту цељ преда, да се казни затвором.

§. 190. Ако се у случајима предидућа два параграфа (§. 188. и 189.) отмичар са одведеном девојком венчао, суд ће само на захтевање оних лица, која имају право уништење брака захтевати,

дело ислеђивати, и пре него се брак уништи, несме се оптужени осудити ни казнити.

§. 191. Робијом до петнајест година да се казни:

1., ко какво лице мушког или женског пола, силом или претњом принуди на блуд с њим или с другим лицем;

2., ко лице слободне воље и свести лишено, било да је од кривца намерно у то стање постављено, или да се иначе у том стању налазило, на блуд и удовлетворење својих телесних нагона злоупотреби;

3., ко с лицима која нису тринајесту годину навршила блуд учини, ма да би се то и са њиховим саизвољењем догодило.

Ако је у једном од ова три случаја злоупотребљено лице умрло, кривац да се казни смрћу, ако је он то сљетство као вероватно предвидети могао; иначе робијом до двадесет година.

§. 192. Ко другога самовласно затвори или га иначе слободе лиши, да се казни затвором од три месеца до пет година.

У сљедујућим случајима да се казни робијом до дванајест година:

1., ако је затворено и уопште слободе лишено лице у сљетству тога тешко телесно повређено, (§. 177.);

2., ако је поменуто казнимо дело спрам сродних по крви у правој усходећој линији учињено;

3., ако је самовласни затвор дуже од једног месеца трајао.

Величина казне зависиће од каквоће и места затвора, и од начина и величине злостављања.

§. 193. Казнити се неће по предидућем §-фу онај, који увати кривца на самом казнимом делу или одма после тога у бегству, кад је подозрење да ће кривац побећи, или да се неће моћи изнаћи.

Кривац се мора најдаље за двадесет и четири сата месној полицијској власти предати.

Исто тако неће се казнити ни онај, који душевно болесног по потреби ограничи или затвори, само мора о том одма полицијску власт известити, које ако не учини, да се казни затвором до шест месеци, или у новцу до сто талира.

§. 194. *Ко другога на какво дело или нечињење чега силом или тиме принуди или принудити покуша, да ће му какво злочинство или преступљење учинити, да се казни затвором до једне године дана, или бојем до педесет удараца.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1773. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 195. Ко осим случаја дозвољене одбране, самовласним и недозвољеним начином своје право тражи, или удовлетворење сам себи прибавља, у колико неби дело у други опредељени вид казнимих

дела прелазило, да се казни затвором до два месеца.

ГЛАВА XXI.

О злочинствима и преступљењима противу благонаравија.

§. **196.** Ко с туђом женом блуд учини, да се казни затвором до дванајест месеци.

Исто тако да се казни и жена.

§. **197.** Ко туђу жену с њеним саизвољењем, но без знања или противу воље њеног мужа одведе, или на захтевање овог последњег неће да је изда, да се казни затвором од три месеца до пет година, а жена од три месеца до две године.

Но суд ће у овом као и у случају §. 196 само на тужбу увређеног мужа дело ислеђивати и казнити, и по томе суд ће и по започетом ислеђивању од тога одустати, ако муж одустане; но ако је пресуда коначна или је издржање казне започето, на захтевање тужиоца ослободиће се само жена, а не њен сакривац.

(Види допуну од 17. Јуна 1881, које нема у Зборнику).

§. **198.** Човек, који дозвољава да његова жена јавно с другима блуд проводи и томе сам на руку иде, или какву корист отуда прима, да се казни затвором од три до шест месеци.

199. Ко поред своје живе неразведене жене милосницу у кући држи, па га жена тужи, да се казни затвором од једног до шест месеци, а милосница да се одма из куће истера. Но ако жена од тужбе одустане, или му доцније опрости, суд ће од ислеђења одустати, или ако је већ затворен, пустити га.

§. **200.** Ко девојку, која је петнајесту годину навршила, али још није двадесет прву, с њеним саизвољењем, но без знања и одобрења родитеља или тутора одведе у намери, да се он сам или ко други с њом венча, или да у блуду с њом живи, да се казни на тужбу родитеља или тутора, затвором до шест месеци; али ће казна бити мања, или се неће никако казнити ако у владању родитеља или тутора основ кривице лежи.

§. **201.** Ко с лицем које још није петнајесту годину навршило блуд учини, или га преваром и разним обећањима наведе да то с другим учини, у колико неби то у друго веће казнимо дело прелазило (§. 191. под 2., и 3., и §. 205. 1.), да се казни затвором од три месеца до четири године.

Ако се то догодило с поштеним девојкама које су петнајесту годину навршиле, а још нису осамнајесту, да се казни затвором од једног месеца до једне године дана.

§. **202.** Онај, који је за удејствовање своје непоштене намере превару и мајсторске обмане упо-

требио тако, да је женска мислила да је с њим венчана, да се казни робијом до пет година.

Но казна се искључава, ако се по саизвољењу преварене женске он заиста доцније с њом венча.

§. 203. Човек који има живу неразведену жену, и жена која има живог мужа од ког није разведена, ако с другим у нови брак ступи; исто тако и оно лице, које у браку не живи, ако с каквим лицем, које је у свези брачној, знајући за ову, у брак ступи, да се казни затвором од две до пет година.

Исто тако да се казне кум и стари сват, ако су за постојећу брачну свезу знали па су их ипак венчали.

§. 204. *Родо-оскврњење да се казни:*

1., *између сродних ма ког степена усходеће и нисходеће праве линије, претци робијом до дванајест година а потомци затвором до пет година;*

2., *између сродних по крви у побочној линији до другог степена закључно затвором до пет година;*

3., *између сродних по крви у трећем степену побочне линије, или између сродних у првом степену по тасбини, затвором до три године.*

4., *између сродних по крви у четвртом степену побочне линије, или између сродних по тасбини у другом степену, или измдђу оног који је крстио и крштеног или овог родитеља, затвором до једне године;*

5., *између лица принадлежећих другој хришћанској вери сродних ма у ком степену усходеће и нисходеће праве линије, као и сродних по крви у другом степену побочне линије, и у првом степену по тасбини, казниће се оном казни, која је горе под 1. 2. и 3. за лица православну веру исповедајућа за таква казнима дела прописана, и*

6., *између лица друге хришћанске вере у том степену сродних, у коме црква даје особено дозвољење за ступање у брак, да се казни до шест месеци затвора.*

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 205. Робијом до пет година да се казне:

1., тутори, управитељи, свештена и духовна лица и васпитаоци, који са својим непуноћетним пупилама и ученицама блуд учине;

2., званичници и служиоци, који учине блуд с оним лицама, која због казнимих дела на испит узимају;

3., званичници, јавни служиоци, лекари и хирурзи, који су као управитељи или настојници или надзираоци постављени, или своје занимање упражњавају у затвору или другим за болеснике и сироте, или друга помоћ потребујућа лица опре-

дељеним јавним заведењима, ако са лицама, која се у заведењу налазе, блуд учине.

§. **206.** Противуприродни блуд како између лица мушког пола, тако и скотолоштво, да се казни затвором од шест месеци до четири године, и губитком грађанске части.

§. **207.** Затвором од три месеца до три године да се казни:

1.. ко јавно, усмено или писмено на Бога или на чију му драго веру хули, или јавно исмејава чије му драго вере начин и обичаје слављења Бога;

2., ко делом смеће упражњавање чијих му драго у Србији дозвољених обреда верозаконих, или с образима светих, или с другим служби божијој посвећеним стварима на безчестећи и презрителни начин поступа и обесвећава их.

§. **207.** *а., Ко свештена лица приликом чинодејствовања делом нападне, или им претњом или силом противстане, да се казни затвором од два месеца до две године.*

А ко свештена лица или духовно надлежателство силом или претњом принуди или принудити покуша на какво противзаконо делање, или да нечине штогод, што у круг њиове дужности спада, да се казни затвором од три месеца до четири године.

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. **207.** *б., Ко речма, печатаним или непечатаним писменим саставом, ликовима или ма каквим другим изображењем или знацима увреди какво духовно надлежателство или свештена лица приликом њиног чинодејствовања или рада, или и изван места њиове дужности но у смотрењу ове, да се казни затвором од осам дана до једне године или бојем до педесет удараца. Ако би увреда садржавала клевету да се казни затвором од једног месеца до две године.*

Полицијска власт може у овим случајима и без тужбе увређеног лица увредиоца суду на осуђење предати.

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. **208.** Затвором до пет година и губитком грађанске части да се казни, ко на блуд другоме подведе лице, према коме стоји у одношају као родитељ спрам деце, или тутор спрам пупиле, или учитељ, свештеник и васпиталац к оним лицама, које они уче, настављају и васпитавају.

ГЛАВА XXII.

О лажном оптужењу, опадању и повреди части.

§. 209. Ко противу свог уверења у злобној намери код јавне власти другога оптужи да је каква казнима дела учинио, или да је званичне дужности преступио, у тој цели, да се казнитело ислеђење противу обвињенога предузме, да се казни затвором од три месеца до две године.

Докле се тако донешено дело код власти неисследи, власт неће моћи противдоносиоца ништа предузимати, да се он као лажан обтужилац осуди.

(Види решење од 19. Јануара 1862. Зб. XV., стр. 5.)

§. 210. Ко таква неистинита дела на другог износи или за другим проносн, која овога мрзости или презрењу публике излажу, да се казни као опадач затвором до годину дана.

Но ако је опадање јавно учињено, опадач ће се казнити затвором и до осамнајест месеци.

Јавно је опадање онда, ако се то догодило на јавном месту, или у јавним скупштинама, или сретством печатње, ликова и образа, распространавањем или излагањем таквих на јавним свима приступним местима. Овако распространени или изложени предмети одузеће се.

§. 211. *Ако у случајима §. 209. и 210. оптужени докаже истинитост свог потврђивања или докаже основе или околностојателства по којима се закључити може да је он оно што је потврђивао за истинито држати могао, то се неће казнити као лажни обтужилац или опадач, али може бити кажњен због повреде части, ако се из начина потврђивања или других околности увиђа намера да је на увреду ишао.*

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику)

§. 212. Истинитост потврђиваних или разглашаваних дела може се свима дозвољеним сретствима доказивати. Сведоци се могу у помоћ узети само за доказ извесних дела, ако суд нађе да би истинитост таквих дела искључила или умалила казну за оптуженог опадача.

Доказивање истинитости пак неће се дозволити, ако је дело опаднутоме приписивано казнимо дело, па је овај од одговорности за такво извршном судском пресудом за свагда ослобођен.

§. 213. Ко речима или делом спрам другога тако што учини, што се по општем мнењу и по нравима народа као безчашће и грдња, и у опште по стању лица, као увреда части појављује, да се казни у новцу до триста талира, или затвором до четири месеца, или бојем до четрдесет удараца, ако је то јавно или писмено учињено.

Увреда је онда јавна, ако се она догодила на онај начин, као што је у §. 210. речено да опадање јавно бива. (За просте увреде, или оне, које нису јавне, види §. 357. 2.)

(Види закон од 11. децембра 1873., Зб. XXVI. страна 37. којим је телесна казна укинута.)

§. 214. Од увреда у §. 213. треба искључити научне критике, и критике художника и уметника, као и опомене, карактеризирања и укоре претпостављених лица у колико се неби из форме изражаја, или из опстојателстава под којима би се то учинило, врећајућа намера извести могла.

§. 215. Ако је увређена страна увреду с места повратила, и ако повраћена увреда није млого већа од оне учињене јој, неће се ни једна страна казнити.

§. 216. *Власт ће дотична* (види решење од 19. Јануара 1862. Збор. XV., 5.) како за повреду части, тако и за лажно обвињавање или опадање предузимати ислеђење:

1.. на тужбу самог увређеног лица; но отац може тужити за своје непунолетно дете, муж за своју жену, а тутор за своју пупилу;

2., ако је увређено лице тужбу подигло и умрло, или су му друге какве препоне на путу стајале те није тужбу подигло, онда могу после његове смрти парницу продужити или нову тужбу

подигнути његови по крви сродни: претци, потомци, браћа и сестре, а и његов супруг.

Тужилац може у свако доба од тужбе одустати, па и само извршење пресуде задржати.

(§. 217. укинут је изменом од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. 218. Ко јавно усмено или писмено увреди владаоца стране које државе, која у пријатељском сношају са Србијом стоји, исто тако ко увреди заступнике страних држава за Србију опредељене, да се казни затвором од једног до дванајест месеци, или у новцу до три стотине талира; но у овом ће случају у смотрењу увреде страних дворова, суд само по налогу министра правде, у сљетству тужбе страног увређеног двора, кривицу ислеђивати и кривца казнити: такође и за увреде према страним у Србији станујућим заступницима може министар правде на тужбу оваквог заступника изслеђење наредити, ако се он не хтедне сам непосредно суду тужити.

§. 219. У свима случајима лажног оптужења опадања и повреде части, ако оптужени увредилац буде осуђен, суд ће на трошак увредиоца пресуду увређеном доставити.

Ако је повреда части и опадање јавно учињено, суд ће на захтевање увређеног досудити му право, да на трошак осуђеног увредиоца пресуду објави.

Ако је повреда части сретством јавних листова учињена, суд ће на захтевање увређеног лица или његових местозаступника (§. 216) досудити му право, да на трошак повредиоца, пресуду ако је могуће сретством истих новина или листова објави.

ГЛАВА XXIII.

О крађи и утаји.

§. 220. *Крадљивац је онај, који туђу покретну ствар из туђег притежања узме у намери да је противзаконо себи присвоји.*

(Види измену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.

§. 221. *Просте крађе, у вредности до двеста гроша чаршијских, изузимајући крађу стоке и земљеделског алата, па било да само једна крађа, или да више крађа у скупу ову вредност износе; а при поврату просте крађе, које износе вредност мању од двеста гроша али више од десет гроша чаршијских, да се казне затвором од једног месеца до пет година, поред губитка грађанске части. И покушај се овде казни.*

(Види замену од 10. Јануара 1879. Зборник XXXIV. стр. 108.)

§. 221. *а., Крађа стоке и земљеделског алата, па било да само једна крађа или више крађа у скупу износе вредност већу од сто гроша, а мању од двеста гроша чаршијских, као и при поврату, које износе вредност мању од сто гроша а већу од десет гроша чаршијских, да се као проста крађа казни затвором од шест месеци до пет година.*

Покушај да се и овде казни.

(Види допуну од 10. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 108.)

§. 222. У следујућим случајима да се казни затвором најмање три месеца, или бојем до педесет ударача поред губитка грађанске части, а може се казнити и робијом до пет година:

1. светотатство т. ј. кад је крађа учињена у зданима за службу Божију опредељенима, па су покрадене ствари служби Божијој, посвећене, које се тамо хране;

2., ако је крађа учињене из јавних збирака за художество, науку и занате;

3., *кад ко покраде кошнице, платно с белила, сабране плодове у пољу и у опште предмете, које људи, уздајући се у јавну сигурност, у пољу без чувара држе.*

(Види замену од 10. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 38.)

4., кад ко у време какве велике нужде и забуне као н. пр. при ватри или преплави воде, или у време какве буне или метежа прилику употреби и у нужди нашавшег се покраде;

5., кад је крађа учињена по наступившој ноћној тишини у кућама и у другим зградама у којима људи живе;

6., кад ко на јавним путевима или на пошти путничке торбе, бисаге или сандуке просече или отвори и какве ствари покраде;

7., кад ко што украде од суманутих лица или деце која нису дванајесту годину навршила од ствари, које су она на себи имала или при себи носила;

8., кад је крађа учињена од два или више лица, која су се на ту цељ договорила;

9., кад је крађа учињена на јавним саборима, тржиштима или вашарима:

10., Кад је крађа учињена од слугу спрам газде или другог каквог лица, које у истом обиталишту седи; исто тако кад радници, шегрти, калфе, покраду свога газду или мајстора у кући, радилишту, или дућану;

11., кад у гостионици сам господар или његове слуге покраду путника или госта, или кад овај последњи украде што у гостионици;

12., *кад ко од кога на преноћиште или у опште као гост примљен буде, па газду куће, или кога од укућана, или ови њега покраду.*

Но ако има олакшавајућих околности казна се може спустити до на један месец дана затвора или на бој до тридесет удараца.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 223. Као опасна крађа без призрења на величину украденог предмета, да се казни робијом до десет година у следујућим случајима:

1., кад крадљивац обијањем или провалиањем или отварањем кућа, дућана или других зграда у којима људи живе, или у овима принадлежеће зграде и затворене просторе и авлије уђе, и крађу учини;

2., кад крадљивац ноћу у таква здања, куће, дућане и овима принадлежеће зграде и затворене просторе уђе, ускочи, или отвори, или се још за дана у таквима за цел крађе прикрије и затвори и крађу учини;

3., кад ко обије и поара цркве, манастире и јавне збирке за науку, художество и уметност;

4., кад је крадљивац при себи носио оружије, или друга опасна оруђа (која не служе као сретство за крађу), осим ако се докаже, да крадљивац није исто за цељ одбране или нападања са собом понео.

Но ако буде олакшавајућих околности казна се може спустити до на шест месеци затвора, или на бој до педесет удараца.

(Види допуну од 17 Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

Онај, који је учинио три или више опасних крађа или поред две или више простих, и две опасне, да се казни смрћу.

Исто тако да се казни смрћу и онај, који учини опасну крађу, почем је пре тога двапут за просте крађе, или једанпут за опасну осуђен био.

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр 9.)

§. 223. *а., Ко у другим зградама, осим оних, побројаних у §. 223. то јест у таквима, у којима људи не живе, учини крађу, начином у §. 223. изложеним, изузимајући крађу стоке и земљеделског алата, у вредности преко двеста гроша чаршијских, да се казни половином оне казне, коју би по §. 223. заслужио, да је у тамо именованим зградама учинио.*

(Види замену од 10. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 108.)

§. 223. *б., Кад ко покраде земљеделске алате или стоку, ма где ова била, ако крађа ова износи већу вредност од двеста гроша чаршијских, да се казни робијом од две до пет година. За крађе ове, које се увршћују у ред опасних крађа, судиће поротни суд.*

(Види додатак од 10. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 108.)

§. 223. *б., Ко из слуга украде само раоник или цртало, или обоје скупа, судиће се по вредности слуга, као да је сав слуг украо. Ово вреди и за ралицу.*

(Види додатак од 10. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 108.)

§. 223., *г., При поврату и стицају дела о крађи стоке и земљеделског алата казна за кривце биће блажа од оне, која је у претпоследњем и последњем одељку §. 223. овог законика прописана, то јест кривац неће се моћи на смртну казну осуђивати.*

(Види додатак од 11. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 108.)

§. 224. Под затвореним просторима разумевају се такви простори, у које се само обијањем, проваливањем, ускакањем, провлачењем или употребљењем кључа ући може.

Под провлачењем или ускакањем разуме се кад крадљивац кроз оџак, кров, пенцер или друге отворе, који нису за улазак опредељени, или преко зида или плота уђе и крађу учини, или отворима, који нису за улазак одређени, послужи се да крађу учини, без да свагда унутра уђи мора.

Под проваливањем и обијањем разуме се кад крадљивац на згради и у опште огради какав затворен бивши улазак силом отвори, или нов улазак начини, или наодећи се отвор распространи да унутра уђе, или такав отвор направи да крађу учинити може без да ради крађе унутра улази; исто тако кад он у самом згању бивши у овоме на напред казани начин врата, зидове, ходнике или проласке отвори или провали, или ормане, сандуке и друге за храњење ствари одређене затворе обије или отвори и крађу учини.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику, и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута).

§. 225. Као куће и обиталишта сматрају се и:

1., лађе у којима људи живе;

2., јавна здања, која за радиност и трговину служе или су за хранење ствари опредељена, као и к овима принадлежеће зграде и затворени простори.

§. 226. На строгу казну за поару кућа и обиталишта (§. 223. под 1 и 2. и §. 225.) осуди ће се крадљивац и онда, ако се у време учињене крађе нико у њима десио није.

§. 227. (Укинут је изменом од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. 228. *Ако се крадљивац због учињене крађе покајао, и пре него што је ико осим његових домаћих и оних лица, која су именована у другом одељку §. 50. казнителног законика, дознао, да је он крађу учинио, из сопственог побуђења покрадено повратио, или иначе покраденог сасвим намирио осим случаја опасне крађе (§. 223) да се од казни сасвим поштеди; ако је он покраденог само од чести намирио, суд ће му заслужену казну умалити. У случајима опасне крађе (§. 223.), ако је крадљивац покраденог сасвим намирио, да се казни половином оне казни, која би га постигла да то није учинио; а у случају смртне казне робијом до петнајест година.*

(Види замену од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр 29.)

§. 228. *а., Онај, који је, било због простих било због опасних крађа, два или више пута*

српским судовима осуђен, ако после тога на ново какву крађу учини, по издржаној казни може се протерати у друго место, а ако је странац и из Србије.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 229. Онај, који туђу покретну ствар, која му је на сахранење, руковање или управљање, или другу какву цељ предана с обвезом да је у своје време поврати или коме преда или изда, на штету господара, притежаоца или држаоца прода, потроши, заложи, или противу свог уверења одриче да ју је примио, у намери, да је без накнаде себи присвоји, сматра се као утајач.

§. 230. Као утајач сматра се и онај, ко туђу покретну ствар нађе, или коме туђа ствар случајно у притежање дође, ако ову на штету господара потроши, заложи или отуђи, или пред власти противу свог уверења не признаје да је она при њему.

§. 231. *Утаја у вредности већој од 300 гроша чаршијских, било да само једна утаја за себе или да више њих у скупу ову вредност износе; а у повратy у вредности мање од 300 али више од 10 гроша чаршијских, да се казни затвором од једног месеца до четири године, или бојем до педесет удараца, поред губитка грађанске*

части, а по околностима може се казнити робијом до пет година.

(Види замену од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29. и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута.)

§. 232. У следујућим случајима казниће се затвором и губитком грађанске части, или робијом до пет година:

1. ако се утаја догодила на оним стварима, које су у време какве велике опасности, као: ватре, наводњења, или у време друге какве нужде, каквом лицу на сахранење предане;

2., кад тутори, стараоци, раниоци и васпитаоци имање поверених им лица на гореизложени начин (§. 229.) утаје, или да су га примили одричу; даље јавни служиоци у слетству њиове јавне дужности, или од суда и других јавних надлежателстава постављени или потврђени управитељи добара и маса; као и сви други судом постављени или потврђени руковаоци и чувари, кад оне ствари, које су им на руковање, управљање или чување поверене утаје.

§. 233. Ко сокровиште у туђој земљи нађе пак од господара земље или правителства утаји, неће се казнити, но само ће изгубити ону чест, која би њему по закону припала.

§. 234. Крађе и утаје које су супрузи један спрам другог, или претци спрам својих у правој линији потомака учинили, неће се казнити, него

ће се просто осудити да украдено или утајано поврате или да накнаде.

§. 235. *Крађе и утаје учињене према осталим сродницима избројаним у другој тачки §. 50. као и према задругару, раниоцу, тутору и васпитаоцу, казниће се само на тужбу покраденог или оштећеног, и тужилац ће моћи до саопштења прве пресуде судке даље суђење зауставити.*

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.

И казна ће млого блажија бити од обичне за крађу и утају прописане казни, и то у случајима опасне крађе §. 223. затвор највише до годину дана, а у другим случајима затвор највише до четири месеца.

§. 236. Просте крађе од шегрта, калфи и слугу у опште, који код једног мајстора или господара служе, учињене спрам господара или кога члана његове фамилије, казниће се само на тужбу господара. Ако шегрти, калфе и слуге у опште један другог покраду, или који члан господареве фамилије њих покраде, тужити се може како господар тако и покрадени; а утаје у опште, осим оних у §. 232. под 2. ислеђиваће се само на тужбу оштећеног.

ГЛАВА XXIV.

О разбојништву, ајдуковању и насилном изнуђавању.

§. 237. *Разбојник је онај, који силом употребљеном противу лица или грозећи му с места опасношћу за живот и тело, од овога какву покретну ствар одузме у намери да је противзаконо себи присвоји.*

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 238. Као разбојник сматраће се и казнити и онај, који на делу крађе уваћен, да би украдену ствар задржао, противу лица силу или опасну претњу употреби.

§. 239. Разбојник да ,се казни робијом најмање пет година.

§. 240. Ако је разбојник при крађи или отимању каквог човека убио, да се казни смрћу, ако се докаже, да је хтео убити.

Разбојници за злочинства казана у §§. 240. 241. и 242. место тамо прописане казне, да се смрћу казне.

(Види замену од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9.)

§. 241. Робијом од десет до двадесет година да се казни разбојник.

1., ако је при отимању какав човек телесно или душевно тешко или опасно повређен или осакаћен (§. 177.)

2., ако је разбојник већ једанпут због разбојништва био кажњен;

3., ако се посљедовавша смрт неби могла разбојнику у хотичност приписати, т. ј. ако се не докаже да је хтео убити;

4., *ако је разбојник или један од разбојника или саучесника при учињеном разбојништву оружије при себи имао.*

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

5., ако су у разбојништву два или више њих били, који су се на ту цељ договорили;

6., ако је разбојништво на јавним путевима и местима учињено;

7., ако је разбојништво у време ноћи у кућама где људи живе и у овима принадлежећим зградама учињено;

8., *ако је разбојник какво лице на муке мећао да своје имање открије.*

Разбојници за злочинства казана у §§. 240. 241. и 242. место тамо прописане казне, да се смрћу казне.

(Види замену од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9.)

§. 242. *И онај који је с разбојничком намером настојећу опасну претњу или силу противу лица употребио, да се казни као разбојник, ма и да није ништа отео или однео.*

Разбојници за злочинства казана у §§. 240. 241. и 242. место тамо прописане казне, да се смрћу казне.

(Види замену од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9.)

§. 243. *Ајдук је онај, ко се испод власти земаљске истргне и од ове одметне тако, да у земљи сам за себе или у друштву с другима њему равнима самовласно живети почне, у намери да казнима дела чини.*

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 244. *Ко се у ајдуке одметне, да се због самог тог дела казни затвором до пет година поред губитка грађанске части.*

Но ако би он, пре него је икакво друго казнимо дело у ајдуковању учинио, сам од своје воље од ајдуковања одустао и власти се предао, да се од сваке казне ослободи.

Ако би пак он, пре него је икакво друго казнимо дело у ајдуковању учинио, тек на позив власти од ајдуковања одустао и власти се на милост и немилост предао, да се казни затвором највише до шест месеци.

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 245. *Но ако ајдук и злочинство које у ајдуковању учини, да се казни смрћу.*

А ако учини преступљење, да се казни робијом од десет до двадесет година.

Ако је ајдук, почем је у ајдуковању какво злочинство учинио, сам из сопственог побуђења од ајдуковања одустао и власти се на милост и немилост предао, да се казни робијом до петнајест година; а ако се тако предао почем је преступљење у ајдуковању учинио, да се казни затвором до пет година поред губитка грађанске части, а по величини преступљења и робијом до десет година.

Ако се ајдук, почем је у ајдуковању какво злочинство учинио, тек на позив власти овој преда, да се казни робијом до двадесет година, а ако се тако преда почем је преступљење какво у ајдуковању учинио, да се казни робијом до десет година.

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 246. Ко ради своје или другога неправедне користи, претећи коме да ће му какво зло учинити, принуди га да што учини или не учини; сматра се као насилни изнудилац.

§. 247. Свако насилно изнуђавање, да се казни затвором најмање три месеца.

§. 248. Ко од другога насилно што изнуди претњом, да ће га за нека његова казнима дела власти јавити, или да ће нека његова дела обзнанити, која би овога у општем мнењу обезуважила и понизила, ако је тим циљ своју постигао, да се казни заттором до две године, у

противном случају затвором до шест месеци, или у новцу до две стотине талира.

§. 249. Кад је ко за цељ насилног изнуђавања претио да ће кога убити, ватром попалити, или водом преплавити, или да ће му другу какву велику штету учинити, да се казни робијом до пет година.

§. 250. Ако ли је изнудилац претио, да ће кога с места убити, или осакатити, или је силу употребио, да се казни подобно разбојнику по §§. 239. 240. и 241.

§. 250. *а., Ко ствари за које зна да су покрадене или притајане или другим злочинством или преступљењем прибављене, притаји, купује, у залогу или иначе узима, или садејствује, да се код других протуре, било то за своју корист или не; исто тако ко лицама, која су какву крађу или утају или друго подобно злочинство или преступљење учинила, у смотреню њему познатог учињеног злочинства или преступљења на руку иде за своју корист, да се као прикривач (јатак) казни затвором најмање месец дана и губитком грађанске части.*

Ако има олакшавајућих околности затвор се може на осам дана спустити.

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. 250. *б., Ко ствари о којима се зна да су ајдуковањем или пустаиством или пустаиству*

равним изнуђењем или опасном крађом прибављене, прикрива, купује, у залогу или иначе узима, или садејствује да се код других протуре, било да он то ради за своју корист или не; исто тако ко лицама, која су једно од наведених злочинстава учинила, у смотреню њему познатог учињеног злочинства, на руку иде, да се као прикривач (јатак) казни робијом до десет година.

Ако има олакшавајућих околности затвором најмање шест месеци поред губитка грађанске части.

(Види допуну од 17. Јуна 1861 које нема у Зборнику.)

§. 250. *в., Онај, коме је прикривање (јатаковање) у обичај (занат) прешло, да се казни робијом до петнајест година.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 250. *г., Онај, који почем је два или више пута српским судовима за прикривање (јатаковање) осуђен, ако се тога наново повиним учини да се казни:*

1., због простог прикривања (§. 250, а.) робијом до десет година, а ако има олакшавајућих околности затвором најмање шест месеци поред губитка грађанске части.

2., због опасног прикривања (§. 250. б.) робијом од три до петнајест година; а ако има олакшавају-

ких околности затвором најмање годину дана, поред губитка грађанске части.

У обадва случаја по издржаној казни може се протерати у друго место, а ако је странац и из Србије.

Наређења овог параграфа отпадају, ако је или у смотрењу последњег или у смотрењу ранијег злочинства или преступељља повећање казне због повратa искључено законом (§. 73. друга тачка.)

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику).

ГЛАВА XXV.

О превари.

§. 251. *Као варалица сматра се онај, који другога и користољубивих намера лукавим и лажним претстављањем или изопачавањем и прикривањем истине наведе да што на уштрб свог имања учини или не учини.*

Исто тако варалица је и онај, који заблуђење у ком се неко наоди из користољубивих намера подржава, и ово на повреду имања заблудившег употреби.

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 252. *Превара у вредности већој од 300 гроша чаршијских, па било да само једна превара или да више њих у скупу ову вреднот из-*

носе, а у повратy мање од 300 али више од 10 гроша чаршијских, да се казни робијом до педесет удараца, или затвором до пет година, или у новцу до пет стотина талира, поред губитка грађанске части.

И покушај се овде казни.

(Види замену од 15. Јуна 1863. Зб. XVI., стр. 29. и зак. од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута.)

§. 253. При уговорима сматраће се да је превара учињена, и као таква казниће се по предидућем §. 252. само у следујућим случајима:

1., ако је једна страна уговор само као сретство за превару закључила и другу страну у имању заиста оштетила;

2., ако је ко место уговореног предмета други предмет мање вредности или другог својства подметуо, или вредност уговореног предмета умалио или преиначио.

У овим случајима казниће се варалица само на тужбу оштећене стране, осим ако је превара од занатлија и у опште трговином занимајућих се лица учињена.

3., *Који би од седе дану обвезу сасвим или од чести порицао, а на суду би се сасвим противно доказало;*

4., *ако је ко по исправи, по којој је што од кога примати имао, сасвим или од чести*

наплатио, па би опет оно наплаћено, наплатити тражио.

У случајима под бр. 3. и 4. варалица ће се казнити и без тужбе онога, на кога се штету превара клонила.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 254. У следујућим случајима да се казни затвором најмање три месеца, или у новцу до пет стотина талира, а поред тога и губитком грађанске части:

1., ко гранично камење (белеге) намерно на штету другога уништи, поквари, помери или премести;

2., који туђе исправе уништи, повреди или прикрије;

3., који завијутке (кесе, пакете) с новцима, који су званичним печатом запечаћени с натписом њиовог садржаја под потпуну вредност преда, знајући да су исти отворени и новци из њих извађени;

4., *ко се при мерењу каквих ствари у знању послужи лажним (неправим) мерама на штету другога, изузимајући преваре казане у §. 382. под бр. 2.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861., које нема у Зборнику.)

§. 255. Као варалица казниће се још:

1., ко сопствену ствар, која је од надлежне власти, за сигурност повериоца, или за цељ

продаје узапћена, тајним недозвољеним начином испод запта узме, прикрије или уништи, у случају ако се поверилац на други начин неби могао никако, или неби могао потпуно намирити. Исто тако да се казне од надлежне власти постављени чувари таквих добара, као и свако друго лице, које у интересу оног, чије су ствари, знајући да су оне узапћене, које од поменутих преступлена учини;

2., под истим условима онај, који по уговору повериоцу предану ручну залогу тајно од овога одузме;

3., који покретну ствар на коју право има тајно из туђег преитжања одузме, па потом лукавим начином исту ствар или њену вредност судским путем од притежаоца захтева. Овај ће се казнити и онда, кад бивши притежалац никакву штету због тога претрпео није.

Под запитом разуме се и онај случај, кад власт ствари само попише, па их опет самом господару истих на хранење повери, или кад господару или у опште дотичном лицу власт закаже, да извесне ствари отуђити, потрошити или упропастити несме.

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.

§. 255. *а., Ко у намери преваре какву од ватре осигурану ствар запали, или који учини да се лађа, која је или сама или на њој наодећи се*

товар осигуран, потопи или разбије се, да се казни робијом до десет година, а у исто време и новчано од педесет до хиљаду талира.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 256. Кад занатлије, упражњавајући свој занат, превару учине, н. пр. кад они, који злато и сребро обделавају, без нумере и свог имена лажно злато или сребро продају, или га за чистије него што је продају, или кад они, који с драгоценостима тргују, лажно камење под право продају, казниће се губитком грађанске части, и новчано од сто до пет стотина талира, а поред тога одузеће им се и право, да свој занат самостално упражњавати могу. Ово право може им се одузети или за извесно време или за свагда.

§ 257. Варалица ће се казнити и у оном случају, ако је превару учинио без свике своје користи, једино да другом шкоди, па је преварени какву штету у имању претрпео.

§. 258. У параграфима 234. 235. и 236. у смотрењу крађе и утаје казано, важи такође и за превару.

§. 259. Превара учињена подметањем и промењиванем деце испод седам година узраста, да се казни робијом до десет година.

§. 260. Ко преваром наведе какво лице, да с другим у брак ступи, а при том прећути да им каже препоне које брак уништавају, и за

које је оно добро знало, па се брак по пресуди уништи, да се казни затвором до три године, ако неби зло дело у друго веће прелазило.

У овим случајима неће се по §. 252. и казна губитка грађанске части одсуђивати.

ГЛАВА XXVI.

О банкротству.

§. 261. Трговци и фабриканти и у опште дужници, који се лажно за банкроте прогласе у тој цељи, да своје дугове не плате, да се казне као варалице и лажни банкроти робијом до десет година у сљедујућим случајима:

1., ако су они цело своје имање или неку само чест истог прикрили, притајили, или привидно продали;

2., ако су еспап бесплатно другима уступали, или у бесцење продавали;

3., ако су лажне дугове или уговоре показали или признали, или су лажно изнели да што од еспапа или добара не припада њима, но жени;

4., ако су за цељ преваре пропустили водити уредне књиге, које су законом прописане, или су по каквоћи трговине нужне; или су у истом намерењу своје трговачке књиге прикрили или уништили, или тако водили или изопачили, да

се из њих никакав преглед правог њиовог имања не може изнаћи;

5., ако, познајући своје презадужено стање, у цели праваре своју трговину и фирму без знања својих неподмирених поверилаца на другог пренесу.

§. 262. Робијом до шест година да се казни:

1., ко у интересу проглашеног бакрота, овога имање у целости или неку чест истога прикрије и на страну уклони;

2., ко у интересу општег дужника, или да би себи или другоме какву неправедну корист прибавио, измишљена лажна потраживања на своје или другога име покаже и с њима успе.

§. 263. Затвором до две године као прост банкрот да се казни:

1-, ко својим раскоштвом, прекомереним кућним трошковима и неуредношћу презадужен постане;

2., ко је своју трговину пренебрегавао и неуредно књиге водио;

3., ко је пропустио годишњи биланс своје трговине правити;

4., ко је нове дугове правио почем је из биланса увидео да његово имање ни половину дугова не застире;

5. ко се упустио у предузећа и трговину, која у никаквој сразмери са његовим имањем не стоји;

6., ко је по отвореном стецишту поједине повериоце на штету других својих поверилаца подмиривао.

У овом последњем случају казниће се само на захтевање поверилаца.

§. 264. Осим затвора или робије може се банкрот који је на превару ишао и тиме казнити, што ће му се моћи на неко опредељено време или за свагда забранити самостално упражњавање оне струке трговине.

§. 265. Ако се пре него што се осудна пресуда изрече повериоци изјасне, да су од дужника или ког другог сасвим или само почесно намирени, то ће и казна у првом случају сасвим пасти, а у другом ће се умалити.

ГЛАВА XXVII.

О кривоклетнику, клетвопреступнику и лажном сведочанству.

§. 266. Онај, ком је у грађанским предметима понуђена или повраћена или од суда наложена заклетва, ако се са знањем криво закуне, да се као *кривоклетник* казни робијом до осам година.

Иста казна да постигне и оне, који као сведоци или вештаци, у грађанским предметима, почем су на ту цељ заклети, противу своје савести и уверења неистинито сведоче, или лажно мнење поднесу или са знањем учињену неистиниту сведоџбу или поднешено лажно мнење заклетвом потврде.

§. 267. Ко се у казнимим предметима криво закуне да се казни:

1., ако се то догодило у ползу оптуженог, затвором од једне до пет година, ако му је за то каква награда дата или обећана; у противном случају затвором до две године. У оба ова случаја кривоклетник ће се осудити да изгуби грађанску част;

2., ако се криво заклео на штету окривљеног, робијом од две до десет година; но ако је окривљени био невин, или је врло малу казну заслуживао, пак је због лажног сведочанства заклетога на смрт осуђен, кривоклетник да се казни робијом од десет до двадесет година.

§. 268. Ако је у случајима предидућег §. 267. бр. 2. над оним, који је због лажног сведочанства заклетога осуђен, казна извршена, онда:

1., ако је казна над невиним у целости или од чести извршена, осудиће се и сведок или вештак, који је под заклетвом лажно сведочио, или неистинито мнење поднео, на исту казну;

2., ако је оптужени на већу казну, него што је заслужио, због лажног сведочанства заклетог осуђен, кривоклетник ће се осудити преко заслужене казне још и на онај вишак који је његовим поводом више окривљени неправедно претрпео, у колико би то допуштали прописи о границама казни у глави првој овог законика.

3., ако је оптужени сасвим невин, или у оном случају, кад је он врло малу казну заслужио, због лажног сведочанства заклетога на смрт осуђен и убијен, онда да се кривоклетник казни:

а., смрћу, ако је кривоклетник са знањем лажно сведочио и у намери, да оптужени на саму смрт осуђен и убијен буде;

б., у другим случајима робијом од десет до двадесет година.

§. 269. Као заклетва да се сматра:

1., кад свештена и духовна лица, и у опште чланови верозаконог друштва, којима закон дозвољава, да место заклетве само торжанствено уверење дати могу, по прописној форми ово уверење учине;

2., кад парничари, сведоци и вештаци, који су се једанпут заклели, у истом својству, позивајући се на већ положену заклетву, у истом предмету само уверење даду;

3., кад званичник или чиновник позивајући се на положену на своје звање заклетву, само торжантвено уверење учини.

§. 270. Ко каквом надлежателству или власти место заклетве уверење са знањем лажно да, да се казни затвором од једног до шест месеци.

§. 271. Онај, који би као сведок нека дела противу свог знања и уверења одрицао или прећутао, неће се казнити:

1., ако је дело такво, за које се он по закону неби могао као сведок узети, или је дело такво, да би се због тога противу његових близу сродних и браком срођених лица, до другог степена побочне линије, противу сродних и срођених у правој линији, или противу супруга, казнимо ислеђење предузети имало, или ако би оно њега или које год од поменутих лица општем презрењу и поруги изложило;

2., исто тако неће се казнити, ако је заклетва сасвим противно опредељењу пресуде учињена, или је заклетва у оном случају по закону недозвољена или је на ненадлежан и недозвољен начин положена.

§. 272. *Онај, који покуша са знањем другога навести да овај у своме сопственом делу штогод лажном заклетвом потврди, или под заклетвом буди шта лажно сведочи, да се казни робијом до пет година. А онај који покуша*

са знањем другога навести да да лажно уверење место заклетве (§. 270.) да се казни затвором до шест месеци.

(Види замену од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29.)

§. 273. Ако је кривоклетник, или као главно лице или као сведок или вештак, пре него се дело открило и пре него је каква штета другу страну постигла, код оног истог надлежателства своје изјашњење својевољно признао и порекао, неће се казнити.

§. 274. Онај, који своје истинито, под заклетвом учињено изјашњење или сведочанство доцније пореče лажно, да се казни као кривоклетник по §§. 266. и 267.

§. 275. Онај, који се пред надлежним судом или другим недлежателством под заклетвом обећа, да ће што чинити или не чинити, ако ову примљену дужност са знањем повреди, да се као клетвопреступник казни затвором до две године дана, у колико ово дело неби у друго већма казнимо прелазило; а моћи ће се и на губитак грађанске части осудити; но ако је просто обећање дао, да се казни затвором до годину дана.

§. 276. Затвором од једног месеца до пет година, а поред тога и губитком грађанске части да се казне:

Сведоци и вештаци који у грађанским предметима, у случају кад их дотична страна од за-

клетве ослободи, против свог уверења, лажно сведоче, или своја права сведочанства пореку.

ГЛАВА XXVIII.

О злоупотребљењу поверења.

§. 277. Онај, који у спорним као и у неспорним предметима коју страну на суду или код других административних надлежателстава заступа, ако у договору с другима против интереса своје стране ради, да се казни у новцу до триста талира, а у тежим околностима затвором.

§. 278. По предидућем §. 277. да се казни и онај, који као заступник једне стране у исто време за обадве стране ради, или почем је једну страну у извесном предмету на суду заступао, доцније на њену штету она дела или доказна сретства, која су му од прећашње стране за цељ обране и заступања откривена и саопштена другој страни изда, или таква лукавим начином против прве употреби.

§. 279. Ако су у §. 278. изложена преступљења учињена од јавних правобранилаца и лица, којима је дозвољено друге на суду заступати, то ће им се поред новчане казне или затвора, по опстојателствима и то право удузети привремено или за свагда.

Ако су такви правобраниоци државни званичници, да се лише звања.

§. 280. Тутори, стараоци, управитељи јавних заведења, који са знањем на штету поверених им лица или ствари раде, да се казне затвором од три месеца до пет година и губитком грађанске части. Ако се то догодило из користољубља, или у тој цели, да себи или другима какву неправедну корист прибаве, да се казне још у новцу, и то са двапут онолико, колико од њих прибављена или намерена корист или онима причињена штета износи, у колико неби дело у друго већма казнимо прелазило.

§. 281. Више изложена казна (§. 280.) неће се употребити на претке у правој линији, који својим потомцима туторују или се о њима старају.

§. 282. Свештена и духовна лица, лекари, апотекари, бабице, хирурзи и друга лица, која по јавном дозвољењу ма коју струку лечења упражњавају, ако оне тајне, које су њима у слетству њиовог звања или занимања откривене и саопштене, или за које су она по својој струци лечења или по свом звању дознала, другима открију, да се казне на тужбу тичућих се лица, у новцу од педесет до триста талира, или затвором до три месеца; у повтореном случају затвором до годину дана, а поред тога забрани-

ће им се да не могу за неко време своје звање или занимање самостално упражњавати.

§. 283. Онај, који туђа писма или друге запечаћене завијутке (пакете) који нису на њега управљени самовласно отвори да би садржај истих недозвољеним начином сазнао, или отворена туђа писма или документе силом или преваром у истој цели од дгугога одузме, да се казни на тужбу тичућег се лица, у новцу до педесет талира или затвором до шест месеци.

ГЛАВА XXIX.

О казнимом користољубљу.

§. 284. Ко чинећи зајам или при другим теретним уговорима прекомерне користи за себе уговори, да се казни у следујућим случајима:

1., кад ко са недораслим или под старатељство стављенима без саизвољења њиових родитеља или старалаца претеране интересе или друге користи у уговору прикривено себи осигура и њи заиста оштети;

2., кад он, да би другу страну преварио и себи веће користи него што је законом дозвољено прибавио, уговор тако начини, да друга страна право одношење између давања и примања није познавала, нити је по стању њеног знања и увиђавности лако познати могла.

Овакви лихвоимци не само што морају све оне користи, које су од горепоменутих лица прибавили, повратити им, него ће поред тога бити кажњени новчано. Новчана казна може се до трипут онолика одсудити, колико од лихвоимца неправедно прибављене или намерене користи износе, а поред тога у повтореном случају затвором од три до дванајест месеци.

§. 285. Онај, који карте или друге коцкарске (хазардске) игре на велике новце за корист и у виду заната упражњава, да се казни затвором од три до дванајест месеци, или бојем до педесет удараца, а поред тога у новцу од педесет до три стотине талира; осим тога и сви при игри нађени новци одузеће се за рачун правителствене касе.

Исто тако да се казне и они, који по вашарима, саборима, или иначе по варошима и паланкама или селима иду, карте или друге справе за овакве игре са собом носе и свет варају.

Ако је картаџија странац да се из Србије протера.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута.)

§. 286. Притежаоци или закупци кафана, механа, и других за јавно скупљаче опредељених места, који играње коцкарских игара у овим местима дозвољавају, или таквима на руку иду и

прикривају их, да се казне у новцу до триста талира. У повтореним случајима, да им се одузме за неко време право кафану, меану и томе подобна на своје име држати.

§. 287. Ко покретне или непокретне ствари на лутрију изиграва, да се казни у новцу по вредности изиграваног предмета до триста талира, или бојем до педесет удараца.

(Види закон од 11. Децембра 1873., Зб. XXVI. страна 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 288. Ко при јавним од надлежне власти предузетим лицитацијама, силом или претњом или подмићавањем и обећавањем, друге од лицитирања одврати, да се казни у новцу до три стотине талира, или затвором до шест месеци, или бојем до педесет удараца.

(Види закон од 11. Децембра 1873 XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута.)

ГЛАВА XXX.

О повреди туђих ствари.

§. 289. Ко намерно и противзаконо туђе ствари повреди или уништи, да се казни затвором.

§. 290. Ко намерно повреди или уништи предмете почитовања ма какве религије у држави, ствари Богу и служби божијој посвећене, над-

гробне споменике и гробове, предмете художества, науке и заната, који се у јавним збиркама хране и јавности су изложени, да се казни затвором најмање тридесет дана.

§. 291. Ко кућевне, пољске и баштованске ограде, или усеве, расаднике, воћњаке, винограде и дрва око путева засађена (алее) намерно упишти или поквари, као и ко справе за обделавање земље поквари, да се казни бојем до педесет ударца или затвором до шест месеци.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 292. Ко намерно повреди куће, здања, лађе, ћуприје, направљене путеве, чесме, бунаре, водоводе, водобране, справе за гашење ватре и друге јавне направе, да се казни затвором најмање два месеца, или бојем најмање са двадесет и пет удараца.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 293. Где су се двојица или више њих договорили и туђе покретне или непокретне ствари разграбили, опустошили или уништили, да се казне робијом до десет година.

§. 294. Свако повређење и оштећење туђих ствари казниће се на тужбу оног чије су ствари; но ако је повређени предмет јавно добро казниће се на тужбу полицијске власти, или оног

надлежателства, под кога се надзором поменуто добро наоди.

ГЛАВА XXXI.

Општеопасна злочинства и преступљења.

§. 295. Робијом од десет до двадесет година да се казни ко злонамерно запали храмове, куће, лађе у којима људи живе, колебе за обитавање опредељене, млине, сплавове с обиталиштима за људе снабдевене, барутане, у којима се барут прави или храни, фабрике и друга здања у којима људи живе, или се у извесно време тамо скупљају и задржавају, јавне библијотеке, архиве, јавне збирке за науку, художества и занате, и друга подобна заведења.

При овом се кривац не извињава, што се у време ватре никакво лице није тамо десило.

Исто тако разлика се неће правити је ли запаљени предмет сопственост онога, ко га је запалио, или не. (Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

Злочинци за дела у §. 295. казана да се казне смрћу. (Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9).

§. 296. Ко злонамерно запали шуме, поља с усевима, каменоугљене и друге запаљиве мајдане, здања и лађе које у число оних у §. 295. изложених не спадају, магацине, сењаке са сеном, крстине или стогове жита, сламу на гувну, велике дрвљанике, и овима подобна, у колико се отуда велика опасност и штета породити може, да се казни робијом до петнајест година.

Ово треба разумети ако је запаљени предмет туђа сопственост. (Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

Злочинци за казнима дела изложена у првој тачки овог §-а да се казне смрћу. (Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9.)

Ако у појединoм случају штета неби била већа од хиљаду гроша чаршијских, казна да буде робија до двадесет година; но ако штета неби била већа од две стотине гроша чаршијских, а запаљени предмет био би у таквом положењу, да се није било бојати никакве веће штете и опасности, казна се може спустити и на затвор, или на бој од педесет удараца. (Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 29. и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута).

§. 297. *Ко намерно сопствену или туђу ствар запали, која је по свом својству или положењу кадра онима, у §§. 295. и 296. казаним предметима ватру саопштити, да се казни онако, као да је саме оне предмете непосредно запалио.*

(Види замену од 17 Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 298. Ако је у случајима у §§. 295. 296. и 297. казанима какав човек у пожару живот изгубио, и ако је ватра тако намештена, да је на неизмерну штету и опустошење намењена, кривац (паликућа) да се казни смрћу. Ако је пак човек само опасно повређен робијом од десет до двадесет година.

Но ако се онај, који је ватру гдегод подметуо, за времена сам покајао и сваку штету предупредио, да се од казне поштеди.

§. 299. Ако је ко у случајима §§. 295. 296. и 297. казане предмете из неата запалио, да се казни затвором до шест месеци; но ако је притом какав човек живот изгубијо, затвором од два месеца до две године.

§. 300. Ко водобране, насипе и уопште справе које су људи начинили да се од преплаве воде бране, злонамерно поквари, разруши и воду пусти тако, да је то с опасношћу за живот и имање људи скопчано, да се казни робијом од пет до десет година.

Но ако је у каквом од ових случајева који човек живот изгубио, кривац да се казни смрћу.

§. 301. Онај, који је у случају §. 300 намерно воду пустио и друге преплавио само зато, да своју сопственост спасе, да се казни затвором најмање до две године.

§. 302. Ако се пуштањем воде проузрокована преплава из неата догодила, да се кривац казни затвором до шест месеци, а ако је у том какав човек живот изгубио, затвором до две године.

§. 303. Ко мере оне, које је правителство за предупређење какве прилепчиве марвене болести наредило, намерно преступи, да се казни затвором или робијом до пет година, а притом и да му се одузме и уништи ствар, која би за распрострањење овакве болести служила.

Што се тиче кривице распрострањења опште опасне људске прилепчиве болести, важе особени постојећи прописи за кордоне и пограничне страже.

§. 304. Ко телеграф намерно поквари, т. ј. ко учини тако што, да се телеграф по свом опредељењу не може употребљавати, да се казни затвором од три месеца до три године.

Ово се нарочито односи на прекидање жица, пресецање или ископавање телеграфских стубова, кварење других справа и апарата, без којих телеграф не може радити, препјатствовање код телеграфа постављених чиновника у извршавању њиове дужности.

§ 305. Ако је у слетству злонамерног повређења телеграфа какав човек тешко повређен, преступник да се казни робијом до десет година; ако је пак какав човек чрез то живот изгубио, робијом од десет до двадесет година.

§. **306.** Ако се у §. 304. изложено повређење телеграфа из неата догодило, кривац да се казни затвором до шест месеци; но ако је притом какав човек живот изгубио, затвором од два месеца до две године.

Иста казна да постигне и телеграфисте и уопште оне, који су ради чувања, надзиравања, и безбедности овог заведења постављени, ако су пренебрегавањем својих дужности употребљење телеграфа препјатствовали, и осим тога лишиће се њиовог звања.

§. **307.** Ко злонамерно учини да каква лађа на пруд наседне, или да се потопи, ако је то с опасношћу за живот људи скопчано било, да се казни робијом од десет до двадесет година; но ако је притом какав човек живот изгубио, да се казни смрћу.

§. **308.** Ако се у предидућем §. 307. изложено казнимо дело из неата догодило, у случају знамените штете да се казни затвором до шест месеци, а у случају смрти каквог човека, затвором до две године.

§. **309.** Ко бунаре, кладенце, као и друге за јавни потрошак опредељене ствари намерно отрује, као и ко отров или отровне ствари продаји и потрошку или сам изложи или другоме на исту цељ преда, да се казни смрћу ако који човек отрован

буде и умре; у противном случају робијом од десет до двадесет година.

Но ако се онај који је отров бацио за времена сам покајао и предупредио, да се није никаква штета догодила, да се од сваке казне поштеди.

ЧАСТ ТРЕЋА.

О кажњењу иступљења.

ГЛАВА XXXII.

О казнима.

§. **310.** За иступљења може се кривац осудити:

1. на затвор,
2. на новчану казну,
3. на бој (Ова је казна укинута законом од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37).
4. да му се одузму неке ствари,
5. да се протера,
6. да му се забрани извесну радњу радити,
7. *да буде под полицијским надзором.*

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9).

§. **311.** Затвор не може бити краћи од једног дана, узимајући двадесет и четири сата у један

дан, нити дужи од једног месеца, узимајући у један месец тридесет дана.

§. **312.** Затвор може бити с радом и без рада.

При осуђивању на затвор, власти које суде, свагда ће у пресуди казати, оће ли затвор бити с радом или без рада. Ако у пресуди стоји само затвор, а не каже се да је с радом или без рада, онда се узима да је без рада.

На затвор с радом могу се осуђивати само скитнице, слуге, слушкиње, шегрти и надничари.

Осуђени на затвор с радом употребљаваће се на правителствене или општинске послове, као: чишћење улица, поправљање путева и т. п.

Женско на затвор с радом осуђено употребљаваће се на рад само у затвореним местима.

Осуђени на затвор раниће се о свом трошку; само оне који су тако убоги, да ни на вересију не могу рану набављати, раниће општина, ако су у првом степену општинскима, а држава, ако су државним властима осуђени.

§. **313.** Казна новчана најмања је један цванцик, а највећа тридесет талира, и наплаћује се на ползу општинске касе, ако су у првом степену судиле општинске власти, а на ползу државне касе, ако су у првом степену судиле државне власти.

§. **314.** Бој не може бити мањи од десет удараца, нити већи од тридесет удараца, и извршује

се над лицима у §. 32. казаним, и начином тамо прописаним.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. **315.** Ако се казна затвора има новцем заменити, онда ће се узимати за један дан затвора од три цванцика до два талира.

§. **316.** Ако осуђени на новчану казну неби био у стању ову платити, онда се ова може затвором заменити, узимајући на један до два талира један дан затвора. Новчана казна мања од једног талира свагда ће се једним даном затвора замењивати.

§. **317.** Ако осуђени на бој неби био у стању исти издржати, то му се он може затвором или новцем заменити, и то: бој од десет до петнајест удараца, затвором од два до десет дана, или новчано од два до десет талира; а бој од шеснајест до тридесет удараца затвором од дванајест до двадесет дана, или у новцу од дванајест до двадесет талира.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI стр. 37, којим је телесна казна укинута и по коме овај § служи само за мерило при одређењу казне новчане или казне затвора у место боја).

§. **318.** Ко би био осуђен на какву од напред казаних казни, пак би желео такву другом заменити, дужан ће бити обратити се тога ради власти која га је осудила, и она му може удовлетворити и осим случаја у §§. 316. и 317. казаних, ако нађе

да кривац по чему то заслужује. Замену ту учиниће власт онако као што је у §§. 315. 316. и 317. казано.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 319. Одузимање ствари састоји се у том, што ће се одузети еспап, или буди какви други предмет, који је или за сретство иступљења служио, или је иступљењем произведен био, па или сасвим уништити или на ползу општинску или државну обратити, по томе, ако је општинска или државна власт у првом степену судила.

§. 320. Ко се осуди да се протера, тај неће смети долазити ни живети у она места или крајеве, за које му се у пресуди каже, донде, докле му је одсуђено.

Протерати се може ко најдуже на годину дана. Само се странци могу и из Србије и за свагда протерати.

Протеривање изрицаће се само у оним случајима, где закон то изречно каже.

§. 320. *а., Полицијски надзор не може трајати дуже од једне године ни краће од четири месеца. Он се састоји у ономе, што је казано у § 37. а под тачкама а., б., и в.,* (Види допуну од 20 Марта 1863. Зб. XVI стр. 9).

§. 320. *б., Надзор полицијски изричу полицијске власти поред других казни само над крадљивцима.*

И овде важи пропис §. 37. в. (Види допуну од 20 Марта 1863, Зб. XVI. стр. 9).

§. 321. Деца која немају дванајест година, предаваће се родитељима или туторима да их казне.

§. 322. Ђаци за иступљења предаваће се њиовим учитељима или професорима, да их ови сходно школским законима казне.

§. 323. Кад је ко више иступљења учинио, пак се за све то уједанпут осудити има, онда ће власт по изложеном сразмеру у §§. 315. 316. и 317. све заслужене казне у једно скупити, но тако, да казна, у коју се остале претварају, несме прећи свој највиши степен, који је прописан у §§. 311. 313. и 314.

Од овог правила изузимају се крађе, превере и утаје, ако скупа вредности свију појединих, ма оне и једно с другим долазиле, износи више од две стотине гроша чаршијских, које се онда суде по §. 69. ових допуна. (Види допуну од 20. Марта 1863, Зб. XVI. стр. 9 и закон од 11 Децембра 1873 Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута).

§. 324. Ко учини онако исто иступлење, за какво је већ био осуђен, тај се налази у повратy и моћиће се осудити не само на највише, што му закон за такво дело доноси, него му се та казна може повећати још једном њеном половином, али тако, да ова увећана казна не пређе највећу

меру за иступљења опредељених казни. (види §§. 311. 313. и 314).

Као поврат неће се узимати ни казнити дело кад га кривац учини после шест месеци, од како је за последње такво иступљење казну издржао, у новцу платио, или му је сва била опроштена.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 325. Правила казана у §§. 2. 3. 4. 5. 6. 9. 10. и 11. овог законика, важе такође и за иступљења.

§. 326. У оним случајима, који нису у овој чести законика или особеним законима предвиђени, и за које није казна прописана, моћиће местна полицијска власт или примирителни суд, по одобрењу среске или окружне полицијске власти, издати под именом „општинска наредба“ наредбе у смотрењу онога, што је нужно за сигурност лица или имања у општини, за лакост и угодност проласка у сокацима, путевима и јавним местима, за чистоту сокака и појединих места у општини, и за све, што отклања шкодљивости за здравље и што помаже овоме; даље што је нужно за тишину, мир и спокојство како појединих тако и целе општине, и што потпомаже јавни морал и благочестије, као напослетку, и што је нужно за одржање доброг поретка и реда у местима где се, и у приликама кад се млого света скупља, као што су: сабори,

пијаце, панађури, весеља и светковине, јавне игре и тима подобна.

У таквој општинској наредби биће одређена и казна. Ова се може одредити од једног до шест дванцика.

ГЛАВА XXXIII.

О иступљењима због непослушности према полицијским наредбама.

§. 327. Затвором од једног до петнајест дана, или бојем до двадесет и пет удараца да се казни онај.

1., кога полицијски чиновник или кмет или ко други у име власти позове, пак неби том позиву без довољног узрока следовао;

2., кога полицијска власт нареди у потеру за ајдуцима, на стражу, патролу или у ајку на вредоносну дивљач, пак неби дошао и неби могао свој изостанак довољним узроцима оправдати;

3., који је одређен на какав земаљски или општински посао, па без довољног узрока не дође или у место себе замену не пошље, *или дошавши неће да ради но лењствује.* (Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

4., ко у несрећним каквим случајима, или у време какве опасности и нужде, као што су: ватра, преплављење воде, и тим подобна, на позив поли-

цијске власти, или ког другог, који ту власт за оно време упражњава, у помоћ дошао неби, а то би могао без особите опасности за свој живот или имање учинити;

5., ко не слуша кад кмет или полицијска власт заповеди да се не иде на какво опасно место;

6., *онај, који је судом или полицијском влашћу осуђен да буде под полицијским надзором, ако поступи противно наредби полицијске власти, у смислу тачке а. и б. §. 37. издане му.* (Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9. и закон од 11 Децембра 1873 Зб. XXVI. стр. 37, којим је укинута телесна казна).

§. **328.** По предидућем §. казниће се и ко скине, поцепа или задрља полицијске или ма какве друге власти наредбе и огласе, ма каквог садржаја они били, па су ради обнародовања јавно изложени, прилепљени или приковани.

§. **328.** *а., Да се казни новчано до двадесет и пет талира или затвором до десет дана, који би без одобрења министра унутрашњих дела грб сриски, било сам за себе или уплетен са другим изрезима или украсима употребљавао као знак какве трговине или радње, или на печату или иначе, па на опомену полицијске власти не би скинуо или престао употребљавати.*

Исто тако да се казни и онај, који би сриску заставу без дозвољења на свом обиталишту, радилишту или иначе развијену држао, осим случаја општенародних светковина или иначе наређених парада и свечаности.

(*Допуна од 21 Септембра 1866, које нема у Зборнику*).

ГЛАВА XXXIV.

О иступљењима тичућима се сигурности живота и здравља људи и домаћих животиња, и о чистоти.

§. **329.** Да се казни затвором од једног до три дана или у новцу од једног до три талира или бојем *са десет удараца*: (Види допуну од 15 Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29).

1., ко мртваца без особеног допуштења кмета или полицијске влести пре двадесет и четири сата сарани;

2., ко у варошима по улици или преко ћуприје, и уопште онуда, куда повише људи пролази, нагло на коњу или на колима трчи;

3., ко у вароши, на саборима или на вашару и уопште онде, где много људи има, непредосторожно с оружијем поступа;

4., ко улицом или на другом јавном месту, где људи има, коња вода;

5., ко испод куће што прислони или обеси, што људе повредити може, или на прозор или на кућу штогод тако постави, што лако пасти и мимопролазеће повредити може;

6., ко из куће кроз прозор или врата што на улицу проспе или избаци што мимопролазеће повредити и попрљати може;

7., ко у бунар, кладенац, реку или поток, одкуда поједини или општина воду пије, што проспе или баци, чим би се вода опоганила, или би тамо стоку поијо, као и онај, који би у текућој кроз село и варош води нечисте ствари квасио или прао тако, да се људи њом служити не могу;

8., ко на улицу онде, где се чистоћа изискује, помије, ђубре или ма какву другу нечистоћу проспе или баци, или такву пред туђом кућом или вратима, или на другом јавном месту остави;

9., ко своју кућу, авлију, дућан или радилиште нечисто држи, и на опомену полицијске власти или њеног служиоца не почисти:

10., ко пред својом кућом, дућаном или плацем локве и баре на опомену испунио неби;

11., ко се по сокаку камењем или другим чим опасним баца;

12., ко камење, дрва или какву нечистоћу коме у кућу или авлију убаци;

13., мајстор, који правећи или оправљајући какву зграду са сокака пропусти поставити на поље знак, по коме би се мимопролазећи од могућих повреда чувати знали;

14., ко материјал за грађење куће или друге какве зграде ноћу на улици остави, или би темељ

или друге рупе ископао па би пропустио то место ноћу фењером осветлити или заградити, како би се мимопролазећи чувати могли;

15., ко би јапијом, бурадма, сандуцима и другим стварима улицу или пут закрчио да други проћи не могу, или би у вароши ноћу такве на улици оставио;

16., меанџија, који би кола путничка, од којих се газда или стока теглећа код њега рани, па сокаку ноћу оставио;

17., колари, ковачи, качари који у вароши кола или бурад ноћу на улици оставе;

18., ко без дозвољења власти полицијске у вароши кућу или другу какву зграду подиже, или пошто је развалио и изнова оправља, означену линију не држи, или басамаке или приземне прозоре на сокак испушта. Поред казне и радња ће се зауставити или порушити, у колико прелази линију или правило зидања по варошима;

19., ко трошну кућу или другу какву зграду која се паду клони, на опомену полицијске власти не сруши или не утврди;

20., мајстор, који правећи какву зграду скеле добро не утврди, него се ове сруше, или копајући темељ или бунар земљу са стране не подупре, него се ова сурва, не сматрајући на то што нико повређен није;

21., они, који с ватром раде, као што су ковачи, шлосери, сапунџије, лончари и овима подобни, који по пропису полицијске власти своје новоподижуће се радилиште од ватре не осигурају, или старо не поправе. Док не испуне прописе и наредбе власти у смотрењу сигурности од пожара, може им се забранити рад на том месту или у тим стајама;

22., ко у вароши свој дрвени оџак на опомену другим од тврдог материјала не замени, као и који свој дрвени кров не промени, ако по месту, где се налази, доиста има сумње да се упалити може;

23., ко свој оџак или гвоздену цев од оџака или пећи, коју напоље изводи, онако не изведе, како му полиција ради нужне безбедности закаже;

24., који свој оџак на време не почисти, па се овај запали. Но ако се у овом случају докаже, да је оџачар долазио, пак га је господар одбијо, да се казни у новцу до тридесет талира;

25., оџачар, који је позван да оџак очисти па не дође, и оџак се запали. За сам недолазак кад се позове платиће један до три цванцика;

26., ко на таван, сенару (отлукану) или такво место, где се лако запаљиве ствари наоде, свећу без фењера, или угарак, или запаљену цигару и уопште ватру без заклона носи. Исто тако који врућ неугашен пепео на таква места однесе;

27., ко мангал с ватром на улици држи кад ветар дува;

28., ко отлукану прави, или сено слаже онде, где је полиција забранила;

29., ко запали требежину близу шуме, ограда, сењака, усева, одкуда се лако пожар и ватра породити може. Исто тако и ко у вароши, у авлији или на улици сметлиште или ђубре запали, без сматрања на то, што није било пожара;

30., ко при појавившој се ватри опредељен дође, а без довољног узрока неће да ради што му је опредељено;

31., ко неби справе за гашење ватре по наредби полицијској у свако време у преправности држао;

32., фишекџије, баруџије и они који с барутом тргују, ако се усуде већу количину барута у у дућану држати него што им је од полицијске власти по опстојателствима дозвољено. Исто тако ако остали барут и фишеке у особеним безопасним лагумима не држе;

33., ко упрегнута кола воловска или коњска без сваког надзираоца на сокаку остави;

34., ко улазећи у варош или по вароши идући, или излазећи из вароши, или прелазећи преко ћуприје, пусти упрегнута кола коњска или воловска да сама иду.

Онај, коме се по овом §-фу заповеда да што учини, ако неби то и по издржаној казни извр-

шио, а ствар неби одлагања трпела, полицијска ће власт на рачун кривца наредити, да се опасност одма отклони.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 330. *Ко у заказано полицијском влашћу време испред свог обиталишта, дућана, радилишта или илаца не почисти и сметлиште не однесе, да се казни новчано од једног до шест цванцика.*

Где има више партаја кирајџија у кући, или где поред кирајџије и господар куће у кући седи, одговара господар куће за чистоћу, ако неби доказао да је по уговору ту дужност који од кирајџија на себе примио.

За чистоћу испред оних кућа или зграда у којима нико не седи као и за чистоћу празних илацева одговара господар истих.

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у зборнику).

§. 331. Да се казни у новцу од три цванцика до три талира, родитељ, који на свом, или тутор, који на повереном му детету пропусти у одређено време кравље богиње каламити.

§. 332. Да се казни у новцу од једног до двадесет талира, или затвором до петнајест дана:

1., сваки, ко, осим лекара, кравље богиње на децу калами, или с каламљене деце материју узима;

2., ко на домаћем псу или другој домаћој животињи знаке беснила примети, па ову или одма не убије или добро не затвори, и месну полицијску власт о томе не извести;

3., Домаћин који какву год прилепчиву болест на укућанима или домаћој стоци примети, па о овом месну полицијску власт не извести;

4., ко при појавившој се каквој редњи, изасланом лекару затаји и не каже болесника или марвинче од редње болујуће;

5., ко од марвинчета, које је од заразне болести угинуло, без дозвољења полицијске власти, месо или кожу прода;

6., ко из места, где прилепчива сточна болест влада, у здраво место млеко, сир, месо, коже или ма што друго без допуштења полицијске власти пренесе, у ком случају губи и оно што је пренео. Ако би у овом ‡-фу казани поступци зла сљетства са собом повукли, кривац се може казнити до тридесет дана затвора, а по мери кривице и причињених злих сљетстава предати и суду на осуђење.

У случајима под бр. 5. и 6. продате прилепчиве ствари одузеће се од купца и њему новце повратити, ако за то није знао, ако је пак знао, онда губи што је платио, а ствар ће се уништити.

§. 333. Да се казни новчано од три цванцика до три талира, или затвором од једног до три дана, или *бојем са десет удараца:* (Види допуну од 15 јуна 1863 Зб. XVI. стр. 29).

1., ко незрело воће или бостан продаје;

2., млекари, који у млеко воду сипају.

У првом случају незрело воће или бостан одузеће се и бацити, а за продато незрело воће или бостан узете новце продавац ће повратити. У другом случају млеко ће се просути, и за продато такође продавац ће новце повратити.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 334. Да се казни у новцу од десет до тридесет талира, или затвором до тридесет дана онај, који отровне ствари и лекове без дозвољења полицијске власти држи и продаје. Отровне ствари и лекови одузеће се и продати за рачун државне касе. Осим тога ако је он такве ствари продавао, и ако су отуда зла сљетства произашла кривац да се преда суду.

§ 334. а., *Онај, коме је од полицијске власти лечење забрањено, ако спољне или унутрашње болести ипак лечи, да се казни затвором од једног до десет дана или бојем до двадесет и пет удараца.*

(Види допуну од 17 Јуна 1861 које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1873 Зб. XXVI стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 335. Да се казни у новцу до десет талира или бојем до петнајест удараца:

1., ко у води рибу трује, као и онај, који кварну у трулеж прелазећу или тровану рибу продаје. За продану рибу новце да врати купцу, а риба да му се одузме и баци;

2., ко усред вароши, или на текућој води више вароши или села свиње у обору држи, пак их неби на прву опомену уклонио.

3., ко без дозвољења дивљег вредоносног звера држи;

4., ком је дозвољено дивљег вредоносног звера држати, ако га с нужном предосторожношћу не држи;

5., ко псето или другу кућевну животињу која уједа, боде, или ногом бије, са нужном предосторожношћу не чува, него вред коме нанесе.

Ако би у случајима под бр. 3. 4 и 5. означенима, дивљи звер или кућевна животиња коме вред нанела, кривац поред казне да повређеном и сву видарину плати, а животиња се мора одма убити или уклонити. Ако би повреда опасна и смртоносна била, кривац да се преда суду, у колико се то нему по §. 180. у кривицу урачунати може; јер ако се докаже, да је повређени животињу сам дражио, и причинио, да га је повредила, онда господар неће одговарати.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је укинута телесна казна).

§. 336. Да се казни у новцу од једног до шест цванцика, који у вароши своју стоку: краву, вола, коња, свиње, козе и т. п. пусти да се дању

или ноћу по улицама скита на досаду општини, а поред тога штету, коју би таква животиња коме причинила, да плати.

§. 337. Новчаном казни од једног до пет талира да се казни онај, који би се усудио стоку у вароши на сокаку клати, као и меанџије и приватни људи, којима је дозвољено стоку за своју потребу у својој авлији клати, ако авлију одма од дроба не очисте.

ГЛАВА XXXV.

О путевима и ћупријама, путницима и њиовим пасошима, скитницама и подозривим лицима.

§. 338. Затвором до три дана или *бојем са десет удараца*, да се казни ко сљедујуће прописе преступи: (Види допуну од 15. Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29).

1., Празна кола као и путници на коњима и кочијама морају теретним колима с пута сврнути. Где једна кола не могу због тескобног пута сасвим с пута свратити, онде морају обоја, свака држећи се десно, по по пута једна другима уступити.

Ако једна кола због положења места не могу никако на десно да сврате, онда морају друга сасвим с пута сврнути. Кола, која уз брдо иду

морају онима што се с брда спуштају с пута сврнути. Ако је једна страна с колима или коњем у теснац или у богаз већ ушла, друга мора причекати докле она прође;

2., ко по направљеном путу греде, плугове, дрљаче и тим подобна вуче и пут квари;

3., *ко ендечиће или канале поред пута, или који су улицама ради одвођења воде или нечистоће направљени, засипа или квари, било да кола или стоку иреко њих тера, или иначе;*

(Види замену од 17 Јуна 1861. које нема у зборнику)

4., ко поред друмских ендечића има ниву, пак неби дуж пута поред ендечића по две стопе неузоране земље оставио, него би ендечиће кварио;

5., ко ма какав пут ма чим претрпа или препречи, или саломљеним колима, дрвећем, или каквим му драго другим стварима закрчи.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута)

§. 339. Да се казни затвором од три до дванајест дана, или бојем до двадесет и пет удараца:

1., ко што од већих или мањих селских путева завати, сузи или преоре, ма пут био и такав, којим се само њих неколико служе. Пут се има одма у прваштње стање поставити на трошак и штету онога, који је пут заватио;

2., ко у време кад снег друм затрпа, или кад вода друм или ћуприју поквари, и уопште кад се потреба за прављење или оправљање пута појави,

на позив кмета или полицијске власти неби дошао или замену послао, да се пут или ћуприја поправи;

3., кад се неколико сељака једним путем служе, па вишина нађе да треба пут или ћуприју поправити, други који то не послушају да се казне по овом §-фу;

4., ко би у путу, кад му се кола поломе или ма за какву другу потребу, дрва с ћуприје узимао и ћуприју кварио, или би засађена дрва око пута, или побијено коље, или ма какве друге знаке за исту цељ секао и кварио.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 339. *а., По §. 339. да се казни и скелеција који небрежљиво и неуредно људе преко воде превози, или скупљу таксу наплаћује од оне, која је за превоз за оно место прописана.*

(Види допуну од 17 Јуна 1861, које нема у зборнику).

§. 340. Затвором од десет до тридесет дана да се казни, ко телеграфске мотке деље, буши или иначе ослабљава.

§. 341. Затвором од осам до тридесет дана да се казни:

1., путник, који с туђим пасошем или под туђим именом путује;

2., ко од власти своје име крије и за другога се издаје, у колико то неби у друго већма казнимо дело прелазило;

3., *когод у безопасно време кордон преступи, био тада поступак карантинског чишћења обустављен или не. Ако је опасно кужно време предаће се суду.*

(Види замену од 16. Јануара 1862. Зб. XV. стр. 31).

§. 342. *Да се казни бојем до двадесет и пет удараца:*

1., *који се у скитњи, па још без икакве исправе увати. По издржаној казни може се, у онај округ одкуда је, протерати, а ако је странац из Србије;*

2., *оне скитнице и бескућници који без уредног каквог занимања и начина живљења у банчењу и безпослици живот проводећи разне полицијске неуредности (ексцесе) као што је опијање, свађање, псовање, бијење, крађа, и уопште оно чине, што јавни мир и поредак квари.*

Ако они и почем су два или више пута полицијски кажњени, опет тако што чине и потоме се као непоправими показују, по издржаној казни могу се протерати у друго место, а ако су странци и из Србије;

3., *скитнице, бећари, и сви они, који се из једног места било пресудом судском или полицијски протерају, па се пре истечења рока прогонства без допуштења поврате. По издржаној казни да се опет протерају:*

4., бећар, који у својој исправи што замрља, избрише или поквари.

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 342. а.. *Затвором до десет дана, или бојем до двадесет и пет удараца да се казне они, који без занимања остану, и у безпослици живот проводе, ако не могу показати да имају од куда на поштен начин живети, а не нађу себи занимање до времена, које им полицијска власт одреди, и по издржаној казни имају радити онде, где им полицијска власт посла нађе, ако га опет сами не нађу.*

(Види допуну од 20 Марта 1863, Зб. XXVI. стр 9. и закон од 11 децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 343. Страни поданици, који не могу показати да уредно какво занимање имају, да па дозвољени начин своје уживање заслужују, или да други какав извор имају одкуда свој ужитак застирати могу, да не би општини на терету били, протераће се из Србије.

§. 344. *Ко странца, било из туђе земље или из другог округа у своју кућу прими, па за 24 сата месној полицијској власти, или кмету не јави, да се казни у новцу од једног до три талира; но ако је страно лице какав сродник или добар познаник угостиоца, неће се казнити угостилац.*

По првој тачки овога параграфа поступиће се и са меанцијама, који дошавше лице у меану неби власти за 24 сата пријавили, ма да између дошавших и који сродник или познаник њиов буде.

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

ГЛАВА XXXVI.

О апсеницима и њиовим чуварима.

§. 345. Затвором од три до дванајест дана, или бојем до двадесет и пет удараца, да се казни, ко апсенику за иступљење на затвор осуђеном оруђе даде, или му иначе на руку учини те овај из затвора побегне.

(Види закон од 11. Децембра 1873., Зб. XXVI. страна 37, којим је телесна казна укинута).

§. 346. *Ко због иступљења на затвор осуђен, из затвора, или испред пандура побегне, или улучивши прилику, изван места у ком се задржавати има, удали се, казниће се тиме, што ће затвор под строжијом смотром одлежати.*

(Види замену од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику).

§. 347. Пандур, стражар, или апсанција испред кога осуђени на затвор због иступљења, због његове небрежљивости из затвора или у путу побегне, да се казни затвором до десет дана, или од десет до двадесет удараца; а ако се побегши с њима споразумео те су му они на руку учинили да по-

бегне, то да се казне затвором до тридесет дана, или бојем до тридесет удараца.

Овако ће се казнити пандур, или аисанција и онда, кад би допуштао, да се аисеници без одобрења власти с ким састају, или би неимајући власти дозвољавао да аисеници по чаршији или вароши иду, или се других наредаба у смотрењу аисеника од стране власти изданих неби придржавао.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. 348. Пандур и уопште полицијски служилац, који би се усудио онога, који му је предан да га полицијској власти преда, и уопште онога, кога он полицијској или другој власти због какве кривице води, псовати, тући или злостављати, да се казни затвором до тридесет дана или бојем до тридесет удараца, у колико то неби у већма казнимо дело прелазило. Полицијска власт дужна ће бити сваку овакву тужбу одма испитати.

(Види закон од 11 Децембра 1873 Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

ГЛАВА XXXVII.

О кућним старешинама и њиовој чељади, о газдама и слугама.

§. 349. Старешина, о коме би се доказало да је спрам своје жене и других домаћих краиње нечовечан био, ове немилосрдно тукао и злостављао, казниће се на тужбу повређеног до тридесет дана затвора.

§. 350. Но и због крајње непослушности задругара или ког од кућне чељади, на тужбу старешине или задруге или куће, кад овога исправљајуће мере домаће према упорнику употребљаване без успеха остану, упорник ће се казнити затвором до десет дана, о рани куће задружне или старешине кућњег.

§. 351. Ко би свог слугу или слушкињу тукао, да се казни у новцу од једног до десет талира, у колико неби дело у друго већма казнимо прелазило. Но и слуга и слушкиња, ако би, кад их газда накара, или иначе, овоме очевидним упорством пркосили, да се на тужбу газде, коју он и писмено поднети може, казне затвором до три дана, о рани, коју ће им газда на рачун њиове плате давати.

§. 352. Ко туђег слугу или слушкињу себи примамљује или наговара да од свога газде изађе, да се казни у новцу од једног до десет талира.

§ **353.** Газда, који своме слуги заслужену плату закида, да се казни са дванут онолико, колико је слуги закинути хтео; но ако би газда слуги плату задржавао с изговором, да му је овај какву штету причинио, па би слуга то одрицао, полицијска ће власт, ако за сходно нађе, новце од газде наплатити па код себе задржати; а стране суду упутити.

Ако газда неби за накнаду штете плату слуги задржавао, већ због другог каквог узрока, онда ће полицијска власт дужна бити уговорену плату, од газде наплатити: буде ли се пак расира о количини плате повела, или би се газда изговарао, да је сву или неку чест плате слуги издао, онда ће полицијска власт парничаре суду упутити. а оно што газда признаје да треба јошт слуги да плати, наплатити и слуги дати.

Наплату ће полицијска власт удејствовати, ако не иначе, егзекутивним путем.

Све што је речено у смотрењу потраживања плате, само ће се онда у претресање и даљи поступак преду имати, ако није прошло 6 месеци од дана кад је требало да газда слуги тражену плату по уговору изда; иначе чим је то време прошло, потраживање је сасвим застарило, изузимајући случај кад би слуга доказивао, да је плату газди на зајам, оставу и т. и. дао, у ком ће случају расиру надлежни судови пресудити.

(Види допуну од 17. Јуна 1861., које нема у Зборнику).

§. **354.** Газда, који свог слугу пре времена отпушта, да плати слуги једномесечну плату; а ако је слуга месечно погођен, онда ће му платити онолико, колико још до месеца одслужио није.

Неуредног слугу може газда у свако време отерати.

§ **355.** Бојем са десет до двадесет и пет ударца, или затвором до седам дана да се казни:

1., *слуга, који би пре времена свога газду оставио без довољног узрока:* (Види замену од 17 Јуна 1861, које нема у Зборнику).

2., слуга, који би се код једног погодио, пак би га преварио и код другога отишао;

3., ако би слуга непослушан или иначе рђавог владања био, или би се са укућанима свађао, газду, газдарицу и остале врђао и псовао, или би домаћу чељад развратностима којекаквим учио, или би руку на господара или газдарицу дигао, у колико то неби прелазило у ред других већма казнимих дела.

У свима овим случајима стоји господару на вољи, таквог слугу по издржаној казни опет к себи узети, или отпустити.

(Види закон од 11 Децембра 1873 Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. **356.** Газда, који свога слугу за петнајест дана, од како га је погодио, полицијској власти не пријави, да се казни у новцу од три до шест цванцика.

§. **356.** а., *Што је год у предидућим параграфима о слуги казано, разуме се и о женскима, које служе.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику).

§. **356.** *б., Кирајџија, ком је рок седења истекао па навалице неће из куће да изиђе кад га господар тера, полицијска ће власт одредити један кратки рок од једног па најдуже до седам дана, до кога из куће изићи мора, и оног, који до тако одређеног му рока без законом оправдавајућих узрока изишао неби, полицијска ће власт силом из куће истерати и за непослушност казнити затвором од једног до три дана, или у новцу од једног до пет талира.*

Но ако уговор није јасан и расира би се о томе породила, да ли је погођени рок седења истекао, ствар ће се упутити грађанскоме суду и кирајџија до судске пресуде не може се истерати.

(Види допуну од 17. Јуна. 1861, које нема у Зборнику)

ГЛАВА XXXVIII.

О повреди личне сигурности и части.

§. **357.** Казни ће се затвором од једног до двадесет дана, или бојем до тридесет удараца:

1., ко на другога насрне те га ћуши или ударі. Ако су се двојица побили, пак се потреба видања

породила, крива страна да плати видарину. Ако су обојица једнако криви, онда да се обојица једнако и казне;

2., ко другога увреди, т. ј који спрам другога речма или делом учини тако што, што се по општем мњењу као псовка, грдња и уопште као бешчашће и увреда појављује. (За јавне увреде прописана је казна у глави XXII);

3. ко измишљава или распрострањава лажне гласове или друго што, што појединог или у опште житеље обеспокојава и узнемирава;

4., ко из једне куће у другу преноси речи у намери да поједина лица или фамилије омрази или завади.

У осталом у §§ 215. и 216. под бројем 1 казано, важи и за овакве увреде које иступљења сачињавају.

(Види закон од 11 Децемра 1873 Зб. XXVI. стр. 37 којим је телесна казна укинута).

§. **358.** Затвором од пет до тридесет дана, или у новцу од пет до тридесет талира да се казни, који увреди посланике страних сила у Србији станујуће.

У овом случају моћиће власт ислеђивати и судити само онда, ако јој је тужбу поднео увређени заступник, било непосредно или посретством дотичне административне власти. За јавне увреде прописанаје казна у §. 218.

§. 359. *Затвором од једног до тридесет дана, или бојем до тридесет удараца, да се казни:*

1., *ко полицијску или другу власт ма у чему обмане и превари, у колико неби то у друго дело већма казнимо прелазило;*

2., *ко другога на лажну тужбу противу власти наводи, као и онај који лажну тужбу прави у колико неби то спадало под §. 209.*

3., *ко законе наредбе и поступке власти или појединих чиновника усмено или писмено, или другим знацима опорочава или речи овакве о њима разноси или расказује у колико неби то у већи род кривица прелазило.*

(Види замену од 17 Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1873 Зб. стр. 37. којим је телесна казна укинута)

ГЛАВА XXXIX.

О иступљењима у смотрењу тишине и у смотрењу забрањених игара.

§. 360. Затвором од једног до три дана, или у новцу до пет талира, или бојем *са десет удараца да се казни:* (Види допуну од 15 Јуна 1863. Зб. XVI. стр. 29)

1., ко у вароши, на сабору код цркве, или на вашару без дозвољења власти пушку избаци;

2., ко би у вароши или на селу ма какву вику или ларму чинио на досаду своих комшија и сграђана, пак на прву опомену полицијске власти неби од тога одустао;

4. кад би се људи ма из каквог узрока где стицали, и ту тако узрујали, да би се јавни мир и поредак нарушити могао, они који не послушају, кад им власт или њен служилац закаже да се разиђу. Но ако би се који од њих упустио с полицијским чиновником, кметом или служиоцем правителственим или општинским, у непристојну препирку, псовку и грдњу, тај ће се казнити по §. 327.

(Види закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37 којим је телесна казна укинута).

§. 361. *Они, који по меанама, кафанама или другим јавним местима карте или друге коцкарске игре играју на новце или другу какву добит, да се казне затвором од једног до десет дана или бојем од десет до тридесет удараца, а новци при игри положени узеће се на ползу дотичне касе* (§. 313).

(Види замену од 17 Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим је телесна казна укинута).

ГЛАВА XL.

О иступљењима противу вере, наравствености, и благих обичаја.

§. 362. Затвором од једног до пет дана, или бојем до двадесет и пет удараца да се казни:

1., ко псује што је по закону цркве свето;

2., ко за време Божије службе код цркве ларму прави, или свирку изводи, или игра или другу какву вику и неуљудност чини;

3., ко у свету недељу и друге господске празнике без особите нужде или претстојеће какве опасности пољске тежачке послове ради.

На мање празнике, осим општинске и црквене славе, слободно је свакоме радити. Исто тако слободно је и на веће празнике радити, ако се у време жетве, коситбе, вршитбе и тим подобнима, због погоде времена, опасности какве бојати има.

И по томе онај, који се усуди у радне дане или на мање празнике као и на веће, кад нужда налаже, људма сметати да раде, да се казни затвором од три до десет дана, или бојем до двадесет и пет удараца.

4., ко по кафанама и меанама, на сабору или у колу, и другим јавним местима куд свет пролази, срамотне песме пева или срамотне и безобразне речи говори;

5., ко теглеће и јахаће животиње јавно мучи или свирепо туче и злоставља;

6., ко се усуди без особитог допуштења окружне полицијске власти по варошима и селима просити, као и просјак, који којекаквим измишљавањем и претварањем себе за сужна и богаља издаје, или који на себи ране отвара и ове јавно свету на углед излаже, да би тим веће сажаљење побудио. Овамо спадају и цигани за које би очевидно било да по кућама или саборима тумарају управо зато, да се прошњом о трошку народа ране;

7., они, који ноћу по прелима и селима скитају, или по меанама и код казана у беспослицењу и пијанству живот проводе, а своје домаће послове запуштају;

8., родитељи и сви они, који би децу под својим вједомством имали, па би допуштали да деца просе или би их и сами на то учили;

9., ко децу против учитеља потстрекава, или на непокорност побуђује, учитеља пред децом обезуважава или деци прилику к развратности даје, даље ко туђу децу од школе одвраћа, код себе их крије и задржава да у школу не иду;

10., ко приватну школу почем му је ова једанпут затворена, без допуштења надлежне власти опет отвори.

Лица под бројем 6., казана, по издржаној казни морају онај посао радити, који им по-

лицијска власт одреди, ако га сами за одређено им време не нађу. У противном случају биће опет кажњена по овом §.

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9. и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 363. Да се казни у новцу од пет до двадесет талира, или затвором до двадесет дана, или бојем до двадесет и пет ударача који бесрамна и скаредна писма или ликове и фигуре прави и направљене јавно свету на углед излаже, или их продаје, или иначе распростире. У исто време такви предмети, да му се одузму.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 364. Да се казни у новцу од једног до десет талира:

1., који у вароши или у селу у недељне и друге празничне дане, који су у календару црвеним словима означени, дућан отворен држи;

2., кафеџије, меанџије и бакали који за време Божије службе врата отворена држе. Пре и после службе првима је слободно врата сасвим отворена држати, а бакалима само у пола;

3., кафеџије и механџије, у чијој се кафани или меани за време Божије службе билијари, карте или друге игре играју;

4., који у време великог поста у механи или кафани јавно весеље или бал даје;

5., кафеџије и механџије, који би преко прописаног месном влашћу времена ноћу кафану или механу отворену држали;

6., онај који би у кафани или механи преко прописаног времена ноћу остао, при свем том, што би га механџија или кафеџија или полицијски служилац на одлазак опоменуо;

7., механџије и кафеџије који трпе да се у њиховој кафани или механи блуд проводи, или томе још и на руку иду.

§. 365. Затвором од десет до тридесет дана, или бојем до тридесет ударача да се казни:

1., ко чију му драго веру хули и ружи, или исмејава чије му драго вере начин и обичај слављења Бога; (за јавну увреду види §. 207.)

2., ко децу или људе од цркве или хришћанског закона одвраћа;

3., *ко се усуди из сујеверија мртваца из гроба ископати, или га одсецањем појединих удова или иначе нагрђивати;*

(Види замену од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

4., врачаре и картаре, које сујеверство распростиру, као и они који места где се новци ископати могу, назначују;

5., ко би ма у чему гробове и надгробне споменике кварио или нечистоћу на чијем гробу оставио;

6., женске, које јавни блуд као занат проводе;

7., подводници и подводачи и у опште они, који траже и дају прилику, да се блуд проводи;

8., ко женске јавно или приватно речма или иначе ради привођења на блуд салеће у колико то вид насиља на себи не носи;

9., женска и мушка лица, која знајући да имају венеричну болест, овом другога заразе. Осим горње казне платиће таква другој страни и видарину;

10., жена која има мужа пак у виду заната јавно блуд проводи, ма да се муж њен због тога не тужи;

11., човек, који на општу саблазн живи с каквом женском заједно а невенчан, па на опомену власти неће да се раздвоји. Но ако се они опет саставе, онда ће се женска, ако има мужа, отерати мужу, а ако нема мужа или је удовица или неудата, родитељима, а ако и ових нема, у друго место ако је из Србије, а ако није да се протера из Србије.

Лице, које по трећи пут учини иступљење под бројем 6., 7. и 9. изложено по издржаној казни да се протера у друго место, а ако је странац из Србије. При протеривању женских из једног места у друго због блудочинства, имају се оне од лекара визитирати, и ако се нађе да су

венеријом заражене, то ће се тек онда протерати кад се савршено излече.

Лица под бројевима 6., 7. и 9. казана као и она, која примају помоћ из јавног сиротињског фонда, или иначе од општине, ако за време, које им полицијска власт одреди, не нађу себи занимење, кад се зна да га могу наћи, казниће се по пропису овог параграфа, и морају онај посао радити, који им полицијска власт одреди према њиовом послу и стању здравља, ако сама доцније посла не нађу.

(Види допуну од 20. Марта 1863. Зб. XVI. стр. 9., и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. **366.** Да се казне у новцу до тридесет талира родитељи и кућне старешине, који узму од младожење новце за девојку, коју удају, и да врате што су примили. Иста казна да постигне и кмета девојачке или момачке општине, који то дознаду пак среској власти не јаве.

§. **367.** Да се казне у новцу од једног до десет талира:

1., родитељи, који своје новорођено дете без извињујућих узрока за месец дана не крсте;

2., свештеник, који на крштење позван неби у лето цркви или зими кући новорођеног без довољног узрока на крштење дошао;

3., свештеник, који позван без довољног узрока не дође девојачкој кући да испит учини, или цркви да венча;

4., свештеник, који позван без довољног узрока не дође да мртваца опоји;

5., ако би свештеник једно од иреступљења под бројевима 2., 3., и 4., поменутих учинио из злобе илиината, или због тога што је желео тим какву корист за себе изнудити, да се казни у новцу од пет до тридесет талира.

ГЛАВА XLI.

О касапима, механџијама, цигљарима и топачима (саланџијама.)

§. 368. Кланице или места где касапи стоку кољу као и топаре (салане) и цигљане могу само изван вароши постојати. Исто тако не смеду кланице и топаре на текућој води више села или вароши бити. Који противно овом поступи и на прву опомену полицијске власти не уклони, да се казни у новцу од десет до тридесет талира.

§. 369. Новчаном казни од десет до двадесет талира да се казни:

1,, касапин, који се усуди на другим местима осим оних од полицијске власти означених месо продавати;

2., касапин, који се усуди заклано марвинче од другога купити и месо продавати;

3., касапи и топачи који се усуде месо од нездравог марвинчета продавати, или који нездраво и покварено месо, које је почело заударати, или је упљувано, или сасвим мршаво, продају;

4., касапин, који неби у свако време довољног и доброг меса имао;

5., касапин, који више меса коме намеће, него што он захтева, или му намеће главу, цигерицу, слезину, ноге и остали дроб;

6., касапин, који би одрекао коме и на једну литру меса продати, кад овај захтева;

7., касапин, који би месо криво мерио и продавао, и то сваки пут, кад на једној оки фали више десет драма или на више од пет ока меса више од четрдесет драма.

§. 370. Где су касапнице под закуп (аренду) даге, никоме није слободно сирово месо осим свињског (ако и то није под закуп дато) продавати, или на мања парчета од черека делити. Који противно овом ради, да се казни у првом случају од пет до десет талира за први пут, а други пут до тридесет талира, у другом случају они, који су месо на мања парчета од черека делили, да плате сви скупа у новцу од два до пет талира на ползу општинске касе, а у пов-

тореном случају, поред новчане казне, одузеће им се месо на ползу општине.

§. 371. Механџије, кафеџије, пивари, крчмари и у опште они, који пиће точе, морају праве мере имати, и ове морају полицијским жигом забележене бити. Код кога се ексичне мере, као: оканице, полоканице, сатлици, пиварске чаше и т. п. нађу, да плати у новцу од пет до десет талира, а ексичне мере одузеће му се. За праве мере које нису забележене, платиће дупло онолико, колико буде за ударање жига одређено.

§. 372. Новчано од пет до петнајест талира да се казне:

1., Механџије, гостионичари, који нездраво и покварено месо кувају или пеку;

2., Механџије који непечен леб продају, у ком случају морају вратити и новце за леб, који им се натраг пошље, па ма овај и начет био;

3., механџије и сви они, који пиће точе, ако нездраво и покварено пиће продају или ово шкодљивим стварима фарбају и кваре;

4., механџије, који своју механу са свима потребама снабдевену не држе, нарочито ако немају леба, пића, сена, зоби и т. п.;

5., механџије, касапи, свећари, који се усуде преко таксе, која им је од полицијске власти опредељена, наплаћивати, у ком случају повратиће

оно, што су преко таксе узели, опоме од кога су узели;

6., механџије и пекари који ексичан леб продају.

У случајима под бројевима 1., 2. и 3., означенима имају се сваки пут они шкодљиви предмети одузети и одбацити, а у случају под бројем 6., означеном, одузеће се леб на ползу шпитаља, апсеника или општинске касе.

У свима пак случајима може се забранити упражњавање радње за неко време.

§. 373. Ко меану отвори без надлежног одобрења да му се затвори. А ко отвори механу почем је затворена, да плати од пет до двадесет талира, и опет да му се меана затвори.

§. 373. а., *Ко отвори дућан или какав занат, и у опште радњу, за коју је одобрење нужно, одиочне радити без надлежног одобрења, да му се затвори дућан и радња забрани. А ко отвори дућан почем му је затворен, или почне радити занат или радњу, пошто му је забрањена, да плати од пет до двадесет талира, и опет да му се дућан затвори, а радња или занат забрани.*

(Види допуну од 17 Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. 373. б., *Што се тиче казни еснафском уредбом прописаних, то еснаф и старешине еснафске имају право по истој уредби казне у тачки V. VI. VIII. XI. и XII. додатка к еснаф-*

ској уредби од 14. Августа 1847. год. В. №. 1269 изрицати и извршивати. Ако неби они исте извршити могли обратиће се тога ради месној полицијској власти.

Исто тако да остане у важности и последња тачка §. 16. еснафске уредбе од горереченог дана и године тако, да мајстори или наставници, над својим ученицима, могу извршивати казне том тачком прописане, које су као такве нужне за само васпитавање ученика. Све друге казне еснафском уредбом прописане отпадају и по томе све друге кривице мајстора, калфи и шегрта имају се судити по општем казненом законику од надлежних власти.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. **374.** Меанџије и пекари који што приме да испеку пак прегоре, или не допеку или покваре, да плате ономе чија је ствар онолико, колико она кошта, и да се казне у новцу од једног до шест цванцика.

Тако ће се казнити и кад се коме што с фуруне однесе.

ГЛАВА XLII.

О иступљењима тичућима се општине, нарочито о потрици.

§. **375.** Затвором од једног до десет дана, или бојем до тридесет удараца да се казни:

1., ко какво приватно, општинско, или државно добро поквари, развали или разбије, ако штета неби већа била од сто гроша пореских;

2., ко какве од власти постављене знаке поквари;

3., ко у туђем забрану обруче, пруће, коље или дрва насече, или дрво посече;

4., ко туђу воћку или каламак поквари, посече или ишчупа;

5., ко преко туђе ливаде с коњем или колима иде и ову потире;

6., ко навалице пусти стоку у туђ воћњак, башту, ливаду, њиву, виноград у забрањено време и овоме штету учини. Господар одговара за штету, кривац за кривицу, а газда нека тражи накнаду од својих слугу, ако су они криви;

7., ко у штети затечену туђу стоку без знања и наредбе власти осакати или убије;

8., онај, чија би се стока на штету навадила, т. ј који би имао штетника вола, коња, свиње, козу, пса, или другу какву животињу, па на

опомену неби је везао, затворио, или иначе сачувао да штету не чини;

9., ко би у општем потесу без општег договора и одобрења примирителног суда кукуруз или виноград брао, и тим другима штету причињавао;

10., ко своју стоку из општег потеса или ливада, кад се заповеди, не истера;

11., ко неби свој део царине кад му се заповеди заградио, или би слабо заградио, или би буди што учинио или не учинио, кад му се заповеди, и тако причинио да се другима штета учини;

12., ко онамо стоку пушта где опште ливаде или усеви постоје пре него што се општински нареди;

13., онај чија се стока у штети увати и у обор затвори, ако за двадесет и четири сата одкако му се саопшти не дође да стоку пусти.

У свима случајима овог параграфа кад је коме штета учињена, кривац мора и штету накнадити.

У случају под бројем 8. овог §. власт може заповедити, да се штеточино живинче убије, само што онај који га убије мора одма господара о томе известити. Крилате животиње, као кокоши, ћурке, гуске, које у туђу башту или усеве прелећу и штету чине, ако их неби го-

сподар на опомену затворио или чувао, може онај, коме се штета чини, побити.

(Види закон од 11. Децембра 1873., Зб. XXVI. страна 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 375. *а. Ко самовласно (без насиља) завати или присвоји што од земље општинске или правителствене или опште - народне, томе да се одузме што је заватио, учињену штету да накнади и да се казни затвором од три до двадесет дана или бојем до двадесет и пет удараца, па по том да се упути да код суда подигне редовну тужбу противу оног, у кога се државини земља затекла, ако мисли да на исту јаче право има.*

Овако ће се поступити и са оним, који би приватно какво добро на горњи начин заузео, као и са оним, који туђу ливаду прекоси, њиву преоре, прекопа, жито с туђе њиве или ма какав плод обере, покупи и т. п., у колико последње неби у други вид кривица прелазило, у ком се случају по другим опредељењима казнити има.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37. којим е телесна казна укинута.)

§. 376. Ко терајући стоку или трговину преко потеса, навалице пусти, да ова другима штету учини, поред накнаде штете да се казни у новцу од пет до петнајест талира.

§. 377. Ко би путницима или трговцима забрањивао да у општем испусту стоку напасу по уредби и попаши, да се казни затвором од једног до три дана.

§. 378. Ко вратнице од потеса отворене остави, да се казни затвором од једног до три дана, *или бојем са десет удараца.* (Види допуну од 15. Јуна 1863.), ако је због тота штета коме учињена, и штету да накнади, *или да се казни новчано од три цванцика до три талира.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 378. *а., По предидућем параграфу да се казни и онај, који уговор свој са сирежником на време не испуни, а поред тога да се принуди да уговор испуни.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. 378. *б., Ако сирежник, из уважења достојних узрока, неби могао своју обвезу испунити, онда нека полицијска власт нареди да се о његовом трошку, оштећеноме њива пооре или засеје, или ако сирежник из самог упорства неби хтео обвезу испунити, тад осим што се има њива оштећеноме на рачун сирежника поорати или посејати, да се упорни сирежник казни јоште затвором од два до осам дана или бојем до двадесет и пет удараца.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику и закон од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

§. 379. 1., Срне, кошуте, јелене и дивље козе није слободно никад ловити; и ко би ловио казниће се новчано од пет до десет талира;

2., јаребице, препелице, дивље кокоши, зечеве и тетребове није слободно ловити од 1. Марта до 1. Августа. Но и у само ово време изузимају се места око минералних вода; али онде настанивши се гости могу само у атару оне минералне воде ловити.

Онај, који против ове 2. тачке поступи, казниће се новчано од једног до три талира;

3., ловцима се забрањује заграде разваљивати или иначе сами или са псима по туђим виноградима, ливадама и њивама јурити. Онај, који би то чинио, да се казни новчано до три талира и да плати сву штету.

§. 380. Са стоком, која се у штети увати и у обор затвори, а не може да се нађе чија је, да се поступи по уредби о мангупима.

Ако се у штети нађена стока неби могла уватити и затворити, а неби се знало чија је, кметови ће учинити наредбу да се таква стока побије и месо и кожа прода. Од те суме најпре да се плати штета, а остало да се за годину дана чува у општинској каси, па ако се за то време господар не пријави и не тражи, то да припадне сасвим општинској каси.

§. 381. Затвором од једног до три дана да се казни:

1., ко неби боцу, траву у својој баштини или на општинској утрини, кад му се заповеди, чистио;

2., ко неби чистио гусенице кад власт закаже.

ГЛАВА XLIII.

О обичним иступљењима при продаји и еснафској радњи, и о мањој превари и крађи.

§. 382. Затвором од три до тридесет дана, или новчано од три до тридесет талира да се казне:

1., они, који би се у еснафској каквој радњи међу собом тајно договорили, да скупа престану свој занат радити, како би тим власт приморали, да им нека права, која им не припадају, уступи, или да им таксу повиси, и у слетству тога то и учине;

2., трговац и у опште продавац, код кога се лажне мере нађу, било да је с овима што куповао или продавао или не, па биле ове кантар, теразије, риф, аршин, фат и тим подобна, као и онај, који би правом мером криво мерио. Све ове мере морају полицијским жигом, да су праве, означене бити, иначе ће се поступити по §. 371.

Ако би штета лажном мером причињена већег значења била, онда ће се судити по §. 254. бр. 4.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

3., кантарџије за свако криво и лажно мерење;

4., продавац, који у брашно, маст, лој, восак, сир, и тим подобна друге ствари мање вредности умеће, смерајући на већу добит;

5., продавац који би у брашно, жито и тим подобна, одозго бољу робу метуо, а одоздо лошију;

6., ко би туђу стоку својим жигом жигосао;

7., бравари и ковачи, који би без брава кључеве правили, или би наруџбине по особеним подозривим формама и извадцима од воска правили, или тако назване калаузе кључеве неби добро чували, или би их другим несигурним лицима поверили.

Осим ковача и бравара само је још гвожђарским трговцима слободно држати на продају кључеве и без брава, али и они не смеју такве продавати појединима, ако ови не купе у исто време и браву или не донесу своју браву, са којом се кључ подудара.

Противно овом поступање да се казни по овом параграфу.

(Види допуну од 8. Априла 1868. Зб. XXI. стр. 13.)

Исто тако да се казне и они, који би печате које било власти, без особене наруџбине оне власти, правили, или би направљене другима издавали;

8., мајстори, који ма какве лажне мере праве;

9., онај, код кога би се, осим бравара, спшти кључеви, тако названи калаузи нашли.

10., *ствари под бр. 4. 5. 7. 8. и 9. одузеће се; па према својству истих или уништити или ако се оне пречишћењем или иначе употребљивима учинити могу, употребиће се или продати на пользу болнице.*

(Види допуну од 17. Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

§. 383. Новчано до пет талира да се казне:

1., пиљари који на пијаци лажном мером што продају или купују, или криво мере; *или који по путевима у вароши и изван вароши продавце пресрећу и од њих разне ствари прекупљују, да их у вароши већом ценом продају, или који би на самој пијаци, пре одређеног полицијском влашћу времена ствари прекупљивали;* (Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

2., онај, који при пазару или иначе при промени, другоме, који течај новаца не познаје, новац од мање вредности под већу вредност навалице изда, *или вредност новаца обара;* (Види допуну од 17, Јуна 1861, које нема у Зборнику.)

3., онај, који туђу ствар нађе, па на захтевање господара или власти неће да је изда, или почем је за такву у оном месту објављено, господару или полицијској власти не преда, ако вредност ствари не прелази 100 гроша, пор., а иначе ако вредност ствари већа буде, кривац ће се сматрати као утајач по §. 230. и као такав казнити.

§. 384. Да се казни у новцу од пет до двадесет и пет талира:

1., ко од лица, које нема четрнајест година, без знања његових родитеља или тутора, што купи, или му прода, или што од овога у промену у бесцење узме;

2., ко драгоцености или друге ствари од онаквог лица купи, за које може звати, да нису његове, или где би и сама цена сумњу и подозрење о том откривала, или који такве подозриве ствари на оставу или у залогу прими и новце за њих изда;

3., онај, који кад му је од подозривих лица понуђена подозривом ценом ствар, неби о том полицијску власт известио.

§. 385. Затвором од три до десет дана да се казни:

1., кад полицијска власт нареди, да се чије добро прегледа и попише, или да се по судском решењу чије добро узапти ако домаћин или ко

други од укућана што прикрије и другом каквом лицу на оставу преда. Исто тако да се казни и ко у знању такве ствари прими;

2., ко од власти прими печат за извесну своју потребу, па тај печат на друго што, а не на ону циљ, за коју му је издат, употреби.

§. 386. Затвором до три дана *или бојем са десет удараца* да се казни: (Види допуну од 15. Јуна 1863 Зб. XXI. стр. 29.)

1., ко се погоди, да што под кирију носи, пак од тога без довољног узрока одустане, *као и онај, који се као надничар погоди да што уради, па од погодбе одустане, или на време и потпуно погодбу без довољног узрока не изврши.* (Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Збор.)

2., ко на пијаци или иначе што прода једном, па после ту исту ствар другом препрода;

3., ко на туђ пазар на пијаци удари и квари му.

(Види закон од 11. Децембра 1873. којим је телесна казна укинута.)

§. 387. Да се казни у новцу до десет талира;

1., ко се увати да торбари;

2., ко са својом робом на вашар дошавши ову продаје, пре него што се вашар отвори

Ко би из другог округа стоку на вашар дотерао, па би се комесару вашара подозрив учинио, да му се не дозволи стоку продавати, ако неби два добра јемца за себе нашао. Ових ће се име заједно са продавчевим у протокол завести.

У противном случају да се заједно са стоком спроведе његовој полицијској власти.

§. 388. Ко би избегавао на вашару одређену за продавце таксу платити, па би се у том уватио, да плати дупло.

§. 389. Затвором од једног до три дана да се казни:

1., воденичар, који више ујма узме него што му припада;

2., који по миту или иначе ред помељара наруши и ономе, који је позније дошао, пре меље;

3., воденичар, који из небрежења коме мливо поквари, у ком случају мора поред казне ономе и штету да накнади.

§. 390. Новчаном казни од пет талира да се казни, ко мангупа најдаље за месец дана одкако је код њега, месној власти не пријави, него се њим послужује. Но ако би кмет таквог затајао, и с њим се служио, да плати од пет до десет талира новчане казне, и осим тога губе обојица право на накнаду ране и осталих трошкова, ако су такве око мангупа учинили.

§. 391. *Затвором до тридесет дана да се казни: свака проста крађа стоке и земљоделског алата у опште у вредности до сто гроша чаршијских.*

Но ако украденг или утајане ствари не вреде више од десет гроша чаршијских да се казни до

три дана затвора осим случаја опасне крађе § 223. При поврату просте крађе испод десет гроша чаршијских, ако нису оне, о којима трећи одељак овог §-фа говори, поступиће се по наређењу §. 324. овог законика. А у случају повратa, ако би вредност крађе преваре и утаје прелазила десет гроша чаршијких, кривац ће се суду на осуду предати.

Но ако су овакве мале крађе у вредности до десет гроша чаршијских учињене на плодовима и и опште стварима, које се непосредно појести и попити могу, и ако су оне узете за сопствено уживање, да се казне само на тужбу оштећеног. Вредност узима се по обичној цени.

Саучесници при крађи, превари или утаји да се казне као и сами главни кривци. Но лица, у другом чланку §. 50. од казне изузета, изузимају се и овде.

(Види замену од 10. Јануара 1879. Зб. 34. стр. 108,)

§. **391.** *а., По §. 391, казниће се ко воће или друге ствари за јело или пиће у вредности до десет гроша украде, ма да би се то и са проваљивањем или ускакањем или провлачењем у какво здање или друге затворене или ограђене просторе у којима људи не живе, догодило.*

Ако се овакве мале крађе догоде под другим у §. 223. избројаним отежавајућим околностима, које крађу опасном чине, или ако је то учињено, не за своје сопствено уживање, него из користољубивих намера, да се казни по општим правилима о крађи.

(Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

§. **391.** *б., Окружна полицијска власт може административно решити, да се онај под полицијски надзор стави до годину дана, на кога би се у селу или општини сумњало, да чини крађе или разбојништва, или паљевине, које се у општини догађају, или да подобне злочинце прикрива, као и онај, који би за наведена злочинства судом због недовољних доказа био ослобођен.* (Види допуну од 20. Марта 1863.)

ГЛАВА XLIV.

О иступљењима, којима се чини штета општини, нарочито о онима, која се тичу утврђења обала и река.

§. **392.** Ко у месту где је кантар под аренду издат, оно што се у тој општини општинским кантарем мери, на штету арендатора или општине својим кантарем измери, да плати кантарину и од сваке чекије по један цванцик за казну.

Исто тако који би вино, ракију и друго пиће, на које се акциз плаћа, крчмио онде где акциз

постоји, а неби акциз платио, да плати акциз, и од сваког акова пића по један цванцик за казну.

§. 393. Ко се усуди туђе свиње на своје име у општинску шуму пустити, како неби онај из друге општине жировницу платио, да плати жировницу и да се казни новчано до тридесет талира.

А онај, који би без дозвољења кмета своје свиње у општинску шуму у жир пустио, да плати дуплу жировницу, а свиње да му се истерају.

§. 394. Сваки, који у време кад жирородна гора роди, ма колико грмова за своју потребу загради, да се казни затвором од једног до десет дана, и да му се ограда развали.

Ако му је кмет на то дозвољење дао, онда да се кмет казни од пет до десет талира први пут, други пут од десет до тридесет талира, и да се збаци с кметства; а ако је такав жир другоме продао и новце узео, поред казне, одузеће му се они новци што је за жир узео у општинску касу.

§. 395. Новчаном казни од два до двадесет талира да се казни:

1., ко предузме нову воденицу правити или стару премештати, па му полицијска власт то забрани ма на чију тужбу, ако он то не слуша, него ипак свој посао продужи;

2., ко свој воденични јаз или брану противу забране полицијске власти почне преиначавати;

3., ко, да би своју баштину од преплаве воде сачувао, обалу тако начини и утврди, да вода чрез то другима штету учини;

4., ко туђ воденични јаз, или реку за општу потребу служећу, затрпава, засипље, или на другу страну и на штету других лица одвраћа;

5., ко поред реке постојећу обалу, насип или бране ради утврђења обале начињену поквари;

6., ко неродну гору поред реке постојећу, која на утврђење обале служи, без допуштења полицијске власти сече;

7., ко водовод, којим вода на чесме или иначе за општу потребу иде, поквари или воду на другу страну одведе у цели да се сам с њом служи

8., ко кладенце, чесме, бунаре, који за општу потребу служе, квари или затрпава;

9., ко своју воденицу или јаругу запусти, а воду у своје корито не одврати, него ова другима штету причињава;

10., ко на својој јаруги, куда пут пролази, ћуприју не начини и у добром стању не одржава.

Они, који неће заједничку воденицу, брану или јаз да оправе, па се чрез то штета онима који су уреднији чини. Ако би и по издржаној казни затезали се учинити оно што су

дужни, полицијска ће власт на трошак њихов оправку наредити. (Види допуну од 17. Јуна 1861. које нема у Зборнику.)

11., ко се усуди у туђој јаруги рибу уловити;

12., ко прокопе или бране за обрану од кишног или снежног наводњења начињене поквари.

Осим овде побројаних случаја казниће се по овом параграфу и сваки онај, који у смотрењу река, воденица, јаруга воденичних, и у опште у смотрењу воде тако што учини или не учини што му је нечинити или чинити надлежало, па се чрез то другима штета учини.

ГЛАВА XLV.

О застарењу иступљења.

§. 396. Иступлења застаревају по истечењу три месеца, рачунајући од времена кад су учињена. И зато, ако би се тек по истечењу овог времена за какво иступљење дознало, оно се неће никако казнити; али ако је у течењу овог времена тужба подигнута била, но изслеђење или изречење пресуде буди из ког узрока заостало, то застарење почиње на ново од времена последњег дела, које је власт по истом предмету предузела била.

Од овог правила изузимају се крађе, ореваре и утаје износеће по вредности преко десет гроша чаршијских, које ће застаревати за годину дана.

Кад застари пресуда, којом је ко за иступљење осуђен, неће се извршивати; а она ће застарити за онолико време, за колико би застарило и само учињено иступљење, за које је кривац осуђен, рачунајући од дана кад буде пресуда извршна, или ако после тога кривац побегне из руку власти, од дана, кад побегне. (Види допуну од 15. Јуна 1863. Зборник XVI. стр. 29.)

§. 397. Иступљење престаје, и свака казна ишчезава:

1., смрћу кривца, у ком случају само накнада штете, ако би пресуда и на то гласила, места имати може;

2., ако би онај, кога се ствар тиче, кривцу опростио. Но ако је иступљење таквог рода, да у дужност саме власти спада исследити и казнити, онда се опроштај од повређене или оштећене стране само на накнаду односити може, никако пак на саму казну.

Право на накнаду штете иступљењем проузроковане престаје по грађ. законику §. 939.

за три године. Право на досуђену накнаду штете и право на повраћај ствари суди се такође по грађанском законику.

29. Марта 1860. год.
у Београду.

Милош Обреновић I.
кнеж српски.

(М. П.)

Председник совјета,
генерал-мајор,
Стевча Михајловић с. р.

Заступник књажевског претставника,
и попечитеља иностраних дела, члан
сталне дунавске комисије, каваљер,
К. Цукић с. р.

Главни секретар совјета,
Рајко I. Лешјанин с. р.

Стварни регистар.

А.

Ајдук ко је § 243. — како се казни § 244. и 245.
Акта званична ко уништи § 104. в.
Апсанција испред кога побегне апсеник § 347.
Апсеника ко пусти да побегне § 99. — њих више кад се узрујају § 100. — ко им иде на руку те побегну § 345. — казна за бегство § 346.

Б.

Бабица која нема дозвољење § 183.
Бакали који држе отворена врата за време Божије службе § 364.
Банкротство шта је и како се казни § 261 до 265.
Безсвестан неће се судити § 53.
Блуд силом, с лицима без слободне воље, или испод 13 година § 191. — с туђом женом § 196 — кад муж дозвољава § 198. — с лицем испод 15 година § 201. — преваром и обманом § 202. — с лицима на управљање и васпитање датим § 205. — противу-природни § 206. — код иступљења § 365.
Богиње кравље ко пропусти каламити § 331. — ко калами осим лекара § 332.

Вој колики се и коме може одсудити § 32. — како се замењује затвором § 33. — код иступљења § 314. 317. и 318.

Блоест прилепчива кад се на укућанима или стоци примети § 332. — марвена, ко преступи нарођене мере § 303.

В.

Варалица ко је § 251. - како се казни § 252 до 260.

Вашар — ко на њему робу продаје пре времена § 387. — ко избегне платити таксу § 388.

Вера, иступљења против исте § 362.

Власти злоупотребљење § 122.

Владаоца стране државе увреда § 218.

Вода, иступљења око исте § 395.

Воденичара према помељарима иступљења § 389.

Водобране ко поквари § 300. и 301. — ако је из неата § 302.

Војник како ће се судити § 9. — који га наговара на непокорност или на бегство § 97.

Воће незрело ко продаје § 333.

Вратнице ко не затвара § 378.

Врбовање у страну војску § 97.

Г.

Газда кад слуги закида плату § 353. — који слугу пре времена отпушта § 354. — који непотпише свога слугу § 356.

Грађанска част кад се губи § 34. — да је узгредна казна § 38. — за малолетне § 57.

Грмове жирородне ко загради § 394.

Д.

Девојке, в. отмица.

Дела казнима где се суде § 5. — која се несуде § 2. — од безсвесног лица § 53. — по блажијем закону § 11. — за која ће се чиновник само службе лишити § 133.

Дете до 7 година ко одбаци § 171. — ако у сљетству тога умре § 172. — ко за месец дана не крсти § 367.

Деца како се казне испод 12 година § 55. — испод 16 година § 56. и 57. — за иступљења § 321.

Дивљач кад није слободно ловити § 379.

Документа ко прикрије или уништи § 104. *в.*

Добро туђе ко заузме § 375. *а.*

Дражење на непокорност § 92.

Државна уређења ко опорочава § 103.

Друштва тајна § 102.

Дућан отворен ко држи у време службе Божије § 364. — који без одобрења изнова отвори § 373. *а.*

Духовно надлежателство ко увреди § 207. *б.*

Ђ.

Ђаци за иступљења коме ће се предавати на суђење § 322.

Е.

Еснафи које казни могу изрицати § 373. *б.* — тајни договори о нерадњи § 382.

Ж.

Женска како робију издржава § 14. — трудна која ради да побаци § 168. — кад због злостав-

љања мртво дете роди § 178. — силом или преваром одведена § 188. — ако је притом неудата и није навршила 15. годину § 189. — ако се отимично венча § 190. — која јавно блуд проводи § 365.

Жена — кад је ко одведе без знања њеног мужа § 197. — која има живог мужа па се с другим венча § 203.

З.

Забрана в. радње.

Закона незнање § 3.

Замена казни § 29. 315. и 318.

Застарелост казнимих дела колика је § 74. и 76. — како се рачуна § 75. — кад се прекида и кад изнова почиње § 77 и 78. — пресуде §. 79 и 80. — права на накнаду § 81. — из грађанског законика укинута § 82.

Заступника страних држава увреда § 218.

Заступник кад злоупотреби поверење § 277 и 278.

Заавор колики може бити и како се издржава § 20. — како се рачуна § 21. — како се мењује у робију или заточење § 22. — одкад се кривцу рачуна § 23. — Код иступљења, колики може бити § 311. — с радом § 212. — како се новцем замењује § 315.

Затворено лице ко пусти § 98.

Заточоње колико се може одсудити и како се издржава § 15.

Звера дивљег ко држи § 180.

Здравља људи тичућа се иступљења § 329.

Земљу туђу ко заузме § 375. *а.*

Зидари кад што опасно построје § 185.

Злостављање или повреда тела § 173 и 175. — ако је одма повраћено § 174. — ако је чинилац ишао на мању повреду § 175. *а.* — по крви сродних лица § 176. — ако је ко осакаћен § 177. — трудне жене § 178. — кога дуже времена § 179. — из неата § 180. — кад ће се истраживати и казнити § 181.

Злочинство шта је § 1. — којој се власти јавити мора § 51. — код кога се нађе олакшавајућих околности § 60 и 61. — одкад почиње застаревати § 75 и 76.

И.

Игре забрањене § 285 286. и 361.

Издајник ко је и како се казни § 83. 84. 85. и 86.

Пздајничка предузећа како се казне § 87. 88. 89 и 90.

Изнуђавање насилно шта је § 246. — како се казни § 247 до 250.

Исправа лажна § 147. — опредељење казни § 148. — ко учини употребљење од ње § 149.

Иступљење шта је § 1. — кад застарева § 396. — кад престаје § 397.

Ј.

Јаз в. вода.

Јатаковање како ће се казнити § 250 *а.* 250. *б.* 250. *в.* и 250. *г.*

К.

Казне какве се осуђују § 12. — како се опредељују § 39.. 40 и 52. — за иступљења § 310.

Кантарем ко несме мерити § 392.
Карте, в. игре забрањене.
Касапина иступљења § 369 и 372.
Кафеџије који држе отворена врата за време Божије службе § 364. — који имају ексичне мере § 371.
Кирајџија кад неће да изађе из квартира § 356. б.
Кирџија кад од погодбе одустане § 386.
Клетвопреступник ко је и како се казни § 275.
Кланице где могу постојати § 368. — кад се под аренду дају § 370.
Књаза ко увреди § 91. б.
Користољубље кад је казнимо § 284.
Крадене ствари ко притаји § 250. а. и 250 б.
Крадљивац ко је § 220. — кад покраденог намири § 228 и 228. а.
Крађе просте § 221 и 221. а., — у цркви, на путу и т. д. § 222. — опасне § 223. 223. а. 223. б., 223. в., и 223. г., и 226. — у затвореним просторима и с обијањем § 224. — у лађама и јавним здањама § 225. — према сродницима § 235. — од слугу § 236. — код иступљења § 391. 391. а. и б. 391.
Кривцу иденье на руку да избегне казну § 49. и 50.
Кривоклетство шта је § 266, и 269. — како се казни § 267. 268. и 274- — кад се неће казнити § 273.

Л.

Лажне гласове ко измишљава § 357.
Лажно оптужење § 209. — уверење § 270.
Лађа — ко учини да се потопи § 307. — ако је из неата § 308.

Лекар кад помоћ откаже § 184.
Лекова недозвољено држање § 334.
Лечење без дозвољења § 183. — коме је забрањено па ипак лечи § 334. а.
Ликове скаредне ко продаје § 363.
Лихоимци в. користољубље.
Лишење звања § 25. 26.
Лов кад је забрањен § 379.
Луд неће се судити § 53.
Лутрије забрањују се § 287.

М.

Малољетник како се казни § 58.
Мангупа ко власти не изда § 390.
Мати која убије дете § 164. — која порођај прикрије § 165. — која дете упропасти или тајно сарани § 169. и 167.
Меанџије, иступљења при отварању меане § 364. — при мерама § 371 — при продавању јела и пића § 372. — при примању на печење § 374
Меану ко без дозвољења отвори § 373.
Мерење кантарем кад је забрањено § 392.
Милосницу ко држи поред своје жене § 199.
Мито в. чиновник
Млекар који воду сипа § 333.
Мртваца ко ископа § 365.

Н.

Наводење на казнимо дело § 47. а.
Надзор полицијски у чему се састоји § 37. а. — кад се одсуђује § 37. б. и 38. — одкад почиње § 37. в. — код иступљења § 320. а. б.
Надничар кад одустане од погодбе § 386.

Накнада штете од кривца § 10.
Наредбе општинске могу се издавати § 326. — полицијске ко не слуша § 327 и 328.
Насилије према владаоцу § 91. *а.* — према надлежателству или чиновнику § 93. 94 и 95. — према свештеном лицу § 207. *а.*
Насипе ко поквари § 300 и 301. — из неата § 302.
Нађене ствари ко власти не преда § 383.
Непослушност према власти § 96.
Новац ко гради § 145. — лажан ко протурује § 146. — од младожење ко узме девојку § 366.
Новчана казна колика је § 27. — замењује се у друге казне § 28. 29. 30 и 31. — код иступљења § 313 и 316.

О.

Обилажење земаљске власти § 91.
Обмана власти § 359.
Одбацање деце § 141. и сл.
Одбрана кад се узима и како се суди § 54 и 54. *а.*
Одузимање (конфискација) ствари кривца § 35. 38. ист. § 310. 319.
Одводење деце § 187.
Околности извињујуће § 53—56., казну умањујуће § 57. 58., — олакшавајуће § 59—64. — отежавајуће § 65. — кад има и олакшавајућих и отежавајућих § 66 и 67.
Опадање § 210. 211. — чиме се доказује § 212.
Оптужење лажно § 209.
Опустошење туђих ствари § 293.
Опорочавање власти § 103.

Оружање недозвољено § 101.
Осакаћење да би се избегао упис у војску § 186.
Осуђени на смрт § 3. — његова права у смотрењу имања § 16 и 17. — каква права губи и кад се у њих повраћа § 18 и 19. — на лишење грађанске части § 34. — да не може извесну радњу радити и да се протера § 36. 37.
Осуђеника побегшег ко крије § 98. *а.*
Отмица § 188. 189. 190. 200.
Отрова ко другоме хотично да § 179. *а.* — ко баци у бунар или продаје § 309. — ко држи без дозвољења § 334.
Официр како ће се судити § 9.
Оштећеног право на накнаду § 10.

П.

Паљевина како се казни § 295 до 299.
Пандур испред кога побегне апсеник § 347. — који кривца псује или туче § 348.
Пасош лажан ко начини или добави § 150. — с туђим ко путује § 341.
Печат званични ко повреди § 104. *г.*, — ко на евоме печату употребљује грб српски, § 328. *а.*,
Пекари в. меанције.
Пиљари кад лажне мере употребе § 383.
Писма туђа ко отпечати § 283. — скаредна в. ликове.
Писмоноше в. татари.
Пиће ко крчми без дозвољења § 392.
Побацивање деце § 168. и сл.

Поврат шта је и како се суди § 71 и 72. — кад нема места § 73. — код иступљења § 324.
Повратак у изгубљена права § 19.
Повреда части в. увреда — туђих ствари § 289. — верозаконих ствари § 290. — ограде, усева § 291. — кућа, лађа, ћуприја и т. д. § 292. — на чију се тужбу казни § 294.
Подводење § 208. — код иступљења § 365.
Покушај, шта је 41. — кад се казни § 42 и 43. — мера казни код злочинства § 44. — код преступљења § 45.
Полицијски в. надзор..
Помагач в. кривца.
Потрица, шта је и како се казни § 375.
Поштански чиновник, који писма отвори или уништи § 118.
Практиканат на какве ће се казне осуђивати § 132.
Правозаступник кад злоупотреби поверење § 279.
Превара шта је § 251. — како се казни § 252 до 260. — код иступљења превара власти § 359. и друге мање § 382. и сл.
Преступљење шта је § 1. — са олакшавајућим околностима § 62. и 63. — откад почиње застаревати § 75 и 76.
Пресуда кад застарева § 79. и 80.
Привремени чиновник како ће се казнити § 132.
Прикривање кривца § 49. 50.
Принуђавање на какво дело § 194.
Присвајање власти § 121.
Притвор одлежани узима се у призрење § 64.

Притворено лице ко намерно пусти § 98.
Продужење злочинства § 70.
Проста крађа в. крађе.
Просјачење § 362. наводење на — § 187.
Протеривање шта је § 37. 38. — код иступљења § 310. 320.
Противљење власти § 93. — ако је у скупу § 95. 96.
Псовка светих ствари § 362.
Путеве ко квари § 338. — ко их завати или преоре § 339.
Путницима ко забрањује стоку пасти § 377.
Пушку ко избаци у вароши § 360.

Р.

Радње забрана § 36. 38. — код иступљења § 310.
Разбојништво шта је § 237 и 238. — како се казни § 239. 240. 241 и 242.
Раније злочинство кад се казни § 70.
Речи ко преноси § 357.
Рибу ко трује или кварну продаје § 335.
Робија колико се одсуђује § 14. — одкада се рачуна § 23.
Родооскврњење § 204.

С.

Салане где могу постојати § 368.
Самовластно ко другога лиши слободе § 192 и 193. — који тражи своје право § 195.
Саучесник ко је § 46. — како се казни § 47 и 47. *а*, — кад се неће казнити § 48.

Сведок кад се неће казнити за несавестно сведочанство § 271. — који га наводи да лажно сведочи § 272. — кад лажно сведочи § 276.

Сведочанство лажно под именом лекара § 151. — од приватних лекара § 152 — који у знању употреби § 153.

Свештеним лицама учињено в. насиље.

Свештеник на какве се казне може осудити § 24. — кад венча човека а зна да му је жена жива § 135. — који венча лица испод прописаних година § 136. — који венча бесомучно лице § 137. — који венча силом отету девојку § 138. — сродна лица § 139. — осуђена лица § 140. — који пренебрегне оглашење учинити § 141. — који уредно не води протоколе о рођенима, венчанима и умрлима § 142. — који учини злочинство у дужности § 143. — ко изнуди већу таксу § 144.

Свиње туђе ко пусти у општинску шуму § 393.

Светотатство шта је § 222.

Сигурности живота тичућа се иступљења § 329 и сл.

Силовање § 191.

Скелеција који неуредно превози § 339. *а.*

Скитнице како се казне § 342. и 342. *а.*

Скотолоштво § 206.

Слободе ко другога лиши § 192 и 193.

Слободна воља изискује се за злочинство § 53.

Слугу несме газда туђи § 351. — ко туђег примамљује § 352. — кад пре времена остави газду § 355.

Спрежник ако не испуни обвезу § 378. *б.*

Спремање злочинства ко не јави § 51.

Србин ко је § 4. — неће се издавати страној власти § 6. — кад у страној земљи скриви § 7 и 8. — који ради са странцима против Србије в. издајник. — који тужи Србина туђинској власти § 91.

Старалац како ће се казнити за злоупотребљење § 280.

Старешина кућни, који своје домаће злоставља § 349. — непослушност млађих према њему § 350.

Ствари које се кривцу одузети могу § 35. — у чему се то састоји § 319. — нађене ко притаји § 383. — од подозривих лица ко купује § 384. — кад ко крије од полицијске власти § 385.

Стицај шта је и како се казни § 68. 69. 70.

Стоку ко пусти, да се по вароши скита § 336. — који би на сокаку клао § 337. — ко пусти те штету учини § 376. — стока у штети нађена § 380.

Стражар неатан или који навалице пусти апсеника § 99.

Стране заступнике ко увреди § 218. — код иступљења § 358. — страни поданици без занимања § 343. — ко их прими у кућу па власти не јави § 344.

Судија кад прими мито § 107. — кад по препоруки суди § 109. — кад неће да суди § 120. — који при изслеђењу принудна сретства употреби § 124. — који у суђењу намерно учини неправду § 127.

Т.

Тајне поверене, ко открије § 282.

Татари кад ненадлежно предаду писма § 119.

Телеграф ко поквари § 304. — ако је у сљетству тога когод повређен § 305. — ако се из неата догодило § 306. — ко мотке деље или буши § 340.

Торбарење како ће се казнити § 387.

Трудној жени ко даје сретства да побаци § 169 и 170.

Тутори како ће се казнити за злоупотребљења § 280.

Телесно повређење § 137. и сл. — од њих више проузроковано § 182 и 182. *а.*

У.

Убијство шта је § 154. — шта се гледа при решавању истог § 154. *а.* — хотично § 155 и 159. — без предумишљења § 156 и 157. — неатно § 158. — злостављањем проузроковано § 160. — у раздраженом стању § 161. — у свађи између више лица § 162. — при коме се одузима оруђе кривцу § 163. — децу § 164. и сл.

Увреда књаза, књагиње и престолонаследника § 91 *б.* — надлежателства или чиновника § 104. — свештеника или духовног надлежателства § 207. *б.* — части § 213 и 214. — кад ће власт изслеђивати § 216. — осуђивање на трошак § 219. — проста како се казни § 357.

Униформу в. чиновничке знаке.

Утаја шта је § 229. 230. — како се казни § 231. 232. — које се неће казнити § 233. — према сродницима § 235.

Уређења државна ко опорочава § 103.

Учесник тајног друштва § 102.

Х.

Хулење на Бога, или на веру § 207. — код иступљења § 365.

Ц.

Цигљане где могу постојати § 368.

Ч.

Чиновник на какве се казне осуђује § 24. — за колико не може добити службу, кад се осуди на лишење § 25 и 26. — ако је у стицају § 69. — издавање за чиновника § 104. *а.* — кад узме поклон § 105. — кад узме мито § 106. — кад исправе лажне начини § 111. — који се послужи с рукованим новцима § 112. — који што утаји § 113. — кад што незаконо наплати, или кад натера да му се ради § 114. — кад што коме задржи § 115. — кад се овајди на штету чију § 116. — који открије званичну тајну § 117. — који неће да суди § 120. — који присваја законодавну или судску власт § 121. — који власт злоупотреби § 122. — који у чије обиталиште продре § 122. *а.* — који противзаконо кога увати или затвори § 123. — који при испитивању кривца принуђавајућа сретства употреби § 124. — који прекорачи власт § 125. — кад изврши неодсуђену казну смрти § 126. — који у суђењу намерно учини неправду § 127. — који оклева да изврши казну § 128. — који навалице пусти кривца § 129. — који учини противзаконо дело по заповести § 130. — привр. и контрактуални како ће се судити § 132. — за која ће се дала само службе лишити § 133.

Чиновничке знаке ко носи § 104. б.
Чистоће тичућа се иступлења § 229. и сл.
Човек који има живу жену, па се с другом венча § 203.

Ш.

Шпијун § 85. и сл.

Ћ.

Ћуприју ко поквари § 339.

МИХАИЛ М. ОБРЕНОВИЋ III.

ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ И ВОЉИ НАРОДА

КЊАЗ СРПСКИ.

проглашавамо и објављујемо свима и свакоме да је државни савет решио, и да смо ми одобрили и одобравамо:

ЗАКОНИК
О ПОСТУПКУ СУДСКОМ У КРИВИЧНИМ ДЕЛИМА.

ГЛАВА I.
Општа правила.

§. 1. Нико не може бити осуђен и кажњен за злочинства и преступљења, докле не буде његова кривица по правилима овог законика ислеђена.

§. 2. Сва злочинства и преступљења судиће у сваком округу, у првом степену окружни суд, у вароши Београду суд вароши Београда, у другом степену апелациони суд. Над свима овима, постоји касациони суд, као расматрајућа власт.

§. 3. Војницима судиће војни судови за казнима дела, која учине док су под барјаком; напротив за дела казнима, која учине кад нису под барјаком, судиће им судови овим законом одређени.

Ако војник, док је под барјаком, учини казнимо дело у друштву са невојним лицем онда ће и њему судити судови овим законом одређени, изузимајући случај предвиђени у §. 21. војног судског законика од 28. Априла 1864. године.

§. 4. Истраживање свију казнимих дела бива по званичној дужности, где законом није друкчије наређено.

§. 5. Сва надлежателства и поједини званичници, који се са казнимим ислеђењем занимају, дужни су старати се, да невини не буду гоњени, а повини да не избегну заслужену казну.

При ислеђивању казнимих дела они морају по званичној дужности мотрити, како на околности, које казну отежавају, тако и на оне, које казну олакшавају, умањују, или сасвим искључују.

§. 6. Приватна злочинства и преступљења (то јест осим оних, која званичници државни у званичној дужности учине §. 7.), судови ће само на тужбу полицијске власти ислеђивати и пресуђивати; но ако би се какво приватно злочинство или преступљење пред самим судом догодило или појавило, суд ће сам ислеђење учинити и пресудити; осим кад би то зависило од тужбе приватног лица, а такве неби било.

§. 7. Злочинства и преступљења чиновника у званичној дужности, ако би се под суд дали, суд ће ислеђивати на тужбу правителственог правобраниоца, или од дотичног министра за то одређеног лица.

§. 8. Ако би се при ислеђењу грађанског питања открило какво злочинство или преступљење, које се по званичној дужности ислеђује и које у свези стоји са оним грађанским питањем, суд ће сам и ово иследити, па оба предмета уједно пресудити, а ако то није могуће, он ће поступити по §§. 296. и 298.

§. 9. Сва јавна надлежателства и званичници, кад званично дејствују, у случају кад би за какво казнимо дело дознали, које се по званичној дужности ислеђивати има, у колико сами за ислеђење и пресуђење истога неби надлежни били, дужни су одма известити о томе надлежну ислеђујућу власт.

А сваки човек има право да јави надлежној полицијској власти, чим дозна за какво учињено злочинство или преступљење, које се по званичној дужности ислеђује и казни, и надлежна власт дужна је онако поступити, као што је у опште за истраживање злочинства и преступљења прописано.

Ово се разуме о оним казнимим делима, где закон није изреком овакво достављање свакоме у дужност поставио.

§. 10. *Оптужени може имати пред судом браниоца на главном претресу. Но ако је оптужен за злочинство, мора имати браниоца, а ако га нема, суд ће му га сам по званичној дужности дати.*

Исто тако онај, који је оптужен због преступљења, ако је неиунољетан, или је нем, или не зна српски говорити, или отсуствује, или је тако болестан, да не може на суђењу бити, као и сва женска лица, морају имати пред судом браниоца, и ако га сама не нађу, суд ће им га по званичној дужности поставити.

Приватни тужилац може имати заступника, а ако нема шеснајест година, мора га имати.

(Замена од 25. Маја 1868. Зб. XXI. стр. 19.)

§. 11. Браниоци могу бити јавни правозаступници и сви, који су правне науке свршили, а нису осуђени на безчастеће казне, нити се налазе под иследењем због дела, која такве казне доносе, или се за безчастеће сматрају.

Јавни правозаступници и судски званичници, морају се примити да бране оптуженог, кад их суд на то одреди; а остали државни званичници могу се тога примити ако оће, и ако им њихова претпостављена власт то дозволи. Но и судски

и државни званичници, ако би с оптуженим били сродни онако, као што је у §. 43. под бројем 2. и 4. означено, могу оптужене бранити, први и без наредбе суда, а други и без одобрења своје претпостављене власти.

§. 12. Принешени докази и пресуда у каквој грађанској парници изречена од каквог суда, неће никакве сметње суду полагати, да он кривично иследење у истом предмету предузме, ако се само противни, казнимо дело осведочавајући докази појаве. Напротив оно, што је кривичном пресудом као постојеће признато, не мора се у грађанској парници изнова доказивати.

§. 13. Ако би какво казнимо дело пред суд дошло, с којим би уплетено било питање, да ли брак постоји или не постоји, суд ће одложити иследење докле суд духовни то не реши.

Пресуда духовног суда само ће овде односно постојања брака важити, а што се тиче казнимог дела, због кога је ствар пред суд дошла, суд ће према томе своје иследење, ако би таквом места било, наставити и по закону поступити.

§. 14. Кад се год с кривичним питањем и грађанско једном пресудом решава (§. 295.), рок за изјављивање незадовољства или жалбе и за грађанску част подлежи у свему прописима за кривичну част одређеним; а кад се грађанско питање особеном грађанском парницом расправља

§. 296), онда се управља по прописима судског поступка за грађанске парнице.

§. 15. Рокови, у овом законику одређени, коначни су, и могу се продужити само онде, где овај законик допушта.

У рок не рачуна се онај дан, у који је лицу саопштена или достављена судска пресуда, или решење, или наредба.

Продужени рок почиње тећи први дан по истеченьу оног рока, који се продужава.

Ако би последњи дан рока пао у дане, кад суд не ради, онда се за последњи дан узима први радни дан суда.

У који је дан писмо, на суд управљено, на повратни рецепис пошти предато, узима се да је самом суду предато.

§. 16. У свима казнимим делима коначни претрес мора бити усмен и јаван, пред судом, који дело суди. Јавност може бити искључена само из узрока законом дозвољених.

§. 17. Ислеђење и суђење казнимог дела као и извршење пресуде, што се казне тиче, престаје: кад кривац умре, или кад кривица застари, или кад приватни тужилац од тужбе одустане.

Само ствари кривца којима је злочинство учинио, или оне, које је злочиним делом произвео, могу се и по смрти овога од његових насљедника

одузети, и новчана казна из заоставшег посмртног имања наплатити, ако му је пресуда коначна за живота саопштена.

Тужба на накнаду штете, казнимим делом причињене, смрћу кривца не престаје, него се може водити и противу његових наследника.

Она престаје само по основима застарења, и за време грађанским законом одређено.

§. 18. Правила како ће се притворени у суду обдржати, прописаће књаз указом на предлог министра правде.

ГЛАВА II.

О истражујућим и ислеђујућим властима.

§. 19. Власти, које злочинства и преступљења истражују и ислеђују, јесу:

1., кметови;

2., среске и окружне полицијске власти (куда спада и управитељ вароши Београда са члановима појединих одељења, и управитељ Мајданпека), и

3., окружни судови са судом вароши Београда.

Злочинства и преступљена чиновника, учињена у званичној дужности, ислеђиваће се по прописима закона о чиновницима грађанског реда.

§. 20. Где у месту нема веће полицијске власти, ту су дужни кметови у својој општини, злочинства и преступљења истраживати и своју непосредно претпостављену полицијску власт одма извештавати, а међутим се старати, да се траг злог дела не изгуби и да кривац не утече.

А полицијска власт па овакво достављење, или кад ма с које стране дозна за учињено злочинство или преступљење, које се по званичној дужности иследити има, ако је у месту, где је зло дело учињено, дужна је одма на место отићи и истраживање или иследење предузети, а ако је то у другим местима, по важности случаја, или сама на место учињеног казнимог дела отићи, или одма све што је могуће учинити, да се дело истражи и најтачније иследи.

§. 21. Кад полицијска власт дозна, да се у њеном подручију налази какво лице, које је у другом округу учинило злочинство или преступљење, она ће га добавити, и пошто учини иследење, предаће га суду.

Но ако је такав тражен од друге полицијске власти или од суда, или ако би за иследење дела било лакше и цели сходније, да се исти пошље у онај округ, где је казнима дела учинио, у првом случају послаће се оној власти која га је тражила, а у другом полицијској власти оног округа, у ком су казнима дела учињена.

Овако ће полицијска власт поступити и онда, кад кривца неби нико тражио, ако би се дознало, да кривац у другом округу има саучесника над којима се чини иследење.

§. 22. Полицијска иследујућа власт може у важним и заплетеним случајима злочинства, одма у почетку иследења доставити случај суду, да овај одреди једног судију са писаром, који ће дело иследити и суду поднети.

§. 23. Код сваког првостепеног суда иследиваће злочинства и преступљења један од председника суда одређени члан са писаром. Овај иследујући судија врши у исто време и дужност државног тужиоца.

§. 24. Све, што би иследујући судија у току иследења нашао за нужно по истом предмету нарећивати, чиниће сам у име суда, и преписку са властима сам потписивати, а власти ће на оно, што он буде захтевао, суду одговарати.

§. 25. Кад би суд за нужно нашао да се што доследи на самом месту, чиниће то преко иследујућег судије и писара, којима ће власти полицијске у томе у свему на руци бити.

§. 26. Суд ће моћи од предузетог иследења одустати само из узрока у овом законику казаних (§. 29.)

§. 27. *Суд ће мотрити, да се испити не одуговлаче, и јављаће министру правде, ако неби која полицијска власт одговарала својој дужности.*

§. 28. *При сваком истраживању и ислеђивању злочинства или престуиљења код полицијске власти, присустоваће као исљедни сведоци два поштена грађанина из општине, у којој се ислеђење чини, и они ће сваки испит потписати са напоменом, да је цео испит над оптуженим пред њима држан. Ови исљедни сведоци назначиће том приликом и приметбе, које би имали на испит да учине.*

У тој цељи одбори општина окружних вароши изабраће на годину дана 12 до 24, а одбори других општина 6—12, по могућности писмених грађана, од којих ће се по двојица из места, где се над оптуженим чини истрага, позивати да буду при ислеђивању.

Овима плаћа држава у име дангубе према времену, које су провели при ислеђивању, дневно највише до три динара, па се после накнађа од осуђеног.

Ако је ислеђење чињено по тужби приватног тужиоца, у оним случајима, у којима се оно чини само по тужби приватнога, па тужени буде сасвим ослобођен, или приватни тужилац ислеђење заустави, или од тужбе одустане, онда овај плаћа ову дангубу.

Грађани ови не смеју бити сродни (§. 43.) ислеђујућем званичнику. Тужени може против њих чинити изузећа, побројана у §. 43 овог законика, као и у случају, ако би они с њим били у непријатељству, и у том случају позваће се други исљедни сведоци.

Ови сведоци морају тајну до пресуђења чувати, на што ће их исследник претходно опоменути.

(Замена од 11. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 29. Ислеђење неће се отпочињати, а почето прекинуће се у овим случајима:

1., кад нема дела, које би се по закону казнити могло;

2., кад нема ни сумње ни подозрења, да је ко крив;

3., кад би постајавши основи подозрења тако обеснажени били, да се оптужени према томе по закону за обвињеног узети не може;

4., кад нема тужбе приватне дотичног лица за дела, која се само по тужби приватнога казнити могу;

5., кад приватни тужилац од тужбе одустане

6. кад се докажу дела или околности, која сваку казну исклучују по казненом законику.

§. 30. Ислеђујући судија или чиновник има; право онога, који би се при саслушавању непристојно владао, или исследника вређао, каз-

нити затвором до 3 дана, или, ако је већ у затвору, за толико дана свести му рану на сам леб и воду.

ГЛАВА III.

О приватном тужиоцу.

§. 31. За злочинства и преступљења, која се по казненом законику само на тужбу приватног лица ислеђивати и казнити могу, приватни тужилац поднеће тужбу усмено или писмено полипијској власти, заједно са доказима, које о томе има, и ова је дужна ислеђење предузети, ако из узрока у §. 29. казаних неби морала од истога одустати.

§. 32. Приватном тужиоцу уподобљава се правителствени правобранилац, или од надлежног министра одређени тужилац, који ће на основу административно чињеног ислеђења, подносити тужбу суду противу чиновника за злочинства или преступлења, која су ови у званичној дужности учинили.

§. 33. Приватни тужилац може и у оним случајима, у којима у казненом законику није ништа казано, одустати од тужбе, до год није осудна пресуда извршном постала.

§. 34. *Приватни тужилац, ако га полицијска ислеђујућа власт на основу §. 29. од тужбе одбије, може се противу тога решења жалити касационом суду, било да се казнимо дело извиђа по званичној дужности или само по тужби приватног тужиоца.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

ГЛАВА IV.

О надлежности судова.

§. 35. За суђење злочинства и преступљења падлежан је суд оног округа:

1., у ком је казнимо дело учињено; или

2., у ком обвињени живи или пребива; или

3., у ком се обвињени увати.

§. 36. Кад су казнима дела учињена у разним окрузима, или кад је, ма и једно дело, учињено на међи разних округа, онда је надлежан онај суд од судова тих округа, који први, било посредно или непосредно, ислеђење започне, и овоме ће остали судови, ако су што по истим делима радити започели, своја ислеђења доставити, ради продужења испита.

§. 37. Онај суд, који је први противу једнога саучесника у каквом делу ислеђење започео, падлежан је и за све друге кривце у истом делу.

§. 38. За суђење злочинства и преступљења чиновника у званичној дужности учињених надлежан је онај суд, који министар правде одреди

§. 39. За лица, која су изван отачаства дело учинила, па би их страна власт нашој власти предавала, надлежан је онај суд, који је надлежан за оно место, где је кривац власти нашој у руке предат.

Ако се кривац не предаје, него се код нас увати, онда важи 3-ћа тачка §. 35.

Кад је ко учинио казнима дела и у Србији и изван Србије, онда је за дела ван Србије учињена надлежан онај суд, који је надлежан за она у Србији учињена.

§. 40. Ако би или надлежни или одређени суд из законих узрока препречен био у суђењу он ће одма доставити касационом суду, који ће други суд одредити.

§. 41. Ако се између првостепених судова породи сукоб о надлежности, то ће се овај други суд, који би послато му, као надлежном суду, дело одбијао, обратити с подношајем акта касационом суду за решење.

Исто тако обратиће се касационом суду за решење онај суд, који би за поискано од другог суда дело, овоме надлежност одрицао и себи присвајао. Међутим, док се то не реши, дужан је сваки од ових судова, у колико томе има места,

чинити све што је нужно, да се околности не изгубе, и у опште онде, где је опасност у одлагању, одма предузимати све што је нужно.

Ако би полицијска власт у делу од суда повраћеном јој, као у њену надлежност спадајућем, ипак налазила, да је суд надлежан, она ће се обратити касационом суду.

Касационим судом једанпут решено питање о надлежности између првостепених судова, или између ових и полицијске власти, не може се више покретати; но ако би се по доцнијем ислеђењу видело, да се сукоб појавио између ових и војних или духовних судова, онда ће предмет предложити касационом суду на решење онај, који је први у сукоб дошао.

§. 42. Касациони суд може на предлог министра правде одредити други суд за ислеђење дела, где би нарочита потреба ислеђења, или јавна сигурност или лакост испита то захтевала.

ГЛАВА V.

О искључењу ислеђујућих званичкика и судија у опште.

§. 43. Не може ислеђивати казнимо дело онај:

1., који је истим делом повређен или оштећен;

2., који са повређеним или са кривцем стоји у свези брачној, или је род по крви у усходећој или нисходећој правој линији, до ког било степена, а побочној линији до четвртог степена, а по тасбини до трећег степена, или са повређеним или обвињеним лицем стоји у задрузи;

3., или, који је повређеног, или оштећеног, крстио, или од њега крштен био, или који од њих другоме децу крштава;

4., или који са обвињеним или оштећеним лицем стоји у одношењу тутора, поочима, рођоца и раньеника; или

5., повериоца и дужника.

6, *који је с туженим у доказаном непријательству.* (Допуна од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

Ако би горње одношење било под старешине полицијске власти, он ће место себе другог млађег одредити, а испражујући судија или овога писар јавиће случај суду, како би га овај другим замењуо, и о овој замени свагда ће се сачинити акат, у ком ће се узроци замене казати.

§. 41. *Ако ислеђујућа полицијска власт код које би се случај искључења догодио, неби ни сама ни на захтевање дотичне стране замену учинила, може се страна против тога жалити првостепеном суду, и ово је суд дужан*

најдаље за три дана решити и то решење извршно је. (Замена од 10. Јануара 1876. Зборник XXVIII стр. 44.)

Ако се случај искључења догоди код ислеђујућег судије или писара, па ови неби хтели суду јавити, дотична страна може се жалити суду; и овај ће ако има места замени, ову учинити, иначе жалиоца решењем одбити, и ово је одма извршно.

Жалбе за замену не заустављају ислеђење; по ако се замена уважи, ислеђење ће се изнова учинити ако жалилац са основом то захтева.

§. 45. Ако би ислеђујући званичник знао за препреке, казане у §. 43., па неби ни сам, ни на захтевање дотичне стране замену или сам учинио, или за такву претпостављену власт молио, и ислеђење се доцније уништи и саевим изнова нареди, то ће трошак учињени новим ислеђењем пасти њему на терет.

§. 46. Исто тако у казнимом делу не може судити судија ма ког степена суда, код кога постоје основи искључења казаних у §. 43., као ни онда, ако је он у истом делу био сведок или вештак, или је дело ислеђивао.

Онај судија, који је дело само донекле ислеђивао, па је други ислеђење довршио, неће се због тога од суђења искључити.

§. 47. Судије виших судова не могу судити у оним казнимим делима, у којима су код нижих судова радили, било као судије, било као иследници.

§. 48. Случајеве искључења (§§. 46. и 47.) дужне су саме судије суду јавити, да овај нужну замену нареди.

Ако судија за ове препреке пропусти суду јавити, па касациони суд пресуду уништи због тога и ново суђење нареди, осудиће судију, да плати све трошкове, који би се имали учинити око новог суђења.

§. 49. Искључење судије из узрока казаних у §. 46. и 47. може захтевати обвињени и оштећени, а и приватни тужилац; но и осим горњих узрока могу они искључење судије захтевати свагда, кад су у стању такве узроке показати, који беспристраност судије у сумњу доводе.

§. 50. Искључење судије може се захтевати за цело време док се пресуда не изрече, и суд је дужан о томе решење издати, које решење остаје стално, ако члана суда искључава, ако га не искључава, жалилац се против тога може жалити касационом суду.

Решење касационог суда у овим случајима остаје стално, тицало се то судија нижих судова, или судија касационог суда.

ГЛАВА VI.

О претходном ислеђењу дела у опште.

§. 51. При ислеђењу злочинства и преступљења, ислеђујућа власт треба пре свега да се увери, да ли казнимо дело постоји, и да пронађе учиниоца истога, да прибере доказе, како оне, који служе на обвињење, тако и оне, који служе на оправдање кривца, или на олакшање или отежање кривице, и да изнађе величину штете.

§. 52. Ислеђујућа полицијска власт дужна је све што по сваквом ислеђењу пронађе, на протокол ставити, и овај ће протокол иследник са писаром и присуствујућа два сведока потписати. Ако сведоци не знају писати, то ће их други потписати, а они име закрстити, а онај, који их је потписао, то ће назначити и сам се потписати.

У протоколу биће означено место, година, дан и време дана кад је ислеђење чињено, као и лица, која су томе присуствовала. Саслушана лица могу захтевати, да им се прочита или да и сама протокол прочитају пре него га потпишу или закрсте, и ово ће се у протоколу приметити.

Обвињени може поред тога захтевати да сваку страну протокола потпише Ако он неће, или незна да потпише, то ће се на протоколу назначити.

§. 53. Ако би ко на писмено ислеђујућој власти јавио, да је какво казнимо дело учињено, а неби се потписао, полицијска власт ће начином, који никоме у очи не пада и којим се ничија част не вређа, старати се да се најпре увери о проказаним опстојателствима, и тек кад се сама о делу увери, даљем ислеђењу приступити.

§. 54. Ако би се на ком месту, или ком лицу траг казнимог дела налазио, ислеђујућа власт у присуству два сведока, сама ће се о том трагу уверити, и старати се, ако је могуће, да се он не изгуби.

И обвињени може се довести да трагове види, ако се власт отуда нада, да ће он што од тога признати, или каква објашњења о њима дати.

ГЛАВА VII.

О вештачком прегледу.

§. 55. Где се предмет ислеђења само особитим знањем или вештином докучити може, употребиће се вештаци, који правилно треба да су двојица, и само где је опасност у одлагању, или је предмет мање важности, довољан је и један вештак. У маловажним и простим случајима, где би се н. пр. тицало опредељења местног одно-

шења, мере и ов. под., могу се и кметови или други служиоци употребити; но њихов увиђај треба да буде у присуству два сведока.

§. 56. Вештаке бира сама полицијска власт, која ислеђење руководи.

Који се у казнимом делу не могу за сведоке узети, не могу се ни за вештаке употребити.

Иследник ће вештаке опоменути на светињу заклетве и да ће се на оно, што буду исказали, код суда морати заклети.

Кад суд одређује вештаке, он ће их најпре заклети, ако нису иначе по свом звању заклети.

§. 57. Вештаци предузимају вештачки увиђај у присуству иследника и писара, осим ако би призрења морала и стидљивости, њихово удаљење захтевала, или би се испитивање вишестраним посматрањем, или дуговременим испитивањем докучити имало; но при сваком оваквом удаљењу иследник ће наредити, да се достоверност вештачког извиђења довољно обезбеди.

§. 58. Иследници руководе вештачка извиђања, означавају предмете, на које вештаци своју пажњу управити имају, предлажу питања, на која ће ови одговарати.

На захтевање вештака дужни су иследници из акта ислеђења показати им оно, што је важно да своје мнење поткрепити могу, осим ако се

исследник неби сумњао да ће се тиме моћи ислеђење осујетити.

§. 59. Оно, што буду вештаци на самом увиђају нашли, ставиће писар одма на протокол, а вештаци могу своје мишљење са основима или одма на протоколу изјавити или доцније на писмено поднети, у року, који ће им исследник према потреби, одредити.

§. 60. Ако би исследник нашао, да је мнење вештачко тавно и непотпуно, или неопредељено, или у противречију са ислеђеним околностима и несљетствено изведено, или да се наводи једнога вештака са наводима другог у смотрењу ствари не слажу, или да су они разног мнења, он ће им о томе своје приметбе учинити и нужна питања предложити, па ако се са одговорима њиховим сумња не отклони, он ће онда ако је могуће од истих вештака, којима може још једног придодати, или од других вештака увиђај повторити.

Кад би се овакав случај догодио код лекара или хемика, онда се може искати мнење од лекарске комисије. Ово се може чинити сваки пут кад се због важности злочинства то за потребно нађе.

§. 61. Ако се у случају смрти каквог лица породи подозрење да је таква злочинством или преступљењем проузрокована, то ће се пре укопа

вештачки увиђај, а по потреби и парање предузети.

Ово ће се редовно од лекара предузети и ако је могуће, од двојице. Где је год могуће треба при том да присуствује и лекар, који је болесника пред смрт лечио.

Пре него се парању и отварању тела приступи, треба тело показати лицима, која су умрлог познавала, и ако је противу кога подозривог ислеђење предузето, треба га и њему показати да га позна.

Ако мртво тело не буде ни од кога познато, онда га треба тачно описати и преко новина обзнанити.

§. 62. У лекарском мнењу треба да се определи који је најближи узрок смрти, и зато ће се ту према својству случаја казати:

1., да ли је по околностима извесно или вероватно, да је смрт произишла:

а., у сљетству нађеног телесног повређења; или:

б., пре таквог повређења; или

в., из другог каквог, од повређења независног узрока.

2.. ако вештаци нађена повређења за узрок смрти прогласе, они ће даље имати казати, да ли је смрт проузрокована:

а., самим делом обвињеног лица; или

б., због телесног својства или особеног стања, у коме се повређени налазио; или

в., због случајних околности.

§. 63. При подозрењу детоубиства, поред осталог, има се нарочито тражити, да се дозна, је ли дете живо рођено, и ако је, да ли је живети могло.

§. 64. При подозрењу тровања, имају се, ако је могуће, поред два лекара, и два хемика употребити. Истраживање самог отрова може се чинити и од самих хемика у месту за то удесном.

§. 65. При повреди тела, вештаци ће нарочито и о томе дати своје мнење, које се повреде за безусловно лаке или тешке, или смртоносне сматрати имају, какво дејство оне обично производе, и какво су у оном случају произвеле, чиме је и на који начин повређење учињено.

§. 66. При извиђању и визитирању женскиња, могу се место лекара и хирурга употребити магистри бабичења, а у мање важним случајима, или где неби било магистра, и саме бабице.

§. 67. Кад се породи сумња о томе, да ли је обвињени при свести, онда ће испит о душевном његовом стању предузимати, где је могуће, два лекара. Ако га ови нађу да је душевно болестан, они ће определити природу, начин и степен болести, казати је ли болест непресечна,

или од времена на време појављујућа се, а нарочито ће казати, да ли је у време извршивања казнимог дела постојало поремећено душевно стање, и у ком степену.

§. 68. У случају паљевине иследиће се, којим је начином она учињена, место где је и време кад је учињена, је ли већа или мања опасност за живот и имање људи била и колика је штета причињена.

§. 69. Ако се што има доказати каквим писменом, које обвињени не признаје за истинито, онда ће се сретством вештака чинити сравњивање рукописа са несумњивим рукописом обвињеног, а може се обвињеном дати да пред иследником или вештацима неколико речи напише.

Ако је исправа на страном језику писана, то ће се она код министра иностраних дела на српски превести, и превод заједно са оригиналом актама прикључити.

§. 70. У случају прављења лажног новца, било папирног или металног, иследник ће такве папире или новце послати министру финанције, заједно са оруђем, којим су прављени и осталим материјалом, ако га има, и то све под печатом, и овај ће пошто све то од вештака даде испитати, што буде нашао, јавити иследнику и повратити му све, што му је послато.

§. 71. *Све ствари, којима је казнимо дело учињено, или које би се на месту учињеног злог дела нашле, које би за доказ служити могле, или би се о њима тужени и сведоци испитати имали, морају се одма тачно пописати и описати, и то у два списка, које ће спискове сви присуствујући потписати, па ће иследник један од тих спискова, докле траје ислеђење, при себи задржати заједно са стварима, и по свршеном ислеђењу суду предати; други списак преда ће на признаницу одма туженоме, или ономе кога овај означио буде.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

Ако ствари сам иследник неби могао чувати, он ће се постарати, како да се оне сигурно, где је могуће, под печатом, сачувају. Онај, коме се на чување повере, ако су запечаћене, може и свој печат ударити.

Ако би се међу овим стварима нашле и освећене црквене ствари, онда ће се ове предати свештеном лицу на чување, и у његовом присуству има се прегледање истих чинити.

По више изложеном начину поступиће и суд са оним стварима, које се њему спроведу са кривцем.

§. 72. Ако би се предмет који вештаци испитују, тим испитивањем уништити, или преобразити могао, онда ће иследник, где је могуће, један део тог предмета задржати онако какав је.

ГЛАВА VIII.

О истраживању по кући, претресу ствари и лица и узапћивању писама.

§. 73. *Кад има довољно основа за то, да се код кога човека или у чијој кући, згради или другом простору налази сакривено лице, или прикривени предмети, који служе за ислеђење казнимог дела, или за проналазак кривца, може се предузети истраживање по кући, а исто тако и претрес лица и њиних аљина.*

У сваком случају иследник је дужан да изда домаћину на његов захтев писмено, законим основима поткрепљено решење одмах, а где је то немогуће, најдаље у току 24. сахата по свршеном истраживању или претресу.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 74 У свима јавним, публики отвореним местима, нарочито гостионицама, у колико нису приватнима под кирију дате, може се истраживање сваки пут предузети, кад год се сумња, да тамо има сакривених лица или предмета за ислеђење потребних (§. 73.).

§. 75. Истраживање по кући или обиталишту обвињеног може се такође чинити, ако је само

вероватно, да се он тамо сакрио, или да се тамо налазе предмети, који служе за доказ учињеног злог дела, или за убеђење кривца.

§. 76. Ако би се из наведених у §. 75. основа имало истраживање чинити у кући или обиталишту других лица, то ће се обиталац исте најпре на леп начин запитати и позвати да сам оно, што је потребно, открије или изда, и тек онда, кад би он одрицао, да речених ствари има код њега, или би противзаконо одрекао издати их, чиниће се истраживање, и нађени предмети силом ће се одузети.

§. 77. Истраживање по кући чини лично иследник; но он може на то одредити и друго званично лице, само му у таквом случају мора издати писмен налог, који ће оно показати ономе, против кога се истраживање има чинити.

§. 78. Без нарочите заповести старијега могу јавни служиоци, а и приватна лица истраживање у чијој кући чинити само у случајима, кад би кривац на самом делу затечен, или би по свршеном делу виком и гоњењем људи за кривца означен био, или би испред власти, која га гони, бегао, па у чију кућу ушао.

§. 79. Није слободно у време ноћи истраживање у туђој кући чинити, осим:

а., ако кућни старешина зове;

б., ако из куће за помоћ вичу.

Од овог правила изузимају се изванредни случајеви, где би било опасности у одлагању; но и тада мора бити какав познати чиновник, или кад таквог у месту нема, онда кмет местни.

§. 80 Ако би ислеђујућа власт имала потребу да у какво војно заведење уђе, те тамо какво злочинство или преступљење извиђа, које потпада под грађанске судове, или да какво грађанско лице увати, обратиће се надлежној војној власти за одобрење и војна власт дужна је томе удовлетворити. (§. 28. војног судског законика).

§. 81. Истраживање по кући и претресање лица треба са највећом пристојношћу предузимати; не треба кућни мир нарушавати, осим у колико се мора чинити. Треба свако насртање над домаћима избегавати и старати се, да се дотично лице на глас не износи.

При сваком таквом истраживању треба да буде газда кућни или когод од фамилије или комшија, и свагда још два сведока.

Ако је онај који истраживање предузима, писмен, начиниће о свему, што је нађено, протокол, који ће сви присуствујући потписати; ако је неписмен, власт која га је послала, ставиће на протокол казивање његово и присуствовавших ведока и тај актама прикључити.

Врата на кући, соби, орманима итд. само ће се онда силом отворити, ако газда на леп начин не дозволи, или отсуствује.

При преметању нађене ствари, које се на казнимо дело односе, одузеће се и са њима по пропису §. 71., поступити.

При сваком истраживању по кући или просторијама, које кући припадају, као и при сваком претресу, исљедник ће, где није ништа подозриво нађено, на захтев издати домаћину или лицу, над којим је претрес држан, или чије су ствари претресане, писмено уверење о томе, да је истраживање чињено и да није ништа подозриво нађено. У овоме уверењу назначиће се и доба дана, у које је истраживање или претрес чињен. Ако су какве ствари при претресу одузете, онда се ономе, код кога су исте нађене, мора издати реверс о одузетим стварима.

(Допуна од 11. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 82. Ако су узапћена и попечаћена каква писма или писмена сачињења иследник ће отварање и прегледање таквих предузимати у присуству два сведока, и где је могуће и самог обвињеног.

Тајне фамилијарне не смеду се никако издавати.

§. 83. Спрам оних лица, за која се извесно зна, да имају каква писма или писмене исправе за ислеђење нужне, па неће да их издаду, а

и истраживањем нису се могла пронаћи, иследник ће моћи поступити као спрам сведока, који неће да сведочи (§. 100.).

§. 84. Кад се ислеђење против обвињеног започне, онда се могу писма, која на њега долазе, и која он другима шиље, по наредби иследника узаптити.

Поштански званичници дужни су на захтевање ислеђујуће власти таква писма задржати и само по наредби иследника издати.

За свако задржање или узапћење писма мора се одма јавити обвињеном, или у отсуству његовом, где је могуће, његовим домаћима.

§. 85. Писма, која сродни обвињеног другим лицима пишу, или обратно, не могу се никад узаптити.

§. 86. Узапћење и отварање писама не сме бити код преступљења, која се новчаном казном казне, или би се казнила затвором до шест месеци.

§. 87. Узапћена писма на пошти отвара иследник. Печат не треба одсећи, а завијутке (куверте) треба чувати и протокол о отварању писама начинити, у коме ће се њихов садржај изложити.

Но у колико се неби шкодило ислеђењу кад би се садржај обзнанио, саопштиће се у оригиналу или препису обвињеном или његовим домаћима, а ако ових нема, поступиће се према окол-

ностима по благоразумију, или ће се т. ј. писмо повратити писцу или ће се он само известити, да је писмо узапћено, као што ће се писац сваки пут известити о сваком оном писму, које у актама остати мора.

По предидућем поступиће се и са писмима, од обвињеног другима писаним.

Узапћена писма, којих отварање неби било нужно, треба одма отправити ономе, коме су писана, или их пошти повратити.

§. 88. Званична акта и документа мора чиновник или надлежателство, код кога се на чувању наоде издати иследнику.

Само у случају ако акта садрже тајне, које виши интереси државни захтевају, да се у тајности држе, може чувар акта недати, и у том случају иследник се може обратити за наредбу вишој претпостављеној власти онога, који акта чува.

ГЛАВА IX.

О испиту сведока.

§. 89. Иследник ће преслушати сва лица, о којима је вероватно, да ће моћи дати какво год извешће о околностима учињеног казнимог дела, или о лицима, која су у томе учествовала,

или о њиховом одношењу к делу, или делом повређеног или оштећеног лица.

Сваки је сведок дужан ислеђујућој власти или суду на позив доћи, а болестан и немоћан може се и код куће саслушати.

Такође из других важних узрока може иследник кога сведока код куће преслушати.

§. 90. Кад је потребно да се зна о дотадашњем животу, наравственом поведењу и за каквог се обвињени у грађанству сматра, онда ће иследник узети писмено сведочанство од општине обвињенога, или испитати она лица, која о томе најбоље извешће дати могу.

§. 91. Као сведоци немогу се испитивати:

1., свештена лица мирског и монашког чина у смотрењу оног, што им је исповеђено, или иначе под условом званичног духовног ћутања, поверено;

2., званичници државни о ономе, чиме би дужност хранења званичне тајне повредили, док их неби од тога претпостављена власт ослободила:

3., они, који у време сведочења због душевне болести не могу, сведочити, или се ма и телесно у таквој болести налазе, да нису при себи.

§. 92. Од дужности сведочења у казнимим предметима ослобођавају се:

1., лица, која стоје са обвињеним у односњу казаном у §. 43.;

3., браниоци обвињеног о ономе, што им је обвињени као таквима за цел одбране поверио.

Сведочанство ових лица вредиће само онда, ако она, и почем им се каже да не морају сведочити, тог се права одреку на протоколу и оће да сведоче.

§. 93 Среска власт добављаће сведоке из свог среза непосредно. За добављање сведока из другог среза а истог округа, или из окружне вароши, обраћаће се начелнику дотичног среза и односно окружном начелнику.

За сведоке, који се у другом округу налазе, ислеђујућа полицијска власт послаће питања, о којима се сведок саслушати има, оној полицијској власти, у које се непосредном подручију сведок наоди, која ће сведока испитати, па протокол преслушања иследнику послати.

§ 94. Суд окружни добавља сведоке из места суда непосредно; из свог округа, преко дотичног начелника, а за испит сведока у другом округу обраћа се с нужним питањама суду оног округа, који ће на горњи начин сведока добавити и испитати, па испит суду оном послати.

§. 95. За сведоке, који се изван отачаства налазе, ислеђујућа полицијска власт преко окружног начелништва обратиће се министру иностраних дела с нужним питањима, о којима ће се сведок од надлежне власти испитати.

Ако ово саслушање суд потребује, он ће се с нужним питањима обраћати непосредно министру иностраних дела.

§. 96. Служиоце јавних надлежателстава, иследник ће позивати преко надлежателства при ком служе.

§. 97. Иследник ће позивати лица кратким путем и печатаним позивом, у ком ће назначено бити: име и презиме позваног, дан, сат, место, кад ће и где доћи, каква ће га казна постићи, ако не дође, с додатком, да ће иначе силом доведен бити.

§. 98. Позвани мора у одређени час доћи, нити се без дозвољења иследника сме удалити.

§. 99. Кад сведок овако позван (§. 97.) не дође, а изостанак не оправда, иследник ће га осудити да плати трошкове његовим изостанком причињене, а поред тога и у име казне од једног до пет талира.

Ако је сведок доведен, па је око тога какав трошак учињен, осудиће га на накнаду тога трошка.

Изоставши сведок само ће се онда моћи осудити на плаћање трошкова и казну, ако му је

то у позивној листи нарочито казано и ако свој изостанак не оправда.

§. 100. Ако сведок зна, па неће никако да сведочи о оном о чему се пита, иследник ће га на то принудити притвором.

О овом притвору иследник ће издати решење, против кога нема места жалби. Ако војник, који је под барјаком, неби хтео сведочити, суд ће га осудити на притвор до шест недеља, и ако би се због тога морало суђење одлагати, и тиме би какви трошкови причињени били, осудиће га и на накнаду тих трошкова.

Чим сведок сведоџбу искаже, престаје даља азна притвора.

Овако ће се поступити и кад се сведок или вештак неби хтео заклети.

§. 101. Иследник може, кад има основно подозрење, да ће сведок умаћи, те да дужност сведочења осујети, одма издати налог да се сведок доведе, и наредиће да се сведок, докле потреба ислеђена захтева, под присмотром држи.

§. 102. Ако се војник испитати има, онда ће се иследник, ако су и војник и командир у истом округу, обратити командиру, да му војника упути.

Но ако се војник и командир налазе у другом округу, онда ће се иследник обратити оној полицијској власти, где се они налазе, припославши јој нужна питања, о којима се војник има испитати,

и полицијска власт, пошто на горњи начин војника добави, испитаће га и одостоверени испит иследнику послати.

Суд ће војника из свог округа на горњи начин такође добављати, а за војнике у другом округу налазеће се, обратиће се суду оног округа, који ће војника на начин горе наведени добавити, испитати и испит овоме послати.

Ако је војник на отпусту, он ће се као и други грађани добављати и испитивати.

§. 103. Иследник ће свакога сведока напред опоменути, да о свему што питан буде, савесно и саму истину покаже, на коју се заклети може, и да ништа не прећути, што му је о ствари познато.

§ 104. Сведоци ће се понаособ испитивати, и никад се неће смети испитивати један сведок у присуству оног, који се има испитивати, а у претходном ислеђењу, ни пред оптуженим, нити ће се пустити да се испитани сведок састаје са другима сведоцима пре него се и ови испитају.

Ни један сведок, који зна говорити, не може своју сведоџбу на писмено дати.

§. 105. Испит сведока, који српски језик не зна, чиниће се преко заклетог тумача, који ће испит сведока својим потписом потврдити поред потписа испитаног сведока.

Но ако иследник или писар језик сведока зна, није нуждан други тумач, а на протоколу испита назначиће се, којим је језиком сведок говорио.

§. 106. Ако је сведок нем а зна писати, он ће на питање писмено одговарати.

Ако је глув а читати и говорити може, онда ће му се писмена питања полагати, и он ће писмено или усмено одговорати.

Ако је на овај начин немогуће сведока испитати, или је он глув и нем, а незна ни читати ни писати, онда ће се позвати једно или више лица, која се са сведоком могу разговарати, но она ће се као и тумачи претходно заклети.

§. 107. Нре него се сведок почне испитивати о самом предмету, о коме има да сведочи, иследник ће га питати и у протоколу записати његово занимање, године, је ли пре тога за што осуђиван и стоји ли у каквом одношењу са оптуженим или са оштећеним.

После овога, сведока треба пустити да сам исприповеда најпре све што је њему о предмету познато, па тек онда, ако би што не достајало или тавно или неразговетно било, или би се у противречију налазио, или што би се с друге стране знало, да је њему познато, а он неби казао, треба му предлагати особена питања ради допуњења или објашњења онога што је исказано.

Сваког сведока треба питати, одкуда му је познато оно, што сведочи.

§. 108. Кад буде потребно сведоку лице или ствар показати ради познања, сведок ће се најпре питати да опише знаке разликовања, па ће му се тек после ствар или лице показати.

§. 109. Кад се сведоци у главним тачкама саглашавају, онда их треба суочити, и за ону околност, о којој се не саглашавају, питати једнога пред другим, и одговоре једнога писати спрећу одговора другога.

Суочење више од два лица само онда може бити, кад иследник нађе, да је то неопходно нужно.

Суочење треба да буде свагда пре положене заклетве.

§. 110. Испит треба сведоку прочитати, па ако би он имао што приметити, то ће се на крају испита додати, а неће, се оно што је већ написно, брисати.

Сведок ће сваки табак испита потписати, а на крају испита потписаће се иследник са писаром и присуствујућим сведоцима испита. Сведока, који не зна писати, потписаће један од сведока при испиту; ако ови не знају писати, потписаће их друго лице ислеђујуће власти, које ће то назначити, а испитани сведок ударише крст поред имена.

§. 111. Полицијска власт неће сведоке заклинати него ће их само опоменути да праву истину покажу. Сведоци ће се заклињати само код суда,

зато ће суд, добивши од полицијске власти ислеђење, наређивати, да му она лица претстану, за која нађе да му је потребно да их преслуша.

Сведок ће се само онда моћи од и слеђујуће полицијске власти заклети, кад се има бојати, да ће он ма из којих узрока препречен бити, да се код суда закуне, или би опасност у одлагању била.

Сведоци из другог округа заклињаће се код свог надлежног суда, коме ће се ислеђујући суд са нужним питањима обраћати као што је напред казано. (§. 94.).

§. 112. Сведок ће се најпре испитати, па тек после заклетва од њега узети, да је оно истинито, што је показао,

Само ће се они сведоци заклињати, којих казивања нешто ствари приносе, и по томе они се неће заклињати, којих би казивања без сваког значења била; но ако би суд имао основа држати да сведок зна о ствари, али неће да каже оно што зна, може га суд заклети на оно што зна, и да му ништа друго познато није, ма да његово казивање неби ништа значило.

Заклињити се неће онај сведок, противу кога би основана сумња постојала, да му се казивању и под заклетвом не може веровати. Ову сумњу треба суд у приметби да означи, и ако се она доцније отклони, може га суд доцније накнадно заклети.

§. 113. Суд ће сведока пре но што се закуне опоменути на светињу заклетве и на закона сљетства, која ће га постићи, ако се криво закуне, а по том ће га питати, има ли још што своме испиту, пре него се закуне, додати или изменити.

Сведоци се заклињати у заседању суда овим речима:

„Заклињем се јединим Богом и свим што ми је по мом закону најсветије, и што ми је на овоме свету најмилије, да сам у свему, што ме је суд питао, истину и ништа друго но саму истину казао, и да ништа, што сам у овој ствари знао, прећутао нисам, и како ја овде истину говорио, тако мени Бог помогао“.

Хришћани при полагању заклетве полажу три прста десне руке на крст и еванђеље, а нехришћани изговарају просто горње речи са подигнутом руком у вис.

§. 114. Само ће се преслушати али се неће заклињати а ако су се заклела, неће заклетва важити лицима:

1., која су у подозрењу да су учинила казнимо дело, или да су учествовала у казнимом делу, због кога се испитују, докле се сумња о томе неби отклонила;

2., која стоје под ислеђењем због злочинства или због безчастећих преступљења, или иступ-

љења, или су пресудом лишена грађанске части, а ова им још није повраћена;

3., која у време испита не буду навршила шеснајест година, или имају сведочити о делима, која су се догодила пре но што су она пуних шеснајест година имала;

4., о којима би се из испита увидело, да су слабог разума, или би позната била као лица која нису при чистој свести; или при полагању заклетве неби била при чистој свести;

5., која су са обвињеним у великом непријатељству, ако против њега сведоче;

6., која су навела на испиту суштаствена опстојателства, за која је доцније доказано, да не постоје, а она неби могла показати, да је то чиста пометња била.

§. 115. Лица која стоје у одношењима казанима у §§. 43. и 92. не могу се на заклетву нагонити, а са свима осталима, који се неби заклети хтели, суд ће поступити по §. 100.

Књаз се неће никад као сведок испитивати. А књагиња и наследник престола могу бити само у двору или њиховом месту задржавања преслушани, и то од председника првостепеног суда.

Они не морају противу њиове воље никад лично суду претстајати, нити се суочавати са другим лицима.

§. 116. Оштећеног треба нарочито питати:

1., којим му је начином штета учињена;

2., је ли он и шта употребио да се штета не учини;

3., у чему је и колику штету претрпео, и на чему је и колику добит изгубио;

4., какву накнаду он тражи по закону грађанском.

Иследник ће сваком оштећеном приметити, да ће се морати заклети на количину штете или изгубљеног добитка.

Заклетву ће оштећени полагати по учињеном испиту, и то само онда, кад суд то за нужно нађе.

ГЛАВА X.

О ислеђењу кривице извесног лица.

§. 117. Само се противу онога казнимо ислеђење предузети може, противу кога основи подозрења постоје, да је казнимо дело учинио, и по томе, пре него се кривично ислеђење против кога предузме, морају се основи подозрења испитати, или бар један сведок мора потврђивати, да зна да је казнимо дело заиста учињено, или да зна да постоје такве околности, које са учињеним делом у тесној свези стајати морају, а тичу се извесног лица, против кога би се кривично ислеђење предузети имало.

§. **118.** Основ је подозрења свака она околност, која између извесног лица и казнимог дела стоји у тако тесној свези, да се, беспристрасно судећи, по њој, као вероватно узети може, да је исто лице учинило казнимо дело, или учествовало у делу казнимом, за које се обвињује.

§. **119.** Као год што из ислеђења већ познатог дела правни основи подозрења постати могу, који воде пронађењу учиниоца, тако исто могу се и из околности каквог лица дати правни основи подозрења за пронађење њиме учињеног, али јошт непознатог казнимог дела, ако су ове околности такве, да по свој прилици с каквим злочинством или преступљењем у свези стојати морају.

§. **120.** У колико се из таквих околности свеза између учињеног казнимог дела и каквог лица по обичном и природном току догађаја, са већом или мањом вероватношћу показује, постају и основи подозрења ближи или удаљенији. Тако

§. **121.** Примера ради наводе се овде сљедујући ближи основи подозрења противу извесног лица:

1., кад је ко у време учињеног казнимог дела имао таква оруђа или сретства, која се по каквоћи или знацима појављују, као она иста, с којима је казнимо дело учињено; или кад је ко оруђа или сретства, која за учињење оног дела служити могу, имао, начинио, набавио или наручио и набавити трудио се, а која су њему по његовом позиву излишна, или су код људи његовог стања необична; или кад се код кога, или у његовом обиталишту или од истог одређеном месту чувања, нађу таква оруђа или сретства;

2., кад је ко са каквим лицем у подозривом писменом сношењу стајао, или кад се нађу његовом руком писана таква писмена, из којих се, по природном смислу писма или писмена у свези са осталим околностима, закључити мора, да је учествовао у извесном злочинству или преступљењу;

3., кад је ко тражио, да другога наведе да извесно злочинство или преступљење учини, или о сретствима извршења таквог тражио савет и извешће;

4., кад је ко пре учињеног казнимог дела претњом или писменим или усменим изјашњењима опредељено дао познати да има намеру, да извесно казнимо дело учини; или јаку мрзост и љутину противу повређеног, или оштећеног обелоданио, и њему подобним злом претио;

5., кад се ко по стасу, оделу, оруђу, или другим особеним знацима управ онакав појављује, како је повређени или други сведок казао да изгледа;

6., кад је ко чинио покушења, која се односе на казнимо дело, или се у подобним делима упражњавао;

7., кад је ко у време учињеног казнимог дела, био на месту, где је оно учињено; или ако се на месту, где је казнимо дело учињено, нашла

каква ствар, коју је неко у то исто време притежавао, без да се у обадва ова случаја други основ са вероватношћу узети може; или кад се ко на месту учињеног дела, или близу истога мало пре, или одма по учињеном делу, преобучен, вребајући, или сакривен нашао; или је на оном месту и у оно време у таквим делима нађен или виђен, која се друкчије неби могла објаснити, него да је он био у предузећу да учини, или да је заиста учинио казнимо дело;

8., кад су се нашле код кога, или у чијем обиталишту, или у другом од њега избраном хранилишту, ствари, које је оштећени у време учињеног дела притежавао; или су се тамо нашли предмети злочинства или преступљења;

9., ако су се знаци казнимог дела или догодившег се насиља открили на чијем лицу, оделу или ствари;

10., кад је ко одма по учињенем злочинству или преступљењу, или како се за ово дознало, утекао или се крио, па другог вероватног узрока томе неби било;

11., кад је ко трагове, или знаке казнимог дела уништавао, уклањао, или прикривао, или ма каквим начином трудио се, да се ислеђење истога осујети, и овим подобна.

§. 122. Даље, за ближе основе подозрења код појединих родова злочинства, могу се примера ради навести:

а., код издајства отачаства и владаоца, нарушења јавног мира и побуне:

1., писмена сношења подозривог садржаја, подозрителни тајни састанци с лицем, противу кога правни основи подозрења постоје, или противу кога је подобно злочинство доказано, или с лицем које каквој, држави опасној дружини принадлежи, или примање од оваквих лица тајних поклона, који се друкчије неби могли објаснити, него да су чињени у цели непоштеног споразумљења;

2., тајним путем и у већој количини набављено оруђе, или друге за употребљење оружија служеће потребе, и овим подобна;

б., код убијства, побацивања и одбацивања деце, кад је противу какве женске или доказано, или су по мњењу вештака сигурни знаци откривени, да се она наскоро пре тога породила или побацила, а плода утробног нема;

в., код злочинства или преступљења, која произлазе из користољубља:

1., кад је извесно лице, пошто је злочинство или преступљење учињено, очевидно веће трошкове чинило, него што му стање дозвољава;

2., кад је ствари, подобне предметима учињеног казнимог дела, тајно или на подозриви начин или много нижом ценом од њиове праве вредности отуђивало, или отуђити тражило; или

3., при коме су се нашли, или који је такве новце издавао, који се по множини или каквоћи

са онима, који су казнимим делом одузети или присвојени, тако подударају, да се са вероватношћу за исте држати морају.

§. 123. За ближи основ подозрења служе и следујући непотпуни докази:

1., достоверено усмено или писмено признање каквог лица, које нема сва својства признања, какво се по закону за потпун доказ узима; или кад би се какво лице пред другим хвалило, да је извесно казнимо дело учинило, нарочито, кад се таква изјашњења односе на околности казнимог дела, које само ономе познате могу бити, који је у истом учествовао;

2., са свима својствима у § 229. снабдевено исказивање једног сведока, ако се оно односи на извршење извесног казнимог дела, од извесног лица; или исказивање два незаклета сведока, кад њиово исказивање иначе сва друга својства за сведоџбу има;

3., кад је повређени или оштећени извесно лице опредељено пред смрт за кривца означио, без да се могао о томе саслушати или заклети;

4., са свима својствима у § 231. снабдевено казивање једног саучесника, који своју кривицу признаје, или исто такво казивање више саучесника, који своју кривицу признају, но који се са обвињеним нису суочили.

§. 124. Писмено доношење каквог лица, којим се злочинство или преступљење открива, може се

само онда узети за ближи основ подозрења, кад се лице именује, кад његово доношење садржи околности, које опредељено неко лице као учиниоца казнимог дела означавају, и кад доносилац то своје доношење на испиту заклетвом потврди.

Напротив писмено доношење од лица, које се није хтело именовати, може служити да се само испитају наведене околности, ако би какве садржало. И тек би ове могле дати основе подозрења за даље истраживање.

§. 125. Од наведених §. 121. до 124. или њима подобних основа подозрења, довољан је и само један, те да се против кога кривично ислеђење предузети може.

Али и више удаљених основа подозрења, као: рђав глас, познат дотадашњи рђав живот, непрестано тумарање, неизвесан начин живљења и препитања, ближе познанство и дружење са подозривим лицима, лажни изговори и противречија на испиту, позивање на умрле или отсуствујуће и оне, који се преслушати не могу, могу служити за довољан основ, да се против кога кривично ислеђење предузме, ако се ове околности једна са другом слажу и једна другу допуњавају.

§. 126. Збуњен и презајући говор обвињеног, муцање, плач, јецање, дрктање, промена у лицу, снужденост, страх, сротство или познанство са подозривим лицима, и тима подобна обстојател-

ства, по којима се због неизвесног значења, ништа за вероватно држати не може, не могу сами за себе бити довољни, да се противу кога кривично ислеђење предузме, али могу вероватност других већ доказаних основа подозрења поткрепити.

§. 127. Кад према предидућим параграфима ислеђујућа власт нађе, да има основа да може противу каквог лица казнимо ислеђење предузети, она ће претходно о томе закључење учинити са основима поткрепљено и актама прикључити, па ће тек на основу тога даље шта треба радити.

§. 128. Никаква власт неће смети у подозрењу стојеће лице, ни сама, ни преко тајно намештених људи, наводити, да своју рђаву намеру изврши, или да казнимо дело продужи, или повтори, те да се тим начином основи подозрења или доказна сретства противу истог набаве.

§. 129. Који би дознао, да се о њему разноси глас, или да је власти јављено, да је он какво казнимо дело учинио, па би желео скинути са себе љагу, може захтевати код надлежне полицијске власти, да ту ствар извиди, и полицијска власт дужна је ислеђење учинити и слаће то суду, ако према стању ствари нађе да томе места има, или ако полицијска власт не нађе, да томе места има, а само дотично лице то захтева.

ГЛАВА XI.

О позиву, доводу и притвору обвињеног.

§. 130. Иследник ће онога, противу кога основи подозрења постоје (§. 125.), на испит предузети.

Ради оваквог испита иследник ће обвињеног по §§. 93. до 99. позвати, да му претстане, не казујући му зашто га зове. Ако обвињени не претстане, а изостанак не оправда, иследник ће издати наредбу да се доведе.

§. 130. *а,, Нико не може бити притворен док не буде саслушан.*

Но где претходно саслушање није могуће, има се учинити најдаље за 24 сахата од како је тужени у притвор стављен. (Допуна од 10 Јануара 1876 Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 130. *б., По правилу неће се тужени стављати у притвор, ако дело за које се оптужује, није безчастеће и не доноси већу казну од две године затвора.* (Допуна од 10 Јануара 1876 Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 131. *Туженога, који није хтео доћи на позив, који му је на потпис или пред два грађанина предат, него је доведен, иследник ће, пошто га узме на испит, одма притворити.*

У овом случају иследник је дужан да пре стављања у притвор или најдаље у течају 24 сахата после притвора, изда туженоме законим ос-

новима поткрепљено решење о притвору. Тужени се може против овог решења за три дана од саопштења жалити надлежном првостепеном суду, преко истражитеља, и овај је дужан најдаље за 24 сахата од дана предате или изјављење жалбе, послати дело суду, а међутим наставити даљу истрагу.

Суд ће по овој жалби најдаље за три дана, од кад дело прими, исто прегледати и истражитељу вратити са својим решењем о томе, да ли постоје или не постоје закони основи за притвор. Суд ће у првом случају решење истражитеља одобрити; а у другом уништити и наредити, да се тужени у слободу стави.

Противу овога решења, било у једном било у другом случају, нема места даљој жалби.

Но истражитељ ће моћи и без претходног позива наредити, да се подозриво лице доведе и притвори:

1., Свагда у случају учињеног злочинства.

2., У случају преступљења:

а., Ако се тужени крије или бега, или за бегство спрема, или је у општини непознат, или је без исправе, или се не зна одкуда је, или у скитњи живи, или се хрђав глас о њему разноси, па је сумња да ће утећи; или

б., ако је обвињени на самом делу ухваћен, или се одмах по учињеном делу као подозрив од власти тражи или вија, или се виком од људи

за кривца означава, или се код њега оружије или други предмети налазе, који показују, да је казнимо дело учинио или учествовао у таквом; или

в., Кад повређени или оштећени или други који очевидац, какво лице као кривца опредељено означава.

Али је и у овим случајевима истражитељ дужан, што се тиче решења о притвору, да поступи као што је у другом одељку овога §-а прописано.

(Замена од 10 Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 131. а. Само власт, која је надлежна да злочинства и преступе истражује и истражује, може без претходног позива какво по закону подозриво лице притворити у случајевима §. 131. под 1 и 2, а полицијски и општински служиоци могу то учинити само у случајевима под б. и в. тачке 2. претходећег §. 131.

(Допуна од 10 Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 131. б. Онај, који је притворен без претходног позива, мора се најдаље следећег дана или пустити у слободу или предати надлежном истражитељу, а овај ће наредити или да се притвореник пусти у слободу или ће изрећи решење, законим основима поткрепљено, да исти остане у притвору. И овде се може изјавити жалба по § 131.

(Допуна од 10 Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 131. в. У случајима §. 131 тачке 2. истражитељ је дужан туженога на јемство у слободи

оставити, или притвора ослободити. Јемство може бити или новчано, означено у § 170 кривичног поступка, или лично најмање два поштена грађанина, који су у стању да плате штету, трошкове и таксу за случај ако би тужени побегао.

Онде, где је лично јемство дато па тужени побегне, јемци плаћају за туженог сву штету, трошкове и таксу, на које би тужени осуђен био.

Остављени у слободи на јемство, ставиће се у притвор свагда, кад наступе случајеви § 174 кривич. поступка.

(Допуна од 10 Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 132. *У случајевима под 1 и 2 §. 131. и кмет ће моћи обвињеног притворити и истраживање по кући или претрес лица учинити, држећи се у томе првог и другог одељка § 81 овога поступка; но у првом случају дужан је најдаље за три дана предати га дотичној полицијској власти, која ће или према последњем одељку реченог §-а издати решење о притвору, или га притвора ослободити, и навести узроке, зашто је то учинила.*

(Замена од 10 Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 133. Иследник дужан је најдаље за двадесет и четири сата, позваног или доведеног на испит узети, како би овај знати могао, зашто је позван или притворен.

Кад је ко у притвор стављен из узрока у § 131. г., то ће га иследник одма притвора ослободити, кад осујећење испита не буде више могуће, осим ако би то било злочинство или преступљење, које преко једне године затвора за собом доноси §. 169.

§. 134. Ономе, који се оставља да се из слободе брани, иследник ће пре отпуста протоколарно заказати, да му на сваки позив незадржано претстајати мора, да се без његовог знања и одобрења никуд и на најкраће време несме удаљавати од места свог обитавања, и да ће бити притворен ако томе противно поступи.

На овом протоколу обвињени ће се потписати или закрстити, да му је саопштено.

135. Кад иследник на горњи начин у притвор стави званичнике државне или свештена лица, он ће одма о томе њиову непосредно вишу власт известити.

§. 136. *Притвор мора бити људан и извршиваће се са свим могућим поштеђењем личности и части код оних лица, која су дотле била поштеног владања, а сила ће се употребити само према онима, који се власти противе или побећи покушају.*

(Замена од 10 Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44).

§. 137. При свакој побуни, метежу и другом немиру, или при бојуу скопчаном са тешким повређењем тела, или убиством, ако се кривци не могу одма изнаћи, могу се сви, који су онде били, а

не могу са себе сумњу скинути, притворити без претходног закључења о притвору (§. 131. на крају), али је иследник дужан најдаље за три дана испитати их, и по свршеном испиту онога ослободити, за кога према §. 131. неби могао учинити закључење о притвору.

§. 138. Кад иследник отиде на место учињеног злочинства, било да се о опстојателствима и о самом учињеном делу увери, било да неопредељени број лица о истом преслуша, то може он свакоме, за кога нађе да је потребно да се преслуша, заповедити, да један или два дана не сме никуд из оног места отићи.

Ко противно оваквој заповести поступи, може га иследник притворити за цељ преслушања, а по опстојателствима и казнити новчано до 20 талира, или затвором до 8 дана.

§. 139. Оног лица, које се у притвор ставља, треба:

1., сачинити лични опис, и опис његових аљина;

2., претрести и обвињеног и његове аљине.

Све што се при претресу нађе код њега, било новаца, писама, оружија, или других ствари, одузеће се и тачно пописати.

Ове ће ствари иследник чувати и при спроводу кривца суду и њи послати.

§. 140. За време ислеђења и испита само ће се онај у окову држати, који је уваћен на делу

злочинства, или који је покушавао да из притвора побегне, или је опасан за безбедност других, особито апсеничких чувара, или је затвор несигуран, а сумња је да ће побећи; за време преслушавања оптужени ће се само онда у окову држати, ако се то због опасности од обвињеног, или због опасности да не побегне, као нужно појављује.

Иследник ће о томе издати решење са побудама, зашто је обвињени окован, и то ће у протокол ислеђења ставити.

ГЛАВА XII.

О испиту обвињеног.

§. 141. Испит обвињеног код полицијске власти бива свагда у присуству сведока одређених да при испиту буду (§. 28).

Отпочети испит не сме се прекинути без важних узрока.

Испит редовно бива дању, но ако се кривац ноћу увати и доведе, или ако се има бојати, да ће се обвињени, кад би се неко време без испита оставио, моћи предомислити и испит отежати, онда се може испит и ноћу у свако време предузети.

Испит дању започет не сме се прекинути ма и ноћ наступила, у случају кад би обвињени почео признавати своју кривицу, или наводити узроке

правдања, или збуњен предложеним му питањима, стао се колебати да право стање открије.

§. 142. Иследник треба испит да чини са пристојношћу и трпљивошћу и да саслуша обвињеног с једнаком ревношћу, како о ономе, што га обвињује, тако и о ономе, што га оправдава.

§. 143. Пре него испит започне, треба иследник да опомене обвињенога, да на питања лепо, разговетно, опредељено и истинито одговара.

Затим ће питати обвињеног за име и презиме, колико му је година, где је рођен, где обитава, каквог је занимања, је ли кад и зашто испитиван, суђен или осуђен, и зна ли зашто се сад на испит узима.

§. 144. Ако обвињени не каже сам зашто се на испит узима, онда му треба само уопште назначити казнимо дело, за које се окривљује, и опоменути га, да целу ствар у свези и потпуно исприча, како се догодила, и тек потом треба га питати, да каже оно, што јошт није казао, или што је тавно, неразговетно, или неопредељено казао.

Иследник треба у питањима све основе подозрења или доношења да исцрпи, како би обвињени имао прилику на свако питање одговорити или правдати се.

§. 145. Питања, која иследник чини, треба да су јасна, разговетна и опредељено положена, да једна из других теку по природном реду догађаја, те да их обвињени може добро розумети и на њи одговорити.

За сваку околност треба предложити особено питање, а сва питања у скупу треба цео догађај да исцрпљују. Напослетку треба обвињеног питати, на који начин мисли он штету подмирити, ако какве има.

§. 146. Тек кад се увиди да обвињени само из лукавства кривицу одриче, и каже да не зна за оно, о чему се пита, иследник ће му основе, који га окривљују, један за другим навести, како би увидео, да му је узалудно одрицање.

Изречно позивање на доказе, само ће се у толико чинити, у колико обвињени њима противречи. При таквом противречију треба му навести доказе, и сведоке по имене напоменути, а и саме оне тачке из њиног испита прочитати, које ће га о противном убедити.

Ако се оно, што је обвињени пре казао, неподудара са оним, што је после навео, или ако пориче оно, што је пре исказао, треба га питати о узроку тога.

§. 147. Није слободно обвињеног на признање наводити обећањем, претњом, или другим принудним сретствима, као што не треба ни испит у тој цели одуговлачити.

§. 148. Ако обвињени каже, да није добро разумео питање, или кад његов одговор није саобра-

зан питању, онда ће иследник повторити питање, и тек на ово питање што буде одговорио, треба у протокол ставити, а кад се пита о околности, која се одавно догодила, онда га треба за одговор причекати.

§. **149.** Кад се на обвињеном при питању или одговору примети особито узбуђење, то треба у протоколу назначити.

§. **150.** Ствари, које се односе на казнимо дело, или служе за убеђење обвињеногa, треба да овај најпре опише на предложено му питање, па тек онда, да му се изнесу да их позна; а ако се ствари овакве не могу донети, онда ће се обвињени, ако је потребно, одвести на место да их позна.

§. **151.** Кад обвињени почне признавати или казивати онаква дела, за која иследник није пре дознао, онда га треба пустити да све искаже, па ово у испит ставити.

§. **152.** Кад обвињени неће никако, или неће на нека питања да одговара, или се прави да је глув, нем, или луд, а иследник види сам, или од вештака дозна, да се он само претвара, онда ће га опоменути, да таквим поступком не само неће уздржати ислеђење, него ће сам себи још шкодити, што ће изоставити оно, што би му за одбрану служити могло.

§. **153.** Кад се казивање обвињеног не слаже са казивањем противу њега сведочећих саучесника или сведока, онда их треба суочити (§. 109.) кад иследник то за потребно нађе, или обвињени захтева.

У §. 92. споменута лица, ако су сведочила, не морају се суочити, осим ако обвињени ради своје одбране то изреком захтева.

§. **154.** За сваки испит треба начинити особени протокол, који ће се писати на половини пресавијеног табака.

У почетку табака треба најпре назначити дан, кад је испит почет, и лица, пред којима је чињен, а на концу, кога је сата испит свршен или прекинут.

На левој половини табака треба стављати питања, а на десној одговоре. Одговоре треба писати колико је могуће речма самог лица, које се испитује.

Питања и одговоре треба редом назначавати једним истим бројем.

Последње питање треба да буде свагда: „има ли обвињени још што да наведе за своје оправдање.“

При свршетку испита и пре него се потпише свагда ће се назначити лични опис обвињеног и опис његовог одела, ако то није раније учињено (§. 139.).

§. **155.** Обвињени може слободно своје одговоре у перо казивати, а у замршеним тачкама може своје одговоре и сам у протокол испита

написати. У осталом прочитавање испита, признање или допуњење казивања и одостоверавање бива онако као што је у §. 110. казано за сведоке.

ГЛАВА XIII.

О закључењу полицијског ислеђења.

§. 156. При ислеђењу више казнимих дела, не треба довршење и закључење ислеђења протезати због маловажних дела, у колико се предвидети даје, да таква неће ништа допринети на пооштрење казне, или досуђење накнаде.

§. 156. *а., Ислеђење казнимих дела полицијска ислеђујућа власт мора свршити за 15 дана, ако су сведоци или саучесници у месту или истом срезу, и за 30 дана ако су сведоци или саучесници из другог среза но у оном округу где се ислеђење чини, а најдаље за два месеца, ако има саучесника у кривици из другог округа, или су сведоци из другог округа.*

(Допуна од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII стр. 44.)

§. 157. Ако ислеђујућа полицијска власт нађе да из узрока казаних у §. 29. треба да одустане од ислеђења, дужна је начинити протокол о томе са изложењем побуђења, и кад протокол потпише, оставиће дело у архиву.

§. 158. Кад напротив полицијска власт ислеђење доврши и према ислеђењу нађе, да је кривица довољно доказана, а дело принадлежи суђењу првостепених судова, она ће начинити тужбу на суд и кривца заједно са протоколима чињеног испита, и стварима, ако би каквих било, спровести надлежном суду.

У тужби полицијска власт описаће:

1., име и презиме и занимање обвињеног;

2., одкуда је, које је вере, и колико му је година;

3., какво је казнимо дело у које време, и где учинио;

4., има ли саучесника и који су поименце, одкуда су, чим се занимају, колико је сваком година;

5., чиме се казнимо дело доказује, или који су основи подозрења противу обвињеног, да је речено лице какво казнимо дело учинило;

6., каквог је владања обвињени до тога времена био; је ли кад и зашто био осуђиван и кажњен.

7., је ли познат као здрав или као болестан телесно или душевно;

8., име и презиме, занимање и место живљења приватног тужиоца или оштећеног ако их буде, и што траже.

ГЛАВА XIV.

О ислеђењу злочинства и преступљења чиновника и свештеника у званичној дужности.

§. 159. Начин, како ће се ислеђивати злочинства и преступљења чиновника учињена у званичној дужности, и како ће се и од кога такви чиновници давати под суд, прописан је у закону о чиновницима, а од чести казано је у §. 32. овог закона.

§. 160. *Злочинства и преступљења свештеника (мирског и монашког реда) у званичној дужности, у колико таква нису чисто црквена и не потпадају под суђење црквених власти, ислеђиваће се и тужени давати под суд онако исто, као што је за злочинства и преступљења чиновника у званичној дужности казано, или сретством дотичне полицијске власти, како где управна власт за сходно нађе; но по наредби министра просвете и црквених дела.*

(Допуна од 11. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

ГЛАВА XV.

О решењу, оће ли се оптужени под суд ставити, и оће ли се из слободе или из притвора бранити.

§. 161. Кад суд прими тужбу полицијске власти (§. 158.), или тужбу противу чиновника или свештеника због злочинства или преступљења у званичној дужности учињених (§. 32. 159, и 160.), он ће најпре расудити:

1., је ли дело, због кога је оптужени спроведен, у опште казнимо по закону, и ако је, да не буде зтстарило или доцнијим околностима заглађено;

2., је ли он за суђење истог надлежан (§. 35.— 42.);

3., је ли све испуњено што се по закону за давање под суд захтева (§. 158.), и има ли довољно основа подозрења противу оптуженог;

4., ако се дело по тужби приватног тужиоца, или по одобрењу какве власти казнити може, има ли тужбе надлежног приватног лица, или одобрења те власти.

§. 162. *Ако суд нађе да дело није у опште казнимо по закону, или да је застарило, или*

доцнијим околностима заглађено, или да нема довољно основа подозрења противу туженог или да нема приватне тужбе, или одобрења надлежне власти, где се ово двоје последње захтева, он ће решењем изрећи, да нема места стављану под суд и туженога отпустити, а то решење доставиће како оптужујућој власти тако и приватном тужиоцу или оштећеном, ако га има.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 163. Ако суд нађе да је дело судски казнимо, али он није надлежан, онда ће га спровести оном суду, који он сматра за надлежан, и о томе известити тужиоца; а ако нађе, да дело није судски казнимо, вратиће га полицијској власти, која му га је спровела, изузимајући ако је оптужени за више дела спроведен, и за нека суд огласи себе за надлежног, а за нека нађе да подлеже полицијском суђењу, у ком случају ће и ова задржати, и с онима по закону у призрење узети.

§. 164. А ако нађе да постоје изискивања у §. 161., он ће решити да је надлежан, да има места да се оптужени под суд стави; исто тако решиће оће ли се оптужени из притвора или из слободе бранити, и оће ли за време изслеђења и суђења бити у окову, или не, и предаће дело ислеђујућем одбору (§. 23.) на даљи надлежан поступак.

§. 165. Тужилац се може противу решења изреченог на основу §. 162. жалити касационом суду за три дана, кад то решење прими.

§. 166. *А тужени се може за 3 дана од дана саопштења, жалити против решења, којим се под суд ставља (§. 164.), но само из ових узрока:*

1., да дело није по закону казнимо;

2., да овај суд није за суђење истога надлежан;

3., да нема тужбе приватнога тужиоца или одобрења какве власти, а ово је за овај случај по закону нужно; и

4., да не може бити кажњен из основа, по којима никаквом ислеђењу не може места бити.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 167. Ако суд тужбу противу чиновника и свештеника за злочинства и преступљења у званичној дужности (§. 159. и 160.) нађе у свему за уредну и ислеђење за потпуно, он ће одма издати решење, оће ли се обвињени из слободе, или притвора бранити, и одма ће одредити дан за коначни претрес: иначе допуниће ислеђење и односно повратити дело оптужујућој власти, ако би спрам наређења, у §. 161. вештаствени услови у тужби оскудевали.

§. 168. Суд може само онда решити, да обвињени за време ислеђења буде у окову, кад се окривљује због злочинства, које са собом доноси

робију или заточење преко десет година; ако је обвињени покушавао да бега, или је још који пут био под судом па је бегао; ако је због злочинства обвињени опасан за безбедност других, а особито чувара апсеника. А кад се обвињени окривљује због злочинства, које се казни робијом или заточењем испод десет година, суд ће га моћи у оков ставити само онда, ако је затвор слаб, а обвињени је познат као онај, који оће да бега.

§. 169. Лицу, које је обвињено за какво преступљење, за које закон доноси казну затвора до годину дана, или новчану казну до 300 талира, — изузимајући крађу — (§. 172.), суд ће свагда дозволити, да се из слободе брани, заказавши му само да се из судског округа без одобрења суда не удаљава и на сваки позив суду да претстане.

Од овог правила изузимају се лица, код којих се има бојати да ће побећи, или су се за бегство спремала, нарочито ако је обвињени странац, или скитница, који нема сталног пребивалишта; исто тако ставиће се у притвор и онда. ако би се имало бојати, да такво лице договором са сведоцима или учесницима, или уништењем трагова казнимог дела, испит не осујети.

Ако се обвињени у притвор ставља само због подозрења бегства, то ће се ставити у слободу

чим даде јемство (§ 170.) да неће бегати, а ако је у притвор стављен због тога, да неби договором или уништењем трагова испит осујетио, пустиће се у слободу, чим та опасност престане.

§. 170. *Лицу, које је обвињено за преступлење, које доноси казну већу од 2 године дана затвора, или новчану већу од 300 талира, може суд дозволити да се из слободе брани, но под тим условом, да се оно обвеже, да се без одобрења судског неће никуд удаљавати из округа судског, докле пресуда по делу, због кога је тужено, не буде изречена, и да ће на сваки позив суду претстајати, и за то одређену сигурност у новцу или личном јемству (§. 131. в) даде; но и ово ће суд само онда учинити, ако нема основа мислити, да ће то лице осујетити или отежати испит своје кривице, ако се у слободи остави. Но пустиће га у слободу, чим та опасност престане.*

Новчано јемство не може бити мање од 50 ни веће од 300 талира, како суд у појединoм случају одреди; а може се дати или у готовом новцу, или обезбедити залогом или добрима.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зборник XXVII стр. 44.)

§. 171. Они, који су због злочинства обвињени, редовно ће се из затвора бранити. Само онима може суд под јемством у §. 170. казаним, дозволити, да се из слободе бране, који своју кривицу признајуј и код којих се према стању

лица, према познатом његовом дотадашњем поштеном владању, према каквоћи дела и олакшавајућим узроцима, због којих је исто дело учинио, може држати, да неће своју слободу злоупотребити или побећи.

§. 172. *Оне, који су због крађе или преваре тужени па ма заслуживали и мању казну од две године затвора, може суд притворити, ако нађе за нужно према учињеном делу и приликама, под којима је учињено. Онима пак који су за злочинство, или за крађе или преваре пре тога осуђивани бивали, неће се дозволити, да се из слободе бране, па ма колику казну заслуживали.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 173. *Ономе, који је остављен да се на јемство из ослободе брани, пропада сума за јемство дата, и долази у касу државну, ако побегне, и на позив суда, без оправдавајућих узрока не претстане.*

Суд решава, да сума за јемство дата припадне каси државној, пошто се најпре измири штета кривицом одбеглога учињена, и дангуба сведока, ако одбегли не би имао другог имања.

Но ако обвињени, који је изостао доћи на позив, у року од 15 дана после тога суду претстане и извињавајуће узроке свог изостанка на-

веде, суд сам уништава овакво решење, које је одмах извршно.

Одобрење, да се тужени изван округа судског може удалити, има се свагда на писмено дати под потписом испитујућег судије.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 174. Остављени у слободи, и ако је дао сигурност, ставиће се у притвор, ако се дозна да се за бегство спрема, кад на позив суда не дође, а изостанак не оправда, и ако своју слободу злоупотреби те наново учини какво злочинство или преступљење, или иступљење из користољубља.

§. 175. Суд може решити, да се онај обвињени у притвор стави, за кога је најпре решио, да се из слободе брани, ако у течају ислеђења нађе, да је кривац учинио такво казнимо дело, за које се по закону неби могао из слободе бранити.

Напротив онога, за кога је суд најпре решио, да се из притвора брани, суд може доцније пустити, да се из слободе брани, под јемством у §. 170., ако из доцнијег ислеђења увиди, да је дело млого мање, него што се оно у почетку појављивало, и да по томе нема никакве опасности за ислеђење, ако би се окривљени пустио, да се из слободе брани.

§. 176. Положена сума новаца, или залога за јемство дата, враћа се, и обезбеђење са непокретних добара скида се, кад се оптуженом коначна пресуда саопшти, или кад он у случајима §. 174. буде у притвор стављен.

§. 177. Ако се онај, за кога је решено, да у притвору буде, јако поболе, па он оће, или пријатељи и сродници његови захтевају, да га код себе лече, суд ће, према стању ствари, или допустити, да се обвињени на јемство два човека изван суда лечи, о чему ће се и полицијска власт известити, или да се обвињени за време болести под стражом чува, и да се одма чим оздрави, суду спроведе.

Решење, суда у овом случају, којим дозвољава, да се обвињени изван судског притвора лечи, одма је извршно.

§. 178. Решење, по коме се обвињени из притвора или слободе бранити има, одбор судски саопшти ће обвињеном протоколарно, и сваки пут, кад се обвињени пушта, да се из слободе брани, ислеђујући судија даће обвињеном писмено о томе, како би га овај власти, која га је спровела, показати могао.

§, 179. *Противу решења судског о надлежности суђења, може се обвињени за три дана од кад му је то решење саопштено, жалити касационом суду. Ову жалбу може он писмено или усмено на протоколу изјавити, но мора навести узроке зашто то чини.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 180. Ако касациони суд нађе, да је жалба основана, он ће решење суда уништити, и даље надлежно поступити; у противном случају огласиће решење суда за снажно.

Касациони суд, коме решење по жалби обвињеног на расмотрење иде, може само у ползу обвињеног примедбу суду чинити.

§. 181. Кад рок за изјављивање жалби протече (§ 179.), или кад касациони суд решење суда за снажно прогласи, оно је одма извршно.

Ово правило важи и за сва остала решења, противу којих се по овом законику жалити може.

§. 182. Притворене, који би у затвору судском неред правили, председник може решењем, у ком ће изложена бити кривица, казнити, према величини кривице свођењем ране на сам леб и воду и умањењем ове на пола, до на осам дана, и затвором на само до петнајест дана. Противу овога нема места жалби.

(Овде је било одређене и телесне казне, но ова је изостављена зато, што је укинута законом од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37.)

ГЛАВА XVI.

О судском дослеђењу, припреми за коначни претрес и о коначном претресу.

§. 183. Кад је суд по предидућој глави решио, да има казнимог дела и да је он надлежан за суђење истога, предаће дело испитујућем одбору (§. 23.), који ће према изложеним у главама VI. до XIV. правилима дослеђење учинити, сведоке и вештаке испитати и заклети, једном речи све, што је за пресуђење дела потребно, учинити, и кад у свему буде готов, испитујући судија поднеће суду тужбу, заједно са свима актама ислеђења.

Тужба треба да садржава:

1., име и презиме и друга лична одношења оптуженога;

2., кратко описање околности дела, на којима се тужба оснива, са свима отежавајућим или олакшавајућим околностима;

3.. означење учињеног злочинства или преступљења, и закона, по коме се оно има казнити; и

4., захтевање, да се кривац према томе осуди.

У тужби или у прилогу означиће се докази или нумере акта, у којима се ти наоде, нарочито они, који се на главном претресу употребити имају.

§. 184. Ако између сведока, у тужби именованих, буде који од времена преслушања умро, или се не зна где је, или би се на њега дуго времена чекати морало, суд може наредити, да се њихова исказивања у претходном ислеђењу учињена, при главном претресу само прочитају.

Ако је оптужени у претходном ислеђењу дело признао, суд може за главни претрес позвати само сведоке, који ће његово признање осведочити. Сведоцба осталих сведока само ће се при главном претресу из чињеног ислеђења прочитати.

Сведоци, чија ће се исказивања при главном претресу прочитати, означиће се у списку.

§. 185. Тужбу са списком оних сведока, чија ће се сведоцба при главном претресу прочитати, суд ће саопштити оптуженом, и позвати га, да за осам дана одбрану поднесе, и именује с његове стране сведоке, које жели да се за главни претрес позову, и да именује браниоца, ако по §. 10. одбрани места има.

Ако обвињени именује какво лице, за које би желео да га брани (§. 10.), суд ће то лице призвати и саопштити му жељу обвињенога, па ако оно пристане, суд ће даље поступити, као што је доле казано; непристане ли, суд ће то обви-

њеном саопштити, и према одговору даље управљати се.

Са обвињеним, који није пунолетан, а нема браниоца, суд ће поступити по §. 10.

§. 186. Ако би више њих обвињених желели да их једно лице све брани (§. 10.), суд ће то дозволити само онда, ако они не стоје тако, да правдање једнога не састоји се у пребацивању кривице на другога.

Ако би један или више избраних бранилаца. по расмотрењу акта и договору са обвињеним, изјавили узроке, из којих не могу све обвињене бранити, суд ће то дотичном обвињеном саопштити, и према одговору даље се управљати.

§. 187. Суд ће обвињеном или његовом браниоцу на захтевање дозволити, да тужбу и друга акта ислеђења расматрају, и појединa акта, као и мнење вештака или друге исправе, које казнимо дело сачињавају, преписати могу, но то све у суду и под надзором једног званичника.

Ван суда не могу се њима акта ни на какво употребљење давати.

§. 188. Оптужени може захтевати, да један или други сведок, за кога је у списку означено, да ће се његово казивање само прочитати, лично на главни претрес претстане, такође може он нове сведоке и вештаке предложити, али у оба

случаја мора означити опстојателства или тачке, о којима се ови имају преслушати.

Суд ће овом захтевању оптуженога удовлетворити, ако нађе, да су означене околности или тачке од важности за решење предмета, и по томе позвати сведоке и вештаке за главни претрес, ако је то могуће без саразмерно врло великог протезања предмета.

Под овим условима суд ће удовлетворити захтевању и кад би оптужени то и после осам дана захтевао.

Ако суд према одговору оптуженог нађе, да му треба још какво дослеђење чинити, које се на главном претресу неби могло извршити, он ће то претходно учинити. Затим ће одредити дан за главни претрес, који најдаље за осам дана има бити, и тада ће кратким путем саопштити странама, оштећеном, сведоцима и вештацима, који се на коначном претресу преслушати имају, с тим, да му они у то време претстану.

Где би суд захтевање оптуженога за неумесно нашао, он ће то решењем одбити и главни претрес наредити, а оптуженог о томе известити. Противу овога може се оптужени жалити већем суду у незадовољству, које противу главног предмета буде изјавио.

§. 189. Ако оптужени, који се у слободи налазио, не могући на позив суда, на дан за ко-

начни претрес одређени лично доћи, о томе на време извести суд и наведе узроке, због којих се изостанак по закону правда. суд ће му благовремено одредити браниоца, који ће га код суда на коначном претресу бранити.

А ако му суд не уважи узроке, наложиће му да има суду претстати, које ако он не учини, суд ће, ма и на сами дан претреса, по званичној дужности, одредити једог званичника од свог персонала, који ће у место оптуженог прочитати одбрану (§ 185.). ако је има, а ако нема, онда одбрану према тачкама тужбе у актама наодећу се. По овом последњем правилу суд ће учинити и онда, ако позвани нити дође, нити суду јави, да не може доћи.

§. **190**. Ако правителствени правобранилац, или лице министром за тужиоца одређено, не дође, онда ће ислеђујући судија или овога писар тужиоца у свему заступати.

§. **191**. *И приватном тужиоцу и по приватној тужби туженом, дозвољено је у свако време акта ислеђења расматрати и преписивати.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. **192**. Странци, као приватни тужиоци, морају пре започетог ислеђења дати сигурност за трошкове.

§. **193**. Ако оштећени не дође на одређени дан, председник ће наредити, да се прочита оно,

што је ислеђењем као учињена штета доказано, и о томе ће се и пресудити, без призрења што би оштећени свој изостанак правдао.

§. **194**. Ако на коначни претрес неби дошао сведок или вештак, који би по §. 188. доћи имао председник ће наредити, да се такав, ако је могуће, одма доведе; ако то буде немогуће учинити, упитаће страну, која је присуство таквог лица захтевала, остаје ли при томе, да се без овог лица претрес не предузима, па ако остаје, одредиће други дан, када ће по окончању главног предмета извидети, зашто оно лице није дошло првога дана, и ако се не оправда, осудиће га на затвор до месец дана, а поред тога и на накнаду трошкова због непретстанка проузрокованих.

Противу осуђујућег оваквог решења има места жалби на касациони суд; а противу решења, којим се изостанак за оправдан проглашава, нема места жалби.

§. **195**. Коначни претрес држаће се јавно у заседању судском, но приступ дозвољен је само одраслима, а никако онима, који шестнајест година немају.

Јавност може само онда бити искључена, ако морал и наравствена пристојност то изискује, о чему се оптужени и тужилац имају саслушати.

Закључење, да не буде јавности при коначном претресу, мора се јавно у суду обзнанити.

Искључење јавности може се и у трајућем претресу догодити, а може се само на једну чест претреса ограничити.

§. 196. Тајном претресу могу на сваки начин присуствовати све судије оног суда. Оптужени може захтевати, да се још неколико од његових пријатеља и сродника на претрес пусте. Број њихов одређује председник али мора оставити бар три лица.

Оштећени има то исто право, ако се потраживању придружио. Осим тога може председник и другим појединим лицима улазак дозволити.

§. 197. Све у решавању учествујуће судије, и деловођа, морају неприкидно за време претреса у заседању бити.

§. 198. Председник руководи коначни претрес, он исказује кад је заседање започето, одређује ред, када ће ко говорити; он се стара о држању реда и мира у заседању, као и о одржању достојанства суда.

Он се стара да се дело достатачно иследи, и по томе може све мере предузети за оповиђење ствари, нарочито може при трајућем ислеђењу наредити, да се лица доведу, или докази принесу, који би према појављеној у јавном заседању потреби, могли служити бољем оповиђењу предмета.

Он ће све уклањати, што би само на излишнс одуговлачење дела служило.

Нарочито ће пазити да се браниоци, ако их има (§. 10.), истине придржавају, и да неумесним извијањем и разлозима ствар не одуговлаче.

§. 199. Ако би оптужени ред кварио и на опомену председника неби се смирио, председник може наредити, да се такав оптужени из заседања уклони, и без његовог присуства предмет продужи и пресуди, у ком ће му се случају и пресуда преко одбора саопштити.

§. 200. Ако би које од других присуствујућих лица са знацима одобравања или неодобравања или на други начин ред кварило, и на опомену неби се смирило, председник може наредити, да се такво лице из заседања уклони.

Ако такво лице не послуша, или се без дозвољења опет поврати у заседање, председник може га казнити новчано до пет талира, или наредити, да се одма на двадесет и четири сата у затвор судски стави, а у протоколу ће се то назначити. Противу овога нема места жалби.

Ако се удаљењем појединих нарушилаца неби ред повратио, суд може наредити, да се сви присуствујући из заседања удале, и да заседање буде тајно, управљајући се по §. 196.

§. 201. Ако се при трајућем ислеђењу учине увреде суду, или се његовом нарећењу когод

успротиви, или се учине увреде појединим лицима, која при суђењу дејствују, суд може одма, прекидајући започето ислеђење, или кад исто закључи, преслушати сведоке, у колико би нужно било, и дело пресудити. Нити у овом случају има места искључењу судија због тога, што би они сами овде повређени били.

Ако би осим ових, друга злочинства или преступљења у заседању учињена бида, то ће суд одма наредити, да се кривац притвори и преда ислеђујућем судији, да исследи шта треба.

§. 202. Ако се при претресу са вероватношћу увиди, да је који сведок лажно са знањем сведочио, то може суд по захтевању дотичне стране, или и по званичној дужности таквог сведока с места притворити и ислеђујућем судији ради ислеђења предати.

§. 203. Пре него се претрес започне, начиниће секретар протокол, у ком ће назначити: дан, месец и годину држаног ааседања, име и презиме председника и судија и деловође, име и презиме обвињених и њихових бранилаца, ако их буде, име и презиме оштећеног и оних, који би на основу §. 188. позвани били, да на претрес дођу, као и предмет злочинства или преступљења.

§. 204. Председник ће наредити, да се оптужени, ако је у притвору, доведе под стражом,

но без окова, ако је дотле у окову био, и упитаће га, је ли он тај и тај, показавши име и презиме његово, који се под ислеђењем суда до сада налазио, и ако оптужени ту неби био, председник ће име и презиме казати, као и дело његове кривице обзнанити и казати, да ће се предмет његовог оптужења данас претресати. За овим прозива сведоке и вештаке на претрес позване, и сведоке оставља у другој за то одређеној соби, да чекају док се не позову; а оће ли вештаци од почетка до краја ислеђењу присуствовати, одређује, по нахођењу, председник. Потом председник позива тужилачку страну, да тужбу предложи. Ако би тужилачка страна у стању била тужбу усмено предложити, то ће јој се дозволити.

§. 205. Кад се тужба предложи, преседник ће позвати оптужену страну, да одбрану своју прочита и усмено изјави.

Преседник ће питати оптуженог о свима околностима, које су важне за пресуђење дела.

Оптужени се не сме с никим договарати како ће одговарати.

Последње питање мора бити увек, има ли оптужени још што у своју одбрану навести.

Ако оптужени дело, због кога је оптужен, савршено призна, и ако признање има сва свој-

ства казана у §. 225., свако ће даље ислеђење престати и протокол ће се закључити; ако ли оптужени у свему или од чести обвињење не призна, онда ће се прочитати она акта, која на убеђење оптуженог служе.

Овако ће се поступити и кад би који саучесник дело одрицао.

Покаже ли се за нужно испитивати и она лица, која су по §. 188. ради тачнијег ислеђења на претрес позвана, председник ће саслушање њихово наредити и на исказивање заклети, ако би заклетви места било и ако пре тога нису заклети, а иначе ће се опоменути на већ положену заклетву. Секретар ће њихово исказивање на протокол ставити, који ће испитани потписати и председник са секретаром одостоверити.

Сведоци ће се појединце позивати и преслушавати.

Са сведоком или вештаком, који на главном претресу неби хтео сведочити, или се неби хтео заклети, поступиће се по §. 100. У колико ће исказивање ових лица, према осталим у протоколу ислеђења налазећим се околностима имати важности, суд ће оценити.

Преслушани сведоци и вештаци морају у заседању остати, догод се заседање не сврши, осим ако би по преслушању оптуженог председник

дозволио, да се они удале, или би по званичној дужности то наредио.

§. 206. Почем су сведоци и вештаци од председника преслушани, оптужени, његов бранилац, а и тужилац могу сведоцима питања предлагати. Председник има право неприличећа питања забранити.

Судије, које у суђењу учествују, могу преко председника такође овима питања предлагати.

§. 207. На захтевање оптуженога или његовог браниоца, или по нахођењу суда, прочитаће се из акта поједини испити у целости, или само нека места.

Исказивања учињена у претходном ислеђењу оних сведока, који не морају сведочити, неће се при главном претресу прочитати, ако су они томе противни.

§. 208. Ако би суд при претресу за нове сведоке или вештаке дознао, а дело није потпуно ислеђено, он ће наредити да се такви одмах позову или доведу, ако је могуће, те да се о ономе, о чему треба, испитају.

Суд може и ново вештачко мнење изискати а и сам собом судски увиђај предузети (§. 25.), и за ту циљ може и претрес прекинути и за други дан одложити.

§. 209. Ако се на коначном претресу покаже, да дело, због кога је оптужени под ислеђењем,

није онакво као што је претстављено, но друк-
чије, али ипак казнимо, суд ће, ако је само ис-
леђење учињено као што треба, то пресудити,
не буде ли ислеђено, он ће ново ислеђење на-
редити.

§. 210. Суд ће и онда дело пресудити, кад би
на коначном претресу увидео, да је то иступљење,
и према томе не спада у његову надлежност.

§. 211. Када би у једном делу било више
криваца или саучесника, па би неки од њих учи-
нили више злочинстава или преступљења, у којима
други нису помешани, и ова би се имала дуже
времена ислеђивати, суд може одвојити казнимо
дело оних, који у друга дела нису помешани, и
ово, ако је за пресуђење сазрело, за себе пре-
судити.

§. 212. Кад је једно лице због више казнимих
дела оптужено, суд ће моћи у смотрењу оних
тежих злочинстава или преступљења ислеђење за
кључити, ма да мања нису још за пресуђење
сазрела.

Кад би у таквом случају, због тежих казни-
мих дела изречена казна била таква, која би ис-
кључавала могућност извршења казне за мања
дела, то се ова неће даље ни ислеђивати, иначе
ће суд и ове доцније иследити и при изрицању
казне и ону прву казну у призрење узети, имајући

у виду наређење казненог законика у смотре-
њу скупљања казни.

§. 213. Суд ће ислеђено казнимо дело и онда
пресудити, ако би се на коначном претресу по-
казало још какво казнимо дело, због кога би об-
вињени имао бити суђен. Но ако се претрес чини
по делу оптужења каквог приватног тужиоца,
и на коначном претресу покаже се какво друго
дело обвињенога, које би се по званичној дужнос-
ти иследити и казнити имало, онда ће се пре-
трес прекинути и друго време за коначни пре-
трес одредити, када ће ислеђујући одбор моћи и
по овом делу поднети тужбу, по напред казаним
правилима (§. 183.),

§. 214. Тужилачка страна може при закљу-
ченом претресу, према исходу дела, тужбу изме-
нити како у смотрењу питања кривице, тако и
казнимог дела и опредељења казне.

§. 215. Кад председник ствар за исцрпљену
нађе, саслушаће стране шта која тражи, као и
оштећеног, па пошто од оптужене стране по-
следњу реч саслуша, закључиће ислеђење.

§. 216 Све што се за нужно нађе, и ли што
тужилачка или оптужена страна нарочито за-
хтева, секретар ће под управом председника суда
на протокол ставити. Он ће навести укратко,
који је о чему испитиван, шта је који показао,
и која су акта прочитана.

Ако је који од сведока или вештака испитиван, је ли на оно, што је показао, заклет или није и зашто; је ли какво решење и у сљетству чега издато и т. п.

§. 217. Пошто се ствар овако сврши, председник ће заказати свима присуствујућим, да из заседања изађу, а судије ће се саветовати и пресуду изрећи, и даље према пропису §. 249. поступити.

Саветотање и гласање бива тајно.

§. 218. При решавању полагаће председавајући свагда ова питања:

је ли дело учињено;

да ли извесна околност важи као отежавајућа или олакшавајућа, или извињавајућа;

да ли се кривац сматра као главни кривац, или саучесник, или јатак.

У решавању осталих питања и при одређивању величине казне морају и оне судије гласати, које су у горњим питањима дале глас да се оптужени ослободи.

§. 219. Ако би се при решавању једног истог питања појавила више од два разна мнења, тако, да ни једно захтевану већину за себе нема, то ће се она мњења, која су за оптуженог најтежа, онима до њих мање тежим дотле причисљавати, докле се нужна по закону већина не добије.

ГЛАВА XVI.

О доказима.

§. 220. Суд ће само оно за истинито држати што је по прописима овог законика доказано.

При овом оцењивању суд ће узимати у призрење не само оне при претресу, него и оне при ислеђењу наведене доказе, ако су ови при претресу употребљени, а нису оборени.

§. 221. Суд ће сваки доказ по правилима §§. 223. до 239. оцењивати, и по томе суд ће сваки доказ оцењивати само у свези са свима другима, ислеђењем или претресом засведоченим околностима.

Суду није дозвољено мимо садржаја акта, нека претпостављења чинити, и на основу тога, или важност доказа побијати, или оно за доказано узимати, што по закону није.

§. 222. Правни се доказ прибавља:

I., судским увиђајем;

II., вештачким мнењем;

III., признањем оптуженога;

IV., исказивањем сведока, оштећеног и оних саучесника, који своју кривицу признају;

V., исправама и писменим саставима;

VI., подударањем једно с другим више основа подозрења, који сачињавају саставни доказ.

§. 223. I., Судски увиђај може само онда за доказ служити, кад је учињен по начину, који је законом прописан.

§. 224. II., Оно што би од више, а по опстојателствима и од једног вештака (§. 55.). у законој форми нађено било да постоји, може се за правно доказано сматрати.

§. 225. III., Признање оптуженог моћиће се за доказ противу њега узети:

а., ако је изреком јасно и опредељено учињено, а не само двозначећим знацима или движењем тела;

б., ако је оптужени био при свести у време признања,

в., ако је основано на његовом опстојателном приповедању, а не на простом потврђивању предложеног питања;

г., ако је пред ислеђујућом полицијском или судском влашћу, или при претресу учињено;

д., ако се оно подудара са дејствително постојећим ислеђеним околностима казнимог дела.

Признање овакво не губи силу доказа баш и ако се неби све околности иследиле, само ако су неке ислеђене, које потврђују, да учињено казнимо дело постоји. Само признање без икаквог трага о делу, не сачињава правни доказ.

226. Признање које је противзаконо, обећавањем, претњом, силом, или иначе недозвољеним сретствима добивено, не може служити за доказ. Но ако би ово признање оптужени, слободан од сваког незаконог утицаја, повторио, или би се у том признању садржавале и онакве околности, које се подударају са ислеђеним, и оптуженом неби могле бити познате, да он није учинилац, онда ће такво признање важити као закони доказ.

§. 227. Пореče ли оптужени признање у прописаној форми учињено (§. 225.), оно неће силу доказа изгубити, осим ако би оптужени вероватне узроке навео, зашто је признање пређе лажно учинио, или би таква опстојателетва навео, која се учињеним ислеђењем нађу да постоје, и истинитост пређе учињеног признања са основом у сумњу доводе.

§. 228. Ако оптужени признаје учињено дело, али наводи, да он то није из зле намере учинио, или да је хтео мање учинити но што се догодило, онда ће његови наводи само онда заслуживати призрења, ако се дело напрасно догодило, и ако зло већ у самом делу не лежи, или по самом природном течају ствари није као нужно произићи морало, или бар није обично да из онаквог дела, онаква сљетства произлазе, каква су произишла.

Али ако је оптужени тражио прилику и сретства, да казнимо дело учини, или се старао уклонити препреке, које су извршењу дела на путу стајале, онда се узима да је са злом намером, ако се не би при ислеђењу особите околности и одношења појавила, по којима би се са основом држати могло, да је другу намеру имао.

§. 229. IV., Да се може узети да је дело сведоцима доказано, по правилу нужно је да најмање два сведока сагласним исказивањем учињено дело потврде, и да њиово исказивање има ова својства:

1., да је исказивање учињено слободно, а не споразумљењем, наговором, подмићењем, или обећањем, изопачењем, или изнуђењем;

2., да је исказивање учињено по сопственом знању, добивеном у разборитом стању, а не по чувењу, нагађању, претпоставки, вероватности, или само по закључавању;

3., да је њиме изреком, јасно, опредељено, исказано само дело, или околност, о којој сведок сведочи;

4., да је сведок на своје исказивање заклет;

5., да се ни по личности, ни по одношењу сведока, ни по садржају његовог казивања, основна сумња противу истинитости не појављује;

6., да се казивање и са осталим збиљама учињеног дела, о којима се зна да постоје, подудара, и стварним околностима не противуречи; и напослетку

7., да је оно учињено на коначном претресу, или за време ислеђења, пред ислеђујућом полицијском или судском влашћу.

§. 230. И казивање једног сведока, које има сва она у §. 229. казана својства, узима се за потпун доказ у случајима сљедећим:

1., казивање оног, над којим је казнимо дело извршено, може у недостатку других доказа, сачињавати доказ о каквоћи казнимог дела; и противу оног, који своју кривицу признаје, или је иначе доказана, може служити за доказ појединих отежавајућих околности. Но ипак самим казивањем повређеног не може се узети за доказано питање „да ли је и какво казнимо дело обвињени учинио“, осим случаја под 2 овог параграфа;

2., количина делом причињене штете у готовом новцу, или у другим проценимим предметима, може се доказивати сведочанством оштећеног, или оног, у кога су се налазиле ствари, на којима је штета учињена;

3., да би се прибавило знање о околностима учињеног дела, које се захтевају, да би се истинитост признања обвињеног доказала, довољно је сведочанство једног сведока, које се слаже са исказивањем обвињеног;

4., кад је какво дело више пута повторавано, или за дуже време, или у више понаособни чести дела продужавано, то се могу поједини случаји повторења, или понаособне чести дела и сведоцбом једног сведока као доказана сматрати, кад се такве околности скупа најмање са три сведока потврђују, који сваки за себе одвојено сведочи, ако њиова исказивања једно другом не противуречe, и ако осведочене околности једна с другом у свези стоје.

Уколико казивање појединих сведока може служити за доказ учињеног дела, кад се доказ из састава више њих подударајућих се основа подозрења, или непотпуних начина доказа прибавља, казано је у §. 236.

§. 231. Казивање саучесника, који своју кривицу признају, може служити за доказ противу оптуженог, који своју кривицу не признаје, ако најмање двојица њих, који су исто дело у друштву с њим учинили, једногласно то потврде, па би то своје казивање обвињеном у очи казали на коначном претресу, ако њиово исказивање у исто време:

а., има својства, која су у §. 229. под 1. 2. 3. 6. и 7. казана;

б., ако се њиова исказивања слажу у призрењу таквих питања, која би њима на особена, са казнимим делом у свези стојећа опстојателства, положена била, за која они пре њиовог преслушања нису могли предвидети, да ће питани бити;

в., да се све, њих саме оптерећавајуће околности, другим основима потврђују тако, да ништа нема, по чему би се могло закључавати на њиоов ранији договор о томе, и о истини њиовог исказивања посумњати;

г., ако поред свега оног, што је у овом §-у изложено, има и других околности, којима се казивање саучесника поткрепљава.

§. 232. V., Исправа или писмено, које у себи казнимо дело садржи, као н. пр. пашквила, лажно

начињена исправа, или писмено изазивање на какво злочинство или преступљење, може служити за доказ казнимог дела, уколико је доказано, да оно од оптуженог произлази, ако иначе никаква сумња о противном не постоји.

У колико ће друге исправе или писмена, која од обвињеног произлазе, као писмено признање, или ако су од трећег лица начињена, као писмена сведоџба, веровање заслуживати, судиће се по прописима о саставним доказима §§. 236. до 239.

§. 233. Како се истинитост исправе или писмена одрече, она се мора доказати. У колико ће мнење вештака о сравњењу рукописа за доказ истинитости исправе важити, оставља се суду да према другим околностима оцени.

Ако је оптужени на исправи или писмену наодећи се потпис за свој признао, али садржај писмена одриче да је од њега, или да је такви њему познат, суд ће оценити, колико ће таквом наводу веровати.

§. 234. Сведочанства, која су из протокола крштених, венчаних и умрлих извађена, и друге јавне исправе, т. ј. које се издају од каквог јавног надлежателства, или од заклетог чиновника за издавање таквих исправа законом позваног, потпуни су доказ о ономе о чему гласе, ако издатељ није имао отуда надати се каквој користи, или се бојати какве штете, или ако иначе противу истини-

тости такве исправе неби основане сумње било.

Под истим ограничењем сматрају се за потпун доказ и протоколи ислеђујућих власти и судски протоколи у смотрењу онога, што је у њима записано, да је званично чињено.

§. 235. Осим оних у §. 234. наведених случајева, сведочанства појединих званичника и служилаца, о званичном раду, или о околностима, које су се за време ислеђења или претреса судског појавиле, сматрају се као и сведочанства других сведока.

§. 236. VI., Саставни доказ.

Саставом околности или основа подозрења, узима се дело да је доказано:

1., кад за какво дело има два од оних у §. 122. избројаних непотпуних начина доказа, који се међу собом подударају;

2., у случају кад оптужени пориче дело, може се оно саставом више основа подозрења, који противу тога постоје, као доказано сматрати, кад се притом и сљедеће три околности скупа подударају:

а., да је само дело са свима околностима доказано;

б., да противу оптуженог нуждан број (§§. 237. и 238.) од оних у §§. 121. до 123. избројаних и њима подобних основа подозрења постоји;

в., да основи подозрења, околности и одношења ислеђењем доказана, тако тесну свезу између дела и оптуженог дају, да се по природном и обичном

течају догађаја мора узети, да је оптужени дело учинио.

§. 237. За саставни доказ потребно је по правилу три основа подозрења, који се међу собом подударају.

Сваки основ подозрења мора особено опстојателство садржати, и по томе све у §. 121, до 123. закључно под једним и истим бројем означене околности, сматрају се за један основ подозрења. А тако исто и свако поједино збиће само ће се једанпут моћи узети у призрење, нити ће једно исто збиће састављати више законих основа подозрења.

§. 238. Од горњег правила (§. 237.), по коме се правилно три основа подозрења захтевају за саставни доказ, изузима се:

а., случај под бројем 1 §. 236.

б., да се саставни доказ добије, довољан је и само један од оних у §. 123. наведених непотпуних начина доказа, или два од оних у §§. 121. и 122. казаних, или њима подобних основа подозрења, ако се или

1., докаже да не постоји оно, што би оптужени противу основа подозрења наводио, сљедовательно ако је одговор његов лажан, или

2., ако се независно од наведених основа подозрења, ислеђењем или на претресу докаже, да је оптужени такво лице, за које се, по његовом начину живота, његовим одношењима, по његовој

нарави или склоности к подобним делима, лако може држати, да је такво дело учинило.

Околности, из којих се ово последње изводи, јесу нарочито:

а., ако је оптужени пре тога због подобног злочинства суђен, па није оправдан, или је због подобног у претстојећем случају за крива нађен;

б., ако се дружио или у особеном поверењу живео с једним или више њих, који су му као злочинци или иначе као рђави људи познати;

в., ако при казнимим делима из користољубља учињеним, неби могао доказати одкуда уживљење прибавља, према оном што троши.

Кад се обадва под бројем 1. и 2. казана одношења појаве, онда је довољно да буде само један од оних у §§ 121. и 122., или њима подобних основа подозрења, те да се сматра дело за доказано.

§. 239. Основи подозрења у §§. 121. до 123. казани, као и у §§. 238. наведене околности, треба да су доказане тако, да се о њима не може сумњати, и да нису ни одбраном оптуженога, ни супротним искуством или другим околностима, које би оптуженога правдале, обезснажене, или у сумњу доведене.

Но ако би више збића или околности тек једна с другом основ подозрења сачињавале, па би свака од ових околности од по једног и разног сведока

посведочена била, то се може основ подозрења, као доказан сматрати, ако је исказивање ових сведока онакво, као што је у §§. 229., 230. и 231. казано, и ако се показане околности међу собом подударају и једна другу допуњавају.

Исто тако кад би противу оптуженог више основа подозрења постојало, него што закон од таквих по §§. 237. и 238. захтева, па би сваки основ подозрења само од појединог, и то за сваки основ другог сведока потврђен био, дело ће се за доказано сматрати, ако се ови основи подозрења узајмно подударају и поткрепљују, и ако је исказивање сведока онакво, какво се по §§. 229. 230. и 231. захтева.

ГЛАВА XVIII.

О пресуђењу.

§. 240. Кад суд према напред казаном §§. 220. до 239. нађе, да је оптужени крив, он ће га пресудом осудити на казну.

Пресуда треба да садржи ово:

а., датум суђења;

б., име и презиме судија и деловође;

в., име и презиме оптуженог и његовог браниоца, ако га има;

г., име и презиме тужиоца државног или приватног;

д., какво је и ког рода казнимо дело оптужени учинио, је ли ово извршено или само покушано, је ли оптужени непосредни учинилац, или саучесник и у колико;

е., главне околности или доказе, којима се дело доказује;

ж., питања, која је председник судијама предлагао, и одговоре на иста;

з., параграфе закона, по којима је дело пресуђено, и напослетку

и., казна, на коју се оптужени осуђује.

Пресуда која неби ово садржавала, не вреди.

§. **241.** Кад суд нађе, да су обезспажени сви основи подозрења, који су противу оптуженога постојали, или да постоје закони основи, по којима се оптужени неби могао за учињено дело на казну осудити, он ће оптуженога пресудом огласити за невина.

§. **242.** А кад суд нађе, да није потпуно доказано, да је оптужени учинио оно дело, због кога је под суд стављен, те да би га на казну осудити могао, али има основа подозрења, по којима сумња на њему остаје, да је дело учинио, онда ће га пресудом ослободити из недостатка доказа.

§ **243.** На казну смрти моћиће пресуда само онда гласити, кад је кривица због злочинства, за које закон ову казну прописује, признањем или

сведочанством заклетих сведока законо доказана; и ако је и само дело потпуно, по свим нужним околностима, законо доказано.

У противном случају место прописане казне, суд ће осуђивати на робију до двадесет година, као и онда, кад је од учињеног дела до пресуде протекло двадесет година, и кад кривац није навршио двадесет прву годину живота.

Само одрицање рђаве намере, ако се ова иначе по §. 228. за доказану сматра, неће сметати изрицању смртне казне.

§. **244.** (Не важи према закону од 11 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37, којим је телесна казна укинута).

§. **245.** Кад се при коначном претресу покаже, да је дело због кога је оптужени првобитно тужен, другчије, а није онакво, као што је оптужен, и ако је ово као што треба ислеђено, онда ће суд о њему пресуду изрећи и у овој, према стању ствари, казати како оптуженог сматра спрам дела, за које је првобитно оптужен, да ли га т. ј. према наређењима §. 29. и 250. ослобођава, или за невина проглашава. (§. 241).

§. **246.** Ако је оптужени или због више казнимих дела на суђење предат, или се при трајућем претресу покаже, да је он још какво казнимо дело учинио, онда ће суд, ако о свима овима буде уједно судио, у пресуди за свако од тих дела по-

наособно казати, за које је крив, а за које није крив, или се ослобођава.

§. 247. Ако обвињени због каквог злочинства или преступљења за време, докле пресуда још није над њим изречена, учини какво ново злочинство или преступљење, или се до тог времена открије још какво његово злочинство, или преступљење, суд ће моћи наредити, да се и ово новопоказано дело иследи.

§. 248. Ако би се дознало, да је кривац, који је за једно злочинство или преступљење осуђен, пре осуде још какво злочинство или преступљење учинио, то ће се он за ово доцније дознато злочинство или преступљење само онда на ново судити и казнити, ако је оно веће од онога, за које је осуђен; по о накнади учињене штете имаће се у сваком случају судити.

§. 249. Суд ће своју пресуду у кратко и јасно са суштаственим и пресуђујућим основима на протокол ставити, сходно пропису §. 240., а поред тога у њој јасно назначити, шта је с парничним трошковима и приватним потраживањима, ако их има, и овај ће протокол све судије са деловођом потписати.

Ову пресуду председник ће јавно у заседању објавити, и означити, кад ју је јавно исказао, и то ће својим потписом одостоверити.

Ако суд неби могао оног истог дана пресуду изрећи, онда је дужан најдаље за три дана то учинити, и за ту цељ председник ће одредити време, у које ће се она објавити.

§. 250 *Неће се изрицати пресуда, него ће се тужени решењем отпустити у сљедећим случајима:*

а, ако се докаже, да не постоји дело због кога се тужени обвињује, или да оно по закону није казнимо, или да је застарило или каквим другим околностима заглађено;

б, ако је у делу, које се само на тужбу дотичног лица или по одобрењу власти судити може, ислеђење започето и чињено без приватне тужбе или надлежног одобрења; и

в, ако је приватни тужилац од тужбе одустао по делу, које се само по тужби дотичног лица судити може.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII стр. 44.)

§. 251. Најдаље за три дана, од дана кад је председник суда пресуду јавно у заседању исказао (§. 249.), суд ће пресуду писмено начинити. У пресуди морају се у кратко изложити решавајући основи, морају се споменути оне околности, које суд за доказане узима, и докази којима се ствар решава, као и закон, по коме се дело пресуђује. Почем председник и деловођа пресуду потпишу, саопшти ће је у верном пре-

пису оптуженом, који није био да је чује, кад је јавно исказана.

Пресуда ће се према околностима оптуженом или доставити, или он добавити, да му се иста саопшти.

Ако оптужени захте, да му се пресуда у препису изда, суд ће и то учинити.

Суд ће своју пресуду у препису доставити лицу или надлежателству, које се за тужиоца сматра, а тако и оштећенима, па било да оптуженога осуђује или ослобођава.

Исто тако учиниће и са решењима, која по §. 162. и 250. издаје.

Пресуда, која би на смрт гласила, неће се осуђеном саопштити, ако се и докле се он налази у том стању, да се пресуда над њим извршити не може, него ће се саопштити заступнику осуђенога, а ако га нема, суд ће му га по званичној дужности поставити.

§. **252.** Коначна је пресуда првостепеног суда, којом се оптужени оглашава за невина (§. 241.), или из недостатка доказа ослобођава (§. 242.), ако би оптужен био сам или у саучешћу, па би и саучесници оглашени били за невине, или би били осуђени на казне, које су у §. 253. означене.

§. **253.** (Укинут законом од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. **254.** Извршна су решења првостепеног суда:

1., којим се ислеђење прекида, што је приватни тужилац од тужбе одустао;

2., којим се оптужени ставља у оков, или оставља, да се за време ислеђења и суђења брани из слободе.

§. **255.** Коначно је решење првостепеног суда:

1., којим се изриче, да нема места стављању под суд (§. 162);

2., којим се оптужени ставља под суд (§. 164.);

3., којим се оптужени оставља у притвору за време ислеђења;

4,, решења, која се издају на основу §. 250.

§. **256.** *Извршна решења одмах се извршују, а коначне пресуде и решења само онда, ако нема жалбе. Но у оним случајима, где би тужени коначном пресудом оглашен био за невина, или да није крив (чл. 39. закона о пороти); или би према §. 250. кривичног поступка био ослобођен испод суђења, или у случају преступа био пуштен из недостатка довољних доказа (§. 242), суд ће таквог, ако се у притвору налази, пустити одмах у слободу, не чекајући да иста пресуда постане извршна. Тако исто одмах се извршује и решење, изречено на основу §. 162 кривичног поступка.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 257. Све коначне пресуде, и сва коначна решења, противу којих је жалба поднешена, шиљаће суд са свима актама касационом суду, ма да би било незадовољства само оштећеног, који се по закону за тужиоца не сматра, а све друге пресуде, противу којих је незадовољство изјављено, шиљаће апелационом суду.

Само пресуду, којом је кривац на смрт осуђен, шиљаће првостепени суд апелационом суду, и ако неби било незадовољства.

§. 258. *Незадовољство или жалбу противу пресуде или решења могу изјавити:*

1. Тужени или сам или преко свога браниоца. Бранилац непунолетнога може и противу воље овога незадовољство или жалбу изјавити.

2, Супруг и родбина туженог у усходећој и нисходећој правој линији и његов старалац, и то како заједно са туженим, тако и противу његове воље, па и по смрти овога.

3. У случајима §. 162. како оптужујућа власт тако и приватни тужилац, било да се дело извиђа по званичној дужности, ли само по тужби приватнога тужиоца.

4. Оштећени или његови наследници, но само у смотрењу накнаде штете и о парничним трошковима; и

5. Ислеђујући судија као тужилац.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 259. *Незадовољство или жалба изјављује се усмено или писмено за три дана, од кад је пресуда или решење (по §§. 249 и 251) саопштено, или писмено достављено код онога суда, који је пресуду или решење издао.*

Доцније изјављену жалбу или незадовољство суд ће одбацити решењем. На ово ће суд мотрити и по званичној дужности.

Изјављена жалба или незадовољство задржава извршење, у колико није случај означен у допуњеном §. 256. кривичног поступка, и суд ће поступити по §. 257. кривичног поступка.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 260. У оном случају кад суд коначним решењем или пресудом кривца ослобођава, или што је дело застарило, или што је доцније заглађено, или што није никако, или што није судски казнимо, суд ће у смотрењу накнаде штете поступити по §. 296.

ГЛАВА XIX.

О изјављивању незадовољства на апелациони суд, и суђењу у апелационом суду.

§. 261. *Суд апелациони расматраће и судити она казнима дела, у којима би тужени осуђен био на ма колику казну, и то само онда, ако*

има незадовољства од стране окривљенога, или од онога, који се по закону узима за тужиоца.

Пресуду, којом је оптужени на смрт осуђен, расматраће по званичној дужности ма и не било незадовољства.

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. **262.** Но кад би било више саучесника, па би дело дошло апелационом суду по осуди (§. 261.), ма кога од њих, суд ће апелациони расматрати уз њу и оне пресуде, по којима би кривци били ослобођени или сасвим (§. 241.), или из недостатка довољних доказа (§. 242.), или решењем по §. 250., или би били осуђени на казне, по којима пресуде као коначне (§§. 252.) неби иначе његовом расматрању подлежале; но ово ће суд апелациони само онда чинити, ако и у томе буде имало незадовољства од стране оптужених или онога, који се за тужиоца сматра. Овако ће апелациони суд поступити и у случају стицаја више казнимих дела код једног истог лица, кад би дело ма и по једној кривици пред њега дошло.

§. **263.** Која лица, и за које време незадовољство изјавити могу, казано је у §§. 258. и 259. Апелационом суду неблаговремено или ненадлежно спроведено дело, он ће повратити суду, који му га је послао, казавши у писму узрок, зашто то чини.

§. **264.** Суд апелациони при расматрању оних дела, за која је надлежан, пазиће:

1., је ли све ислеђено, што је по закону нужно, да се дело обелодани и кривица оцени;

2., је ли дело по закону казнимо, и да није застарило или доцнијим околностима заглађено;

3., је ли о свему, што је у тужби изложено, суђено, и је ли пресуда јасна;

4., је ли све, што треба, по закону у призрење узето и оцењено;

5., је ли кривица по закону окачествована.

6., је ли кривац према делу на закону казну осуђен;

7., је ли пресуда у смотрењу приватних потраживања, ако се и о овоме уз кривицу суди, као и о трошковима сведока и вештака на закону основана.

На недостатке под бројем 7., суд ће само по незадовољству дотичне стране мотрити, а на све друго пазиће по званичној дужности, чим је дело, ма по чијем незадовољству, пред њега дошло.

§. **265.** Ако апелациони суд нађе, да је формални закон у томе омашен, што није дело по прописима и довољно ислеђено, вратиће дело суду да доследи што треба, и то дослеђење да му пошље по коме ће онда апелациони суд пресуду изрећи; а ако нађе, да није о свему, што је у актама, суђено, вратиће дело првостепеном суду,

да другу потпунију пресуду изрече, и с њом онако, као и са првом поступи (§. 251.).

Иначе, ако је ислеђење добро, и о свему је, о чему треба, суђено, али није, као што треба, по закону оцењено, или је материјални закон омашен, суд ће апелациони сам својом пресудом исправити.

§. 266. Суд ће апелациони моћи на отежање кривцу ићи само онда, ако има незадовољства онога, који се по закону за тужиоца узима, и по приватним потраживањима незадовољства оштећеног (§. 258.)

§. 267. Суд апелациони ради јавно; но стране не позива, нити му ове претстати морају. Он се ограничава на читање акта ислеђења, која су му спроведена од првостепеног суда.

Кад се дело прочита, слушаоци се из заседања удаљују, а суд приступа пресуђењу.

Кад суд дело пресуди, и судије протокол, на ком је пресуда изложена, потпишу, преседник је исказује јавно (§. 249.)

§. 268. Свака пресуда апалационог суда коначна је, но противу ње има места жалби на касациони суд.

§. 269. Изречену своју пресуду послаће апелациони суд заједно с актама дотичном првостепеном суду, да је тичућим се странама са-

општи, у чему ће он као и са својом пресудом поступити (§. 251.)

§. 270. Жалба противу пресуде апелационог суда може се изјавити писмено или усмено за три дана, од дана, кад је саопштена или достављена, и то код првостепеног суда.

После овога времена поднешена одбациће се.

Само пресуду, која би гласила на смрт, првостепени суд, кад му она од апелационог суда дође, послаће касационом суду по званичној дужности и ако не буде жалбе.

§. 271. Председник апелационог суда има сва она права у смотрењу одржања полиције и пристојности у суду, која су казана за председнике окружних судова.

ГЛАВА XX.

О жалби на касациони суд.

§. 272. Касациони суд расматраће све коначне пресуде и решења нижих судова, но само по жалби. Ону пресуду, којом би ко осуђен био на смрт, расматраће и без жалбе, по званичној дужности.

Жалбу могу изјавити сви они, који по §. 258. могу и незадодољство изјавити.

§. 273. За које се време, како и код кога жалба изјавити може, квзано је у §. 270. (види и §. 259.)

§. 274. Касациони суд уништаваће оне коначне пресуде и решења нижих судова, где би приметио, да су прописи и закони формални или материјални повређени, и повраћаће надлежном суду, с приметбом, како треба да поступи, иначе ће пресуде и решења оглашавати решењем за снажна.

§. 275. Суд касациони моћи ће приметбе на отежање кривцу чинити само онда, ако има жалбе онога, који се по закону узима за тужиоца, или жалбе оштећенога о накнади штете или трошкова.

§. 276. Ако би касациони суд, расматрајући дело, приметио, да је суд противу формалних или материјалних прописа што учинио, а суд касациони неби био у оном случају позван да то исправља, он ће у особеном писму то суду приметити, за његово будуће управљање.

§. 277. *Кад касациони суд учини нижем суду примедбе на решење или пресуду, тицале се оне поступка, решења или суђења, суд ће, ако их усвоји, по њима управљати се, друго решење или пресуду изрећи и даље по надлежности поступити.*

(Замена од 30. Новембра 1879. Зб. 35. страна 10.)

§. 278. Ако нижи суд по приметби касационог суда буде имао допуњавати ислеђење, он ће то учинити.

§. 279. *Кад нижи суд буде имао разлога остати при пређашњем свом решењу или пресуди, он ће у спроводном писму касационом суду изложити, зашто остаје при првом решавању или суђењу.* (Замена од 30 Новембра 1879. год. Зб. 35. стр. 10.)

Ако касациони суд разлоге нижег суда не уважи, учиниће му с разлозима друге примесбе. по којима је нижи суд дужан у свему поступити.

§. 280. (Укинут законом од 30. Новембра 1879. год. Зб. 35. стр. 10.)

§. 281. Ако се догоде очевидне погрешке у писању пресуде или решења нижих судова, они ће их моћи сами исправити, или ако би предмет ишао већем суду, то ће моћи и овај учинити. А ако би се такве погрешке догодиле у пресудама виших судова, па они сами неби то исправили, онда ће нижи суд, код кога се то примети, вратити дело оном суду да погрешку исправи.

Догоди ли се пак, да се таква погрешка примети тек код полицијске власти, кад јој се пресуда или решење пошље на извршење, то ће она задржати извршење, а с питањем о томе обратити се дотичном првостепеном суду.

§. 282. Суд касациони ради јавно, и поступа онако, као што је у §. 567. казано за апелациони суд.

§. 283. Пресуду, којом је ко на смрт осуђен, ако је касациони суд са снажну огласи, слаће непосредно министру правде, који ће је подносити Књазу на помиловање.

Све остале пресуде или решења за снажна оглашена, слаће непосредно дотичном првостепеном суду на извршење.

§. 284. Председник касационог суда ради одржања полиције и пристојности у суду, за време читања и суђења, има права казана за председнике окружних судова.

ГЛАВА XXI.

О извршењу пресуде.

§. 285. *Кад ко пресудом буде ослобођен од казне, а није из притвора пуштен према допуњеном §. 256. кривичног поступка, ако је у притвору био, онда ће се то учинити одмах, чим пресуда постане извршном, па ма то било и на сам празничан дан.*

(Замена од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 285. а.. *По §. 285. поступаће се и онда, кад би предмет био послат већем суду по таквом незадовољству или жалби, по којима се казна неби могла повећати а осуђени налазио би се у притвору и према пропису §. 23. казн. законика издржао би одсуђену казну пре повратка предмета од већег суда.*

(Допуна од 10. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 44.)

§. 286. Сваку пресуду, којом се ко осуђује, чим постане извршна, суд ће по правилу одма послати полицијској власти на извршење, пошто је најпре осуђеном у заседању од речи до речи јасно и разумитело прочита.

Са осуђеним суд ће спровести полицијској власти и ствари, које би осуђеном припадлежале и неби друкчије расположење с њима учињено било, а такође ће послати и копију пресуде, с молбом, да је полицијска власт у свему изврши

§. 287. Извршењу смртне казне присуствоваће осим полицијских чиновника још два кмета и свештеник, и почем на месту, где ће се казна извршити, полицијски чиновник пресуду прочита, свештеник ће са неколико поучителних речи опоменути осуђеника на покајање, те да се за смрт приготови. Затим ће се осуђенику везати очи, и на дати знак од полицијског чиновника, четворица за то одређених полицијских служилаца, пу-

цаће у њега из четири пушке у једанпут. За случај да га одма не убију, пуцаће одма опет.

Затим ће се тело његово одма онде укопати.

§. 288. Извршење смртне казне и боја, а по околностима и казне затвора, робије или заточења, обуставља душевна и јача телесна болест, а код женских трудноћа.

Да ли је ко телесно или душевно болестан, и да ли је женска трудна, казаће вештаци.

Над породиљом нигда се неће моћи ни бој, ни смртна казна извршити, док не прођу четрдесет дана од порођаја.

(Види закон од 11. Децембра 1873. Зб, XXVI. страна 37. којим је телесна казна укинута.)

§. 289. Казне новчане и одузимање појединих предмета одма се извршују; а казна затвора, ако е издржање већ започето, неће се прекидати због случаја казаних у §. 288. Но ако би се женска, која је затвор или робију отпочела издржавати, имала у времену издржавања казне породити, може се предати пријатељима или родбини, да се тамо породи, а надлежна полицијска власт има се известити, да на осуђеницу пази, и чим четрдесет дана од порођаја прођу, да је опет спроведе, оставивши дете родбини, да се о њему стара, а ако родбине неби било, или неби по закону били дужни о томе старање водити, а добровољно неби хтели, а неби ни мати детиња имала имања, одкуда би се оно издржавати могло, онда старање о детету има пасти на терет општине, којој женска припадлежи.

Овако ће се поступити са сваким малим дететом, кога мати буде осуђена на смрт, робију или затвор.

§. 290. Кад свештено лице буде осуђено на казну, са којом се чин свештенички губи, суд ће се претходно обратити надлежној духовној власти да то изврши, па ће онда спровести дело на извршење полицијској власти.

§. 291. Пресуде изречене над чиновницима, као и над војницима на отпусту, одмах се извршују, а претпостављене њихове власти о томе извештавају.

§. 292. (Не важи према закону од 11. Децембра 1876. зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута).

§. 293. Ономе, који се неби могао добавити да му се пресуда у суду саопшти, саопштиће се преко полицијске власти, а по потреби и средством званичних новина, но само у изводу, а уједно послаће се пресуда полицијској власти на извршење.

Спрам оних, који побегну, пошто им је пресуда изречена, и на позив не претстану, пресуда ће се извршити у ополико, у колико се може.

§. 294. Лицима, која нису осуђена на затвор дужи од једне године дана, може министар правде најдуже до три месеца одложити почетак издржавања казне, ако би пољски радови, препитање невине фамилије и уопште велика штета, неред и незгода у имању осуђеног наступила, кад би се одмах затворио, а неби било ни сумње, да ће побећи.

ГЛАВА XXII.

О накнади штете учињене казнимим делом.

§. 295. Накнада штете злочинством или преступљењем причињене, као и накнада трошкова, може се тражити у исто време и код истог суда, који казнимо дело ислеђује и суди, а може се тражити и особено.

Уз казнимо ислеђење може се накнада штете тражити до коначног претреса.

§. 296. Кад се накнада штете и трошкова тражи уз кривични предмет, суд ће уз казнимо дело ислеђити и пресудити и питање о накнади штете и трошкова. Но ако до коначног претреса грађанско питање не буде на чисто изведено, да би га суд с поузданошћу могао пресудити, као и кад би се због тога отежало и одуговлачило пресуђење казнимог дела, суд ће упутити оштећеног на особену грађанску парницу, противу чега нема места жалби.

Суд ће и онда упутити оштећеног на грађанску парницу кад би оптуженога пресудом огласио да није крив, или решио, да казнимом суђењу нема места, што је дело застарило, или доцнијим околностима заглађено, или што није никако казнимо, или што не подлежи суђењу првостепених окружних судова.

§. 297. Кад оштећени тражи накнаду особеном грађанском парницом, он није ограничен на оно, што је уз кривично ислеђење тражио, нити на основе, којима је то доказивао.

Грађанском судији у овом случају не служи за мерило ослобођавајућа кривична пресуда.

§. 298. Ако се накнада штете тражи особеном грађанском парницом, онда се ово тражење неће решити пре, док се најпре казнимо дело не оконча пресудом или решењем.

§. 299. При сваком казнимом делу редовно ће се ислеђивати и причињена штета, нарочито мора то бити у оним случајима, где и сама величина казне зависи од величине штете, и судови ће сваки пут на главни претрес позивати и оштећеног, било да је он тужбу о томе поднео, или да није поднео.

Оштећени моћи ће акта ислеђења расматрати и доказивати и кривицу и величину штете.

Оштећени и повређени могу, кад год хоће од свог приватног потраживања одустати.

§. 300. Ако оштећени тражи, да му се ствар поврати, која се налази код кога од оптужених, или код трећег кога, коме су је они на оставу дали, суд ће наредити повраћај ствари кад пресуда постане извршна.

И иследници могу наредити, да се оштећеном ствари поврате, ако нема потребе доказивања, да су ствари његове, нити су за иследење потребне да се задрже.

Пре него се коме овако ствар поврати, оштећени је дужан доказати, да је ствар његова, а ово може доказивати не само свим начинима, по којима се доказује сопственост у грађанским парницама, него и заклетвом, кад оптужени кривицу призна, или се иначе докаже, да је казнимо дело према њему учињено.

Он мора претходно такве знаке показати, по којима би се видело, да је ствар његова, ако је ствар таква, која особене знаке има.

§. 301. Ако је ствар прешла у треће руке по каквом законом основу преноса, или као залога, па и по настојавању иследника неби овај драговољно ствар уступио, онда ће се оштећени упутити, да грађанским путем своју ствар тражи. А где се више њих о сопствености ствари препиру, упутиће се сви на грађанску парницу, а опарничени предмет, по каквоћи случаја, или ће се оставити на чуване ономе, код кога је,

или ће суд одузети и задржати до окончања парнице, или, ако је предмет квару подложан или иначе на трошку, продати, и новце у суду чувати, док се парница не сврши.

§. 302. Ако се код оптуженог нађе туђа ствар, а незна се чија је, нити оптужени оће то да каже, а за два месеца одкако је оптужени притворен, нико се са потраживањем исте не пријави, иследујућа власт описаће ствар и неке знаке пређутати, како би се доцније означењем ових истинитост својине познала, па тај, опис како у месту где је оптужени живео, тако и у оном, где је казнимо дело учинио, објавити, а и у званичне новине ставити с тим, да се господар за годину дана, рачунећи од трећег огласа у новинама, има пријавити да ствар прими, иначе ће се ствар јавно продати и новци суду предати.

§. 303. Ако се ствар неби могла годину дана држати, или је држање са трошком скопчано, онда ће иследник са дозвољењем суда, а у случајима, који не трпе одлагања, и сам продају наредити. Добивена цена предаће се суду, а опис ствари са назначењем купца и цене, приложиће се актама иследења.

§. 304. Кад у §. 302. означени рок за пријављивање протече, а нико се са потраживањем не пријави, ако ствар није по §. 303. продата, она ће се јавно продати и добивена цена суду

на чување предати. Ако се за годину дана, рачунећи од трећега огласа у новине по §. 302 стављеног, нико ни код суда са потраживањем речене ствари не пријави, онда ће припасти новци каси правителственој, куда ће их суд предати.

§. 305. Кад се повраћај ствари не тражи, но накнада штете или изгубљене добити, или накнада за повреду личности или части, суд ће накнаду досудити, у колико се из ислеђења и претреса количина увиди. Ако је оштећени или повређени претерану накнаду тражио, суд ће моћи такву према процени вештака и другим околностима умерити.

Накнаду за повреду части суд ће према величини увреде, према стању и одношењу како оптуженог тако и увређеног размеравати, узимајући у призрење и све друге при томе околности.

§. 306. Ако се нађе, да се због кривице оптуженог закључени њиме уговор или какво одношење сасвим или одчести уништити мора, онда ће суд у пресуди и о томе, као и о слетствима отуда проистичућим решити, у колико то спада у круг суђења грађанских судова.

§. 307. Ако суд из узрока изложених у §. 296. неби могао решити о приватним потраживањима накнаде штете, упутиће стране на грађанску парницу (§§. 260. и 298.).

ГЛАВА XXIII

О отсуствујућим и одбегшим кривцима.

§. 308. Свако злочинство или преступљење, и ако се незна ко га је учинио, треба иследити и све могуће доказе о њему прибавити, и тек онда престати, кад се даље ништа по њему чинити не може. Акта ислеђења оваквог иследник ће у архиви чувати, па ако се доцније дозна кривац, онда ће се што је још нужно доследити, и даље по пропису овог законика поступити.

§. 309. Противу отсуствујућег, за кога се још извесно незна, да ли је побегао, а нема ни услова по §. 131., по којима би се заповест издала, да се одма у притвор стави, ислеђујућа власт стараће се да дозна, где се налази, па тек кад он на достављени му позив §. 130. не претстане, употребиће мере, које су ниже прописане.

§. 310. Ако се зна, или се по околностима може узети, да је оптужени побегао, или се крије, или ако има услова §. 131. да се може притвотворити, ислеђујућа власт са нужном обозрителношћу учиниће све што треба да се добави, било то, по опстојателствима, преметањем по кући, или расписом на друге полицијске извршујуће власти, или нарочитом потером преко свог служиоца са

отвореним писмом, коме су све власти дужне на руку ићи.

§. 311. Ако нема надежде, да ће се на начин казани у предидућем §. 310. успети, и ако је личност злочинца несумњено позната, а у исто време ако има услова, по којима се он за правог обвињеног сматрати и у притвор ставити може, то ће полицијска власт иследити дело што боље може, па ће спровести дело суду, који ће противу таквог писмену потеру наредити.

Ово ће се и онда учинити, кад је због злочинства обвињени из притвора судског или полицијског за време ислеђења побегао.

Писмена потера неће се нигда наређивати противу оних, који су због преступљења оптужени; по ако је од важности, да се такво лице добави, онда ће се истражујућим полицијским властима њихов лични опис послати, и умолити, да га пронађу и да известе о томе власт, која им је опис доставила.

§. 312. Писмену потеру наређује ислеђујући судија. У таквом писмену треба означити злочинство, за које се обвињени оптужује, треба да се његова личност по могућству најтачније опише, и власти умеле да таквог, где год нађу, увате и њему спроведу.

Овакво писмено на најбржи начин доставиће се окружним и среским властима, а преко ових

полицијским служиоцима, и општинским кметовима, како би преко ових и све кућне старешине сазнати и свако подобно лице власти пријавити могле.

Оваква писмена потера може се по опстојатељствима објавити и преко новина.

На исти начин могу се и предмети злочинством прибављени или произведени, описати и објавити, како би се или по њима злочинац боље пронаћи могао, или за у напредак веће зло и штета предупретила.

За случај прављења лажних новаца, или јавних папира новац претстављајућих, известиће се министар финансије.

Који год што о таквим стварима сазна, дужан је то власти јавити.

§. 313. Ако се обвињени због злочинства или преступљења, до закључења ислеђења, у страној држави или незнано где наодио буде, суд ће ако се из ислеђења довољно основа покаже, по којима би се кривично ислеђење противу истог предузети могло, решити, да се обвињени под суд ставља. Затим ће код злочинства, ако се каквом успеху надати може, и ако има услова §. 311. то решење у форми писмене потере објавити. Ако је оптужени у страној држави, онда ће суд радити преко министра иностраних дела, да суду претстане, или ако је злочинство учинио, да се од стране власти преда.

Ако се оптужени добави, онда ће му се решење о стављању под суд саопштити и даље по прописима овог законика поступити.

§. 314. Ако се оптужени свима покушаним, напред казаним, сретствима (§§. 309. до 313.) неби могао ради суђења добавити, то ће се по правилу сваки даљи поступак задржати, докле се кривац не добави.

Но ако би какво злочинство, по својој каквоћи или величини, велики позор на себе обратило, или би се због тога, ако би оно без казне прошло, имало бојати рђавих последица, и ако ни околности учињеног дела ни личност учиниоца никаквој сумњи не подлеже, то се може и противу отсуствујућег или одбегшег ислеђење продужити и до такве осуде доћи, која ће ма колико у јавном мнењу дејства спрам личности учиниоца имати, и по томе ће суд, према оваквом решењу, отсуствујућег или одбегшег јавним позивом позвати, да суду најдаље за три месеца ради суђења претстане, иначе ће суд и без његовог присуства ислеђење наредити и пресуду изрећи.

У позиву означиће се име и презиме оптуженог, његово занимање, место његовог пређашњег живљења, учињено злочинство, због кога се обвињује, и вештаствене околности, које казнимост дела увеличавају.

Овај позив објавиће се у месту учињеног злочинства, у месту где је оптужени редовно живео,

на судској табли, и једанпут у званичним повинама, а у врло важним случајима доставиће се министру иностраних дела, да се и у стране повине стави. Осим тога доставиће се позив познатом заступнику оптуженог, ако каквог имао буде или његовом тутору, супругу, или његовим ближим сродним. Ови могу браниоца оптуженом поставити, и навести основе, који његов претстанак спречавају, и могу захтевати, да се због истих кривично ислеђење одложи, о чему ће суд решити.

§. 315. Ако оптужени на горњи позив суду претстане, суд ће даље по закону по општим прописима према њему поступити.

§. 316. Ако би судом позвани (§. 314.), као услов за претстанак полагао неке услове за сигурност, то му се може по одобрењу касацијоног суда у толико дати, да он за време ислеђења дотле може у слободи остати, докле се правни докази његовог злочинства и неистинитот његових навода за одбрану не покаже. Но и у овом је случају суд дужан употребити све оне мере предосторожности, које су без правог притвора могуће, те да кривац не умакне. Ова сигурност важи само за дело, које је пред судом, па и за само то дело она престаје чим оптужени без оправдајућих узрока престане на позив суду долазити, или се спрема да бежи, или се крије и тим продужење ислеђења осујетити труди се, и напослетку, ако не испуни

услове, под којима му је сигурност дата, или се открије друго какво његово злочинство или па-ново какво учини.

§. 317. Ако би држави, из каквих важних узрока, врло за тим стало, да каквог кривца добави, који се друкчије неби могао никако добавити, него кад би се сам од своје воље власти предао, а он би као једини услов полагао, да се коначно од сваке казне поштеди, то ће се такав случај доставити министру правде, који ће га поднести кнезу на решење, ће ли и уколико овакво захтевање одобрити.

§. 318. Ако у случајима §. 314. позвани до одређеног рока суду не претстане, то ће се по истеченју рока најдаље за месец дана наредити главни претрес.

Оптуженом ће се за овај случај поставити по званичној дужности бранилац, ако га он сам или лица у §. 314. именована не одреде.

У осталом овде ће се поступити по општим правилима иследења и суђења, само што се смртна пресуда неће подносити по званичној дужности кнезу на помиловање.

Изречена извршна пресуда приковаће се јавно на згању судском и обзнанити у званичним новинама и извршиће се у ополико, у колико се у отсуству оптуженог извршити може.

§. 319. Ако се побегши после изречене пресуде добави, наредиће се изнова иследење и суђење без призрења на већ изречену пресуду.

Кад нова пресуда извршном постане, то ће се закона слетства прве пресуде од времена, кад ова друга извршном постане, у толико сматрати, да су укинута, у колико по закону не следују из ове друге.

§. 320. На начин у §. 314. до 319. поступиће се и са оним, који побегне за време противу њега подигнутог иследења због каквог злочинства, тако, да му се позив за главни претрес не може доставити. Ако му је позив за главни претрес достављен, а он не претстане, нити се узмогне довести, то ће се и без њега пресудити и даље по §§. 318. и 319. поступити.

ГЛАВА XXIV.

О трошковима.

§. 321. У казнимим предметима неће се наплаћивати никакве судске таксе.

§. 322. Осуђени плаћа следеће трошкове:

1., трошак и дангубу сведоцима, вештацима и тумачима;

2., трошак и дангубу приватном тужиоцу;

3., награду свом браниоцу, ако га је имао;

4., трошкове учињене за његово издржање за време ислеђења и суђења, и па подвоз до апсанског заведења, где је овај потребан;

5., подвозне и путне трошкове чиновника и служилаца, ако су какви нарочито на то употребљени, у оним случајима, у којима иначе по уредби њима то припада.

Само трошкове под бројем 4. и 5. плаћа држава, ако их неби имао кривац подмирити, и ови се исплаћују одмах, па дотична власт тражи доцније, ако може да их од кривца наплати.

§. 323. Полицијске власти као и суд за трошкове при њему учињене, водиће рачун и у своје време наплату тражити.

§. 324. Сведоцима, вештацима и тумачима, плаћа се трошак и дангуба само ако захтевају, о чему их треба увек питати.

Трошак се узима и за долазак и повратак и задржавање у месту.

Трошкови се рачунају дневно од два до шест цванцика, како се према стању лица може узети да мора потрошити.

Подвозни трошак досуђиваће се такође, како се према лицу, времену и месту мора учинити.

Дангуба ће се досуђивати по нахођењу суда онима, који су тиме заиста оштећени, нарочито онима, који од дневне заслуге живе, ма да су они и из места суда.

Званичницима и служиоцима државним плаћа се дијурна и подвоз по уредби.

§. 325. Онај трошак, који би вештаци морали учинити, да се злочинство испита, као што су хемични препарати и тим подобна, пада на терет каси државној, ако га кривац неби био у стању подмирити.

§. 326. Браниоцима суд ће на захтевање определити награду према показаном труду и вештини у одбрани и према стању онога, кога бране, од једног талира до 20 дуката ћесарских, не рачунећи у то учињене трошкове. Браниоцу није слободно у напред погађати се са оним, кога брани, нити му је слободно од окривљеног унапред у име награде што узимати.

Званична лица, за браниоце одређена, немају право на награду.

§. 327. Трошкови у притвору учињени за време ислеђења и суђења, рачунају се они, који су дејствително учињени на рану, лечење, одевање и тим подобна; што се тиче огрева и осветљења, министар правде у споразумљењу са министром финанције одређује у почетку сваке рачунске године, колико ће сваки у притвору наодећи се у име тога плаћати дневно.

§. 328. Ако оптужени буде осуђен ма на какву казну, или само из недостатка довољних доказа

буде ослобођен, осудиће се и на плаћање трошкова, око ислеђења и суђења учињених.

Исто тако на трошкове ове осуђиваће се и они, који би пресудом суда за невине оглашени, или у случајима § 250 решењем отпуштени били, или сирам којих би се започето ислеђење по пропису § 29. прекинуло, као и они, који би пресудом или решењем поротног суда били ослобођени, — ако су само каквим год незаконим или неправедним делом својим кривично ислеђење против себе изазвали. (Допуна од 25 Октобра 1872 Зб. XXV. стр. 97).

Ова дужност плаћања прелази и на наследнике осуђенога, у колико су они осуђеног заиста наследили.

§. **329.** Ако има више саучесника, то плаћају трошкове један за све и сви за једнога, но суд може, према степену кривице свакога, одредити веће или мање чести, које сваки поједини платити мора, *поглавито у оном случају, кад би за кога нарочити трошкови учињени били.* (Допуна од 25 Октобра 1872 Зб. XXV. стр. 79).

§. **330.** *Ако је ислеђење чињено по тужби приватног тужиоца, у оним случајима, у којима се оно само по тужби приватнога ислеђивати и судити има, па оптужени буде са свим ослобођен, или приватни тужилац ислеђење заустави, или од тужбе одустане, онда овај плаћа*

трошкове и таксе судске, као и у каквој грађанској парници према наређењу §. 513. законика о поступку судском у грађанским парницама.

Ако би оптужени био осуђен, онда он плаћа трошкове и таксе.

Трошкове ове и таксе наплаћује како судска тако и полицијска власт, и то ова последња по прописима, који за суд важе.

Ако приватни тужилац на страни живи или је странац, ислеђујућа ће власт у делима, која се само на тужбу приватног тужиоца ислеђују и суде, тражити од тужиоца да напред положи за трошак и дангубу сведока, ако не поднесе уверење да сведоци то напред не траже као и друге трошкове па и таксе, једну суму као кауцију, из које ће се трошкови и таксе измирити моћи, на случај ако тужилац буде по закону за то одговоран.

Величина кауције опредељаваће се према важности дела које се на суђење износи.

Ако би дело, које се по тужби странца у извиђај узима, спадало у ред оних, за која су судови земаљски позвани да решавају, полицијска власт одређиваће кауцију у оној суми, која јој се за довољну покаже, да се могу из ње измирити и они трошкови и таксе, које се код судова учине, и шиљаће нужну суму суду приликом

сировода дела кривице, задржавши потребну суму за трошкове и таксе код ње учињене.

Против судске осуде за накнаду трошкова и такса у случајима овог параграфа као и § 328. има места жалби на виши суд а против полицијске осуде вишој полицијској власти. (Замена од 31 Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 50).

§. 331. Ислеђујући званичници и сви они, који подигну тужбу због казнимог дела, које се по званичној дужности ислеђује, не могу се осуђивати на накнаду трошкова око ислеђења учињених, осим кад је приватни доносилац лажно доношење у знању учинио.

§. 332. За све трошкове, дангубу и награду, треба у пресуди казати, ко ће их платити; а ако се количина њнова није могла у пресуди определити, суд ће их првостепени моћи накнадно определити, кад пресуда извршном постане.

§. 333. О трошковима, који би се код вишег суда захтевали, може он судити, ма да код нижих судова није ништа о њима казано.

§. 334. Кад осуђени неби био у стању све, на што је осуђен, платити, онда се исплаћује прво награда браниоцу, ако је по званичној дужности на то одређен; затим накнада казнимим делом учињене штете; за овим они трошкови, који падају на терет каси државној, и на послетку сви други трошкови, ако не друкчије, по гуреми,

Дејствително учињени трошкови претходе у наплати ономе, што се за дангубу досуђује.

ГЛАВА XXV.

О повторителном ислеђењу и суђењу.

§. 335. Онај, кои је пресудом за невина проглашен, §. 241., или по тачки а., §. 250. решењем ослобођен, не може више за исто дело суђен бити, осим:

а., ако се докаже, да је то причињено лажном сведоцбом, лажном исправом, или другим лажним документом; подмићењем ислеђујућег судије или тужиоца, или подмићењем судија, или другим казнимим делом од стране његове или кога другог;

б., кад за невина оглашени, или решењем по §. 250. ослобођени зато, што је нађено да дело не постоји, доцније сам код суда или надлежне ислеђујуће власти призна, да је учинио оно казнимо дело, због кога је тако ослобођен.

§. 336. Онај, кои је из недостатка довољних доказа ослобођен (§. 242.), може опет суђен бити:

а., како из узрока наведених у §. 335. под бр. а., тако и

б., кад се појаве нове околности или доказна сретства, која или претходеће основе подозрења поткрепљују или их допуњавају, или сасвим нове

основе подозрења дају, или поништавају оне основе, због којих је био пређе ослобођен.

§. **337.** Повторително суђење може бити и онда, кад је из узрока наведених у §. 335. под а., дело узето као иступљење или као преступљење, а докаже се да је злочинство, које најмање три године робије за собом доноси.

Повторителном суђењу има места и онда, кад је ко по држаном коначном претресу ослобођен по делу, које се само на приватну тужбу судити може, зато, што није било тужбе надлежног лица (§. 250. бр. б.), па се после прави тужилац са тужбом појави, или се појаве околности, по којима се исто дело по званичној дужности ислеђивати треба.

У првом случају овог параграфа има се издржана казна у нову урачунати.

§. **338.** Осим случаја у предидућим §§. 335. 336. и 337. дело, које је једном суђено (§. 241. 242. и 250.), не може се више по други пут судити на штету оптуженог.

Онај, који је пресудом (§. 241. и 242.), или решењем (§. 250.) за једно дело по други пут ослобођен, не може никад више за исто дело суђен бити.

§. **339.** Повторителном суђењу нема места кад кривица застари. Застарелост рачуна се редовно од времена учињеног дела; но кад је ко ослобођен као невин или из недостатка доказа, или кад је ослобођен решењем на основу §. 250. тачке а., ако је то учињено из узрока наведених у §. 335. под а., уколико је оптужени у тамо наведеним казнимим делима учествовао, застарелост почиње од времена изречене коначне пресуде по истом делу, кад је први пут суђено.

Исто тако повторителном суђењу на штету оптуженог нема места ни онда, ако су међутим други закони основи наступили, који казнимост искључују.

§. **340.** Осуђени може повторително суђење захтевати, ма да би казна већ и извршена била:

1., кад би он у стању био доказати, да су исправе или документа лажна, или да су сведоци или вештаци лажну сведоџбу или лажно вештачко мнење дали, и да је пресуда у целости или од чести по њима на његову штету изречена;

2., ако докаже, да је на његову штету који судија или бранилац подмићен био;

3., ако докаже нова збића или доказе, који су сами по себи, или у свези са пређе употребљеним довољни да га сасвим оправдају, или млого блажију казну да заслужује, но што је осуђен;

4., ако су због истог дела два или више лица разним пресудама осуђена, и по сравњењу ових пресуда, као и њима за услов служећих дела, невиност једног или више лица нужно се узети мора.

Осим ових случајева, повторителном ислеђењу и суђењу, на корист оптуженог, може бити места само по особитом одобрењу Књаза.

§. 341. За повторително суђење надлежан је онај суд, кои је дело први пут судио.

§. 342. За повторително оптужење и предавање оптуженог суду од стране оптужујуће власти, важе они исти прописи, као кад би се оптужени први пут суду на пресуђење предавао, и по томе где би се за првобитно оптужење приватна тужба или нарочито дозвољење власти захтевало, не може ни повторително суђење без тога бити.

§. 343. Ако се повторително суђење тражи на том основу, што је било кривоклетства или другог казнимог дела од стране окривљеног или другог каквог лица (§. 335. под а.), то је нужно, да се кривоклетство или друго казнимо дело судском пресудом докаже.

Но ако је лице, коме се кривоклетство или друго казнимо дело приписује, пре зачетог ислеђења или пре изречене пресуде умрло, или се из других узрока неби могла пресуда о приписиваном казнимом делу изрећи, то ће суд, који би имао изрећи о повторителном суђењу, принешене доказе испитати, па ако се потврђивано злочинство ма уколико доказује, он ће повторително суђење дозволити.

§. 344. Ако се ново суђење захтева на основу признања (§. 335. б.), или на основу новиx околности или доказаних сретстава (336. под б.) то се морају оне иследити и у тужби навести.

За нове околности не могу се сматрати оне, за које је онај, који ново суђење захтева, знао до коначног претреса, или ако је дознао после коначног претреса, али је знао о њима до времена, до ког је он правно сретство противу пресуде или решења употребити могао.

§. 345. Повторително суђење не може се захтевати, докле се год противу пресуде или решења може правно сретство употребити.

§. 346. Повторително ислеђење или суђење у ползу оптуженога може се у свако време тражити, и то како за живота, тако и по смрти његовој, но само од лица у §. 258. под 2., означених.

§. 347. Противу решења суда, којим се повторително суђење дозвољава или одбија, има места жалби за три дана.

§. 348. Кад је судом решено, да има места повторителном суђењу, онда ће се оптужени поставити у оно стање, у ком се обвињени до пресуђења налазити има; наредиће се дослеђење потребно према новим доказима и о томе по општим правилима ислеђења и суђења поступити.

При коначном претресу суд ће се служити пређашњим и новим ислеђењем, и према исходу целог ислеђења ствар пресудити.

Ако се ново повторително суђење чини у ползу осуђеног, па је овај већу какву казну почео издржавати, а по новом би суђењу на мању казну осуђен бити имао, суд ће му оно, што је издржао, у казну урачунати, и ако су казне разнога рода, по основима замене поступити.

Ако се повторително суђење на захтевање осуђеног не дозволи, суд ће одма, ако је пресуду од извршења задржао, извршење такве наредити.

ГЛАВА XXVI.

О повраћају права осуђеног због злочинства изгубљених.

§. **349**. Ко је по пресуди због злочинства лишен права казаних у §. 18. казненог законика, може тражити, да му се таква поврате код оног првостепеног суда, који је његово дело ислеђивао и судио; но то може чиниги по истечењу пет година, од кад је казну издржао, или му је таква путем милости опроштена.

Ако је ко поред казне био осуђен да буде неко време под полицијским надзором, онда пет година по истечењу овога времена.

§. **350**. Ко тражи повраћај права, мора најмање пет година, по истечењу времена за повраћај права одређеног (§. 349.), живети у Србији, и бар годину дана у једном месту стално.

Он ће морати приложити просби на суд сведочанства о његовом моралном поведењу за последњих пет година, од примирителних судова оних општина, у којима је живео, и ова морају бити потврђена од среског начелника, ако општина под срез потпада, од окружног ако је општина окружног места, и од управитеља вароши Београда, ако је примирителни суд ове општине сведочанство издао.

§. **351**. Среске и окружне власти, пре него по предидућем параграфу сведочанство потврде, имају добро расмотрити, да ли нема што противу оног, коме се сведочанство издаје, што би садржају противно било.

§. **352**. Противу безузрочног отказивања сведочанства може се жалити среској власти, а противу ове окружној, и на послеаку противу окружне власти и управитеља вароши Београда министру унутарњих дела.

§. **353**. Суд ће се најпре уверити, јесу ли сведочанства истинита, па према важности ових решиће, могу ли се просиоцу повратити права или не могу.

Само противу решења, којим се повраћај права не дозвољава, има места жалби.

§. 354. Ако виши суд одобри одбијајуће решење првостепеног суда, просилац се може по истеченју три године од тога времена опет обратити суду на начин казани у §. 350., па ако буде опет одбијен, не може повраћај права никад више тражити, осим по особеном одобрењу Књаза.

Коме су једанпут на овај начин права повраћена, не може их никад више добити, ако их у слетству нове осуде опет изгуби.

§. 355. Политичне кривце моћиће и владалац помиловањем сваки пут повратити у права, која су у слетству осуде судске изгубили.

ГЛАВА XXVII.

о поступању према странцима, и о пресудама страних судова.

§. 356. Што се тиче поступања са страним поданицама оних држава, које у Србији своје заступнике имају, судови ће се придржавати прописа, који су о томе досад постојали, док се другчије не нареди.

§. 357. Пресуде судова страних држава неће се у Србији извршивати; но ако би какав човек, који суђењу српских судова потпада, учи-

нио у страној држави какво казнимо дело и тамо суђен био, или би издржање одсуђене казне избегао, онда ће се изнова судити од српских судова, ако се у Србији нађе.

Но ако је неку чест казне већ издржао, онда ће му се ова у пресуди урачунати.

Исто тако судиће се изнова и онај, који је учинио какво злочинство или преступљење, казано у глави десетој казненог законика, спрам Србије, српског владаоца или устава, ма и да би у страној земљи био суђен и кажњен, ако је он тамо блажије кажњен, но што то српски закони казне, ако он потпада под суђење српских судова, а у Србији се нађе.

Закључење.

§. 358. Кад овај закон почне важити, губе силу:

1., Законодавно решење од 16. Маја 1845. год. Вр. 668. (зборник III. стр. 55.) о поступку суда с кривцем, који је туђ поданик;

2., законодавно решење од 20. Јула 1850. год. Вр. 1372. (збор. V. страна 262.) о томе, да се кривци на јемство могу и из слободе бранити;

3., законодавно решење од 28. Септембра 1850. год. Вр 1808. (збор. V. стр. 284.) о саопштавању кривичних пресуда;

4., законодавно решење од 24. Октогра 1850. год. В№ 2087. (збор. V. стр, 294.) о заклетви сведока у кривичним делима;

5., законодавно решење од 29. Новембра 1850. год. В№ 1809. (зб. V. стр. 302.), како ће се казнити сведок у кривичним стварима, који неће да се закуне;

6., законодавно решење од 21. Јуна 1852. г. В№ 537. (зб. VI. стр. 127.), како судови пресуде да изричу и шта даље с њима да чине, и законодавно решење од 25. Марта 1854. г. В№ 233, којим је ово решење објашњено (реч. Петр. стр. 219);

7., законодавно решење од 14. Маја 1854. г. В№. 371., да се како рокови, тако и мерило вредности опредељено при грађанским стварима, однесе и на кривичне парнице, што се накнаде штете тиче (реч. Петр. стр. 221.);

8. законодавно решење од 4. Априла 1856. год. В№ 453. (зборник IX. стр. 26.), где ће се испитивати болни сведок у кривичним делима, и како ће платити трошкове чиновницима за то;

9., законодавно овлашћење од 16. Марта 1863. год., да министар правде може постојавши распис о законој сили доказа од 11. Фебруара 1842. год. А№ 364. заменити другим цели сходнијим, док не изиђе законик о поступку у кривичним делима;

10., распис министра правде од истог дана № 1401. (збор. XVI. стр. 160.), на основу овог овлашћења издани, са допунама истог од 26. Априла 1863. год. (збор. XVI. стр. 183.), и 17. Јануара 1864. године.

А кад ће овај закон почети важити, наредиће се уводним законом.

Препоручујемо нашим министрима, правде и унутрашњих дела, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

10. Априла, 1865. год.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат чувар државног печата, министар правде.
Р. Лешјанин, с. р.

Министар унутарњих дела,
Н. Христић с. р.

Министар правде,
Р. Лешјанин с. р.

РЕГИСТАР.

А.

Акта званична и документа како се издају исленику § 88. — оптужени може расматрати и копирати § 187. — може и приватни тужилац да расматра § 191.

Апелациони суд која дела расматра и суди § 261. — у ком случају расматра пресуде, које иначе неби његовом расматрању подлежале § 262. — — на што пази при расматрану дела § 264. — кад враћа дело првост. суду § 265. — кад иде на отежање кривцу § 266. — како ради § 267. — његова пресуда је коначна § 268. — коме шиље своју пресуду с актама § 269.

Апсеници кад праве неред у притвору § 182.

Б.

Бегство кривца који се из слободе на јемство бранио § 173.

Болест кривца како се извиђа § 67. — на какво се јемство оптужени због болести пушта из притвора § 177.

Брак постоји ли, в. дело.

Бранилац оптуженом ко може бити § 11. — кад га оптужени именује код суда § 185. — кад

више оптужених једно лице за браниоца узму § 186. — кад га суд одређује § 189. — какво има право на награду § 326.

В.

Вештачки преглед, кад бива § 55. — ко лица за то бира § 53. — у чијем присуству бива § 57. — ко руководи § 58. — ко ставља на протокол § 59. — кад се мнење вештака нађе за непотпуно и нејасно § 60. — над мртвим телом § 61. и 62. — при подозрењу детоубиства § 63. — при тровању § 64. — при повреди тела § 65. — при лажном новцу § 70. — кад оптужени може тражити да се вештак на коначном претресу пита § 188. — кад вештак не дође по позиву на коначни претрес, § 194. — кад вештак неће да сведочи или да се закуне § 205. — мнење вештака у колико важи за доказ 233.

Визитирање женскиња, преко кога се извршује § 66.

Власт која је што злочинства и преступљења истражује и ислеђује § 19. — ислеђујућа пре свега о чему треба да се увери § 51. — полицијска како чини ислеђење § 52. — кад јој се написмено јави за казнимо дело § 53. — кад примети траг казнимог дела § 54. — ислеђујућа кад има потребу да у каквом војном заводу кривицу извиђа § 80. — полицијска како добавља сведоке § 93. — кад нађе да има основа за предузимање ислеђења § 127. — како поступа са ствари, која се код оптуженог нађе, а незна се чија је § 302. — како добавља оптуженог који отсуствује § 309. — како добавља онога, који побегне § 310. —

како поступа у оном случају кад туженог не може да добави § 311. — како повторитилно кривца предаје суду § 342.

Војник кад се суди по овом законику § 3. — кадима да сведочи како се добавља § 102.

Г.

Главни в. претрес.

Глас кад се о коме разноси да је казнимо дело учинио § 129.

Гласање в. судије.

Глув в. сведок.

Грађанско в. суђење.

Д.

Дело казнимо с којим би било уплетено питање да ли брак постоји § 13 — кад се више дела у разним окрузима учине § 36.

Детоубиство како се истражује, в. вештачко.

Диктирање у перо. в. испит.

Добављање кривца, в власт в. војника.

Докази, у грађанској парници задржавају ли кривично извиђење § 12 — шта су § 220. — како се оцењују § 221. — правни како се прибављају § 222. — кад за доказ служи судски увиђај § 223. — признање оптуженог кад се узима за доказ § 225. — кад је оно од њега изнуђено § 226 — кад га он пореče § 227. — кад се узима да је дело са, а кад без зле намере учињено § 228. — кад је доказ потпун § 229. — кад вреди за потпун доказ казивање једног сведока § 230. — кад се казивањем саучесника набављају § 231.

— у колико важе по исправи или писмену § 232 — мнење вештака у колико важи § 233. — по јавним исправама § 234 и 235. — саставни § 236. — колико се за доказ изискују основа подозрења § 237 и 238. — како се оцењују основи подозрења § 239.

Документат в писма.

Дослеђење на самом месту § 25. — кад суд нађе да треба чинити § 188. —

Дркава кад јој је стало да каквог кривца., који неће да се преда, добави § 317.

Државни тужилац, в. судија.

Ж.

Жалба тужиоца против судског решења, којим је тужени отпуштен од суђења § 165. — против решења, којим је тужени под суд стављен § 166 — оптуженога о надлежности суђења § 179. — кад је касациони суд нађе за основану § 180. — кад рок за њено изјављење протече § 181. — ко може да је изјави против решења и пресуде првост, суда § 258. — за које време и како се подноси § 259. и 270. — против пресуде апелационог суда § 268. — против решења којим се дозвољава или одбија повторно суђење § 347.

Женска преко кога се визитира § 66. — за време издржавања затвора, ако се породи § 289.

З.

Заклетва сведока § 113.

Закључење полицијског ислеђења § 156. — овог закона § 358.

Застарелост кривице одкад се рачуна § 339.

Званична в. акта.

Званичник кад је дужан да јави власти казнимо дело § 9. — кад се искључује од ислеђења § 43. — кад зна за препреке па замену не тражи § 45.

Злочинство који судови суде § 2 — приватно кад се ислеђује и суди § 6. — чиновника у дужности § 7. — кад се открије при ислеђењу грађанског питања § 8. — да сваки власти открије § 9. — ко ислеђује код суда § 23. — кад се код полицијске власти ислеђује, ко треба да присуствује § 28. — које се само на тужбу приватну ислеђује и суди § 31. — кад се у суду догоди § 201. — за које се незна учинилац како се ислеђује § 308.

Злонамер в. докази.

И.

Извршење пресуде кад престаје § 17. — пресуде или решења над лицем које се ослобођава § 285. — над лицем, које је осуђено § 286. — смртне казне § 287. — кад се задржава § 288. — о новчаној казни и о затвору женске, која има да се породи § 289. — над свештеником § 290. — над чиновником § 291. — над побегшим лицима § 293. — над лицем које никако није могло да се добави § 318. — по грађанској чести § 334 — суда стране државе § 357.

Издржање казне кад се одлаже § 294.

Изнуђено признање в. докази.

Иследник како позива лица § 97. — на што претходно сведока опомиње § 103. — понаособ

испитује сведоке § 104. — како позива оптуженог § 130 и 309. — кад ставља оптуженог у притвор § 131 и 309. — за колико време мора туженог на испит да узме § 133. — кад стави у притвор чиновника или свештеника § 135. — кога може без претходног решења у притвор да стави § 137. — кад отиде на место учињеног злочинства § 138. — узима лични опис кривца § 139. — издаје решење кад кривца окује § 140. — како чини испит над оптуженим § 142, 143. и 144. — кад може ствар да поврати оштећеном § 300.

Ислеђење казнимих дела кад се чини на што има да се пази § 5. — кривице чиновника у дужности § 7. — кад престаје § 17. — ко чини код суда § 23. — кад бива на самом месту § 25. — кад бива код полицијске власти ко присуствује § 28. — започето кад се прекида § 29. — кад се започне противу једног саучесника § 37. — кад се предузима § 117. и 125. — његово закључење да се не протеже § 156. — злочинства чиновника у дужности § 159. — свештеника у дужности § 160. — кад се изнова почиње § 319. — над једним истим лицем кад се може повторити § 335. 336. 337.

Ислеђујућа в. власт.

Искључење чиновника и судија од ислеђења § 43. — случај за то кад се нађе код чиновника и судије § 44. — кад званичник зна за узрок, а замену не тражи § 45. — судије ко може тражити и за које време § 49. и 50.

Испит да се не одуговлачи § 27. — сведока § 89. — кад има војник да се пита § 104. — како се ставља на протокол § 110. — оптуженога како бива код полицијске власти § 141. и 142. — претходно о чему се тужени пита § 143. — каква му се питања предлажу § 144. — каква треба да буду питања § 145. — кад тужени кривицу не призна § 146. — не смеду се принудна сретства употребити § 147. — кад се питање оптуженом повторава § 148. — кад се на оптуженоме примети особито узбуђење § 149. — кад при томе има каква ствар туженом да се покаже § 150. — кад тужени почне да казује дела за која се пре није знало § 151. — кад тужени неће да одговара на питања § 152. — како се ставља у протокол § 154. — тужени може свој одговор у перо казивати или сам написати § 155.

Исправа или писмено у колико служи за доказ § 232. — мнење вестака о истинитости њеној како се оцењује § 233.

Истраживање казнимих дела како бива § 4. — по кући кад бива § 73. — у јавним местима § 74. — по кући или обиталишту оптуженог § 75. — у кући или обиталишту других лица § 76. — ко то чини § 77. — кад могу чинити јавни служиоци и приватна лица § 78. — како ноћу бива § 79. — на који начин се извршује § 81.

J.

Јавност при коначном претресу кад се искључује § 195.

Јемство какво кривац може дати па да се из слободе брани § 170. — која се лица на јемство пуштају 171. — коме се неће примити § 172. — кад се ко пусти па после побегне § 173. — пуштени па јемство кад се враћа у притвор § 174.

— новчано кад се враћа § 176. — за оптуженог кад је болестан у притвору § 177.

К.

Казне издржање кад се одлаже § 204.

Казнимо дело кад се примети. в. надлежателство.

Казна смртна кад се изриче § 243.

Касациони суд кад једанпут реши питање о надлежности суда § 41. — кад одређује други првос. суд § 42. — кад расматра пресуде и решења нижих судова § 272. — за које време подноси му се жалба § 273. — које пресуде и решења уништава § 274. — кад чини приметбе на отежање кривцу § 275. — кад примети да је у чему против прописа поступљено § 276. — кад учини приметбе нижем суду § 277. — кад по његовим приметбама нижи суд има да допуни ислеђење § 278. — кад му се учине разлози од нижег суда на његове примедбе § 279. — како ради § 282. — које пресуде шиље министру правде § 283.

Кмет кад је дужан злочинства и преступљења у својој општини да истражује § 20. — кад оптуженог ставља у притвор § 132.

Књаз се никад као сведок не испитује § 115.

Коначни в. претрес.

Копирање, в. акта.

Кривац кад се нађе у другом округу § 21. — кад никако не може да се добави на суђење § 314.

Л.

Лажан новац како се прегледа § 70. — сведоџба в. претрес.

Лекарско мнење о предмету кад је непотпуно или нејасно § 60. — шта у њему треба да се определи § 62.

М.

Министар правде, кад може осуђеном да одложи издржавање казне § 294.

Мнења разна при решавању каквог питања § 219.

Мртво тело кад се вештачки прегледа § 61, и 62.

Н.

Надлежателство свако, кад при раду сазна за казнимо дело, дужно је то одмах да јави надлежној власти § 9.

Надлежност судова § 35. — кад су казнима дела учињена у разним окрузима § 36. — кад се ислеђење започне противу једног саучеснике § 37. — за чиновника § 38. — за онога који је изван отачаства кривицу учинио § 39. — суд кад нађе да није надлежан за какво дело § 163.

Накнада штете казнимим делом причињене кад може да се тражи § 295. — кад се за то оштећени упућује на грађанску парницу § 296. — кад је тражена грађанском парницом § 298. — за повреду личности или части § 305.

Неат в. докази.

Неблаговремено поднешено дело, в. апелациони, в. незадовољство.

Незадовољство против пресуде или решења ко може да подноси § 258. — како се и за које време подноси § 259.

Ненадлежно поднешено дело, в. апелациони, в. незадовољство.

Нем в. сведок.

Непристојан при ислеђењу како се казни § 30.

Новац лажан како се прегледа § 70.

Новчано јемство кад бива § 170. — кад се враћа § 176.

О.

Оптужени кад ће имати браниоца § 10. — кад прави неред у притвору § 182. — кад код суда именује браниоца § 185. — његово право према сведоцима и вештацима на главном претресу § 188. и 206. — који се из слободе брани па не може суду лично на позив да претстане § 189. — кад ће да се осуди § 240. — кад се оглашава за невиног § 241. — кад се из недостатка доказа ослобођава § 242. — кад учини ново злочинство § 247. — кад се осуди за једно злочинство, па се после дозна за друго раније учињено § 248. — кад отсуствује како се добавља § 309. — кад побегне § 310. и 320. — кад не може да се добави § 311., 314. и 318. — кад се у страној држави налази, како се добавља § 313. — кад на јавни позив суду претстане § 315. — кад за претстанак полаже какве услове за своју сигурност § 316. — кад је из каквих важних узрока потребан држави, па неће да се преда § 317. —

кад се после пресуде добави § 319. — кад се осуђује на плаћање трошкова § 328.

Општине бирају лица, која ће да присуствују при ислеђењу кривице § 28.

Одбор испитујући кад дело доследи, како подноси тужбу суду § 183.

Одбрана, за колико дана тужени подноси је на тужбу § 185. — кад суд нађе да према њој треба још што доследити § 188.

Одговор кад кривац неће да да на питања § 152. — оптуженога како се ставља на протокол § 154. — може оптужени у перо казивати или сам написати § 155.

Отпуст туженога од суђења § 162.

Оков кад се кривац у њега ставља § 140. и 168.

Околности које дају правни основ подозрења § 119. — које не дају § 126.

Опис лични кривца кад се узима § 139.

Ослобођен како се пушта, в. извршење.

Отварање в. писма.

Основи подозрења, шта су § 118. — каквих има § 120 — примери тих основа § 121., 122., 123. и 238. — код писмених доношења § 124. — колико се изискују па да се предузме ислеђење § 125. — шта се за основ подозрења не може узети § 126. — кад их власт нађе за довољне шта чини онда § 127. — не смеду се набављати чрез тајно намештене људе § 128. — колико се изискују за доказ § 237. и 238. — како се оцењују § 239. — кад се обеснаже § 241.

Осуђени кад може да траже повторително суђење § 340. — кад може да захтева, да му се

поврате права, која је слетству осуде изгубио § 349. — шта за доказ подноси § 350. и 351. — ако му која власт не изда сведочанство § 352.

Отежање кривцу в. апелациони в. касациони.

Оштећени како се испитује § 116. — кад не дође на главни пратрес § 193. — кад се за накнаду упућује на грађ. парницу § 296. и 301. — његово право у том случају § 297. — кад тражи да му се ствар поврати § 300. — кад се њих више препиру о сопствености ствари § 301.

П.

Паљевина како се ислеђује § 68.

Писма или писмена сачињена узапћена како се отварају § 82. — за ислеђење нужна кад ко неће да изда § 83. — која оптуженом долазе и која он другима шаље § 84. — која сродници оптуженом пишу § 85. — узапћење и отварање кад несме бити § 86. — узапћена на пошти ко отвара § 87.

Питања оптуженом каква се предлажу § 143. — кад он из лукавства кривицу одриче § 146.

Повторително ислеђење и суђење кад може бити § 335., 336., 337. и 345. — кад може осуђени тражити § 340. — који суд је за то надлежан § 341. — оптужење на који начин бива § 342. — основи по којима се то може чинити § 343. и 344. — у ползу оптуженога кад се може тражити § 346. — кад га суд дозволи шта даље ради § 348.

Повраћај права осудом изгубљених кад се тражи § 349. — на који начин се тражи § 350. — судска оцена доказа о томе поднешених § 353.

— колико пута се може тражити § 354. — политичних криваца § 355.

Повреда тела како се погледа § 65. — личности и части, в. накнада.

Погрешке у решењу или пресуди како се исправљају § 281.

Подозрење в. основи.

Позивање сведока како бива §. 93—99. — оптуженога 130. и 314.

Полицијска власт кад дозна за злочинство или преступљење § 20. — кад дозна за лице, које је у другом округу кривицу учинило § 21. — у важном и заплетеном злочинству одма случај суду јавља § 22. — кад не прими повраћено јој дело од суда § 41. — како чини ислеђење § 52. — кад јој се написмено јави за казнимо дело § 53. — кад примети траг казнимог дела § 54. може ли заклињати сведоке § 111. — како чини испит над оптуженим § 141. — да не протеже довршење ислеђења § 156. — кад нађе да треба да престане од ислеђења § 157. — шта излаже у писму, којим туженог суду предаје § 158. — кад јој се враћа дело од суда § 163.

Поречено признање. в. докази.

Порођај у затвору в. женска.

Потера кад се наређује § 311. — како се наређује § 312.

Права в. повраћај.

Правни в. докази.

Правила о рани притвореника § 18. — о оптужењу. в. тужени.

Правобранилац правителствени кад се уподобљава приватном тужиоцу § 32. — кад не дође на главни претре § 190.

Преглед в вештачко.

Предмет који се испитивањем уништи или преобрази § 72.

Председник првост. суда, његово право и дужност на коначном претресу § 194., 196., 198., 204. и 205. — апелационог суда каква права има § 284.

Претходно питање. в. испит.

Преметање по кући. в. истраживање.

Препрека в. искључење в. суд.

Преступљење који судови суде § 2. — приватно кад се ислеђује и суди § 6. — чиновника у дужности § 7. кад се открије при ислеђењу грађанског питања § 8. — сваки власти открива § 9. — ко ислеђује код суда § 23. — кад се ислеђује код полицијске власти, ко присуствује § 28. — које се само на тужбу приватнога ислеђује и казни § 31. — кад се у суду догоди § 201. — за које се незна учинилац како се ислеђује § 308.

Пресуда шта треба да садржи § 240., 244. 251. и 332. — како се ставља на протокол § 249. — кад се неће изрицати § 250. — како се доставља и странама саопштава § 251. — првост. суда кад је коначна § 252. и 253. — кад се извршује 256. — како се саопштава ономе који се не може да добави § 293. — суда стране државе како се извршује § 357.

Пресуђење кад и како бива § 217. 240. — кад се појаве разна мнења § 219. — кад се оптужени оглашава за невиног § 241. — кад се из недостатка доказа ослобођава § 242, — казна смрти кад се одсуђује § 243. — дела које се покаже другчије, а не као што је кривац тужен § 245. — више казнимих дела § 246. — кад се при том открије нова кривица § 247. — кад ће наново да се суди кривица, за коју се после осуде дозна § 248.

Претрес коначни како биве § 16. и 195. — лица и аљина кад бива § 73. — кад оптужени не може лично на њега да дође § 189. — кад недође сведок или вештак § 194. — кад бива у тајности ко може да присуствује § 196. — дужност судија за његово време § 197 — који га руководи § 198. — ако оптужени тада ред квари § 199, — ако се тада учини увреда суду или се догоди друга кривица § 201. — кад се увиди да је који сведок лажно сведочио § 202. — пре него што се започне шта треба да се приуготови § 203. — како се и кад започиње § 204. и 318. — како се ислеђење чини § 205. и 216. — може ли тада оптужени предлагати питања сведоку § 206. — кад се читају поједини испити § 207. — ако се дозна за нове сведоке или вештаке § 208. — ако се дело покаже да је другчије но шта је претстављено § 209. — кад суд увиди да је дело иступљење § 210. — каг се одваја дело једнога кривца од осталих § 211. — кад се прекида § 213. — кад се закључава, и шта даље бива § 215., 216., 217. и 218. — кад се ново дело открије § 346. и 247.

Приватни в. тужилац в. злочинство.

Признање в. доказ.

Приметбе в. касациони.

Притвор кад се у њега тужени ставља § 131. 171. и 172. — кад га се ослобођава § 133. — како се извршује § 136. — ко се у њега без претходног решења ставља § 137. — ко се из

њега доцније пушта §. 175. — кад се оптужени у њему разболи §. 177. — кад у њему оптужени неред праве §. 182.

Протокол испита у каквој форми бива §. 154.

Р.

Расматрање в. акта в. апелациони.

Разна в. мнења.

Решење о начину бранења оптуженога како се саопштава §. 178. — против њега коме се жалба подноси и за које време §. 179. — кад га касациони суд оснажи §. 181. првост. суда кад је извршно §. 254. — кад је коначно §. 255. — кад се извршује §. 256.

Рок за изјављење незадовољства по грађанској чести §. 14. — како се и одкад рачуна §. 15. — кад протече §. 181. — за главни претрес колики може бити §. 188.

Рукописа сравњивање како бива §. 69. — преко вештака у колико важи за доказ §. 233.

С.

Саставни в. докази.

Саучесници кад терете туженог који дело одриче §. 231. — како се од њих трошкови наплаћују §. 329.

Сведок при ислеђењу в. општина — болестан како се испитује §. 89. — ко неможе бити §. 91. — од те дужности која се лица ослобођавају §. 92. — среска власт како га добавља §. 93. и 96. — како га суд добавља §. 94. и 96. — како се испитује кад се изван отачества налази §. 95. —

мора у одређени сат суду доћи §. 98. — кад недође на позив §. 99. и 194. — кад неће да сведочи §. 100. и 205. — кад оће да умакне те да сведоџбу осујети §. 101. — он се понаособ испитује §. 104. — кад српски језик незна §. 105. — ако је нем или глув § 106. — о чему се претходно пита §. 107. — кад буде потребно да му се лице или ствар покаже §. 108. — кад се њих више суочавају §. 109. — испит над њим како се свршава §. 110. — може ли полицијска власт да га закуне §. 111. — кад се заклетва од њега узима §. 112. — како се заклиње §. 113. — лица која се неће заклињати, и она, која се на заклетву неће гонити §. 114. и 115. — кад их суд позива на главни претрес, и кад се чита њина сведоџба § 184. — ко може захтевати да он лично на главни претрес дође §. 188. — ако се увиди да је лажно сведочио §. 202.

Сведочанство, о владању оптуженог како се набавља §. 90. — кад је потпун доказ §. 234 — званичника и служилаца у колико служи за доказ §. 235. — о осуђеном, који тражи да му се поврате права осудом изгубљена §. 350. и 351. — ако му која власт то не изда §. 352.

Свештеник кад се у притвор стави §. 135. — његова кривица у дужности како се ислеђује §. 160.

Слобода, оптужени кад се из ње брани §. 134. — за какве кривице тужени из ње да се брани §. 169. — кад се може дозволити да се тужени из ње брани §. 170. и 175. — којима се неће допустити §. 172. — који се из ње на јемство брани па побегне §. 173. — који се из ње брани, може ли се наново у притвор да стави §. 174. и 175. — шта

се даје туженом кад се пушта да се из ње брани §. 178.

Слушаоци на коначном претресу кад ред кваре §. 200.

Смртна казна в. извршење.

Сравњивање в. рукописа.

Сретства принуда забрањена су §. 147.

Среска власт како добавља сведоке §. 93.

Ствар кривца којом је злочинство учињено, узима се и по смрти његовој §. 17. — кад се пописује §. 71. — која се испитивањем уништи или преобрази §. 72. — кад има кривцу да се покаже §. 150. — кад се враћа оштећеном §. 300. — кад се више оштећених о сопствености ствари препиру §. 301. — која се код оптуженог нађе, а незна се чија је §. 302. — кад је квару и пропасти изложена §. 303. — кад ће да се прода §. 304.

Странац приватни тужилац какву дужност има §. 192. — поступање са страним поданицима §. 356. и 357.

Суд, кад одустаје од започетог ислеђења §. 26. — јавља министру ако му полицијска власт брзо не одговара §. 27. — кад је препречен у суђењу §. 40. — када одваја дело једнога кривца од осталих саучесника §. 211. — како поступа у оном случају кад је једно лице оптужено за више казнимих дела §. 212. — кад шиље дело касационом а кад апелационом суду §. 257. — кад кривца коначно ослобођава §. 269. — кад упућује стране на грађанску парницу §. 307. — како поступа кад кривац не може да се добави на суђење §. 314.

Судија ислеђујући води сам преписку са властима §, 24. — има право да казни непристојног

§. 30. кад се искључава од суђења §. 46. — вишег суда кад се искључава од суђења §. 47. — кад сам не јави случај искључења §. 48. — његово искључење ко може тражити §. 49. — на коначном претресу може ли питања предлагати §. 206 и 216. — тајно гласање §. 217.

Судски увиђај в. докази.

Сукоб између судова о надлежности §. 41.

Суочење кривца са саучесником или сведоцима §. 153.

Суђење казнимог дела кад престаје §. 17, — грађанског питања §. 306. — изнова кад бива §. 319. — кад се може повторити §. 335. 336. и 337. — једног дела колико пута може бити §. 338. — кои је суд надлежан за повторитено суђење §. 341. — страних поданика §. 357.

Т.

Тајно претресање у суду в. претрес.

Таксе у кривичним предметима да ли се наплаћују §. 321.

Траг казнимог дела кад власт ислеђујућа примети §. 54.

Тровање како се истражује в. вештачко.

Трошкови, на какве се оптужени осуђује §. 322. — о њима ко води рачун §. 323. — коме се досуђују и како се рачунају §. 324. — кад падају на терет каси §. 325. — у пратвору учињени који се рачунају §. 327. — кад се оптужени осуђује на плаћање истих §. 328. — како се од саучесника наплаћују §. 329. — кад се наплаћују од тужиоца §. 330. — која лица на плаћање истих не могу да се осуде §. 331. — кад се нак-

надно опредељују §. 332. — кад се код већих судова траже §. 333. — кад се по гуреми наплаћују §. 334.

Тужба, за накнаду штете смрћу кривица не престаје §. 7. — приватних лица коме са даје §. 31. — кад је суд прими од полицијске власти §. 161. — кад је уредна шта суд предходно решава §. 164. и 167. — испитујућег одбора суду како се подноси §. 183. — како се од суда саопштава оптуженом и за колико дана он на њу одбрану подноси §. 185. — како се даје оптуженом на расмотрење или да је копира §. 187. — кад се може изменити §. 214.

Тужени не може бити пре осуђен док му се кривица по овом закону не иследи §. 1.

Тужилац приватни коме подноси тужбу §. 31. — од министра одређени §. 32. — кад може од тужбе да одустане § 33. — кад га полицијска власт одбије од тужбе §. 34. — за колико дана и коме се жали против судског решења §. 165 — кад може изменити тужбу §. 214.

У.

Увиђај судски в. докази.

Увреда суду кад се извиђа §. 201. — части в. накнада.

Узапћење писама кад и како бива §. 85 86. и 87.

Узбуђење кривца в. испит.

Форма протокола испита §. 154.

Х.

Хемика мнење кад је тавно или неопредељено §. 60.

Част в. накнада.

Чиновник његова злочинства и престпљења у дужности §. 7. — за суђење његове кривице кои је суд надлежан §. 38. — кад се искључује од ислеђења §. 43. — кад се у притвор стави §. 135. — како се ислеђују његове кривице у дужности учињене §. 159.

Читање испита у суду в. претрес.

Ш.

Штета в. накнада. — казнимим делом причињена чиме се докузује §. 230. — при сваком казнимом делу редовно се ислеђује §. 299.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ И ВОЉИ НАРОДА

КЊАЗ СРПСКИ.

проглашавамо и објављујемо свима и свакоме, да је народна скупштина решила, и да смо ми потврдили и потврђујемо што сљедује:

Одобрава се конвенција закључена између Србије и Италије 28 Октобра (9. Новембра) 1879. године о издању криваца, која овако гласи:

КОНВЕНЦИЈА

о издању криваца између Србије и Италије.

Његово Височанство Књаз Српски и Његово Височанство Краљ Италијански,

вољни будући да узајамним споразумом закључе конвенцију у цељи да регулишу издавање злочинаца, наименовали су за своје пуномоћнике,

Његово Височанство Књаз Српски

господина Јована Ристића, имаоца великог крста с лентом Његовог таковског ордена итд. итд. Свога министра спољних послова, и председника министарског савета.

Његово Величанство Краљ Италијански

поштованога Јосифа грофа Торнијела Брусати од Вергано, сенатора краљевства, командира ордена Св. Маурицијa и Лазара, имаоца великог крста с лентом ордена италијанске круне итд. итд. свога ванредног посланика и пуномоћног министра код

Његовог Височанства Књаза Српског,

који, пошто су један другом показали своја пуномоћства, која су нађена у пуноважној и у обичајеној форми, сагласили су се у сљедећим члановима:

Члан 1.

Влада српска и влада италијанска обвезују се, да једна другој издају лица, која се под истрагом налазе, која су окривљена или оптужена, или осуђена, као чиниоци или учесници за једно од злочинстава или преступа означених ниже у члану 2, а учињених на земљишту једне од држава уговорница, па би побегли на територију друге.

Но ако је какво злочинство или преступ, који може дати места захтеву за издавање, учињено ван земљишта тражеће стране, издавање се може предузети само под тим условом, ако и законодавство земље, од које се такво тражи, наређује истрагу тих истих кривица, учињених ван свога земљишта.

Члан 2.

Ова злочинства и преступи јесу:

1. Убиство родитеља, деце, убиство мучко, тровање и обично убиство.

2. Убој или ране, извршене хотимично с предумишљајем, или проузроковање какве неизлечиве болести, трајне неспособности за лични рад, апсолутан губитак употребе једнога органа, осакаћење тешко, или смрт без предумишљаја.

3. Двоженство, одвођење малолетних, силовање, побацивање, блуд извршен путем насиља, блуд извршен без насиља, или с пристанком над дететом мушког или женског пола испод 14 година, кривице противу благонаравија, имајући за циљ, до се дражењем, идењем на руку, посредовањем или уобичајеним потпомаганем задовоље туђе страсти, да се разврате или распусте младолетници мушког или женског пола.

4. Одвођење (enlèvement), утаја, прикривање, подметање деце, преварно изношење да је нека жена родила (supposition d'enfants), излагање и напуштање деце.

5. Паљевине.

6. Рушење зграда, парних махина, телеграфа или телеграфских справа.

7. Уништавање докумената и других јавних исправа.

8. Удружење злочинаца, крађе, крађа са отежавајућим околностима, или у колико би вредност злочиног или преступног предмета прелазила хиљаду динара, отимање (rapine), изнуда (exorsion).

9. Завере противу лица или својине, које се казне смрћу, робијом и заточењем.

10. Повреда личне слободе и неприкосновености дома, извршена од појединаца.

11. Прављење лажног новца, које обухвата подражавање и преиначивање (altération) новаца издавање и стављање у течај подражаваног или преиначеног новца; подражавање и фалсификација јавних папира и банкнота, јавних и приватних докумената (titres publics), издавање или стављање у течај ових папира, банкнота, или докумената подражаваних или фалсификованих; лажна писмена или телеграфске депеше и употреба ових депеша, папира, банкнота и докумената подражаваних, фалсификованих, или фабрицираних; подражавање или фалсификовање печата, жигова, матрица (poinçons) и марака, изузимајући оне, што принадлеже појединцима и трговцима; употреба печата, жигова, матрица и марака подражаваних или фалсификованих, и употреба на штету другога правих печата, жигова, матрица и марака.

12. Лажна сведоџба и лажне изјаве вештака или тумача, подмићивање сведока, вештака и тумача.

13. Кривоклетство.

14. Незаконо наплаћивање такса, утаја чиновника повереног му државног новца (détournement) и подмићивање чиновника (corruption).

15. Лажно банкротство и превара учињена у банкротству.

16. Варање (escroquerie), злоупотреба поверена и превара (tromperie).

17. Напуштај лађе или трговачке или рибарске од стране капетана, а у случајима означеним у поморском закону италијанском.

18. Наседање, пропаст, рушење кривицом капетана, чиновника или морнара, утаја лађе трговачке или рушење без потребе целога, или једног дела товара, хране или ствари на лађи. Намерно свртање с пута, зајам без потребе на лађу, храну и опрему, или давање у залогу, или продаја еспапа и сретстава за живот, или употреба у рачунима око оправке за накнаду непостојећих штета (avaries), или трошкова, продаја лађе без специјалног пуномоћства, изузимајући случај кад лађа не може више да плови; стоваривање еспапа (déchargement) без претходног извештаја осим случаја неизбежне опасности

крађа учињена на лађи; кварење (алтерација) стетстава за живот, или еспапа, извршено на лађи; мешање шкодљивих супстанција; нападај или отпор са насиљем, као и злостављање капетана од стране више него трећине морнара; неповиновање наредбама капетана или официра на лађи за избављење лађе или товара; завера против сигурности, слободе и ауторитета капетана с проузроковањем убоја и ране, пљачка (prise) лађе морнарима или путницима преваром и насиљем према кепетану.

19. Утаја ствари (recèlement) добивених услед злочинстава или преступа, који су предвиђени овом конвенцијом.

Издање кривца може се захтевати и за покушај ових злочинстава или преступа, ако је такав кажњив по законима обојих земаља уговорница.

Члан 3.

Издавање не може се никад дозволити за политичка злочинства и преступе, као ни за војне бегунце. Лице, које би било издато за какву другу кривицу, неће се ни у ком случају моћи судити ни осудити за политично злочинство или преступ, који би био учињен пре но што је тражено издавање, као и за ма какво дело, које би стајало у вези са каквим подобним злочинством или преступом.

Тако се исто нико не може судити ни бити осуђен за ма какво злочинство или преступ, који би био учињен пре издавања, а који не би био предвиђен овом конвенцијом, или који није био предмет захтева, којим се тражи издавање, изузимајући, ако дотично лице по издржаној казни или проглашењу невиности по истој кривици или преступу, за које је тражено издавање, не остави земљу пре истека рока од месец дана, или ако се опет у исту не поврати.

Члан 4.

Издавање не може се тражити, ако је од дана окривљења, истраге или осуђења, дело или казна застарила по законима земље, у коју је окривљени или осуђени побегао.

Члан 5.

У никаком случају и под никаквим изговором високе странке уговорнице неће бити обвезане за издавање својих поданика, осим што ће се противу њих наређивати истрага у њиховим земљама по постојећим законима.

Члан 6.

Ако лице окривљено, или под истрагом, или које је већ притворено (mise in prèvention), или оптужено, или осуђено, није ни Србин ни Ита-

лијан, или ако је злочинство или преступ извршен ван земљишта страна уговорница лицем, које не принадлежи држави, од које се издавање тражи, влада ће моћи да о овој молби извести, у првом случају, владу, којој принадлежи захтевани кривац, у другом случају владу, на чијем је земљишту злочинство или преступ извршен, па ако једна од ових влада затражи исто лице, да га даде на суђење својим судовима, онда ће га влада, на коју је управљена молба за издавање, моћи по свом нахођењу, издати једној или другој влади.

Ако лице, које тражи једна од страна уговорница, у исто време буде захтевано од какве друге, или више других влада, онда ће се исто лице моћи издати оној влади, која тражи издавање по злочину или преступу најтежем, а у случају ако су сва ова злочинства или преступи истога степена, захтевано лице може да се изда оној влади чија је молба најранијега датума.

Члан 7.

Ако је противу туженога лица поведена истрага, или ако је исто осуђено у држави, у којој се као бегунац налази, за злочинство или преступ извршен у тој истој земљи, онда се његово издање може одложити дотле, докле се истрага не напусти, и докле не би био ослобођен,

разрешен, или док не би издржао досуђену му казну.

Члан 8.

Издавање ће се дозволити онда, ако би осуђено, оптужено или окривљено лице тиме било спречено, да испуни своје обвезе према појединцима, који ће увек моћи захтевати код надлежних судских власти, да им се њихова права досуде.

Члан 9.

Захтев за издавање спроводиће се дипломатским путем и то: издавање криваца дозволиће се било на основу осудне пресуде првостепеног или апелационог суда, било по решењу првостепеног суда, којим се оптужени даје под суд (ordonnance de la Chambre du Conseil), или на основу решења апелационога суда, којим се оптужени упућује пороти на суђење (arrêt de la Chambre de mise en accusation), или актом надлежног судије на основу кривичног поступка, којим исти наређује формално или с пуним правом, да се окривљени или оптужени упути надлежном кривичном суду.

Тако исто дозвољаваће се издавање на основу решења за стављање у притвор, или на основу ма каквог акта имајућег исту силу, а који би био издат од стране надлежне судске

власти, ако ова акта садржавају тачно означење кривичног дела, ради кога су та акта издата. Гореозначена акта издаваће се у оригиналу, или у одостовереном препису сходно формалним прописима законодавства владе, која тражи издавање. Осим тога биће приложена копија законог наређења, које се односи на спорни случај, и у колико је могуће тачније лични опис траженога лица, или ма какав други опис, којим би се констатовала његова истоветност.

Члан 10.

Ако је ствар хитна, странац ће се ставити привремено у притвор за какво од оних дела, која су побројана у чл. 2. услед корака учињеног дипломатским путем министру спољних послова са изјавом, да постоји један од докумената предвиђених у чл. 9. Притвор ће бити факултативан, ако је молба непосредно спроведена каквој судској или административној власти једне стране уговорнице, но ова власт дужна ће бити, да без одлагања приступи најподробнијем испитивању и истраживању, како би се уверила о истоветности или о доказима кривичног дела, и ако се појави каква тешкоћа, да саопшти министру иностраних дела побуде, које су је руководиле да одложи тражени притвор.

Но странац ће свакако бити пуштен у слободу, ако му се у року од месец дана после његовог притвора не саопшти један од поменутих докумената.

Притвор ће се вршити по формама и правилима, која су прописана законодавством владе, од које се исти тражи.

Члан 11.

Крадене или нађене ствари у притежању лица чије се издавање захтева, алати или оруђа, којим се служио да изврши злочинство или преступ, за који се окривљује, као и сви остали предмети којима се кривица доказује, предаће се држави која тражи издавање, ако је надлежна власт друге државе наредила предају ових ствари, па и у случају кад се добивено издавање не може извршити услед смрти или бегства окривљеног лица.

Ова предаја обухватаће све ствари исте природе, које би он сакрио или оставио у земљи, где је прибежишта тражио, и које би се доцније пронашле.

Но међутим задржавају се права трећих лица на поменуте ствари, које ће им се издати без икаквих такса, чим се кривично дело буде свршило.

Члан 12.

Трошкове око притвора, издржавања и спроводa (путничког) лица, чије би се издавање до

зволило, као и трошкови око пописа, предаје и преноса ствари, које, сходно наређењу предидућег члана, имају да се врате или предаду, сносиће свака држава у границама свог односног земљишта.

А трошкове преноса и остале на земљишту посредних држава сносиће држава, која тражи издавање.

Члан 13.

Даље је формално уговорено, да издавање лица, кад се има извршити само прелазом (транзитно) на односном земљишту страна уговорница, но које лице не би принадлежало земљи, коју има да пређе, такво издавање дозволиће се кад се само покаже у оригиналу или одостереном препису ма који споменути акат кривичног поступка, према случајима изложеним у чл. 9. само ако је кривично дело, које служи за основу издавања, обухваћено у овом уговору, и не спада у наређења чланова 3 и 4.

Члан 14.

Кад при истрази неког кривичног дела неполитичког, једна од двеју влада нађе за нужно да се испитају сведоци настањени у другој земљи, или јој је нуждан какав други акат судскога поступка, онда ће послати молбу дипломатским

путем, да јој се учини таква службена услуга (Commission rogatoire), којој ће се приступити сходно законима земље, у којој се сведоци имају саслушати или истражни акат добавити.

Молбе за службену услугу, које би дошле од стране надлежних власти, и које имају за циљ да се изврши какав кућевни претрес, или да се одузме ствар, која је предмет кривичног дела, или ствари, којима се исто доказује, узеће се у поступак само онда, ако је дело, за које се тражи, побројено у чл. 2, и с ограничењем, које је изречено у последњем одељку чл. 11.

Односне владе неће захтевати накнаду трошкова, које би причиниле овакве службене услуге, па баш ни онда, кад је потребан вештачки преглед, но изузимајући случај, ако се овакви вештачки преглед не би извршио у једном састанку (vacation).

Члан 15.

Кад влада српска и обратно нађе за нужно, да по каквом кривичном неполитичком делу саопшти какав акат поступка или пресуде Србину или Италијану, онда ће му се тај акат дипломатским путем доставити лично по захтеву државног тужиоца његовога места становања, и преко каквог надлежног чиновника, па оригинал

акта, констатујући саопштење, надлежно одостоверен вратиће се истим путем влади, која је доставу захтевала, без накнаде трошкова.

Члан 16.

Ако је нужно, да по каквом кривичном неполитичком делу неки сведок лично претстане, влада земље, у којој сведок станује, позваће га да одговори позиву, који му буде учињен, но у том случају путни трошкови и трошкови бављења, дозволиће му се по тарифи и постојећим правилима оне земље, у којој има бити саслушан. Лица станујућа у Србији или у Италији а позвана да сведоче пред судовима једне или друге земље, не могу се ставити под истрагу ни задржавати за дела или раније кривичне осуде, ни под изговором саучешћа у делима, која су предмет парнице, у којој она имају бити саслушана као сведоци.

Кад се при једном кривичном неполитичком делу, које се ислеђује у једној од двеју земаља, нађе за нужно да се добаве ствари ради доказа, или какви судски документи, исти се имају захтевати дипломатским путем, чему се има и приступити, осим ако томе особите побуде на путу не стоје и под обвезом, да се исте ствари врате.

Стране уговорнице неће тражити накнаду трошкова у границама њихових односних земљишта за пошиљање и повраћај ствари и докумената.

Члан 17.

Обе се владе обвезују, да једна другој узајамно достављају, но такође без накнаде трошкова, осудне пресуде за злочинства и преступе свакога рода, које би изрицали судови једне или друге државе против поданика друге.

Ово ће се достављање вршити дипломатским путем пошиљањем изречене пресуде, која је коначна постала, влади земље, којој принадлежи осуђени, те да се остави у архиву надлежног суда.

Свака од двеју влада издаће по овом предмету потребна настављења односним властима.

Члан 18.

Ова ће конвенција бити извршна 10 дана после њеног обнародовања по формама, које су прописане законима обеју земаља.

А закључена је на пет година, рачунећи од дана, кад се ратификације измењају.

У случају ако ни једна од обеју влада 6 месеци пре свршетка исте периоде не саопшти своју намеру, да одустаје од овог уговора, онда ће исти бити обавезан за идућих 5 година и тако даље од 5 на 5 година.

Члан 19.

Ова ће се конвенција ратификовати, и ратификације измењати у Београду што је могуће пре, чим је српска народна скупштина одобрила буде.

За достоверност чега пуномоћници су потписали ову конвенцију, и на њу ставили своје печате.

Тако начињено у два оригинала.

у Београду, 28. Октобра / 9. Новембра. 1879. год.

Ј. Ристић. **Ј. Торнијели.**

Препоручујемо председнику Нашег министарског савета, Нашем министру иностраних дела, и Нашим министрима правде и унутрашњих дела, да овај закон обнародују, и о извршењу се његовом старају, властима пак заповедамо, да по њему поступају, а овима и свакоме, да му се покоравају.

У Београду 1. Марта 1880. год.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат, чувар државног печата, мин. правде,

С. Вељковић с. р.

Председник министарског савета, министар спољних послова,

Јован Ристић с. р.

Министар правде,

С. Вељковић с. р.

Министар унутрашњих послова,

Ј. Туцаковић с. р.

МИХАИЛ М. ОБРЕНОВИЋ III.

по милости божијој и вољи народа.

КЊАЗ СРПСКИ.

на предлог нашег министра правде а на основу §. 18. судског поступка у кривичним делима препоручујемо следујућа

ПРАВИЛА.

о томе како ће се обдржавати притворени код судова окружних за време кривичног ислеђења и суђена.

§. 1. За кога суд реши, да се из притвора брани, докле је у притвору, суд ће ранити из своје касе, и то из суме буџетом на ту цељ одређене му. Но притворенику дозвољено је и да се сам рани, ако изјави жељу, да ће сам рану набављати и плаћати.

§. 2. Ако се притворени сам рани, онда му је слободно узимати за јело шта оће, и колико оће, а може имати о ручку и вечери пива, вина и ракије, само несме у том степену пити. да се опије, или да неред прави.

Разуме се по себи да и у овом случају може старешина суда рану и пиће умалити, а вино, ракију и тим подобна и сасвим забранити кад би он то према наређењу §. 182. кривичног поступка, у виду дисциплинарне казне наредио.

§. 3. Ако притвореног рани суд из своје касе, онда ће му давати по једну оку леба на 24 сата, и за пиће воду.

§. 4. Рана ће се достављати притвореноме преко апсанције било то да се он сам рани, било да му рану суд даје.

§. 5. Рана, коју правителство притворенима даје, наплатиће се доцније од оних, који су у стању такву платити, према наређенима главе 24-те поступка судског у кривичним делима.

§. 6. Притвореном слободно је у притвору и пушити, но ако је више њих у једној соби, онда ће моћи пушити само кад се напоље изводе ради проодања.

§. 7. У притворима судским биће начињени прости кревети, од дасака, на којима ће притворени спавати.

§. 8. Од 15 Октобра до 15 Априла кад је год потребно, имају се собе у притворима умерено грејати, а за осветљење у вече даваће се на сваку собу по једна свећа, која од 1 Априла до 1 Октобра може до десет а у остало време до девет сати у вече горети; но ако би притворени желели

да им више свећа и дуже времена гори, дозволиће им се ако сами свеће набаве.

§. 9. Огрев и осветљење плаћа се такође из касе судске; но ово ће дужни бити накнађавати они притворени, који су у стању то платити, по мери, какву министар правде према наређењу §. 327. поступка судског одредио буде.

§. 10. *Сви притворени треба да имају своју преобуку и спаваће аљине.*

Онима, који никакве преобуке немају, суд ће набавити по један пар таквих од дебелог тежаног платна, а онима, који спаваће хаљине немају, набавиће се по једно ћебе за покривање.

Од оних који су имућни, наплатиће се при наплати других трошкова и за преобуку онолико, колико је коштала, а за употребу ћебета по три гроша чаршијска рачунећи масечно. Ако небрежљивом употребом ћебе буде упропашћено, наплатиће се онолико, колико је ћебе вредило онда, кад је на употребу дато.

Ове набавке чиниће се по одобрењу министра праведе из сума на ту циљ одређених му. (Замена од 13 Марта 1869. год. Зб. XXII. стр. 24).

§. 11. При сваком суду одредиће се по једна најбоља соба у притвору за оне, који се у притвору поболу и остану да се у притвору лече.

У овој соби осим обичних дрвених кревета, сваком болеснику који својих аљина нема, даће се по

једна сламнача, по један од дебелог платна сламом напуњен подглавак, и по два ћебета, једно за простирање а једно за покривање.

§. 12. Како се који од притворених поболе, апсанција је дужан старешину суда о томе известити, и овај ће, почем се претходно од лекара о болести притвореног увери, наредити, да се у собу за болне одређену премести.

§. 13. Ако би разболевши се у окову био, па би лекар према стању болести изјавио, да му гвожђе треба скинути, председник ће то наредити, — осим ако би основну сумњу имао, да је болест притворна, и мњење лекара несавесно —, о чему ће министра правде известити.

§. 14. Лекове за болне прописане плаћаће суд из суме, на издржавање притворених одређене му и с њима као и са трошковима на храну одређенима поступити, ако притворени неби био у стању сам их платити.

§. 15. Такође и рана болесницима има се по одредби лекара давати и соба грејати.

§. 16. Лекари, како при ординирању лекова тако и хране, за оне болеснике, који се у притвору о трошку државном издржавају, имају се обзирати на економију, и само оно, што је неопходимо потребно и што је јефтиније, прописивати.

§. 17. Лекари, како они које варош плаћа, тако и окружни физикуси дужни су бесплатно чи-

нити визите лекарске онима, који се о трошку државном у притвору издржавају и не буду у стању платити.

§. 18. Болеснику је слободно да може лекара и са стране довести да га лечи, ако се с њиме за трошак погоди.

§. 19. Ако би који од притворених умро, и сродници или пријатељи захтевали би, да га они саране, суд ће им га издати, а ако га нико не заиште, председник ће позвати местну полицијску власт да се о томе састара.

Ако се трошак око погреба чини из касе судске, то ће се умрли саранити по обредима цркве којој принадлежи, колико је могуће простије и јевтиније, а ако има његових новаца онда према његовом стању.

§. 20. Са трошковима око погреба, који се чине из касе судске, поступиће се као и са другим трошковима на издржавање притворених одређенима.

§. 21. Сви притворени имају се два пут на дан, један пут пре, а један пут после подне изводити на поље да се по један сат проодају.

§. 22. Како притвори тако и притворени имају се чисто држати, и сваке недеље бар један пут чисту преобуку узети.

За оне, који немају да их ко други пере, суд ће набавити по један котао за грејање воде и

корито, да могу сами своју преобуку сваке суботе опрати.

§. 23. Женске у притвору остављене, држаће се оделито од мушких; иначе све што је овде прописано, важи и за њих.

§. 24. Ближа наређења у смислу ових правила, о држању реда и чистоте у притворима и поступању спрам притворених, прописаће министар правде.

Препоручујемо нашем министру правде, да се стара о извршивању ових правила.

29. Октобра 1865 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

министар правде,
Р. Лешјанин с. р.

На основу члана 24. указа књажевског од 29. Новембра текуће године потписани министар правде прописује сљедујућа:

ПРАВИЛА

О држању реда и чистоће у притворима судским.

§. 1. Сви притворени имају се у притвору и ван овога, када се напоље пуштају, пристојно владати, и по томе, викање, лармање, свађе, псовке и све оно, што ред и спокојство других врећа, забрањено је. Који противу овога поступи, казниће га старешина суда дисциплинарно по §-у 182 кривичног поступка судског.

§. 2. Исто тако свако зарезивање, бушење, дрљање и прљање по креветима, дуваровима, вратима апсанским и уопште свако кварење на згању од стране притвореника поред накнаде штете подлежи и дисциплинарној казни §. 282. крив. поступка судског.

§. 3. Притворенима могу од времена на време долазити њихови сродници и пријатељи да их виде, но то може бити само по дозвољењу старешине суда на кратко време, и може се и наредити, да

то буде само у присуству апсанције или другог на то одређеног лица, но да разговор између њих може бити само на оном језику, који одређено лице разуме.

Разуме се по себи да се може сваки састанак и разговор забранити са злочинцем за време док се ислеђење не сврши, ако се има бојати каквог споразумљења или достављења, што би испит и дознање истине осујетити могло.

§. 4. Притвореноме слободно је у притвору читати и писати, само оно што пише не сме никоме напоље издавати без дозвољења ислеђујућег судије.

Исто тако и писма на притворене долазећа, ако су злочинци, неће се предавати овима, док их ислеђујући судија не прочита.

Ислеђујући судија само ће онда дозволити, да се писмо пошље куд треба, или да се притвореном преда, ако нема ништа што би стојало у свези са учињеним казнимим делом, нити би ишло на осујећење испита; иначе ће писмо у акта задржати, и притвореног о томе известити.

§. 5. На крађење дрва за суд и апсану, ложење фуруна, чишћење апсана и авлије судске, ношење воде, послуживање болних у притвору, могу се притворени употребити, осим оних притворених, који по каквоћи учињеног казнимог дела, по свом дотадашњем грађанском стању и карактеру или

по свом стању здравља заслужују, да се од таквих послова поштеде, на што ће преседник суда мотрити.

Друге мање правителствене или своје приватне послове, могу притворени у притвору радити само онда, ако само то оће, и послови су такви који им се могу дозволити да их у притвору раде.

О овоме решава старешина суда.

§. 6. Сваки дан, кад се притворени пре подне напоље пуштају, имају се собе почистити и прозори отворити, да се собе проветре, а сваке суботе, осим кад је време рђаво, има се наредити, да се постеља напоље изнесе и протресе.

§. 7. При изводењу притворених напоље, има се пазити, да се у исто време не пуштају и не састају они, који се иначе у притвору састајати не смеду.

Исто тако има се пазити, да се они, који се састајати не смеду, ни преко другог ког споразумевати не могу.

§. 8. Нико без дозвољења старешине не сме у притвор долазити и са притворенима састајати се или им што било давати.

§. 9. Кад је год потребно да се кревети оперу и соба окречи, председник ће то наређивати.

§. 10. Они, који немају чистих преобука, нити имају да их ко други опере, било за плату или бадава, председник ће наредити, да сваке суботе своју преобуку сами оперу.

§. 11. На ред и на чигтоћу пазиће апсанција, који је дужан о сваком нереду и квару старешину судског извештавати; а председник суда дужан је најмање двапут преко недеље сам или преко ког другог чиновника, све собе у притвору визитирати и сам се о чистоћи и поредку уверавати.

§. 12. Постеља на којој је болесник или мртвац лежао, ако је правителствена има се одмах опрати и соба очистити. Ако је постеља са свим искварена, она ће се ставити међу остале трошкове притвореника и од њега наплатити, ако је у стању платити је.

§. 13. Апсанција и у опште чувари дужни су спрам притворених праведни и човечни бити; зато ће апсанција сваки пут старешину суда о томе известити, кад који од притворених изјави да има да се жали противу њега или другог ког служиоца.

§. 14. Правила ова имају се у свима притворима приковати на дувару.

№ 4288.

10. Декембра 1865. год.
у Београду.

министар правде,
Р. Лешјанин с. р.

У ИМЕ ЊЕГОВЕ СВЕТЛОСТИ
КЊАЗА СРПСКОГ

МИЛАНА М. ОБРЕНОВИЋА IV.

намесници књажевског достојанства

проглашавамо и објављујемо свима и свакоме, да је народна скупштина решила и да смо ми потврдили и потврђујемо

ЗАКОН О ПОРОТИ.

I.

О избору поротника.

Члан I.

Поротник може бити сваки српски грађанин, који је навршио 30 година у време избора поротника, а у Србије је пре тога бар пет година стално живео, и који плаћа најмање шест талира годишње редовног државног данка.

Члан 2.

Пототници не могу бити:

1., они, који код других служе, било за плату или издржање, као: слуге, калфе и т. д.

2., који не уживају грађанска права; они, који су ма кад судом осуђивани за кривице због користољубља; који су из недостатка доказа за подобна дела ослобођени, или који стоје под надзором полицијским.

3., они, који не би могли вршити судску дужност због каквих телесних недостатака, као што су: слепи, глуви, неми или који не знају српски говорити; и

4., они, који су под старатељством или стециштем, или који раде под туђом фирмом.

Члан 3.

Због свога службеног положаја, и све докле то траје, не могу такође бити поротници:

1., државни министри;

2., судски и полицијски чиновници и правозаступници;

3., свештеници свију вероисповести; и

4., војници стајаће војске.

Члан 4.

Не морају се пак примити за поротнике, ако су изабрани:

1., они, који су навршили 60-ту годину;

2., државни и општински званичници и учитељи јавних школа без разлике, којима њихова

служба таква одсуства не дозвољава, а тако и лекари и апотекари, који помоћника немају;

3., посланици народне скупштине за цело време избора и баталиони командири и четовође народне војске;

4., они, који би слабошћу и дуготрајном болешћу спречени били да дужност поротника отправљају.

Члан 5.

Исто тако могу се те дужности не примити за идућу годину и они, који су у течају једне године најмање 12 дана као поротници заседавали.

Члан 6.

Поротнике бирају општински одбори сваке године у Новембру месецу за идућу годину.

Члан 7.

Општине, које имају до 100 пореских глава, изабраће 6 поротника; до 200, 8; а где је више од 300, 10. Окружне вароши изабраће 12, а Београд 24 поротника.

Члан 8.

Кад се поротници изберу, онда ће општински суд начинити списак, у ком ће се назначити име и презиме поротника, њихово занимање, место

одакле су и дан избора, па тај списак изложити одмах јавности у општинском суду.

Члан 9.

Избрани поротници, који мисле да се по закону не морају те дужности примити, а и сви други, ако налазе, да је избором ког поротника овај закон повређен, могу се жалити општинском одбору за 6 дана од дана свршеног избора.

Ако одбор уважи жалбу, изабраће другог поротника, не уважи ли, казаће то жалиоцу.

Кад се избори сврше и жалбе реше, општински ће суд начинити други списак, у који ће осим онога, што је у члану 8. казано, назначити још и општину поротника, и дан у који је саопштено решење одборско жалиоцу, ако је жалбе било, па тај списак послати суду окружном у округу, а варошком у Београду.

Незадовољни са решењем одбора, могу се жалити за 6 дана по саопштеном им решењу одборском, председнику суда окружног у округу а варошког у Београду.

Противу решења председниковог нема места жалби.

Докле жалба противу избора није решена, дотле поротник не може судити.

Члан 10.

Поротник, кад суди изван места свог живљења, добија дневно по 6 цванцика у име трошка. Овај трошак плаћа окривљени, ако се огласи за кривог и ако имадне откуд, немадне ли, онда плаћа село, варошица или варош, одакле је оптужени.

Ако се оптужени не осуди или не имадне стално место пребивања, онда трошак овај плаћа срез или варош, где је кривица учињена.

Члан 11.

Председник суда узеће из списка 8 поротника и то, четири из општине оптуженога а четири из општине, у којој је кривица учињена.

Члан 12.

Ако је оптужени учинио дело у својој општини, која нема осам поротника, или ако би поротници из једне општине били у изузећу, онда се недостајући број поротника узима из оближњих општина.

Члан 13.

Кад је више оптужених и на више су места кривице учињене, или ако један оптужени на више места учини кривице, а суди се у другом округу, онда се саставља број поротника из места суда, или из оближњих општина.

Учини ли један оптужени у више општина кривице, а суди се у округу где су те општине и из кога је и сам, онда ће се узети два поротника из његове општине, а друга два из општине, из које председник суда нађе за потребно; а за оптуженог вреди члан 11-ти у овом случају.

Члан 14.

Кад би који од поротника био спречен или би иначе изостао од заседања у одређени дан, као и у случајима хитним, где се поротници не би могли одмах сазвати, председник ће од поротника месне или оближње општине узети потребан број поротника.

Члан 15.

Поротник, који у одређено време не дође на дужност, казниће се од три до десет талира, и ту казну по претходном саслушању изрицаће суд. Докаже ли се да је исти поротник задржан случајем, који није могао отклонити, ни суд о томе известити, онда се неће осудити, или ако је осуђен неће се осуда извршити.

Члан 16.

Ако би у течају године одређени број поротника у којој општини не достајао, то ће се исти попунити накнадним избором по члану 7. овог закона.

Члан 17.

Сваком поротнику, кад први пут у дужност ступи, председник суда претставиће важност заклетве, па ће онда поротник метнути десну руку на еванђеље, а ако је друге вере, дигнуће је у вис, и заклеће се овако:

„*Заклињем се јединим Богом и свим, што ми је по мом закону најсвестије и на овом свету најмилије, да ћу поверену ми дужност поротничку у суду верно испуњавати; да ћу при сваком делу, за које се као поротник позвао будем, судско извиђење пажљиво пратити, појављене доказе у корист оптуженога и против оптуженога савесно испитати и при решавању дати гласа по своме сопственом убеђењу, основаноме на извиђењу и познавању ствари, а не по мрзости, наклоности, наговору или из страха; и како право радио, онако ми Бог помогао.*“

Они пак, за које би суд званично знао, да су се једном заклели на ову дужност, неће другу аклетву полагати; него ће вредити она, коју су пређе положили, и на коју ће их председник суда само опоменути.

II.

О надлежности, саставу и раду поротних судова.

Члан 18.

Поротни судови судиће по члану 117-ом устава ове кривице:

1., Опасне крађе §§. 223., 223. а, и 223. б., крив. законика. (Види допуну од 10. Јануара 1879. зб. 34. стр. 45.)

2., Разбојништва §§. 237, 238, 239, 240, 241. 242, и 250 кривичног законика.

3., Паљевине §§. 295, 296, 297. 298 и 299. крив. законика.

Овде се неће гледати на то, да ли су ова дела извршена или само покушана.

Члан 19.

Ако се код кога стеку више кривица, које једним делом иду у надлежност поротног суда, а у неколико иду у надлежност других судова, и ако су сва та дела била предметом једног извиђења и суђења, то ће се надлежност поротних судова простирати и на њих.

Прикривачима §§. 49—51 и §§. 250. а., и 250, б., крив. законика судиће суд главнога кривца.

Члан 20.

Кад суд прими тужбу од полицијске власти, расмотриће акта и видеће, је ли кривично дело

извиђено, па ако нађе да није, онда ће предати акта ислеђујућем судији, да учини потребно дослеђење. Нађе ли да се нема шта више извиђати, решиће, да ли дело иде у надлежност поротног суда, или не. И против овог решења може се жалба изјавити за три дана.

Члан 21.

Пошто постане извршно решење, којим је наређено да се оптужени преда поротном суду, државни ће тужилац показати суду доказе, који ће се за претрес набавити или том приликом изнети. Председник има права да ове доказе, а нарочито доказе у корист оптуженога умножи и попуни. На против он нема власти, да одбаци какво доказно сретство, које би му државни тужилац показао, што би мислио, да оно није дозвољено или да решењу ствари ништа не приноси.

Најмање на осам дана пре главног претреса предаће се оптуженоме списак свију доказних сретстава, а уједно ће му се дозволити да предложи суду, да се попуне или умноже доказна сретства. О таквим предлозима решаваће окружни суд. Ти предлози морају се поднети најмање на три дана пре главног претреса. Доцније се то неће моћи учинити.

Суд може одбацити те предлоге, кад би се основана сумња показала, да се тим не ће моћи

добити важне последице за сам доказ, него би се на тај начин само главни претрес без потребе развукао вукао кад би предлог уважен био.

Члан 22.

Поротни суд саставља се из чланова окружног суда и поротника. Он суди у месту и згради окружног суда.

Члан 23.

Председник ће, кад дело за претрес готово буде, и на осам дана пре претреса показати имена поротника државном тужиоцу и оптуженоме.

Члан 24.

Свака страна има право чинити противу поротника изузећа прописана кривичним поступом за државне судије, и осим тога одбацити по два поротника, не казујући узрок одбачења. Но и једно и друго има се учинити за 24 сата по саопштењу, јер доцније неће се примити.

Члан 25.

Ако има више оптужених, онда сви могу само двојицу одбацити.

Члан 26.

Не одбаце ли стране четири поротника, онда ће председник сувишни број одбацити, па осталу четворицу на суђење позвати.

Ако се одбаце сва четири поротника из једног места, онда председник суда узима друга два поротника из истог места, и ови се не могу одбацити.

Члан 27.

За главни претрес и суђење сваког кривичног дела, које долази у надлежност поротног суда, узима се по правилу четири поротника.

Члан 28.

Ако се нађе, да ће претрес дуже трајати, председник суда по пропису члана 14. позваће још једнога или двојицу од поротника као заменике, да би по потреби могли заступити кога од одређених поротника у случају, ако би овај спречен био, да за све време заседања остане. Но ти заменици морају од почетка претреса у заседању бити, а председавајући судија имаће пре отвореног претреса саопштити њихова имена државном тужиоцу и оптуженоме, ако би и он на претрес дошао.

Члан 29.

При претресу и суђењу морају бити тројица државних судија.

Најстаријем по звању или по служби припада председништво. Ове судије одређује председник суда из броја судија истога суда. Председник

може и самог себе одредити. Но ислеђујући судија не може се за судију узети.

Члан 30.

При сваком претресу на ком учествују поротници, ислеђење бива по начелу усмености.

Члан 31.

Главни претрес отпочеће се са читањем решења, којим се оптужени предаје поротном суду.

Извиђењем на претресу управљаће председавајући судија. Но поротници, који су на претрес позвани, могу такође, као и редовне судије чинити непосредна питања оптуженоме, сведоцима и вештацима, пошто на то од председника реч добију.

У саветовању пак и решавању, поротници онолико ће само учествовати, колико је чланом 39. прописано. Иначе у другим питањима, као и при решавању предлога државног тужиоца или и браниоца, о извиђењу доказа и других о томе појединости, неће имати ни саветујућа ни решавајућа гласа.

Међутим може и поротник предложити суду извиђење каквог доказа, у колико би то за нужно налазио ради бољег сазнања ствари, па било да се то односи на терет или на олакшицу оптуженоме.

Члан 32.

Она доказна сретства, која нису у списку означена, не могу се употребити на главноме претресу, ван ако би државни тужилац и оптужени на то изреком пристали.

Казивања сведока, који су у списку доказа означени, али се због њиховог отсуства или из ма каквог другог узрока нису могли позвати или су позвани, но нису дошли, могу се по предлогу једне стране или по наредби председника на главном претресу прочитати.

Члан 33.

Оведоци ће се пре почетка седнице прозвати. Ако који сведок није дошао, опет ће се његов исказ моћи прочитати. (Види члан 32.)

Но по предлогу које стране или по једногласном закључењу државних судија, моћи ће се претрес и одложити и за који доцнији дан одредити ако има изгледа, да ће сведок по позиву на други претрес доћи, а његов је исказ од особите вредности за решење ствари, или ако се услед изостанка сведока покаже потреба, да се учине нека објашњења о ономе делу доказа, на који се односи казивање изоставшег сведока.

Против оваквог решења судског нема места жалби.

Члан 34.

Пошто се сведоци прозову, упутиће се у собу за њих одређену. Сведок, који је испитан, неће се смети у исту повратити ни са неиспитаним састајати и разговарати.

Члан 35.

Сведоци ће се код суда само на главном претресу заклињати; а код ислеђујуће полицијске власти или ислеђујућег судије само у оном случају као што је § 111. кривичног поступка наређено, да полицијска власт може сведока заклети.

Дошавше сведоке председник ће ради саслушања позивати у заседање једног по једног и по реду, како сам буде налазио, имајући сваког сведока, пре него би овај своју сведоџбу исказао, опоменути, да праву истину искаже, па ако каквих законих препрека на путу не буде, он ће га по том и заклети; — но ако обе стране пристану, да се не куне, онда суд неће сведока заклињати.

Члан 36.

Пре него сведок буде заклет, председник ће упитати оптуженог и државног тужиоца, да ли они имају каква изузузећа противу сведока. Изузећа, која су страни позната, али их она није хтела показати, сматраће се као да не постоје.

Ако би се изузећа за то чинила, што се мисли, да се сведоку у опште веровати не може, а не за то, што сведок не би био способан, да под заклетвом сведочи, или што његов исказ не би могао имати вредности неизузетног и способног сведока, онда се на њих неће никаква пажња обраћати, него ће се сведок по закључењу судском заклети на свој исказ.

Члан 37.

По што председник саслуша сведока, онда ће и државне судије и поротници као и државни тужилац, оптужени, а поред овога и његов бранилац моћи сведоцима да стављају питања, а могу и оптуженом питања чинити.

Председник ће моћи забранити државном тужиоцу, браниоцу и оптуженоме, да чине питања, за која он (председник) нађе да су неупутна. Но због тога, што такво питање не би било од вредности, председник га неће моћи забранити.

Члан 38.

Ако оптужени на главном претресу потпуно призна све, за што се оптужује, па ако се ни са које страие па ни од поротника противу тога признања ништа не примити, онда ће престати свако даље испитивање сведока и доказивање.

Члан 39.

При решавању питања о кривици, поротници учествују у саветовању и закључењу као и судије. Уверење своје о томе, је ли оптужени доиста крив, или није крив, црпиће из доказа, који су на главном претресу показани и из познавања ствари.

Решавање пак о томе: који се прописи казнителног закона имају применити на дело и околности, које су по укупном закључењу поротнога суда нађене да постоје, — као и у случају осуде, каква се и колика се казна одредити има, — припада само судијама без поротника.

Исто тако и питање о накнади штете, ако би се имало уз кривицу решавати, као и о траженим трошковима решаваће само судије.

Члан 40.

Саветовање и гласање бива тајно.

За свако закључење судско, које би за оптуженога штетно било, потребно је најмање пет гласова.

Члан 41.

Саветовањем руководиће председавајући судија. Гласаће се по обичним правилима. Два ће поротника најпре глас дати, а после два судије; за тим два друга поротника и најпосле председавајући судија.

Члан 42.

Докле судије и поротници буду решавали о питању кривице, дотле ће се они држати строго уверења, које су дужни да прибаве из укупног ислеђења и прибраних доказа, као и познавања ствари. Они нису дужни држати се прописаних правила о доказима; но ипак поротници и судије при решавању дужни су да покажу своје разлоге, на којима своје мишљење оснивају.

Члан 43.

Сваку пресуду и решење суд ће заједно са разлозима на писмено ставити и потписом својим одостоверити. При саставу разлога у закључењу имаће се на уму оне побуде и оне ће се у исто закључење узети, које су према члану 39. државне судије и поротници при саветовању и гласању за своје мишљење показали.

Члан 44.

Председник ће у јавној седници објавити закључење у присуству судија и поротника.

Састав и објава побуда — цела пресуда — може се и за доцнији који дан оставити, али то не сме бити више од 10 дана. Но и тај рок мора се при објави закључења казати, па кад тај дан дође, онда ће се и те побуде јавно у седници објавити.

Члан 45.

Ништа не вреди закључење, које би се основало на доказима, који на главном претресу нису показани.

Члан 46.

Ако би на главном претресу наступио случај §. 209. кривичног поступка и показано дело неби подлежало суђену поротног суда, онда ће саме државне судије, са искључењем поротника, дотично кривично дело расправити.

III.

О жалби на касациони суд.

Члан 47.

Противу пресуда и решења поротног суда моћи ће се само жалба касационом суду изјавити.

Члан 48.

Жалба се не може оснивати на томе, да на главном претресу изнесени доказ није потпун или није довољан, па да се зато не може узети ни да је доказано, да је оптужени доиста скривио.

Члан 49.

Оптужени не може се жалити против таквих повреда, које би се односиле само на права оптужења. Тако исто и државни тужилац не може се жалити на штету оптуженога због повреда

таквих, које се тичу само права оптуженога, но у корист оптуженога, и због таквих повреда може жалбу касационом суду поднети.

Члан 50.

Жалба се може поднети или изјавити најдаље за десет дана, и то ономе истом суду, који је дотично закључење изрекао. Овај рок рачунаће се од дана, кад је закључење објављено, а ако је суд објаву својих побуда за који дан доцније одредио, онда од дана, кад су ове побуде обзнањене.

Члан 51.

Ако касациони суд нађе, да је жалба основана, уништиће закључење поротног суда, па и цео поступак, ако нађе, да је и овај неправилан, и наредиће ново ислеђење или нов претрес.

Члан 52.

Ако је жалба само на то управљена, да је материјални закон погрешно примењен на дела и околности, за које се по укупном закључењу поротног суда нашло да постоје —, онда ће касациони суд у своме решењу то нарочито показати, и ствар истоме суду вратити да само друго закључење изрече према ономе и на основу онога, што је признато да постоји.

У оваквом случају и ако нижи суд усвоји приметбе касационог суда —, не ће се одређивати нов претрес, него ће суд само позвати државног тужиоца и браниоца, да своје предлоге и разлоге суду покажу.

Члан 53.

Ако је касациони суд наредио, да се други претрес држи и ново закључење изрече, изузимајући случај показани у горњем члану, онда он може и то наредити, да се тај други претрес држи пред другим судијама, или, ако то не би било могуће, онда и пред другим судом, који није учествовао у пређашњем ислеђењу и суђењу. На поротнике ово се наређење не односи, него ће се они и у оваквом случају позивати оним редом, као што је у члану 11. 12. и 13. прописано.

Члан 54.

И против другог закључења судског под горњим претпоставкама може се жалба изјавити, но само у толико, у колико се буде тицало новога поступка или новог закључења судског.

IV.

Закључење.

Члан 55.

Сва кривична дела, која подлеже суђењу поротнога суда, а затеку се непресуђена код прво-

степених судова, расправиће се по правилима овога закона.

Члан 56.

За све, што овим законом није другчије наређено о делима, која пред поротни суд долазе, вреде наређења кривичног поступка и устројства судова.

Члан 57.

Закон овај важиће од 1. Јануара 1872.

Препоручујемо нашим министрима: унутрашњих дела и правде, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему постууају, а свима и свакоме да му се покоравају.

у Крагујевцу 21. Октобра 1871.

М. П. Блазнавац
Јован Ристић
Јован Гавриловић

Видео и ставио државни печат чувар државног печата министар правде.
Др. Ст. Ј. Вељковић.

Председник министарског савета министар унутраш. дела,
Рад. Милојковић
Министар правде,
Др. Ст. Ј. Вељковић.

ЗАКОН

о печатњи (штампи)

I.

О штампарској и о књижарској радњи

Члан 1.

За отварање штампарске и књижарске радње важе услови, који се захтевају трговачким закоником за отварање трговине у опште. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

Члан 2.

Сваки, који жели да отпочне штампарску радњу, и сваки који жели, да отвори трговину са књигама, или да продаје у својој трговини, поред осталога еспапа, и књиге, или да их за накнаду даје на читање, мора ту своју намеру пријавити окружној полицијској власти, у Београду управителству вароши Београда, и обзнанити јој стан своје радње, као и сваку доцнију промену истога.

У исто време дужан је поднети јој доказе:

а., да је испунио услове, које законик трговачки прописује за отварање трговине у опште, и

б., да је српски поданик. (Из закона од 23. Октобра 1870 год.)

Чим власт нађе, да су поднесени предозначени докази исправни, издаће дотичном лицу уверење, да је испунило прописане услове за отварање ове радње, и не ће му правити никакве сметње у предузимању исте.

А ако му власт чини сметње, има места жалби на министра унутрашњих дела, или ако му суд не би хтео објавити фирму, може се жалити касационом суду. (Из закона од 18. Јануара 1879. год.)

Под ово правило не долазе они, који само као скупљачи предбројника и претплатника својим предбројницима и претплатницима продају књиге, на које су их уписивали.

Исто тако под ово правило не долазе продавци књига како школских тако и свију других, које се о трошку државном печатају (Из закона од 23. Октобра 1870 год.)

Члан 3. изостављен.

(По изменама и допунама од 15. Децембра 1875. год.)

Члан 4.

Кад би потребно било, да се радњама: штампарској, књижарској и подобнима, постави заступник или деловођа, који би их за рачун кога другог упражњавао, овај је дужан да испуни оне исте услове, који су прописани и за самог власника. (Из закона од 23 Октобра 1870. год.)

Члан 5.

Заступник или деловођа мора се поставити за управу поменутим радњама и у случају, ако је штампар, (власник књигопечатње) или књижар дошао под старатељство, или ако је осуђен на казну затвора, или ако није решено питање о посмртном имању, а у овом се и поменуте радње налазе. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

II.

Одржавање реда у штампарским пословима

Члан 6.

Од сваког броја новина и од сваког повременог (периодичног) списа, што излази у Србији, мора штампар предати један примерак (ексемплар) местној полицијској власти, или нарочитом ради тога одређеном званичнику. Кад ово учини, може их одмах раздавати или разашиљати. Тај примерак мора бити снабдевен својеручним потписом штампара и одговорног уредника или њихових заступника.

Исто тако од сваког другог печатаног дела мора штампар, или ако он о свом трошку не издаје дело, издавалац, или сваки други, који

је наредио печатање дела, положити код месне полицијске власти или нарочито за то одређеног званичника један примерак. Кад ово учини, може дело одмах раздавати или разашиљати. Тај примерак мора бити снабдевен својеручним потписом штампара и писца, или штампара и онога, који је наредио печатање дела, или њихових заступника.

Изизимају се од овога правила такве печатане ствари, које се употребљују по потреби трговине и свакидашњег саобраћаја, или по потреби домаћег или друштвеног живота. Такве су печатане ствари, н. пр. различити печатани формулари (облигација, меница, протокола и томе подобна), ценовници, огласи и обзнане смртних случајева и томе подобна. (Замена од 29 Јануара 1880. год.)

Члан 7.

Сваки штампар мора осим дужностног примерка (чл. 6) послати два примерка од сваког печатаног дела државној библиотеци у Београду и један примерак државној библиотеци у Крагујевцу, које ће му о пријему тога дати уверење.

Печатане ствари поменуте у последњем одељку члана шестог изузимају се од овог правила. (Из закона од 18. Јануара 1879. год.)

Члан 8.

На сваком печатаном делу, осим оних која се спомињу у последњем одељку члана шесгог мора бити печатано име штампара и место где му је печања (Из закона од 23. Октобра 1870.)

Члан 9.

На строго црквеним књигама, т. ј. онима које служе за употребу у православним црквама, мора се поред онога, што се у предидућем члану захтева, назначити још и то, да се печатају с благословом архиепископа београдског и митрополита српског. (Из закона од 23. Октобра 1870.)

Члан 10.

Нико не сме продавати ни распрострањавати печатане ствари, које нису удешене по горњим правилима. (Из замена и допуна од 15. Децембра 1875. године.)

Члан 11.

Забрањено је по улицама прикивати, прилепљивати или иначе на углед стављати да се јавно читају печатане ствари, изузимајући позиве на допуштене састанке, на јавне забаве, обзнане о украденим, изгубљеним или нађеним стварима, огласе о лицитацијама, или друге врсте обзнане, тичуће се трговине, заната и саобраћаја.

Правило ово не простире се на званичне обзнане јавних власти. (Из зак. од 23. Октобра 1870 год.)

Члан 12.

Забрањено је, без допуштења местне полицијске власти, по улицама, друмовима, на пијаци или на другим јавним местима продавати новине, листове, књиге, ликове или ма какве печатане ствари. У писменом допуштењу биће забележено име и презиме продавца, и таквим допуштењем други се не може послужити.

Полицијска власт може овакво допуштење у свако доба од дотичног лица одузети.

Они, који разносе по вароши стране новине и повремене списе изузимајући поштанске служиоце, дужни су такође набавити себи допуштење од полицијске власти, да то чинити могу.

Они, који редовно по кућама разносе новине и листове, што излазе у Србији, односно тих новина и листова не долазе под ово правило. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

Члан 13.

Ко жели да издаје новине или повремене списе у опште, било у одређене или неодређене дане, обвезан је пре но што почне издавање новина или повремених списа, пријавити своју намеру окружној полицијској власти, у Београду управителству вароши Београда, и назначити:

Име новина или повременог списа, каквог ће садржаја бити, у којима ће роковима излазити, име и стан одговорног уредника, или ако их

има више, име и стан свију њих и име и стан штампара и издаваоца; а доцније дужан је обзнањивати истој власти и сваку промену у предозначеним захтевима.

У исто време дужан је поднети власти ове доказе:

1. да је српски поданик; (из закона од 23. Октобра 1870.)

2. *да је навршио двадесет и пет година старости;*

3. *да има пуну способност располагања са својим имањем;*

4. *Да није осуђен за злочинство или преступ, због кога се губи грађанска част, о чему ће поднети уверење од надлежног суда, и да је доброг владања, о чему ће поднети уверење од своје општине;*

5. *да је свршио који факултет на великој школи у Србији, или на каквом страном свеучилишту, ако хоће да уређује лист или повремени спис политички, политичко-економни или сатирични, а ако хоће да уређује лист војног садржаја, да је свршио војну академију у Србији или на страни, или богословију, ако је лист богословског садржаја, и*

6. *да је најмање две последње године плаћао потпун грађански данак и остале општинске и државне пререзе и трошкове.* (Из измена и допуна од 18. Јануара 1879. год.)

Члан 14. укинут.

(По изменама и допунама од 15. Децембра 1875. год.)

Члан 15.

Новине и повремени списи могу излазити само под именом и одговорношћу извеснога уредника, који мора живети стално у месту, где лист излази.

Чиновници могу уређивати књижевне и научне листове само с допуштењем надлежног министра, а политичне и сатиричне листове никако. (По изменама и допунама од 15. Децембра 1875. год.)

Члан 16.

На сваком броју, на сваком комаду и на свакој свесци новина и повремених списа, мора стајати назначено име одговорног уредника, место његовог пребивања, а у једно и име штампара и издаваоца и место њиховог пребивања. (Из закона од 23. Октобра 1870 год.)

Члан 17.

Издавалац новина и повремених списова у опште, у које се стављају и огласи, мора у своје новине и у свој лист по одређену цену, примити сваку обзнану, коју му припошље која државна или општинска власт. Таква обзнана мора

се ставити у један од прва два броја дотичних новина после тога, кад се издаваоцу достави. (Из закона од 23. Октобра 1870.)

Члан 18.

Издавалац новина и повремених списова у опште, дужан је примити у свој лист одговор, који му власт припошље да се исправи или објасни или опровргне нешто, о чему је била реч у тим новинама или у списима. Такав одговор дужан је издавалац примити и од приватних лица, као и од каквих друштава, ако се неки састав у новинама или у листовима тиче тих приватних лица или тих друштава.

Издавалац је дужан, да такав одговор без додатка, примедаба и изостављања стави у један од прва два броја, што ће изаћи после тога, кад му се одговор на писмено достави.

На ком је месту било стављено саопштење, које је дало повода приватном одговору, на подобно место и истим словима ставља се и сам одговор.

Одговор, ако је од приватних лица или друштава, мора потписати онај, који га у новине или у лист ставља, а ако је од власти, печатаће се под именом „званична исправка“, и то свагда на челу листа.

За одговор не плаћа се издаваоцу ништа, ако је два пут толики, колики је био састав, који

је дао повода одговору. За оно, чим је одговор преко тога већи од састава, плаћа се онолико, колико се обично плаћа за огласе. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

III.

О кривичном поступку у штампарским парницама.

Члан 19.

Сва кажњнива дела учињена печатњом ислеђиваће се по правилима кривичног поступка а судиће их редовни судови[1]., *као хитне претходно, по прописима закона о хитним предметима.* (Из измене и допуне од 18. Јануара 1879.)

Но у случајима, у којима се кажњива дела ислеђују и суде по тужби приватнога, тужилац ће поднети тужбу непосредно надлежном суду, који ће по постојећим прописима дело извидети и пресудити.

Ово важи и за чиновника кад би због свога званичног рада (§. 104. кривич. законика) у печатаном делу нападнут био, па би хтео сам тужбу подићи. (Из измена и допуна од 15. Децембра 1875. г.)

Члан 20.

Да би се сачувала неповоредност приватнога живота, нико се не може пустити, да доказује клевету (опадање) нанесену коме путем печатње,

1. (Из измена и допуна од 15. Децембра 1875.)

ван у случајима кад се имају да докажу дела, односна на вршење дужности државних, општинских или других јавних органа. (Из закона од 23. Октобра 1870 год.).

Члан 21.

Ако неко печатано дело, намењено јавности, не одговара прописима чланова 8, 9 и 16 овога закона, или ако се нађе, да се у садржају неког печатаног дела налази кажњиво дело, полицијска власт може овакво печатано дело узаптити. Исто тако може узаптити плоче, форме, каменорезе и остала оруђа, којима је дело печатано.

Полицијска власт дужна је за најкраће време поднети ствар суду, који ће најдаље за осам дана после тога решити: хоће ли се запт скинути или ће и даље у важности остати. Овакво је решење извршно. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.)

Члан 22.

Ови се прописи не односе на печана дела што излазе од државних власти. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

IV.

О кажњењу кривица учињених печатњом.

Члан 23.

Кажњиво дело печатњом учињено сматра се за свршено кад је јавности предано, а као покушано чим је печатано. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 24.

Јавности је предато печатано дело, чим је било сво, било у неколико продато, разаслато, растурено у публику, распрострањено, или ако је изложено или приковано на месту, које је публици приступно. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 25.

Ко садржајем каквог печатаног списа учини дело, које је по кривичном законику казнимо, тај ће се казнити по прописима истог законика. (Из измена и допуна од 15 Децембра 1875 год.).

Члан 26.

Ко прими на себе старање, да печатњом изда на свет неко дело зове се старалац (ферлегер), и он одговара за садржај истог дела.

Ако је садржајем печатаног дела учињен преступ, а није за стараоца случај члана 25, казниће

се новчано до 150 талира; ако ли је учињено злочинство, а није случај поменутог члана 25, казниће се новчано до 300 талира, ако

1., узет на одговор, на првоме испиту код власти не покаже писца или онога, о чијем се трошку дело печата (издаваоца), и овај то не призна, или се то не докаже, или

2., ако је писац или онај, о чијем трошку дело на свет излази, лице, које не потпада под надлежност српских судова, или се ма из каквих узрока не може под суд да узме. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 27.

Штампар, био за њега случај члана 25, или не био, као и мимо случај члана 31, може осуђен бити, и то: кад је делом, код њега печатаним, учињен преступ, новчано од 10 до 50 талира, а кад је учињено злочинство, од 20 до 100 талира, ако:

1., нису при печатаном делу испуњени прописи чланова 8, 9 и 16 овог закона, или ако су дотична назначења лажно стављена.

2. ако он при првом испиту и саслушању не покаже ни писца ни издаваоца, ни онога, који се стара о издању печатаног дела на свет, или ако их он покаже, али они то не признаду или

се не докаже,[1] а *доцније откривање другога њега не ослобађа*,[2] или

3., ако писац, издавалац или старалац, и кад је дело печатњом издато, није у Србији пребивао као српски поданик, или

4., ако се покаже, да оно што је печатано, долази у ред недозвољених обзнана (плаката). (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 28.

Уредник листа поред случаја члана 25, кад се казни као кривац или саучесник, одговоран је за садржај свога листа, и то: ако је садржајем учињен преступ, казниће се новчаном казном од 50 до 500 талира.

Ово наређење закона има за уредника важности и онда, кад је он одсуством или другим узроцима спречен у уређивању и надгледању листа, ван ако је место њега постављен заступник.

Кад се уредник осуди на губитак личне слободе, онда се заступник мора поставити за све време докле год уредник издржава одређену му казну.

Исто тако мора уредник имати одговорног заступника, кад је уредник посланик на народној скупштини, и то: пет дана пре него се отвори скупштина и за сво време трајања њена.

[1] Из закона од 23 Октобра 1870 год.

[2] Из измена и допуна од 18 Јануара 1879 год.

У противном случају сматра ће се лист као да је без уредника и подлећиће прописима овога закона.

Заступник мора имати сва својства, која се изискују за уредника. (Из закона од 23. Октобра 1870. године.)

Члан 29

Извештаји о седницама народне скупштине и судова, у незабрањеним случајима, не подлеже одговорности по смислу овог закона, кад су верни и нису изопачени. (Из закона од 23. Октобра 1870 год.)

Члан 30.

Издавалац новина или повремених списова радећи противно наређењу члана 6. овог закона осудиће се на казну од 10 до 50 талира.

Под исту казну потпадају: штампар, литограф или власник других радионица, у којима се механичним путем могу књиге печатати или ликови зготовљавати, ако погреше против чланова 6, 8, 9 и 16 овог закона.

Под исту казну потпадају: старалац, онај који се сам стара о издавању дела, као и онај, који по поруци од другога стара се да дело на свет изађе, ако погреше противу члана 6 овог закона. Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

Члан 31.

Ко хотично стави на печатано дело неистинита назначења, која се по пропису чланова 8, 9 и 16 морају на печатано дело ставити, казни се новчано од 25 до 80 талира.

При поврату ова се казна удвојава. (Из измена и допуна од 15. Децембра 1875. год.)

Члан 32.

Ко ради противно наређењима чланова 10, 11 и 12 осудиће се на новчану казну од 5 до 50 талира или на затвор до шест недеља. (Из закона од 23. Октобра 1870 год.)

Члан 33.

Ко као уредник или као издавалац изда новине или повремени спис пре но што су испуњени прописи члана 13. овог закона, осудиће се или на новчану казну од 25 до 250 талира, или на затвор од четири недеље до једне године.

На исту казну осудиће се и старалац новина и повремених списова, ако новине и списови изиђу пре, но што је постављен одговорни уредник (члан 15 и 28 овог закона).

Исто тако казниће се и онај, који отвори штампарску или књижарску радњу, пре но што су испуњени услови, прописани чл. 2. овог закона.

При поврату ова се казна удвојава. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

Члан 34.

Ко је неко печатано дело продавао или расспростирао, које је узапћено било, казниће се новчано од 10 до 100 талира или затвором од једне недеље до једне године, ако је запт јавно обзнањен, или ако је дотичноме лицу нарочито до знања достављен био.

При поврату ова се казна удвојава.

Ко се редовно занима продајом печатаних ствари, па учини дело противно горњем наређењу, или ако само ради продаје у излог стави дотично печатано дело, казниће се новчано од 30 до 300 талира, или затвором од једног месеца до осамнајест месеца.

При поврату казна се удвојава. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

Члан 35.

Кад издавалац новина и повремених списа што уради против члана 17 и 18 овог закона, осудиће се на новчану казну од 10 до 50 талира, или на затвор до месец дана.

Суд ће на тужбу због неиспуњења члана 18. саслушати уредника најдаље за три дана и пресуду изрећи. Ако нађе, де је тужилац у праву, али да је то право сумњиво било, неће осудити уредника на казну, али ће наредити, да се штампа одговор тужиоца у једноме од прва два сле-

дећа броја. Ако суд нађе, да је бранење тужиоца изван сваке сумње, и да је одбрана написана у пристојној форми, онда ће осудити уредника на одређену овде казну, и још у пресуди наредити, да се одговор штампа онако, како је казано у претходном одељку.

Не штампа ли уредник на време то, што му суд нареди, пошто је пресуда постала извршном, тужилац ће, приложивши тој судској пресуди следећа два броја дотичног листа, захтевати, да му се на наредби или пресуди назначи, да је извршна и кога дана, па с тим захтевати код надлежне полицијске власти, да издавање дотичног листа обустави, докле год се по судској наредби не поступи, и то ће полицијска власт одмах извршити. Покрај тога тужилац има право, да о трошку непослушног уредника штампа и судску наредбу или пресуду и свој одговор у званичним или којим другим новинама. (Из измена и допуна од 15. Децембра 1875. год.)

Члан 36.

Ако је прошло три године од како је дотично лице, по смислу чланова 31, 33, 34, 45 и 51, последњи пут кажњено било, повратy нема места. (Из измена и допуна од 15. Децембра 1875.).

Члан 37.

Уредник, коме је лист (новине или повремени спис) обустављен, било по самом закону било по

решењу власти, не може други лист уређивати ни издавати докле год траје обустава. Ко противно поступи, да се казни за сваки овако издати број новина или повременог списа, с 25 до 50 талира или затвором од 15 дана до два месеца. (Из закона од 23. Октобра 1870.).

Члан 38.

По овоме закону дотичне казне одређују се мимо оне казне, која ће се кривцу одсудити, ако се у садржају печатаног дела налази кажњиво дело, за које се у казнителном законику налазе одређене казне. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.)

Члан 39.

Ко обзнани тужбу, која се суду подноси у кривичној парници, или ко обзнани други какав акат кривичне парнице пре но што је био главни претрес, или док није кривична парница на други начин свршена, да се казни затвором од петнајест дана до једне године. (Из закона од 23. Октобра 1870. године.).

Члан 40.

Судске осуде изречене због кажњивог садржаја новина и повремених списа у опште морају се, по наредби суда, бесплатно и то без додатака и примедаба или изостављања, примити и печатати на челу истог списа.

Ово се мора печатати најдаље за осам дана од дана достављене осуде, или ако спис у томе

периоду не излази, у првом следећем броју његовом.

За неиспуњење ове наредбе суд ће осудити кривца на новчану казну од 25 до 100 талира, а при даљем упорству решити, да се забрани издавање списа док то не испуни. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.).

Члан 41.

Ко би печатајући претресе судске у грађанским стварима, без допуштења дотичних лица, именовао или тако описивао парничеће се стране да се оне познати могу, казниће се новчано од 50 до 200 талира. (Из закона од 23. Октобра 1870 год.

Члан 42.

Свако распростирање непријатних на приватан живот односних новости, које се учини путем печатње, макар оно не садржавало у себи ни клевете ни повреде части, казниће се од 25 до 100 талира. (Из закона од 23. Октобра 1870. год.).

Члан 43.

При свакој осуди уредника новина или повремених списа на новчану казну, суд ће у истој пресуди определити, и са колико ће му се времена затвора новчана казна заменити, ако је не плати. Новчана казна има се положити за 30

дана, од дана кад му је пресуда саопштена, па ако је у томе року не положи, онда ће издржати одређени затвор. (Из измена и допуна од 15. Децембра 1875 год.)

Члан 44.

У време рата или ратних опасности, министар унутрашњих дела може, с обзиром на државне цељи, забранити свако објављивање о кретању војске српске и српских савезника, као и њихових убојних спрема.

Поступање противно овоме пропису казниће се новчано до 300 талира и затвором до шест месеца, у колико оно не би у друго, веће кажњиво дело прелазило. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 45.

Ко јавно позива и купи прилоге, да би подмирио новчану казну, на коју би когод био осуђен за дело, печатном учињено, да се казни новчано, од 30 до 300 талира, или затвором од шест недеља до једне године, а скупљени новац да припадне местној сиротињској каси.

При поврату ова се казна удвојава. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 46. укинут.

(По изменама и допунама од 15 Децембра 1875 године).

Члан 47.

Право отпочињати кривично ислеђење против кажњивих дела, учињених печатњом, застарева за шест месеца, почињући од дана, кад је дело јавности предато. (Члан 23 и 24.).

Застарелост прекида се сваким актом власти, коме је циљ, да се извиђење кривично отпочне, настави или сврши, или да се оптужени у затвор стави.

Кад је застарелост прекинута према једном саучеснику или лицу, које одговара за преступе и злочинства печатњом учињена, прекида се у исти мах и противу свију осталих, при томе одговорних лица, ма да се против тих лица и не чини ништа од стране власти.

Од дана последњег акта, којим је застарелост прекинута, започиње тећи нова застарелост.

Ова наређења о застарелости не односе се на кривице, које се на тужбу приватних извиђају и казне, и на тужбе, којима се код грађанских судова тражи накнада штете. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 48.

Кад суд нађе, да у каквом печатаном делу има кажњивог дела, то ће у пресуди изрећи, да се униште сви примерци печатаног дела, што се нађу, а уједно дасе пониште плоче и форме, које су

при печатању дела употребљене. Уништење горњих ствари треба у пресуди да се изрече и онда, кад суд туженог не осуди, ако опет за то нађе, да се у печатаном делу налази кажњиво дело. Ако је печатано дело или лик у главноме такво, да не вређа закон, онда ће се у таквом делу или лику она места само избрисати, на којима се налази кажњиво дело, и само ће се поништити онај део од плоче и форме, на ком се делу налази кажњиво дело

Под уништење долазе сви примерци, који се налазе у притежању писца, штампара, издавача стараоца, књижара или који се нађу изложени на углед па јавним местима.

У случају, кад се лице, које је печатњом учинило кажњиво дело, не находи под надлежношћу српских судова, уништење примерака, плоча и форми, изрећиће суд, који би по прописима овог закона (чл. 19) био надлежан за ислеђивање кривичнога дела.

Лица, код којих су узапћени примерци, плоче или форме, морају се у седницу на претрес позвати, и, ако захтевају, и саслушана бити. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 49.

Што се наређује у чл. 48 не тиче се оних печатаних ствари, о којима је реч у чл. 29. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 50.

Новинама и повременим списима, као и књигама, што изван Србије излазе, може министар унутрашњих дела забранити унос у Србију.

Каб им се унос стално забрани, то ће се обзнанити у званичним новинама. (*Из измена и допуна од 18 Јануара 1879 год.*).

Члан 51.

Ко продаје, јавно на углед излаже, или иначе по своме занимању распростире и раздаје печатане ствари, које су под запт стављене, и кад то чини после тога, кад је запт јавно или посебице нему обзнањен, исто тако ко уноси *или*[1] растурује печатане ствари, које су ван Србије изашле, а којима унос у Србију није допуштен, казниће се новчано од 10 до 100 талира, или затвором од 15 дана до једне године.

Овим наређењем не искључава се казна, под коју ће дотично лице, по прописима кривичног закона моћи потпасти, ако се иначе нађе, да због садржаја кажњивога дела заслужује да буде кажњено. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

(По изменама и допунама од 18 Јануара 1879 год. укинут је други — средњи — став овога члана у изменама и допунама од 15 Децембра 1875 год.).

[1] Из измена и допуна од 15 Децембра 1875 год.

Члан 52.

Надлежни суд може изрећи, да лица у чл. 2 овога закона споменута, изгубе право наставити дотично своје занимање:

1., ако буду та лица осуђена да привремено изгубе грађанску част;

2., ако се осуђују ма и први пут за злочинство печатњом учињено, или ако се у времену од пет година два пут осуде за учињен печатњом преступ.

На против, суд је дужан изрећи, да дотична лица губе право на своје занимање:

а, ако су по смислу закона изгубила грађанску част;

б, ако су у течају од 5 година други пут осуђена за злочинство, или трећи пут за преступ печатњом учињен.

Под злочинством и преступом разуму се само она кажњива дела, која се по кривичном законику као таква сматрају. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 53.

Сви прописи овог закона о печатаним стварима односе се и на све друге производе, који се механичким путем могу умножавати, у намери да се јавности предају и распростиру. Овамо долази свако механичним сретствима произведено умножа-

вање рукописа, слика, образа и свега, што је подобно овим стварима.

Исто тако сви прописи о штампарима важе и за оне, који би мимо печатње на други начин, по смислу овога закона, учинили какво кажњиво дело. (Из закона од 23 Октобра 1870 год.).

Члан 54.

Овај закон ступа у живот од дана потписа Књажевог. (*Из измена и допуна од 18 Јануара 1879 год.*).

Њиме се укидају:

Цензурна правила (дужности цензора при правитељственој књигопечатњи) од 1 Јула 1841 год. В№ 800 С№ 324. (Збор. II. стр. 47);

Као и сви други законски прописи, који су му противни. (Из закона од 23 Октобра 1870 године).

У ИМЕ ЊЕГОВЕ СВЕТЛОСТИ

КЊАЗА СРПСКОГ

МИЛАНА М. ОБРЕНОВИЋА IV.

намесници књажевског достојанства

проглашавамо и објављујемо свима и свакоме да ја народна скупштина решила и да смо ми потрдили и потврђујемо:

ЗАКОН

О министарској одговорности.

Члан 1.

Кад се у народној скупштини, сходно члану 102. устава, учини предлог, да се који Министар због каквога дела, означеног у члану 101. устава оптужи, онда ће се такав предлог, сходно члану 80 устава, предати једном нарочитом одбору од девет посланика, да га претходно испита и оцени, а по том ће се, сходно члану 103. устава у скупштини решити, да ли има места оптужењу.

А у случају члана 100. устава поступа се по пропису члана 103. закона о пословном реду у народној скупштини.

Члан 2.

Одређени одбор за претходно испитивање оваквога предлога, мора што је нужно за сазнавање ствари иследити Он ће потребна акта изискати и прегледати, а и сведоке, ако би их било, и дотичног Министра ради објашњења саслушати, или примити од министра писмено оправдање, које би му поднео.

Члан 3.

Кад одбор поднесе скупштини извештај са ислеђењем, министар има право, да сва акта о томе прегледа, и да на скупштинском састанку кад се тај предлог претреса, присуствује и даје објашњења усмено или писмено.

Претрес овога предлога у скупштини не може бити пре осам дана, од дана, кад је дотични министар извештај одборски с актама прегледао.

Члан 4.

Кад се у скупштини закључи, да има места оптужењу, онда се о томе извештава писмено Књаз, и скупштина одређује из своје средине једно лице или један одбор, највише од три посланика, који ће је у оптужењу заступати.

Члан 5.

Од опога дана, кад се Књаз извести, да је закључено, да се који министар оптужи, Књаз разрешава истог министра привремено од дужности, а у скупштини приступа се образовању државног суда, који ће оптуженом министру судити.

Члан 6.

Државни суд саставља се из судија касацијоног и апелацијоног суда и само из народних посланика, са искључењем оних 20, који су, сходно члану 102. устава, предлог за оптужење потписали, на овај начин:

Од укупног броја судија касацијоног и апелацијоног суда извуће председник скупштине на састанку, коцком, имена њих 12, а тако исто од укупног броја посланика, осим оних 20 такође 12, и сви скупа сматрају се као предложене судије државног суда.

Члан 7.

Од ова 24 лица као предложена за судије има право оптужени министар, или ако би их више било, сви скупа, да 12 искључе без давања основа и то 6 од судија касацијоног и апелацијоног суда, и 6 од народних посланика, тако да 12 остану, и ови 12 састављају државни суд. Ако оптужена страна не би ово искључење ни-

како, или не би потпуно употребила, то ће се коцком свести број на 12 искључујући оне, за које председник скупштине извуче најниже бројеве.

Члан 8.

Пошто се ово искључење изврши, заоставши 12 судија избирају по већини тајним гласањем између судија касацијоног и апелацијоног суда у својој средини председника, и тројицу за иследујуће судије, и председник одма јавља писмено министарском савету и оптужујућем одбору да је суд састављен, и да је он за председника изабран.

Изабрани за иследујуће судије имају права иследовача у обичним кривичним делима, а један од њих врши у исто време и дужност перовође.

Члан 9.

Ако би се имало што дознати из акта или саслушањем сведока, то је свака надлежна власт у земљи дужна на захтевање државног суда да му пошље захтевана акта или учини захтевани испит, и ако би се који чиновник имао као сведок испитати, он је дужан без ичијег одобрења да сведочи шта о ствари зна.

Члан 10.

Судије државног суда полажу у присуству председника скупштине и једнога архијереја ову заклетву:

„Заклињемо се јединим Богом, који познаје сва осећања људска и који суди сва њихова дела, да ћемо у извршењу ове дужности, која нам је уставом поверена, судити савесно, без икаквих призрења на овоме свету. Бог нека нам је сведок, и он нека нам суди по заслузи.“

Члан 11.

Оптужујући одбор од стране скупштине предаје суду тужбу на писмено, у двоје, од које се једна доставља оптуженом министру, и оставља му се известан рок, најмање од 15 дана да на њу одговори.

У тужби морају се тачно означити дела, на којима се она оснива, и разложити, по коме је закону то кажњиво.

Члан 12.

Оптужени министар даје свој одговор суду такође на писмено, и у двоје, од кога се један доставља оптужујућем одбору.

Члан 13.

Сваки оптужени министар има право, да једног или више бранилаца узме и то може бити и између чиновника и лица, која нису јавни правозаступници.

Члан 14.

Пошто је учињено потребно иследење, суд одређује дан претреса, и то у новинама обзна-

њује, и позива на исти оптужујући одбор, и оптуженог министра, но до дана претреса мора бити најмање месец дана, од дана кад је обема странама позив предат.

Члан 15.

Претрес је јаван и усмен.

Члан 16.

При претресу у државном суду морају бити најмање десет судија, а за осуду нужно је две трећине гласова. Но ако би било једанајест судија, нужно је опет осам, а ако би их било десет, онда је нужно седам гласова за осуду.

Члан 17.

Државни суд није обвезан држати се никаквих законом прописаних правила о доказима, већ суди по свом слободном из целога ислеђења и доказа добивеном убеђењу.

Но у осталом он је дужан држати се прописа кривичног поступка, у колико овде није наређено отступање.

Члан 18.

У пресуди морају бити основи, на којима се изриче, да је оптужени крив, или да није крив, и ако се осуђује, морају бити изложена дела,

која се као доказана узимају и морају се иста окачествовати.

Члан 19.

Државни суд може изрећи само казну лишења звања, или и неспособности за државну службу. И по томе његова осуђујућа пресуда гласиће, или, да се оптужени лиши звања и тада он неможе никад више бити министар; или према отежујућим околностима, и да изгуби државну службу, на извесно време, или за свагда, и тада осуђени не може за то време, или никада добити никакву државну службу у земљи.

А ако би државни суд при изрицању ове казне нашао, да је оптужени заслужио и какву казну кривичним законом прописану и та казна бала би најмање пет година заточења или робије, он ће у пресуди изрећи, да се оптужени преда и редовном суду, и послаће акта надлежном редовном суду оптуженога с налогом, да даље по закону поступи, и овај ће суд предузети дело и по закону пресудити.

У сваком случају, ако би било места накнади штете држави или приватноме, то ће редовни судови извидети и пресудити.

Члан 20.

Против пресуде државнога суда нема места ни не задовољству ни жалби.

Члан 21.

Народна скупштина може до дана главног претреса већином гласова одустати од тужбе и тада свако даље ислеђење престаје.

Члан 22.

Ислеђење и суђење кривице оптуженог министра не прекида се ни одложењем, ни закључењем, ни распуштањем скупштине.

Члан 23.

Право оптужења министра престаје, ако прва скупштина, после учињеног дела сазвана, не закључи, да се дотични министар оптужи.

Исто тако тужба престаје, ако скупштина већином глосова, дотично дело министра изреком или делом одобри.

Члан 24.

Књаз не може никад спречавати оптужење министра, нити у случају осуде употребити право помиловања, осим ако би му скупштина то предложила.

Члан 25.

Државни суд престаје кад изрекне пресуду, а председник се стара да се она изврши.

Члан 26.

По свршеном суђењу акта се предају на чување народној скупштини.

Препоручујемо свима нашим министрима да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају, властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

21. Октобра 1870.

у Крагујевцу.

М. М. Блазнавац с. р.
Јован Ристић с. р.
Јован Гавриловић с. р.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат, чувар државног печата, мин. правде,
Ј. Илијић с. р.

Председник министарског савета, министар унутраш. послова,
Рад. Милојковић с. р.
Министар правде,
Ј. Илијић с. р.
Министар финанције
Панта Јовановић с. р.
Министар војени,
Ј. Бели-Марковић с. р.
Министар просвете и црквених дела,
Д. Матић с. р.
Заступник мин. грађевина
Министар војни
Ј. Бели-Марковић с. р.
Заступник министра иностр. дела, министар просвете и црквених дела,
Д. Матић с. р.

МИХАИЛ М. ОБРЕНОВИЋ III.

ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ И ВОЉИ НАРОДА.

КЊАЗ СРПСКИ.

проглашавамо и објављујемо свима и свакоме да је држ. совет решио и да смо ми одобрили и одобравамо:

ЗАКОН

О чиновницима грађанског реда, и постављању у стање покоја с пензијом свију чиноника у опште.

ОПШТИ ДЕО.

§. 1. Својство дејствителног чиновника задобија се указом књажевским, којим се когод поставља на какво место у државној служби.

За привремено постављене чиновнике важе уредбе од 14. Јуна 1845. год. $\frac{\text{В Бр. 886.}}{\text{С Бр. 77.}}$ и 15-ог Марта 1849. год. $\frac{\text{В Бр. 317.}}{\text{С Бр. 54.}}$ (зб. III. стр. 65. и зб. V. стр. 17.)

§. 2. Од дана наименовања почињу права чиновника, а дужности и с овом скопчане одговорности од дана, кад се уведе у посао дотичнога звања.

§. 3. При постављању има се пазити на одлично владање, способност и прибављена нужна знања.

§. 4. Они, који су грађанску самосталност уживали, или би је по закону уживати могли, но су под туторство или старатељство стављени, који се одају страстима јавног блуда, пијанчења, картања и томе подобно, или су осуђени на казне, са којима су грађанску част изгубили, не могу се поставити у државну службу.

Странци се могу по одобрењу књаза само уговором примити у државну службу. Трајање уговора, који се према околностима може обнављати, не сме бити дуже од три године.

§. 5. Чиновници, при ступању у државну службу, положиће прописану заклетву.

§. 6. Заклетва је за судије ова:

„Ја Н. Н. заклињем се свемогућим Богом, да ћу владајућем књазу Н. Н. веран бити, да ћу дужност моју тачно и савестно извршивати, и да ћу се при изрицању правде без призрења на лице, јединствено закона придржавати“.

За административне чиновнике ова:

„Ја Н. Н. заклињем се свемогућим Богом, да ћу владајућем књазу Н. Н. веран бити, и да ћу дужност моју по законима и законим наредбама претпостављених ми власти тачно и савестно отправљати.“

Код овог §-има распис министра правде од 15. октобра 1879. год, бр. 4580, свима судовима, главној контроли и управама казнених завода, који гласи:

„Кад је издат нов устав земаљски, од 29. Јуна 1869. год. (зб. XXII. стр. 44.), онда је расписом министра правде од 29. Септембра 1869. год. бр. 3858 наређено свима па и томе суду — свима судским надлежателствима, па и тој управи, — контроли, да своје чиновнике поред положене заклетве по закону о чиновницима грађанскога реда од 15. Фебруара 1864. (зб. XVII. стр. 6.), закуне по § 6. зак. још и на нов устав земаљски.

Но како тада није уједно примећено и то: да се и у будуће у случајима заклетве, полаже заклетва и на устав: то саобразно чл. 106. поменутог устава и § 6. зак. о чиновницима грађ. реда, препоручујем — за судове — томе суду, да у будуће своје судије заклиње по овој форми заклетве;

„Ја Н. Н. заклињем се свемогућим Богом, да ћу владајућем књазу веран бити, да ћу се устава савесно придржавати, да ћу дужност моју тачно и савесно извршивати и да ћу се при изрицању

правде, без призрења на лице, једино закона придржавати.«

А од министративних чиновника, да узима заклетву овакву:

„Ја Н. Н. заклињем се свемогућим Богом, да ћу владајућем књазу веран бити, да ћу се устава савесно придржавати и да ћу дужност моју по законима и законим наредбама претпостављених ми власти тачино савесно отправљати.«

Ако који од судија или чинорника није досад положио заклетву и на устав, онда нека га суд накнадно и на то закуне, па заклетву овамо пошље,

(Управама и глав. контроли)

тој управи — глав. контроли, да у будуће своје чиновнике заклиње по овој форми заклетве.

(Види горњу заклетву за административне чиновнике).

Ако који од чиновника управе — контроле — није до сад положио заклетву и на устав, онда нека га управа — контрола — накнадно и на то закуне, па заклетву овамо пошље.«

§. 7. Заклетва се полаже само једанпут при ступању у службу, у колико законом за какво место или какву струку не би особита заклетва прописана била.

§. 8. При помицању на већа државна звања пазиће се поглавито на способност и дотадашње примерно владање. Године службе не дају никакво

право на веће звање, и само ће при једнакој способности дужа служба имати првенство.

§. 9. Ко буде примљен у коју струку државне службе ради практичнога спремања за службу, пе добија тиме право, да буде доцније и постављен на какво звање.

ДРУГИ ДЕО.

Дужности и права чиновника.

§. 10. Сваки је чиновник дужан тачно и ревносно испуњавати дужности повереног му звања по законима, уредбама и службеним прописима.

§. 11. Владање чиновника у служби и ван службе и поступање спрам млађих и старијих, мора бити отлично, изображеног човека и чиновника достојно.

§. 12. Надлежно отпуштене налоге својих старијих дужан је чиновник испуњавати, у ком случају одговорност пада на старијега, који заповеда. Но судајама се не може никакав налог издавати у томе, како ће дело решити или пресудити.

§. 13. Нађе ли нижи чиновник, да је отпуштени му налог противзакон, то му ништа на путу не стоји, да заповедајућој власти своје приметбе учини. И у таквом случају смеће задржати налог од извршења само ако ствар не би хитна била.

При поновљеном налогу после учињених примедаба, дужан је чиновник добивени налог без одлагања извршити.

Само што казнителни законик као злочинство или преступљење забрањује и казни, неће нижи чиновник никад смети да учини на заповест старијега, и дужан је јавити својој вишој власти о тако примљеној заповести.

§. 14. Сваки је чиновник дужан званичну тајну строго чувати. Под званичном тајном разуме се све оно, што је чиновник у служби и у свом званичном положењу сазнао, и из открића чега би се могао успех државне службе осујетити, или би иначе за државу и њене интересе, или за поједине, штетно било.

Ова дужност траје и пошто чиновник из службе иступи, или отпуштен буде.

§. 15. О стварима, које је чиновник у служби сазнао неможе на приватно захтевање ни сведочанство издати, без дозвољења своје претпостављене власти.

§. 16. Никаквом чиновнику није слободно без надлежног одобрења и без оправдавајућих узрока тако се удаљавати од места своје дужности, да не би могао кад треба на дужности бити. Који противно овоме поступи, а не могне свој изостанак оправдати, казниће се укором, или одузећем плате (§. 41.)

Но ако би важан какав посао захтевао, да чиновник буде на дужности, или би још и каква опасност могла отуд произићи, ако чиновник не би био на дужности, па би он ипак дужност оставио, и узроци, због којих је он тако поступио, не би довољно били оправдателни, нарочито још ако је чиновник и до тада био хрђавог владања и неуредан у дужности, може се исти предати дисциплинарном суду на суђење.

Али ако без дозвољења од дужности удаљени чиновник не би за осам дана на дужност дошао и изостанак не би довољним узроцима оправдао, место његово актом министра огласиће се за упражњено.

Оваквим начином огласиће се место за упражњено и оног чиновника, који у месту дужности налазећи се, три дана на дужност не дође, и изостанак свој не оправда. Но ако се чиновник изјасни, да неће никако на дужност да долази, после три дана сматраће се место његово за упражњено.

Код полицијских чиновника за место дужности сматра се: за окружног начелника његов округ, за среског његов срез, а за друге чиновнике начелништва место окружног надлежателства, осим кад по дужности у округ иду, те какав посао врше или среске чиновнике у дужности заступају. Исто тако за среског писара и друге

чиновнике среске канцеларије, место је дужности где је среска канцеларија, изузимајући, кад и они по дужности у срез изилазе.

§. 17. Чиновник, који добивши дозвољење за отсуство, не би за 15 дана по истечењу рока на дужност дошао, а не би изостанак свој извинити могао, сматраће се да је дужност оставио, и место његово огласиће се актом министра за упражњено.

§. 18. Чиновник, који, добивши какво ново опредељење, на опредељење не оде, или, кад је одређен да какав званичан посао изврши, посао извршити не хтедне, сматраће се да је службу оставио, и његово место огласиће дотични министар да је упражњено.

§. 19. Дозвољење за отсуство даје се само по важној потреби.

Дозвољење за отсуство дају министри у својој струци, а канцеларијском персоналу државног савета даје сам савет.

Само у случају преке, одлагања не трпеће потребе, могу старешине појединих надлежателстава давати дозвољење до на три дана, не рачунајући у то и путовање, а потом ће то достављати министру на одобрење; иначе обраћа се онај, који отсуство захтева, са молбом и изложењем потребе доказима поткрепљене, старешини надлежателства, а овај ће то са својим мњењем спровести дотичном министру и од њега решење

очекивати; но молба за продужење отсуства подноси се непосредно министру.

Правило ово за давање тродневног отсуства односи се и на председника контроле, у смотрењу контролног персонала, и на председника савета, односно канцеларијског персонала савета, и први подноси случај министру правде на одобрење, а други саопштава само случај савету.

Осим реченог, старешине надлежателстава могу на своју одговорност појединим чиновницима према потреби дозвољавати, да по пола дана, или и један дан од дужности отсуствују.

§. 20. Ако би чиновник посао, за који је отсуство добио, свршио пре датог му рока, и у оном се месту налазио, у ком дужност своју извршује, онда ће се сматрати да је отсуство престало, и ако не дође на дужност, но чека да му дати рок протече, губи плату за то време.

§. 21. Ако је чиновник за један узрок тражио и добио дозвољење за отсуство, а на други узрок то отсуство употребио, ово пак не би могао довољним узроцима оправдати, казниће се укором, или губитком плате до три месеца.

§. 22. Умножавање послова и распрострањавање посленог круга не даје чиновнику право ни на повишење плате, ни на особите награде.

§. 23. Сваки чиновник дужан је израђивати и оне послове, који му се буду особито преда-

вали, без да тиме задобија право на особиту накнаду.

Само ако би око тога особите трошкове имао, или би предане му послове изван места свога званичног круга радити морао, имаће право у првом случају на накнаду трошкова, у другом на дијурну и подвозне трошкове.

Но кад се ко пошље изван места своје дужности, да врши дужност окружног или сресског начелника, или писара, онда ће такав имати подвоз и дијурну до места окружне или среске канцеларије, а потом добија само дијурну, без подвозног трошка, за сво време вршења дужности.

§. 24. Код посланика, који имају особите додатке на репрезентацију, кад год се нареди да их други за време отсуства заступа, министар ће у исто време, према лицу, које посланика заступа, према месту и другим околностима, одредити, колико ће од таквог додатка заступник за време заступања уживати.

§. 25. Сваки чиновник може бити премештен у друго место и на друго звање; но у том случају не може ништа изгубити ни у плати ни у степену, и селидбени му се трошкови имају накнадити, ако није по молби својој или због кривице своје у друго место и на друго звање премештен. Исто тако неће се селидбени трошкови чиновнику ни онда накнадити, ако би између два

чиновника једног надлежателства произишло сротство по браку до другог степена закључно; у ком случају премешта се без накнаде селидбених трошкова онај, који је сротство произвео.

Осим тога, ако би се за кога чиновника добило основног уверења, да у своме делокругу чини злоупотребе, и да би се због његова останка у томе месту осујетило истрагу против њега, може министар тога чиновника преместити по потреби службе без плаћања селидбених трошкова, па тек ако се такав чиновник ослободи као невин или испод суђења, добиће чиновник тај привремено задржани селидбени трошак. (Допуна од 18. Децембра 1879. год. зб. 35. стр.)

§. 26. Чиновници, докле су у дејствителној служби, или на расположењу правителства, не могу се ни на какво стално занимање одавати, без нарочитог дозвољења своје више власти.

§. 27. Чиновник у дејствителној служби, или на расположењу правителства стојећи, неће смети примати од страних влада поклоне, награде, као и знаке одличија, без одобрења књаза.

§. 28. Сваком чиновнику стоји право, да, одрекавши се плате, пензије и осталих користи са службом скопчаних, из службе иступи. У таквом случају дужан ће бити чиновник који иступа:

1. да дужности своје не напусти докле се не одреди лице, које ће их предузети.

2. да послове своје уредно преда.

§. 29. Плату, пензију и остале користи и одличија са службом државном скепчана, не може чиновник изгубити другчије но за своје кривице пресудм судском, или на начин, који је у овом закону прописан.

§. 30. Под платом се чиновника свагда разуме систематичка његова плата. По томе, не могу се рачунати у плату суме, на репрезентацију, званично обиталиште, фураж и т. д.

Ови су издатци нераздвојни од звања и са губитком истога или премештајем на друго, отпадају по себи, и не дају никакво право на накнаду.

§. 31. Чиновник, ма којим начином иступао из државне службе, уживаће плату, која му припада до дана коначног разрешења од дужности.

§. 32. У случају смрти престаје право на плату, почем месец дана од дана смрти протече, рачунајући и дан смрти у дан дејствителне плате.

ТРЕЋИ ДЕО.

Привремено удаљавање из службе.

§. 33. Привремено може се чиновник удалити ис службе само ако се укине звање, које је имао, или надлежателство, у коме је дужност отправљао.

§. 34. Овакав чиновник (§. 33.) долази онда на расположење правителства, и докле му се друго место неда, одбијаће му се од плате, ако још нема 15 година службе, 30. процента. Са

сваком годином службе преко 15 година умањаваће се обвијање са 1. процента.

§ 35. Овако на расположењу правителства стојећи чиновник сматра се у свему као чиновник и дужан је радити послове, који му по кад што буду предавани, без да тиме задобија право на особиту накнаду, ако такви привремени послови неби уједанпут занимали чиновника дуже од месец дана, иначе добија потпуну своју плату за цело време рада.

У осталом вреде и овде наређења §. 23. овог закона у свему.

§. 36. На расположењу правителства стојећи чиновник дужан је под условима губитка права на звање примити ново, ма и мање звање, које му се буде дало, (само такво несме бити ниже од једног ранга од оног звања, у ком је пређе био), и у таквом случају повраћа се у своју пређашњу плату, ако би плата новог звања мања била, и мора му се дати прво отворено место равно оном, које је пређе отправљао, за које би он имао способности.

§. 37. Министри и посланици, кад их књаз отпусти, или кад сами из службеног узрока оставку даду, долазе на своје старо место, са кога су узети, или друго равно овоме по плати место. Ако оваквих празних места неби било, књаз их ставља на расположење правителства са целом

платом тога места, док се прво равно место по плати не отвори. Но они имају право у сваком случају захтевати, и ово захтевање мора им се уважити, да се у стање покоја поставе с пензијом по годинама службе. Пензија ова одредиће им се према плати, коју су у оном звању имали, са кога су за министре или посланике узети.

Министрима и посланицима, који пре тога ни у каквој државној служби били нису, ако су десет година у тим званима провели, па на горњи начин иступе, има се дати звање најмање од хиљаду талира плате, као што ће им се и пензија према овој плати рачунати, ако се по њиховој жељи, или иначе у пензију поставе. За оне пак, који нису десет година у тим званима служили, важе уредбе од 11. Јуна 1845 године $\frac{\text{Б. Бр. 866.}}{\text{С. Бр. 577.}}$ и 15. Маја 1849. године $\frac{\text{В. Бр. 317.}}{\text{С. Бр. 54.}}$ које о привременим чиновницима гласе.

§. 38. Министри имају право да чиновнике, над којима би какво ислеђење наредити морали, од дужности одлуче, докле се ислеђење не сврши, ако би нашли, да би опасно или штетно за службу било, да их за то време у дужности оставе. Но у таквом случају разрешени чиновник ужива потпуну плату, докле се не реши (§. 57.) да се са разрешењем од дужности под суд даде.

ЧЕТВРТИ ДЕО.

Одржање реда у служби.

§. 39. Виша надлежателства и чиновници, који стоје на челу појединих струка послова, имају да одрже ред у служби и међу чиновницима, и да пазе да сваки своје послове уредно и ревносно ради.

За ту циљ имају они право, да над нижим чиновницима административне казне употребе.

У случају затрпаног посла због лењости и немарности чиновника, може министар наредити или да други чиновник његове затрпане послове у ред доведе, а он да се међутим на другу дужност употреби, или да друго лице текуће послове његове дужности отправља, док он затрпане послове у ред доведе. И у једном и у другом случају подвозни трошкови и дијурна по уредби овом чиновнику издаће се из плате немарљивога.

§. 40. Административне су казне:

а., писмени укор;

б., одузимање плате до три месеца:

в., губитак селитбених трошкова при премештању;

г., отпуштање из службе.

§. 41. Писмени укор и одузимање плате до 15 дана могу изрицати: председник главне контроле, председници великих и првостепених судова, окружни начелници и старешине подобних надлежатељстава, сваки над подчињеним му персоналом.

Исто тако могу старешине и осталих нижих надлежателстава казнити своје млађе, и то:

а, сресни начелник своје подручне чиновнике писменим укором и одузимањем плате до осам дана.

У среске чиновнике рачунају се и лекари, било сресни, било они који су као управитељи болнице по срезу; а исто тако и други чиновници који би у административном погледу зависили у срезу од среског начелника;

б, старешине телеграфских надлежателстава, пошта и карантина своје потчињене писменим укором и одузимањем плате до пет дана.

А све старешине ове (а и б) при изрицању тих казни, држаће се у осталом прописа у закону о чиновницима, који гласе о дисциплинарном кажњењу.

Осим тога, подлеже казнама прописаним у §. 40. закона о чиновницима грађанског реда и саме старешине појединих надлежателстава, ако према својим млађима, који су под сум-

њом да чине злоупотребе, или који су већ учинили какву кривицу, не врше што им дужност налаже, било под изговором што немају тужбе дотичног лица, било што хоће млађег иначе да заклоне; или ако противно своме уверењу хрђавог млађег чиковника старијој власти препоруче. (Допуна од 28. Децембра 1879. год. Зборник 35. страна 43.)

А како ове казне, тако и одузимање плате до три месеца, изриче преседник државног савета над канцеларијским персоналом савета, министри над персоналом своје канцеларије и персоналом потчињених им надлежателстава.

Да чиновник недобије селитбени трошак, изриче дотични министар; а

да се чиновник из службе отпусти, као ове недостајан, или за исту неупотребљив, изриче дисциплинарни суд, осим где закон изреком друк чије наређује.

§. 42. Свака дисциплинарна осуда вуче за собом и накнаду трошкова учињених поводом изслеђења кривице. Но ако би поред комисионих трошкова решити се имало још какво грађанско потраживање, као н. пр. накнаде трошкова сведоцима и т. п., а решење о кривици издала би административна власт, то ће се ово грађанско потраживање предати на решење дисциплинарном суду.

§. 43. Службена иступљења и недостојни поступци, због којих ће се чиновник дисциплинарно казнити, у главном су ова:

1., неморално и недостојно владање у приватном животу, као што је опијање, пијанчење, скитање, картање и овима подобна на местима, по друштвима и на начин достојанство чиновника унижавајући;

2.. лакомислено задуживање;

3. нечовечно и преко поступање са подручнима и народом;

4., рђаво упражњавање своје власти старијег чиновника према млађима, нарочито кад старешина добре и ваљане званичпике код више власти оцрњује или неспобне и неваљале заклања или препоручује;

5., немарност и неуредност у долажењу на дужност и у вршењу ове;

6., непослушност спрам старијих или наредаба претпостављених власти;

7., свако у злобној намери оговарање поступака или наредаба власти, у канцеларији или пред млађима, у колико неби спадао случај у већи род преступљења, која се казне по закону криминалном. Исто тако и подговарање млађих или других лица на тужбу противу претпостављених, или власти у опште;

8., прављење смутње, свађање и неслагање са друговима у служби;

9., сви еснафски занати и трговачке радње под својим именом, као и адвоцирање.

10., *у опште кад чиновник*

а., повреди дужности свог звања,

б., кад својим владањем и понашањем у службеној дужности, или ван ове, покаже се недостојан уважења и поверења, које његово звање захтева.

(Допуна од 15 Јуна 1864 године Зб. XVII. Стр. 23.).

§. 44. Казне дисциплинарне не могу се изрећи, докле се не саслуша онај, кога се тиче. Неодговарање на питања сматра се за признање.

У акту, којим се дисциплинарна казна изриче, изложиће се чиновнику и његово дотадашње владање и кривице, ако је зашто био кажњен дисциплинарно.

§. 45. Казне дисциплинарне изричу се мање или веће, према мањој или већој кривици, и према дотадашњем добром или рђавом владању.

§. 46. Да чиновник не добије селитбеин трошак, министар може решити само онда, ако се чиновник премешта због прављења сметње, свађе, и због неслагања са друговима у служби.

§. 47. Кад чиновник учини дисциплинарно иступљење, почем је двапут у истој години дисциплинарно био кажњен, или кад учини ма и

једно али такво дисциплинарно истпуљење, које га чини недостојним за државну службу, надлежни министар, по решењу у министарском савету, и односно председник овога савета по решењу државног савета, може дати таквог чиновника дисциплинарном суду на суђење.

§. 48. Пре него се чиновник по предидућем §. под суд да, ако се учињено дело неби признанством чиновника у изисканом изјашњењу, или с друге стране довољно доказивало, надлежни мвнистар, и односно председник државног савета, преко министра правде, наредиће, да се исто сретством једног или више комисара исследи, како власт, која ислеђење наређује, то за потребно нађе, према величини кривице и другим околностима.

Ако је више комисара, то председник комисије, а ако је само један, онда он не може бити нижег звања но што га има онај, над киме се чини ислеђење.

§. 49. Један комисар онда ће се по правилу употребити, кад је кривица мањег рода, која се може решити административном влашћу, или кад се ислеђење црпи из акта, која по себи дају довољне доказе, или кад се у каквом предмету тражи обавештење, да би се увидело, да ли има основа, да се над каквим лицем отвори ислеђење. Према томе и саслушавање лица са стране може онај комисар чинити само поради бољег обавештења у ствари, просто без формалног испита; по чему и показивање сведока, (које свагда има бити без заклетве) или других лица пред овим једним комисаром не даје никакав довољан доказ, да се окривљени може осудити, нарочито ако би и он сам против њихових исказивања што примећавао.

Ислеђење сретством три комисара обично ће се чинити само онда, кад је кривица већег рода, а предмет је по себи замршенији, нарочито ако се саслушавањем лица са стране ствар мора ислеђивати.

Ови комисари водиће формално ислеђење као и код суда, сведоке и друга лица, која се по закону могу заклињати и требају, заклињаће и саслушавати, и њихови испити имају онакву важност као да су код суда чињени.

Учињено ислеђење поднеће се дотичном министру (односно савету) и овај или ће сам предмет решити, ако по закону спада у његову надлежност, или ће начинити тужбу, па такву с дотичним актама поднети министру правде, да је овај дисциплинарном суду пошље на решење.

§. 50. Дисциплинарни суд састајаће се из седам судија, четири замењеника, и једног деловође.

Судије поставља кнез указом на предлог министра правде на једну годину дана; а ако би који у течају те године био постављен, то ће и за њега важити постављење до истечења горњег периода.

Лица, која су једне године судије била, могу се на ново поставити за судије.

Судије се узимају од виших државних чиновника из места централних надлежателстава и ни један не може бити нижег звања од члана окружног суда.

У случају кад би који судија био препречен, председник суда позива ког заменика.

Деловођу одређује министар правде.

У препјатству председника заступа га најстарији члан.

Како судија тако и деловођа врше ову дужност бесплатно.

§. 51. Оптужени чиновник има право захтевати, да се онај судија дисциплинарног суда од суђења искључи, за кога би могао навести узроке, који беспристрасност судије у сумњу доводе.

Исто тако и судија дисциплинарног суда има сам захтевати, да се искључи од суђења, ако би због каквих узрока држао да не треба у суђењу да учествује.

Како оптужени, тако и судија могу ово искључење тражити, одма у почетку ислеђења или

суђења. И суд ће дисциплинарни према томе решити, има ли места искључењу или нема.

Решење дисциплинарног суда одма је извршно.

§. 52. Суд дисциплинарни скупља се на позив министра правде, учињен преко председника суда, коме се и сва акта о кривици предају.

Он решава на основу чињеног ислеђења; но где сам за потребно нађе, или на захтевање оптуженог, може наредити, да му и оптужени и сведоци лично претстану, или да се сведоци код дотичног окружног суда испитају.

Ако сам саслушава сведоке, претходно ће их заклети, ако би се они по закону могли заклети. Саслушавање и сведока и оптуженог бива устмено, и само њиова главнија казивања, која се односе на решење ствари, изложиће се на писмено, које ће одостоверити председник и деловођа.

Он решава по вишини гласова, које председник, почињући од најмлађег, прикупља.

При решавању суд ће имати у виду нарочито интересе државне службе и држање реда у истој; и по томе при решавању дисциплинарни суд неће бити обвезан држати се положених правила о доказивању, него ће по свом слободном, из укупног ислеђења и доказа црпљеном убеђењу, пресудити, у колико ће обвињење за основано и доказано узети.

Ако суд нађе да је дело такво, по коме се чиновник, као службе државне недостојан или за ову неупотребљив, има из сужбе отпустити; он ће тако и решити. А ако нађе да дело мању или никакву дисциплинарну казну не заслужује, он ће га према томе или на мању казну осудити, или од сваке казне као невина ослободити.

У предметима, где би се чиновник отпуштао из службе, изрицаће суд пресуду, а ако га нађе за невина, или га осуди на мању казну, издаваће решење, и како у пресуди тако и у решењу излагаће побуђења, на основу којих је ствар онако пресудио или решио.

Поред решења о кривици, дисциплинарни суд решаваће и грађанско питање, ако би се какво, што се тиче накнаде трошкова, имало решити са кривицом.

Пресуде и решења потписују све судије са деловођом. Одвојена мњења стављају се такође на протокол.

Пресуде и решења дисциплинарног суда, како по чести грађанској, тако и кривичној, одма су извршна, и суд кад их изрече, спроводи их са свим актама министру правде, који ако је чиновник из његове струке, задржава при себи акта и наређује надлежним начином, да се решење или пресуда осуђеном достави; и да се изврши. А ако је осуђени из које друге стуке, саопштава

министар правде, поред спровода акта, случај дотичном министру, и овај се стара о томе, да се саопшти и изврши пресуда или решење.

Пресуда и решење доставља се оптуженом написмено.

Кад осуђени прими пресуду дисциплинарног суда, може за 15 дана, рачунећи од дана, кад му је то достављено, молити кнеза за помиловање, и за то време не попуњава се његово место.

§. 53. Свака осуда, која се изрече над чиновником, било због иступљења из користољубља учињеног, било због преступљења, које се по прописима казнителног законика сматра као безчастеће, вуче за собом губитак службе, и таквог ће чиновника дотични министар разрешити од службе.

§. 54. Кад се чиновник, неимајући другог имања или прихода, осим своје плате, толико задужи, да пријављени дугови пређу његову једногодишњу плату, и ако такав чиновник није у то стање дошао несрећним каквим случајима, као болешћу, случајима смрти у фамилији и т. д., него више нерасудним начином живљења спрам својих прихода, то ће се он из службе отпустити дисциплинарним судом.

§. 55. Противу осуда нижих административних власти на административне казне, жалити се може министру и односно председнику државног савета

за 15 дана, а противу осуде ових, може се обратити књазу ради помиловања.

Противу осуде среских начелника (§. 41. под а,) даје се жалба окружном начелнику, а против осуда осталих старешина (§. 41. под б,) подноси се жалба министру унутрашњих дела, у оба случаја за оно време које је одређено у првом одељку овог §-а.

А против решења окружнога начелника, којим је одобрена осуда среског старешине, може се за исто време (први одељак овог §-а) изјавити жалба министру.

Окружни и срески начелници имају право контролисати у своме делокругу све управне чиновнике: поштанске, телеграфске и санитетске.

Они их за примећене неуредности и незаконитости узимају на одговор, па предмет министру на решење шиљу.

Жалбе у предметима административног кажњења у опште дају се оној власти, која је решење издала, па ова жалбу са актама спроводи на расмотрење већој власти.

Жалба се може дати и преко поште на повратни рецепис, и онај дан, у који је пошти тако предата узима се као да је и самој власти дата.

А рок од 15 дана, прописан за то у првом одељку овог §-а рачуна се од дана саопштења

или предаје пресуде или решења и даље свршава се по оном начину као што је прописано за решење у кривичним делима (§. 15 закона о судском кривичном поступку).

Што је год у зокону о чиновницима (и ономе од 15 Фебруара 1864 и овоме додатку) о административном кажњењу као праву старешина прописано, то се односи и на одређене заступнике истих старешина, кад ти заступници врше дужност истих старешина, тако, да и заступници ових старешина могу изрицати административне казне над чиновницима поверених им надлежателстава. (Допуна од 28 Децембра 1879 год. Зб. 35 стр. 43).

Противу осуде дисциплинарног суда нема места жалби.

ПЕТИ ДЕО.

О поступку са чиновницима, који се због злочинства или преступљења у званичној дужности или ван ове под суд дају.

§. 56. Злочинства и преступљења чиновника, учињена у званичној дужности, ислеђиваће се онако, као што је казано у §. 48. За приватна злочинства и преступљења, потчињаваће се чиновници ислеђењу и суђењу онако, као и други грађани, само што ће полицијска власт или суд, кад чиновника у притвор стави, известити о томе над-

лежног министра, како би се учинило наређење у смотрењу службе.

§. 57. Чиновнике, због злочинства и преступљења, учињених у званичној дужности, разрешава и под суд даје дотични министар по решењу министарскога савета; а за чиновнике главне контроле и канцеларијски персонал савета решава државни савет. Министар правде одређује суд, који ће судити, а власт, која под суд даје чиновника, подноси суду тужбу и акта кривице на пресуђење.

§. 58. Кад би чиновником учињено злочинство или преступљење у званичној дужности, или ван ове, било такво, да би за државну службу било штетно или опасно или унижавајуће њега у тој задржати до коначног пресуђења кривице, то ће се моћи такав чиновник од дужности разрешити и у томе пресуду очекивати.

У овом случају разрешени чиновник ужива само половину своје систематичне плате; но ако би он имао подмиривати и какав дефект каси, којом државни чиновници рукују, онда ће му се и та друга чест за рачун дефекта задржавати.

На званично потраживање власти суд ће дозвољавати запт или прибелешку на добра оног чиновника, који неби могао ни са задржаном половином плате подмирити недостатак у каси.

Чиновнику, који није од дужности разрешен, ако има штету подмиривати од плате не може се више од половине задржавати.

За штету чиновник одговара и кад службу изгуби. Ако је не изгуби, а нема одкуд да штету исплати, задржаваће му се половина плате до исплате, а ако је у пензију стављен, половина пензије.

§. 59. Чиновник како у овом тако и у случају §. 38 од дужности разрешени, несме без дозвољења никуд на више дана удаљавати се.

§. 60. Ако би под суд падши чиновник од земаљских судова пресудом за невина оглашен био, онда ако је од дужности разрешен, повраћа се на своје место или друго равно звање, и добија потпуну плату за цело време, за које није уживао.

Ако на против под судом бивши чиновник буде само из недостатка довољних доказа ослобођен, онда се оставља правителству да према већој или мањој сумњи, која на таквом чиновнику постоји, као и према каквоћи казнимог дела, због кога чиновник под сумњом стоји, може дело таквог чиновника дати *дисциплинарном суду, да овај реши*, оће ли се такав чиновник и даље у службу задржати или отпустити. Онај који је с разрешењем под судом био, ако буде из недостатка доказа ослобођен, не добија неуживану половину плате за време док је под судом био.

Ако би из недостатка доказа ослобођени чиновник осуђен био на полицијски надзор, тим самим губи државну службу, и дело се његово неће подносити на решење дисциплинарном суду. (Допуна од 25 Новембра 1868. Зб. XXI. стр. 59).

§. 61. Ако би под суд падши чиновник првостепеним судом осуђен био на лишење звања, то ће се такав одма од дужности разрешити и ван службе пресуду коначну очекивати; но место његово до коначне пресуде неће се попуњавати.

Плата таквом чиновнику престаје тећи од дана разрешења, и ако би исти коначном пресудом из недостатка довољних доказа био ослобођен, издаће му се половина плате; буде ли пак као невин ослобођен, изда ће му се цела плата од времена разрешења док наново дужност не прими.

Половина плате издаваће се и оном чиновнику, за кога је суд решио, да се из притвора брани.

§. 62. Кад би се откривало, да је који судија и уопште чиновник мито или поклон примио, или уопште захтевао у случајима казнителним законом забрањеним, ако би преступљење тежег рода било, да би се такав чиновник поред лишења службе и на већу казну по закону осудити имао, даће се предмет редовном суду на пресуђење. А ако се увиди, да би казна, која ће се изрећи, највише доносила лишење службе, даће се такав чиновник дисциплинарном суду на суђење.

§. 63. Судије окружних судова и судије великог суда, за злочинства и преступљења, учињена у суђењу у случајима §§. 109. 120. и 127. казнителнога законика, не могу се никад потчињавати суђењу дисциплинарног суда, него потпадају под суђење редовних судова, о чему ће изићи особити закон.

§. 64. Чиновник, који је есуђен на затвор дужи од шест мсеци, без да је осуђен на лишење грађанске части, или на лишење звања, може се опет у службу примити.

§. 65. Чиновник и на најкраће време на затвор осуђен, за време издржавања казне не добија плату.

§. 66. Чиновник, који је неправилним вршењем своје дужности кога оштетио, одговара за штету; но у том случају суд неће моћи ни грађанску ни кривичну тужбу противу чиновника примити, докле надлежни министар не одобри да се може судити.

§. 67. Право на тужбу противу судије и уопште чиновника за штету, причињену у вршењу званичне дужности, застарева, ако се не тужи оштећени за шест месеци, одкад му је штета позната. Но ако је штета из злочинства произишла, онда застарева по грађанском законику.

Тужба зе казано време има се поднети надлежном министру (§ 66). Ако надлежни министар жалиоцу даде право на тражење накнаде,

он ће, извештавајући о томе оштећеног, уједно известити и министра правде, да одреди суд, који ће судити, ако то неби био сам министар правде, који право на тражење накнаде дозвољава и уједно и суд одређује.

Ако оштећени од примљеног дозвољења за тражење накнаде и односно, одкад буде извештен, који је суд за суђење одређен, зе три месеца не поднесе суду тужбу, право ће му ипак застарити.

Но ако би министар дао право да може тражити накнаду од једног чиновника, а судови би нашли, да није он одговоран, него други чиновник, оштећеном остаје право за тражење накнаде противу овога, користујући се на ново другим роковима од шест и три месеца. (Допуна од 15 Februara 1868. Зб. 21. стр. 3).

Код овог §-а има ово законодавно објашњење:

„§. 67. закона о чиновницима грађ. реда односно застарелости, која је истим параграфом прописана, говори само о тужбама приватних лица, као што се то увиђа и из додатка истога §-а од 15 Februara тек. године. А што се тиче тражбина правителства, за ове важи она застарелост, која је законом грађанским и другим особеним прописима закона одређена“. (Решење од 13 Октобра 1868. Зб. XXI. стр. 52).

ШЕСТИ ДЕО

Постављање у стање покоја с пензијом свију чиновника у опште.

§. 68. Књаз ставља чиновнике у пензију, на предлог дотичног министра, по саслушању министарског савета.

§. 69. Чиновнику, који се само неби због какве кривице под истрагом налазио, неће се моћи одбити молба да се у пензију стави:

1., ако је навршио 40 година службе, или 60 година живота;

2., ако је због телесних слабости, за службу неспособан постао;

3., ако због болести неби могао дуже од године дана своје званичне послове радити.

У свима овим случајевима може правителство чиновника у пензију ставити и без његовога захтевања.

§. 70. Но правителство може и осим случаја у §. 69. изложених, чиновника у пензију поставити сваки пут, кад нађе да интереси државне службе то захтевају.

§. 71. Право на пензију задобија чиновник кад 10-ту годину службе наврши. Чиновник, који је навршио 10-ту годину службе, добија 40 процента своје систематичне плате, као пензију. Са сваком даљом годином службе расте пензија за два процента, тако да онај, који је навршио 40-ту годину

службе, или још више служио, добија целу плату као пензију.

За професоре важи, како у свему осталом тако и у смотрењу службе, уредба од 15 Февруара 1858. године $\frac{\text{В. № 141.}}{\text{С. № 88.}}$ (збор. XI, 47.) с тим, да они навршетком 10-те године службе 40 процента добијају, а са сваком даљом годином службе по три процента више у пензију.

§. 72. При рачунању година службе, служиће за основ књажевски акат, којим је чиновник у државну службу постављен. Но ако је чиновник почео служити још у време кад постављање на звање није бивало књажевским актом, онда ће служити за доказ тада у обичају бивши акат, или други достоверни доказ.

Године, које је чиновник провео на местима, која нису као указна од стране државе призната, неће се рачунати у године службе.

§. 73. Године, које је чиновник ван службе провео', неће се рачунати у године службе. На против ручунаће се године, које је чиновник, ма под којом владом, у државној служби провео, као и оно време, за које је чиновник био на расположењу.

Код овог §-а има ово објашњење:

„Чиновнику, који је својевољно оставио државну службу, или кога правителство на основу

§-а 76 закона о чиновницима грађанског реда отпусти из државне службе, па том приликом за доондашње време своје службе добије једанпут за свагда из државне касе новчану накнаду, ма под којим именом, ако после буде опет у државну службу примљен и у истој пензиониран, — неће се рачунати за пензију у године службе и оно време прве његове службе, на које је једанпут за свагда новчану накнаду, ма под којим именом, из државне касе већ добио“. (Закон од 24 Октобра 1870 Зб. XXIII. стр. 122).

§. 74. Пензионар задржава чин, ако га је имао, и право да носи униформу.

§. 75. Чиновници, који би због телесне или душевне неспособности у пензију стављени били, постављаће се опет у службу кад оздраве, и биће обвезани да приме звање, које им се да, ако само у степену и плати неби било ниже од њиовога пређашњег.

§. 76. *Чиновници, који још нису задобили право на пензију, а постали би за државну службу неспособни, или би се у интересу државне службе из исте отпустити имали, могу очекивати од милости правителства, да им се да каква помоћ, било једанпут за свагда, које до једногодишње плате, или годишњим издржањем, које до 30 процента њихове плате ићи може,*

о чему решава књаз на предлог дотичног министра, а по саслушању министарског савета. [1]

(Замена од 15. Јануара 1865. зб. XVIII. стр. I.).

§. 77. Наређења овог закона не одузимају правителству могућност, да при одређивању пензије за особите услуге отачаству учињене, и особита призрења обраћа.

§. 78. Нико не може без одобрења књаза у туђој земљи, у којој мисли стално живети, пензију уживати. Но ако би му се одобрило, да може пензију уживати у туђој земљи, где се стално настанио, одбијаће му се десет процента.

§. 79. Пензија се губи:

1., у случају смрти, после месец дана, од дана смрти, као год плата код дејствителних чиновника;

2., ако пензионар у државну службу ступи, домаћу или у какву страну;

3., ако је осуђен због злочинства, или на затвор дужи од једне године дана, или због оних преступљења и иступљења, због којих дејствителни чиновник службу губи (§ 53.), или ако је владање његово такво, да на јавну саблазну и поругу чиновништва служи, у ком последњем случају, даће се исти дисциплинарном суду на суђење.

1. И код овог §-а важи објашњење стављено напред код § 73.

§. 80. Ако би пензионар за дела, која је за време његове службе у дужности учинио, судовима земаљским суђен био, то ће се исти лишавати пензије у оном случају, у ком би пресуда код дејствителних чиновника гласила на лишење службе.

§. 81. О породици чиновника и пензионара побринула се држава оснивањем удовичког фонда, о коме наредба има се сматрати као саставни део овога закона.

§. 82. Чиновник, који по осуди дисциплинарног суда или актом министра изгуби службу, ако није пет година провео у служби, не може и даље улагати у фонд удовички; а ако је пет година службе навршио, има право и даље улагати у фонд, ако се за шест недеља, од дана кад изгуби службу, изјасни да ће улагати у фонд и заиста почне улагати. Но ако он остане само при изјашњењу, а не почне давати улоге, или ако их је почео давати, но престане с давањем, и тако до шест месеци продужи, губи право даљег улагања.

Давање улога чини се непрекидно за цело време, као и код чиновника у служби находећих се.

Ни првима, који пет година нису служили, ни другима, не враћа се учињени улог.

§. 83. Закон овај ступа у живот од 1. Марта ове године.

§. 84. Кад овај закон почне важити, губе закону силу;

1., закон о чиновницима грађанског реда од 24. Марта 1861. године В№ 665. (зборник XIV. стр. 38.);

2., уредба од 8. Фебруара 1845. године В№ 1565. (зб. III. стр. 25.);

3., уредба од 13. Маја 1853. год. В№ 456. (зб. VIII. стр. 49.);

4. уредба од 19. Марта 1860. године В№ 889. (зб. XV. стр. 323.);

5., решење од 8. Децембра 1861. године В№ 2455. (зб. XIV. стр. 203.);

6., тачка 17. устројења централне државне управе од 10. Марта 1862. год. В№ 299. (зб. XV. стр. 95.);

7., решење од 13. Марта 1862. године В№ 315. (зб. XV. стр. 105.), и

8., решење од 11. Јуна 1863. године В№ 449.

Препоручујемо нашем министру правде, да овај закон обнародује, а свима министрима, да се

о извршењу његовом старају, властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

15. Фебруара 1864. год.

у Београду.

(М. П.)

М. М. Обреновић с. р.

Видео и ставио државни печат чувар државног печата министар правде,
Р. Лешјанин с. р.

Председник министарског савета министар иностраних дела,
И. Гарашанин с. р.
Министар унутарњих дела,
Н. Христић с. р.
Министар војни и заступник министра грађевина,
И. Монден с. р.
Министар финанције и заступник министра просвете и црквених дела,
К. Цукић с. р.
Министар правде,
Р. Лешјанин с. р.

МИХАИЛ М. ОБРЕНОВИЋ III.

ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ И ВОЉИ НАРОДА.

КЊАЗ СРПСКИ.

проглашавамо и објављујемо свима и свакоме, да је државни савет рошио, и да смо ми одобрили и одобравамо:

ЗАКОН

О правозаступницима.

ОПШТИ ДЕО.

§. 1. Дужност је правозаступника да људма, који га позову, своју помоћ указује, и ове усмено или писмено пред судовима или другим јавним надлежателствима заступа у пословима, који захтевају знање закона, те да би се целисходно извршили.

§. 2. Правозаступници стоје под министром правде.

§. 3. Право на правозаступништво не може добити:

1., који није српски поданик;

2., који нема 25 година;

2., а., који није са добрим успехом свршио правне науке овде или на страни;

2., б., који није најмање две године практиковао у суду или код јавног правозаступника;

(Допуна од 30. Септембра 1871. Зб. XXIV. стр. 12.)

3., који стоји под старатељством, или стециштем;

4., који је осуђиван, или се налази под ислеђењем због злочинства; исто тако који је осуђиван, или се налази под ислеђењем због бесчастећих преступљења, или иступљења из користољубља учињених, и преступлења и иступлења, којима се јавна правственост вређа; или је ослобођен из недостатка доказа за злочинства, или бесчастећа преступљења;

5., који није доброг и поштеног владања т. ј. који по своме владању и начину живота, не заслужује јавно поверење и поштовање;

6., који није испит правозаступнички положио.

§. 4. *Испит правозаступнички (§. 3. бр. 6.) нису дужни полагати они, који су редовно свршили правне науке, а служили су најмање*

три године, као чланови окружног или каквог већег суда.

(Замена од 30. Септембра 1871. Зб. XXIV. стр. 12.)

§. 5. *Правозаступник не може никакву радњу на своје име имати, ни стојати код каквог друштва или приватних у служби под платом, нити може отправљати какво јавно звање, које би плату доносило, изизумајући звање хонорарног професора права.*

(Замена од 30. Септемзра 1871. Зб. XXIV. стр. 12.)

§. 6. *Они који нису правозаступници моћи ће друге на суду заступати у грађанским и трговачким парницама, но без икакве награде осим случаја (§. 7.) где нема два правозаступника.*

Уговор, по ком би се таквим заступницима обећала каква награда за њихов труд, не вреди, и, ако је што на име тога рада дато или учињено, моћи ће се награг тражити.

(Замена од 30. Септембра 1871. Збор. XXIV. стр. 12.

§. 7. Кад у ком округу неби било најмање два правозаступника, или би ови препречени били, те се неби могли заступања примити, онда је слободно парничару узети кога оће да га заступа, само ако такав не стоји у узузећу каканом под бројевима 1. 3. 4. и 5. §. 3.

У осталом сви прописи овога закона у смотрењу уредног вођења парнице, наплаћивања

такса и кажњења правозаступника, у колико се применити могу, важе и за ове приватне заступнике.

Председник суда може забранити онима, који нису правозаступници, да могу друге заступати, кад они те послове раде као стално занимање.

Противу таквог решења председниковог моћи ће се жалити министру правде.

(Допуна од 30. Септембра 1871. Зб. XXIV. стр. 12.)

О полагању испита правозаступничкога.

§. 8. Онај који се пријави за полагање испита правозаступничкога, било то услед јавнога позива министра правде, или из сопственога побуђења, мора уз просбу поднети доказе, да му не стоје на путу препреке казане у §. 3. овога закона.

§. 9. Кад се министар правде увери, да се молиоцу према наређењима §. 3. може дозволити да испит положи, он ће одредити одбор, који ће га испитати.

§. 10. Испитујући одбор има бити састављен од пет испитујућих чланова и деловође.

Чланове одбора одређује министар правде од судија касационог и апелационога суда, а може у тај одредити и кога од јавних правозаступника, а за деловођу одређује једнога од писмоводних лица из суда или министарства правде.

Министар правде, кад год испитујуће чланове буде одређивао, одредиће свагда по двојицу, који ће се као заменици моћи употребити на случај, ако би који од одређених чланова поводом учињенога противу њега изузећа, или иначе, препречен био, да буде при испиту.

У одбору председава најстарији по звању судија, са правима која иначе председнику окружнога суда припадају.

Одбор се најпре састаје и одређује шта ће који члан, и из кога закона питати, које мора у тајности остати, а затим председавајући одређује дан и време испита, и позива онога, који се има испитати, да му ради тога претстане у одређено време. А исто тако позива и све чланове одбора, њихове заменике и деловођу.

На дан саветовања чланова одбора о питањима, која ће предлагати ономе који се испитује, присуствоваће и заменици, како би и они са своје стране са нужним питањима били спремни.

§. 11. Испит се држи у неканцеларијско време. и то јавно у здању касационога суда.

Испит се полаже најпре усмено, па потом писмено. При усменом из свакога законика даће се најмање по једно главно питање, а при писменом даће се један правни задатак, да га одма онде по прописима закона на писмено изради.

§. 12. Узима се да је испитани способан за правозаступника кад најмање четворица од чланова одбора буду мнења да је испит добро положен.

Саветовање одбора о томе, је ли испит добро или рђаво положен, бива тајно; но закључење о томе исказује председник јавно, а по том председник под својим и деловође потписом, даје испитаном, ако захтева, писмено уверење о томе какав је испит положио.

§. 13. О резултату испита, одбор под потписом председника извештава министра правде с пошиљањем свију акта.

§. 14. Онај, коме је испит рђаво испао, по истечењу једне године има право онако исто, као и први пут тражити да се на ново испитује. А ако и по други пут положи рђав испит, може опет по истечењу једне године тражити да и по трећи пут испит положи.

Ко и по трећи пут добар испит не положи, не може више захтевати да га полаже.

§. 15. Ако би у одбор одређено лице стајало са оним, који се испитује, у сродству, или иначе у одношењу, по коме се по основима наређења поступка судског не може узети за беспристрасногa судију, па то ни судија, ни онај који се испитује не јаве, министар правде има право такав испит, ако је за добар оглашен, касирати,

и нов испит наредити, ма да би испитани већ и за јавнога правозаступника одређен био.

§. 16. Кад претстане одбору оно лице, које се има испитати, председник одбора саопштиће му који су чланови у одбор одређени, и ако би испитујући се имао изузетак противу кога чинити, учиниће такав пре него што на питања одговарао буде, а случаји, у којима се изузетци чинити могу, они су исти, који су у поступку судском за судије прописани.

Ако испитујући одбор изузетке као умесне уважи, председник ће одбора у место изузетога члана кога од заменика позвати да изузетога заступи.

На случај, ако се никакво изузеће против одборних чланова не учини, као и ако иначе не буде потребе, да који од заменика каквога члана одбора заступа, заменици могу се из заседања удалити.

§. 17. Онај, који жели испит положити, мора положити у министарству правде 6 # цес. за чланове и деловођу испитујућега одбора, којима то за труд припада.

Ова сума има се при сваком повтореном испиту наново плаћати.

§. 18. Ближа опредељења о начину држања испита и вођењу протокола, прописује министар правде.

О постављању правозаступника.

§. 19. Правозаступник се поставља за округ, и то за онај округ, где он изјави да жели јавни правозаступник бити. *Он мора седети у месту округа, за који је постављен.* (Замена од 30. Септембра 1871. зб. XXIV. стр. 12.).

§. 20. Пре него се правозаступник за таквога постави, мора положити следећу заклетву.

„*Ја Н. Н. ступајући у звање јавнога правозаступника, заклињем се свемогућим Богом да ћу владајућем књазу Н. Н. веран бити, да ћу се устава и свију осталих закона савесно придржавати, да ћу без призрења на стање лица са једнаком ревношћу савесно правду на судовима заступати, и како ја у овоме радио. тако мени Бог помогао.*“

(Замена од 30 Септембра 1871 Зб. XXIV. стр. 12).

§. 21. За декрет, којим се ко за правозаступника поставља, има правозаступник положити напред у касу министарства правде десет дуката цесарских.

§. 22. О постављању правозаступника, министар правде извештава све судове и ставља то у званичне новине, и заводи таквога у списак правозаступника, који ће се при канцеларији министарства водити.

Такође и сви окружни и већи судови, морају држати наротити списак правозаступника, и сва-

кога новопостављеног правозаступника у њега заводити, као што ће у исти бележити и то, кад би му се за кога јавило, да је одлучен, или да је изгубио право на правозаступништво, као и све казне, на које би он правозаступника осудио.

Суд ће о свакој казни коју би изрекао над правозаступником, известити министра правде, а овај све остале судове.

§. 23. Ако постављени правозаступник за два месеца од времена издатог му декрета, без оправданога узрока код министра правде, не оде на одређено му место, министар правде може га осудити на казну од 10 до 25 талира, па ако ипак за други месец дана на дужност не оде, министар ће огласити, да је његово право на правозаступништво престало. У овоме последњем случају он ће моћи тек по истеку једне године на ново тражити да се за правозаступника постави, и онда плаћа на ново декретну таксу (§. 21.)

§. 24. Правозаступнику, који је за један округ постављен, па би желео тај округ променити са другим, министар ће правде дозволити, ако молилац при томе плати пет дуката у касу министарства правде у име новог декрета.

О правима и дужностима правозаступкика

§. 25. Правозаступник може радити код свију судова; но без знања суда не сме се удаљавати из онога округа, за који је постављен. За сваки

случај, кад се правозаступник удаљава из свога округа на више од једнога дана, мора суду означити заступника, који би га међутим могао заменити у правозаступничким пословима.

§. 26. Правозаступник је дужан у кривичним предметима (§. 10. кривичног судског поступка) по одредби суда, примити се да брани кривца разуме се са наградом, ако је кривац у стању платити (§. 334. кривичног поступ. судскога.).

Он је дужан примити се да брани масу по одредби суда, а исто тако по наређењу суда мора се примити и да бесплатно заступа парницу код суда свакога лица, које би принело влшћу потврђено сведочанство убожества. Но ако би такво лице парницу добило, или би доцније до каквога имања дошло, дужно је награду браниоцу платити.

Ако би правозаступник имао какве трошкове у наведеним случајима да учини, то се он не мора примити пре, докле му се трошкови не осигурају.

§. 27. Правозаступника је дужност онима, који његову помоћ затраже, поштено, савесно и верно да послужи, да даје савет по своме убеђењу, пошто свестрано и са предосторожношћу испита и сазна све околности спора; да оно, чега се прими, брзо, тачно и са могуће мање трошка извршује; да се стара да спор, где је год могуће, на леп

начин изравна; при прављењу уговора да мотри, да ништа што је за важност или сигурност уговора нужно, не изостави; оно, што му страна за време трајуће парнице повери, треба и пре и по свршеноме спору у тајности да држи и никоме не открива, да се уздржава од свакога потпомагања противне стране, нарочито са пренебрегавањем употребљења познатих му правних сретстава за доказ или одбрану у парници.

Исто тако има се он чувати, да у знању неистину (лаж) не брани, и да истину не изопачава; при писменом као и усменоме претстављању ствари, треба да буде кратак, јасан и опредељен; надлежателстима дужносно почитање да одаје, и противну страну, сведоке или ма кога ни писмено ни усмено да не вређа.

§. 28. Правозаступник је дужан, по правилу свакоме који га затражи, своју помоћ указивати.

Но у свима оним случајима, у којима једна страна по закону осим јавног правозаступника може пред судом имати које друго лице за заступника, није дужан да бесплатно заступа. (Допуна од 30. Септембра 1871. зб. XXIV. стр. 12.)

§. 29. Правозаступник се не сме посла примити, и мора своју помоћ отказати:

1., ако је посао, на који се позива, противзакон или неоснован;

2., ако је он у истоме послу као судија или деловођа радио;

3., ако је он у истој ствари, или у другој која с њом у свези стоји, противну страну, било пред судом или другим јавним надлежателствима, заступао; или кад би он тиме уопште дужност верности или ћутања спрам ранијега властодавца повредио;

4., кад би он имао радити противу своје жене или заручнице, противу свога поочима или помајке, или посиника, или раниоца или рањеника или противу сродних или браком срођених у правој линији или сродних у побочној линији до четвртога степена, или противу свога задругара, или лица, које је правозаступник крстио или од њега крштен био, или кад један од њих другоме децу крсти;

5., кад би он тај предмет имао заступати пред судом, у коме би какво лице као судија или деловођа садејсвовало, које би са правозаступником стајало у одношењу казаном у предидућој тачки:

Препрека, која би произлазила из одношења брачнога сротства, траје и кад је брак престао.

§. 30. Правозастунник може, али не мора услугу одрећи:

1., кад је болешћу препречен;

2., ако је правозаступник другим пословима преоптерећен;

3., ако му страна, која нема сведочанство убожества, није кадра трошкове накнадити;

4., ако је он заступник противне стране ма у којој било ствари;

5., кад он са противном страном у тесном пријатељству живи:

6., кад он са противном страном стоји у даљем степену сротства, него што је у §. 29 под бр. 4. казано.

Ако се правозаступник у случајима 4. 5. и 6. прими заступања, то је он дужан на сваки начин свога властодавца о том одношају известити, а у случају под 4. дужан је одма известити и ону страну, коју већ заступа, а такође о свему томе тачан протокол начинити и својим актима прикључити.

§. 31. Правозаступник је дужан своју помоћ свом властодавцу, и то благовремено и пре свршенога посла отказати:

1., кад он увиди, да је ствар коју заступа, неправедна, или кад се од њега и по довољном обавештењу помоћ захтева у ономе, што је противзаконо;

2., кад су трајућем заступању наступили који од оних у §. 29. под бр. 4. и 5. наведених основа искључења;

3., кад би на њега самог или на лице у §. 29. под 4. спорни предмет тако прешао, да би

он сам, или она лица парничари његовога властодавца постала.

§. 32. Правозаступник може, али не мора своју помоћ пре свршеногa спора, али благовремено отказати:

1., ако је он болешћу препречен;

2., ако му властодавац који нема сведочанство убожества, нити је у стању да такво получи, не могне нужне трошкове дати;

3., ако му властодавац за вођење спора обећана нужна извешћа или документа благовремено не изда;

4., кад би после предузетога процеса наступила у §. 30. под 6. казана одношења сродства.

О овом одношењу дужан је он свога властодавца одма известити, ако се не би предузетога посла отказао.

§. 33. Правозаступник дужан је одма изјаснити се, прима ли се или не прима понуђенога заступања.

Но ако би увидео, да би отказивање заступања могло произвести за страну, која га нуди, знамениту штету, нарочито ако би она тиме рочиште изгубила, или у опште рок какав пропустила да протече, чега би сљетство са њеном штетом скопчано било, то је он дужан учинити све оно, што му је према околностима и закону могуће, да се то предупреди.

Ово исто вреди и за случај, кад би он предузету парницу доцније отказивао; но у овоме случају он ће свога властодавца преко суда известити, а парницу дотле продужити, докле властодавцу не би могуће било да другога правозаступника узме.

§. 34. Правозаступник је дужан од времена на време свога властодавца о стању поверенога му посла извештавати, и сваки пут кад се што важно догоди, а нарочито о свакој изреченој пресуди по парници.

Правозаступник, кад се реши да се прими заступања, има се постарати да добије нужно по закону пуномоћије.

§. 35. Правозаступник, ако му није нарочито забрањено, има право на ризик и опасност свога властодавца, себи заступника поставити у случајима, где би он препречен био, само што такав пуномоћник мора имати право да може друге на суду заступати.

§. 36. Правозаступник се мора потписати на свакоме акту, који он начини, а има да се преда каквом надлежателству, или да служи за какав доказ о праву, или правном одношењу, у ком било смотрењу.

§. 37. Правозаступник је дужан пре свега уверити се, да ли је заступање, у коме се нуди, праведно и заступана дастојно, па ако према

томе нађе, да се може заступања примити, он ће начинити протокол.

Ако је властодавац тужилац, у протоколу треба означити;

1., шта се тражи у главној, а шта у споредној ствари;

2., који су докази за тужбу и поједина опстојателства тужбе, побројати ова поименце, и означити где се налазе, и на који се начин могу она претходно набавити;

3., на која се опстојателства спора може заклетва противној страни допустити или нудити, а на која се опет може властодавац заклети;

4., има ли више лица, која би у тужби учешће имала, и да л које од њих не стоји под туторством или старатељством;

5., има ли више оптужених и да ли који од њих под туторством или старатељством не стоји, и који је суд за туженога надлежан;

6., има ли се на кога у заштиту позвати, и да ли се до окончања спора морају и какве друге мере предосторожности употребити, као што су обезбеђења и њима подобна.

Ако би властодавац био оптужени, правозаступник ће испитати најпре тужбу, па онда у протоколу забележити све изузетке и противдоказе, којима би се тужба и поједина опстојателства тужбе обеснажити могла.

Једном речи, правозаступник се мора известити и у протоколу забележити сва доказна сретства, и све оно што му је од важности за снажно и уредно заступање повереног му посла.

Овај протокол треба властодавац, ако зна писати, да потпише, а у сваком случају дужан је провозаступник препис тога протокола својим потписом утврђен, дати своме властодавцу, а оригинал при себи задржати.

§. 38. Ако би правозаступник пропустио протокол (§ 37.) начинити, па би се властодавац потужио, да је он какво опстојателство или доказно сретство на његову штету изоставио у парници употребити, или да је погрешним начином наведена од противне стране опстојателства признао, па би се парница о накнади штете због тога породила, то ће се све то противу њега а на ползу његовога властодавца претпоставити, и осим тога у сваком случају потпасти под дисциплинарну казну од 5 до 25 талира.

§. 39. Правозаступник је дужан сва акта повереног му посла, и то за сваку партају одвојена, држати сложена по хронологијском реду; нарочито мора он к њима сајузити:

1., сва на протокол и иначе написмено стављена показивања и исправе свога властодавца, и све што би он од противне стране или од кога трећег о томе дознао;

2., препис од свију тужби и друга писмена што је он за свога властодавца, или овоме писао

3., сва од противне стране, или од јавних надлежателстава, или од кога му драго другога на спорни предмет односећа се акта, у колико не би његовом властодавцу предата била

§. 39. а., *Кад је заступање престало, правозаступник је дужан страни на њено захтевање у оригиналу издати све исправе и акта, која њој припадају, но властан је у случају ако трошкови око заступања нису плаћени, ради опредељења истих нужне преписе од акта, која страни издаје, задржати.*

Концепте писма правазаступнику од заступане стране писана и друга ручна акта, на послетку све оно, што би служило за доказ, да је правозаступник у место које стране што платио, а од ове није за то намирен, — није дужан правозаступника никад издати, но само је обвезан, да страни на њено захтевање и о њеном трошку преписе ових писмена изда. Ове обвезности као и дужност акта чувати престају после пет година, рачунећи то од времена, кад је заступање престало. (Допуна од 20. Септембра 1871 зб. XXIV стр. 12.)

О награди и трошковима правозаступника.

§. 40. У име награде не сме правозаступник са парничаром чинити никакав уговор. Ако би

противно овеме поступио, уговор пада, а он потпада под казну новчану од 10 до 50 талира.

§. 41. Правозаступник не сме уговорити, да му властодавац у име награде уступи коју чест парнице, нити сме парницу прекинути. Такав уговор пада, а правозаступник биће кажњен губиком права на правозаступничку радњу, а поред тога и новчано, према важности случаја, од 10 до 50 талира.

§. 42. Правозаступник не сме од свога властодавца ништа у име награде правозаступничке напред узимати; но ако парница дуже времена траје, он може од свога властодавца захтевати, да онолико, колико је он по тој парници већ што урадио, плати.

§. 43. Правозасупник одговара суду за све судске таксе осим парничних; но ако је његов властодавац странац, или онај, који у Србији не живи, онда одговара и за парничну таксу суду. Зато ће он имати право од свога властодавца искати да му напред саразмерну суму у име трошкова и такса судких даде; а од странца и онога, који ван Србије живи, а у Србији нема својих добара, може и парничну таксу захтевати да положи.

Но правозаступник не одговара за никакву таксу, кад је судом одређен да кога заступа (§. 26.)

§. 44. Од оних такса судских, где би се по поступку судском властодавац од плаћања ослободио, ослободиће се и правозаступник ако није ништа у име такса примио.

§. 45 Правозаступник је дужан на све, што од властодавца прими у име награде, трошкова и такса судских, овоме признаницу издати, а и у свом протоколу то забележити, иначе ће се сматрати, да је ишао на превару, за што ће бити кажњен од 5 до 50 талира; а ако се то и по трећи пут догоди, лишиће се и права на правозаступништво.

§. 46. Но правозаступнику није слободно ни у име трошкова и такса судских од свога властодавца несаразмерно много већу суму напред узимити; иначе ће се то сматрати као варање, и он ће бити осуђен да плати у име казне двапут онолико, колико је одвише узео.

§. 47. На свршетку парнице дужан је правозаступник своме властодавцу окончателан рачун поднети, у ком ће изложити све, што му у име трошкова, такса и награде према своме закону припада, и у истоме назначити и све шта је кад и у име чега од свога властодавца примио.

§. 48. Кад год правозаступник у парници, коју заступа, суду на рочиште претстане или акт какав суду напише, он ће сваки пут на протоколу у суду, или на акту изјавити, шта у име

трошка, дангубе и награде правозаступничке за свога властодавца од противне стране тражи.

§ 49. Властодавац одговара сваки пут своме правозаступнику за трошкове и правозаступничку награду, ма да би парницу и изгубио, а трошкови и награда који се по § 48. од противне стране досуђују, припадају властодавцу, а не правозаступнику, осим ако би му их овај по окончаној парници уступио.

Но ако би правозаступник какву очевидно неправедну ствар примио да заступа и парницу изгубио, онај суд, који главни предмет суди, може осудити правозаступника, не само да никакву награду не добије, него да и све трошкове и судске таксе сам тегли.

§. 50. За рад правозаступнички прописују се следеће таксе у чарш. грошевима:

1., за издато писмено мнење или наставлење у каквом правном питању, према важности спора и субтилности и замршености питања од 24 до 300 гроша;

2., за усмено преслушање онога који помоћ правозаступника тражи у ономе случају, ако се парнице не прими, од 12 до 24 гр.

Ако би у овоме случају имао правозаступник и каква велика парнична акта, књиге и овима подобна, да расматра, онда према величини труда од 25 до 180 гр. чарш.

3 , За преслушање и сачинење протокола (§. 37.) по вредности спора наплаћиваће се:

а., за спор од 10 до 50 # 12 до 24;
б., за спор преко 50 до 200 # 24 до 36;
в., за спор преко 200 до 500 # 36 до 60;
г., за спор преко 500 до 3000 # 60 до 120;
д., за спор већи од 3000 # 96 до 180 гроша.

У вредност спора не рачунају се интереси, штете и друга споредна потраживања, осим кад ови сачињавају предмет главнога спора.

Ако се вредност неда у новцу определити, онда по важности спора за парничаре и према пространству и тешкоћама преслушања и обавештења од 12 до 180 гроша.

Под овим преслушањем ради сачињења протокола разуме се све оно што је у §. 37. прописано, нарочито сва дела правозаступника која су нужна, те да се спор предузме, као што је договарање, писмено споразумлење између њега и властодавца или каквога трећег лица, расматрање акта, писмених исправа, рачуна и тим подобна. У случају да парничар правозаступника промени, осуђена страна плаћа само једанпут таксе овде под бр. 3 одређене.

4., За набавку доказа или противдоказа, кад то сам правозаступник изврши, по вредности спора наплаћиваће половину оне под бр. 3 прописане таксе;

5., за усмено претстављање тужбе суду или другом надлежателству, од 12 до 24 гр.;

6., за писмену тужбу од 12 до 180 гроша;

7., за писма коима се предаје какав доказ, или се чине приметбе на какву исправу, рачун или попис од 8 до 24 гр.;

8. за писмо којим се пуномоћије од властодавца тражи, 8 до 16 гр.;

9., за став пуномоћија 4 гр.;
за препис овога 2 гр.;

10., за један претстанак суду на рочиште и брањење спора, по важности спора, од 24 до 180 гр.

Ако би преслушање на рочишту више дана трајало, онда за сваки сљедећи дан јошт половину ове таксе.

Осим тога ако би се ствар поравњењем на рочишту окончала, правозаступник има право да му се ова такса дупло плати.

11., За пријављење каквога потраживања на стецишту, од 12 до 24 гр.

12., за заступање спора на стецишном рочишту, од 24 до 180 гр.;

Ако потраживање не износи више од 1000. гр. чарш., правозаступник у име целог посла свога под 3. 11. и 12. не може више добити од 120 гр.

Ако би правозаступник био одређен за браниоца масе, онда према величини масе и важности спора од сваког спора од 12 до 120 гроша.

13., за прављење примедаба на попис, рачун, и прављење извода рачуна у стецишним и рачунским споровима, од 24 до 200 гр.;

14., за сачињење апелате или жалбе противу пресуде или решена суда, од 12 до 120 гр.;

15., за опровргавање апелате или жалбе од 12 до 120 гр.;

16., за сачињење писма којим се суд или друго надлежателство моли да што предузме, нареди или изврши, од 4 до 24 гроша;

17., за сваки претстанак на позив суду без суђења 12 гр.;

18., за претстанак суду ради присуства при полагању заклетве, 12 до 24 гр.;

19., за претстанак суду или другом надлежателству да му се што саопшти, или да што прими од 4 до 12 гр.;

20., за усмено или писмено договарање са властодавцем или у његовом интересу са каквим трећим лицем, уколико се то не садржи у ономе под бр. 3. казаном, од 4 до 24 гроша.;

21., за писање какве одбране или правдања које не спада у кривични процес, од 24 до 120 гроша;

22., у споровима који иду по кратком суђењу, у име свију послова код првостепенога суда од 12 до 60 гр.;

23., код потраживања до 2000 гроша чарш., правозаступник у име целога посла свог не може више добити од 120 гр.;

24., за писмени извештај властодавца о стању спора (§. 34.) од 4 до 12 гр.;

25., за путовање изван места пребивања, у име подвоза до места и натраг, ако му властодавац сам пристојан подвоз не да, на сваки сат по 12 гр. чарш. тако, да за један дан од 24 сата не може више добити од 96 гроша, а у име трошка дневно по 24 гроша.

Ако би правозаступник при оваквом путовању имао да изврши више послова једнога истог властодавца, или послове разних властодаваца, то има таксу под овим бројем само једанпут наплатити, и у последњем случају на све властодавце саразмерно поделити.

26., Ако правозаступник има новце, било звечеће или папирне да прими за свога властодавца и да их преда, то у име тог обадвога скупа има право наплатити:

а., од суме до 100 #, од сваких 100 гр. чар. 10 пара;

б., при већој суми од сваких 100 гроша 4 паре;

в., за папире који нису новац, али имају новчану вредност, половину горње таксе.

Ове таксе наплаћују се при свакоме почесном примању особено, колико припада.

27., Ако би правозаступник имао што да копира или начисто да препише (осим онога што он пише и за што је такса у предидућим тачкама већ одређена) има право да наплати:

а., за један цео, преко целе ширине писани, табак артије 6 гроша;

б., за један лист 3 гроша;

в., за једну страну 2 гроша

Свака страна треба да има најмање 24 реда, а сваки ред најмање 12 слогова.

Ако се пише на половини пресавијенога табака, онда се наплаћује половина горње таксе; разуме се да треба да има онолико реди и најмање по шест слогова у реду.

28., За окончателни рачун (§. 47.) који властодавцу на свршетку парнице предаје, од 1 до 4 гроша.

§. 51. Ако правозаступник изврши какве послове за кога ван суда, то ће он имати право по изложеноме у §. 50. таксу захтевати, уколико је посао један исти или подобан; иначе суд одређује по важности посла и положеном труду.

§. 52. Где би се спор између властодавца и правозаступника о количини награде и други трошкова породио, суд решава.

При овоме одређивању неће суд руководити величина спорне суме, него вештаствена заслуга у положеном труду и употребљеном правословном знању, имајући у виду у §. 50. овога закона опредељене таксе.

О дисциплинарном казнењу правозаступника.

§. 53. Правозаступник, који би противно прописима овога закона парницу какву примио; који неби судске наредбе испуњавао; парнице без нужде протезао; парничне трошкове умножавао; правна сретства на зло употребљавао, и уопште, који би неуредно, несавесно и противно својој правозаступничкој дужности, у коме било смотрењу, радио, подлежаће дисциплинарној казни, у колико неби какво дело по казнителном законику и већу казну за собом доносило.

Дисциплинарним казнима подлеже правозаступници такође и за своје рђаво и недостојно владање при вршењу дужности и ван ове.

§. 54. Казни дисциплинарне, које се над правозаступницима изричу јесу:

1., писмени укор;

2., новчана казна до 200 талира.

3., лишење правозаступништва.

§. 55. Казни дисциплинарне изричу председници окружних судова, министар правде и дисциплинарни суд.

56. Председници окружних судова могу казнити правозаступника за мања иступљења укором или новчано до 25 тазира, за већа иступљења јављаће министру правде, који ће их или сам казнити или предати дисциплинарном суду, који за чиновнике постоји, да их овај суди.

Министар правде може казнити правозаступника укором или новчано до 100 талира.

Дисциплинарни суд може осудити правозаступника на новчану казну до 200 талира, или да се лиши правозаступништа, као недостојан тог јавнога поверења.

§. 57. Казни дисциплинарне не могу се изрећи, докле се не саслуша правозаступник, кога се тиче.

У акту, којим се правозаступник казни, изложиће се и дотадашње његово владање и кривице, ако их буде имало.

§ 58. Казни дисциплинарне изричу се мање или веће, према мањој или већој кривици, и према дотадашњем владању правозаступника.

§. 59. Да се правозаступник преда дисциплинарноме суду, решава министар правде.

§. 60. Председници окружних судова, за дисциплинарна иступљења, дужни су наређивати ислеђење над правозаступником и по званичној дужности, или по тужби дотичних лица, и по налогу министра правде, или учињеним му приметбама од стране виших судова, кад ови из дела пред њих долазећих какву неуредност и кривицу примете.

Министар правде може и осим казаног напред случаја, и то или по званичној дужности, или по тужби наређивати ислеђење, па и то или преко надлежнога суда, или преко полицијске власти.

§. 61. Противу осуде председника, може се правозаступник за 15 дана жалити министру правде, а противу осуде овога и дисциплинарнога суда, нема места жалби, но може молити кнеза за помиловање.

§. 62. У смотрењу прављења изузетка противу судија дисциплинирнога суда, и у смотрењу поступања дисциплинарних судија, важе и за правозаступника прописи §. 51. и 52. закона о чиновницима грађанскога реда од 15 Фебруара 1864 године.

При изрицању казни, дисциплинарни суд нарочито ће имати у виду важност позива и поверења које се мора имати у правозаступнику, и по томе ће русудити, заслужује ли да се јавно поверење у таквог рукама и даље остави; и ако нађе да то не заслужује, он ће изрећи, да се такав правозаступник као недостојан правозаступничкога звања, овога лиши.

О привременом удаљавању од правозаступничке радње.

§. 63. Правозаступник ће се привремено од радње правозаступничке удалити, и то одма:

1., чим суд реши, да се правозаступник под суд стави због злочинства, или бесчастећега преступ-

лења, или таквих, која би јавни морал вређала, или кад би суд решио, да се правозаступник стави у притвор:

2., чим суд реши да правозаступник дође под старатељство, или да се над њим стециште отвори.

Ово одлучење траје донде, док се правозаступник или у случајима под 1. савршено не ослободи, или док се у случајима под 2. оне сметње од њега не уклоне.

Како о наведеним основима уклоњена под 1. и 2. тако и о доцнијем престанку истих, суд ће сваки пут одма министра правде извештавати, како би овај у првоме случају уклоњене правозаступника наредио, а у другом га опет у правозаступнички ред уводио.

И једно и друго, министар ће сваки пут и сретством званичних новина објавити.

Противу решења о одлучењу на извесно време, нема места жалби.

О преступку права на правозаступништво.

§. 64. Правозаступништво престаје:

1., кад правозаступник сам поднесе оставку министру правде;

2., кад правозаступник прими какво јавно звање или предузме другу какву радњу на своје име;

3., кад правозаступник иступи из српскога сажитељства;

4., кад правозаступник буде осуђен дисциплинарним судом да се лиши правозаступништва, или ако буде осуђен због злочинства или безчастећега преступљења, или иступљења из користољубља учињених, као што су крађе, утаје, преваре, или таква преступљења или иступљења, којима се јавна паравственост вређа; или буде само из недостатка доказа ослобођен због злочинства или бесчастећег преступљења.

§. 65. Чим министар правде дозна, да је ма који од наведених у предидућем §-фу случаја код кога правозаступника наступио, одма ће прогласити, да је таквога лица право на правозаступништво престало, и то свима судовима, а и у званичним новинама објавити.

Власти пак и судске и полицијске, дужне су о сваком оваквом случају, који би се код њих појавио, министра правде известити.

§. 65. а., *Ако је правозаступник, који се под дисциплинарним судом налази, дао оставку на своје звање, то ће се ова тек онда примити, кад се дисциплинарним судом његова кривица извиди. Уколико право на упражњавање правозаступничког звања престаје услед осуде дисциплинарне, то опредељују дисциплинарни прописи.* (Допуна од 30 Септембра 1871 Збор. XXIV. стр. 12).

§. 66. *Они, који су лишени права на правозаступништво, као и они, који никако нису ни*

добили право на правозаступништво, ако тај посао ипак раде за награду, да се казне у новцу од 6 до 25 талира, или затвором до 10 дана.

Нарочито ће се по овоме казнити они, који људе наговарају и на парнице наводе. (*Замена од 30 Септембра 1871 Зб. XXIV. стр. 12*).

§. 67. Правозаступник, који би правио молбе или жалбе на надлежателства, или лица у стварима, за које зна да су она по закону сасвим ненадлежна за решавање онога предмета, и по томе би оног, коме пише, само излишном трошку и дангуби излагао, да се казни у новцу од 5 до 15 талира.

Закључење.

§. 68. Кад овај закон почне важити, губи закону силу закон о правозаступницима од 28 Фебруара 1862. године $\frac{\text{В. № 240.}}{\text{Сов № 250.}}$ (збор. XV, 60.), а овај ће закон почети важити 15 Јула 1865 године.

§. 69. Кад овај закон почне важити, сви спорови који би се између властодаваца и правозаступника породили о награди уколико се то не односи на већ свршене до тога времена парнице, имају се расправити према овде положеним правилима.

§. 70. О награди правозаступника за заступање у кривичним предметима, важи наређење законика о поступку судском у кривичним делима.

Препоручујемо нашем министру правде, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

15. Јуна 1865 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат, чувар државног печата, мин. правде.
Р. Лешјанин с. р.

министар правде,
Р. Лешјанин с. р.

ПРАВИЛА *)

О домаћем реду апсанског заведења у Пожаревцу.

I.

примање осуђених у заведење.

Члан 1.

Свако осуђено лице, које свом заведењу на издржавање казне припада, како дође, ваља да буде прнјављено управитељу заведења или његовом заступнику, који ће, ако никакве сметње не буде, наредити одмах, да се исто лице у за-

*) Нарочито устројење за апсанско заведење, и то како за ово у Београду где се робија, тако и за оно у Пожаревцу где се затвор издржава, нема. Било је једно устројење економическо-топчидерског заведења од 20. Декембра 1851. зб. 30. стр. 317, на коме су се и све доцније измене ослањале, али наређења тог устројења сад не вреде ни у чему, јер је то све доцнијим правилима и расписима измењено.

Заведење за затворнике било је најпре у Ћуприји а после је премештено у Пожаревац по наређењу од 21. Сеп. 1865. зб. XVIII. стр. 162. Младољетни пак осуђеници уче се у Топчидеру код Београда.

Правила ова која су прописана за апсанско заведење у Пожаревцу, важе и за апсанско заведење у Београду, где се робија издржава, по распису мин. правде од 15. Окт. 1868. бр. 3712

ведење прими, у књигу осуђеника упише, и најтачније његов лични опис у књигу стави.

Члан 2.

За овим наредиће се да се примљено лице тачно прегледа:

а., шта од хаљина новаца и других ствари при себи има,

б, у каквом се стању здравља находи.

Преглед ствари учиниће рачуновођа заведења и то редовно пред управитељем или овога заступником, нарочито, кад су осуђена лица имућнијег стања, где по потреби има ће се осуђена мушка лица до кошуље свући. Но кад би управитељ другим важним пословима спречен био, моћи ће овај преглед извршити рачуновођа и без управитеља, особито код лица нижег и сиромашнијег стања.

О стању пак здравља пријављеног лица уверавање се сам лекар заведења; па ако нађе да је осуђено лице болесно и лекарску негу потребује, он ће дужан бити јавити то на писмено управи, инаће само ће усмено известити управитеља да је прегледано лице сасвим здраво.

Преглед над женскима вршиће се пред надзиратељком.

Члан 3.

Осим нужних носећих хаљина и спавајих ствари, осуђена лица не смеју друго при себиимати.

С тога, што се год при прегледу од новаца или других скупоцених и сувишних ствари буде нашло, долази у депозит код управе и ту ће се чувати под нумером, под коју и осуђеник долази кад у заведење ступи, докле се год осуђени у заведењу налази.

Оне пак ствари, које су квару подложне, или би их теретно било чувати, управа може, ако осуђени њима друго какво наређење не учини, наредити, да се на лицитацији продаду, па и тај новац у депозит на горњи начин узме. (в. чл. 24.)

Члан 4.

Сваком осуђеном чим се у заведење прими, има се прочитати и објаснити оно од свих правила, што се на осуђене односи; а тако и правила, која су за управљање њихово нарочито прописана, као и пропис §. 100. казн. законика.

Свима пак осуђенима прочитаваће се то сваког месеца по један пут и то у недељу или који празничан дан.

Члан. 5.

Сваки осуђени добиће нумеру и та ће на његовом месту и више његове главе прикована бити. Ствари осуђеника у колико је могуће нумерисаће се истом нумером под којом је и осуђеник. а нарочито стараће се да се на периво његова нумера стави

Ако се за нужно нађе, да осуђеници своју нумеру и једнако на себи носе, може се и то наредити.

II.

Поступање са осуђенима.

Члан. 6.

Са осуђенима ваља поступати у опште строго али правично и човечно и тако, да све буде управљено на њихово изображење нарочито морално поправљање.

Исто тако и на здравље осуђених треба обраћати свако призрење, које је у цели казне, унутрашњег реда и дисциплине апсанскога заведења.

Члан 7.

Мушка и женска лица као и малољетници држаће се сасвим одвојено; и строго ће се мотрити, да се једни с другим никако не састају.

Ако би се по случају каквом десило, да се мушки са женском сусретне, женска је дужна одмах стати и окренути главу, док мушкарац прође.

Члан 8.

Лица на рад употребљена док су при раду не смеју говорити, осим ако би што нужно имали да кажу или да запитају.

Па и онда кад нису на раду, морају се тек на пристојан начин између себе забављати и разговарати; само није дозвољено да воде тада разговор о рђавим делима, која су учинила, док су у слободи била, или којекакве скаредности причати. С тога ће настојници на све то морати строго пазити.

За настојнике могу се узимати и лица од осуђених која су доброга владања и по више већ времена у заведењу провела, по гледа ће се да ова лица са осуђенима у једној соби не седе, а нарочито заједно не спавају.

Члан 9.

Све собе осуђеника кад су ови унутра, треба свагда да су резом затворене; и само у одређене часове да се отворе, кад се осуђени имају на поље пуштати ради телесне нужде, или ради проходања.

Члан 10.

Кад су осуђени у собама, свада ће се по један служилац у ходнику налазити, да стражу чува и пази, да се што не догоди и да на руци буде, ако се каква помоћ устражи.

Члан 11.

Сваки осуђеник има право жалити се управитељу а осуђенице надзиратељци против рђавих поступака појединих осуђених или чувара; али се при томе имају добро чувати да им жалбе не буду лажне.

Члан 12.

Дозвољава се и то, да осуђенима могу у заведење долазити, ради виђена, њихова родбина или други који пријатељи. Но зато мора се свагда тражити одобрење од управитеља или његовог заступника.

За састанке такве имају се одредити само два дана у недељи, и при томе означити и време кад ће се лица са стране моћи пуштати у заведење.

Састанак тај мора се држати само на месту за то одређеном.

Разговор не може дуже трајати од по сахата. Он бива свагда у присуству једног од најпоузданијих служилаца и не сме се водити на оном језику, који служилац не разуме.

Код осуђеница пак докле се не одреди још једна надзиратељка, има се одредити једна од осуђеница, коју би надзиратељка као најпоузданију нашла, па да се она при томе употреби акс би иначе сама надзиратељка спречена била.

Члан 13.

Не закраћује се такође да осуђени стоје и у писменоме одношењу са лицима у чл. 12. споменутим. Но то може само бити под овим ограничењем:

а. да се таква писма пишу само у време, које није за рад опредељено.

б. да сва писма како одлазећа тако и долазећа, као и све пакете који би осуђенима долазили или од сих одлазили, отвара и прегледа управитељ заведења; па ако у њима ништа не нађе због чега би се имали обуставити или натраг вратити, — да их тек онда осуђенима издаје или од њих даде испратити.

и в. да ни један служилац не сме ништа од од стране осуђених коме или на страни или у заведењу самом предати, док то управитељу не јави и одобрење од њега не добије.

Ни један осуђеник не сме без знања и одобрења управитеља буди какву просбу или жалбу на власти писати, и властима слати.

Члан 14.

Осуђенима не закраћује се ни читати, но само у сате када се не ради. Само се оне књиге могу читати, које управитељ одобри.

Члан 15.

Лица отменијег реда и бољег стања, држаће се одвојено од осталих осуђених, ако би то и владањем својим заслуживали.

У опште ваља гледати да свагда равни с равнима буду затворени осим, ако које лице, по своме понашању, неби то призрење заслуживало.

Члан 16.

Осуђени не смеју ни од кога новце примати било као поклон или иначе. Оно што би осуђени од куће или са стране за своју потребу добио, предаће се управи и ш њима поступати по наређењу §. 3. и 42.

III

Издржавање осуђених.

А. Рана.

Члан 17.

За сада остаје она иста храна, која је и до сада осуђенима давана. Но доцније учиниће се и у томе боља измена.

Члан 18.

Ручаване бива на месту за то одређеном. На ручак долазе најпре мушки па после женске.

У подне, кад се знак за то да, осуђени долазе на готово и усуто јело.

Члан 19.

Болесна лица за која лекар нађе да не могу поднети обична јела, добијају на место ових друга лашка јела, но тако да се опет ред ручавања не ремети.

Осуђени нехришћанског закона, добијају обичну домаћу храну.

Исповедници израиљске вероисповеди, могу о њиховој пасхи, добијати у прописној количини од својих једновераца некисео леб; но то да не буде без нужног надзора.

Члан 20.

Као што је §. 20. казн. зак. прописано, осуђени имућнога стања могу се и о своме трошку хранити. Но на то не могу више издавати од 5 талира месечно.

Храну ову добијаће на начин, како управитељ за најсходније нађе.

Члан 21.

За пиће осуђени имаће само воду, која ће им се из јутра, у подне и у вече доносити.

Имућни пак могу набављати о свом трошку о ручку највише по пола сатлика вина, или по чокањ ракије.

Члан 22.

Против неуредне хране, жалбе се подносе управи, и ова се усљед тога, као и сама по званичној дужности има одма побринути, да се добра и пропису одговарајућа храна издаје и протоколарно извидети, зашто је и пре рђава храна дата.

Б. Одело.

Члан 23.

По правилу (§. 20. казн. зак.) само сиромашна лица одевају се у заведењу овом о државноме

трошку. А сви други осуђени дужни су сами о своме оделу старати се.

Члан 24.

Они, који се о државном трошку одевају, добијају једнако одело и према каквоћи одела, управа ће одређивати, колико ће оно имати служити. С тога лица таква дужна ће бити да предате им ствари добро чувају.

Кад се што од ствари савим или од чести подере, јављаће се управитељу, и у овом другом случају искаће се што буде нужно за оправку, које ће се такође ако није другчије могуће набавити о правителственом трошку.

Члан 25.

Под оделом разумевају се и нужне спаваће хаљине.

Б. Одржавање реда и чистоће.

Члан 26.

За осуђене постоје ближа наређења у домаћим правилима, како се у смотрењу одржања реда и чистоће имају управљати.

Члан 27.

Што се пак самог заведења тиче, управитељ ће пазити да се свуда највећа чистоћа одржава.

Нарочито собе, које су за обитавање одређене, имају се сваки дан добро провејати и то неколико пута преко дан, особито лети, а чешће и опрати.

Најмање једанпут у години ваља их окречити и док се добро не осуше, да се осуђени не пуштају у нутра.

И кревете треба ће више пута преко године опрати, и спаваће хаљине претрести.

Члан 28.

По патосима, како у собама тако и ходнику, нарочито где су цигље не сме се вода просипати, нити иначе да се јако поливају.

Члан 29.

На чист васдух пуштаће се осуђени сваки дан по један сахат пре и после подне на место, за то одређено, где ће под надзором нужног броја чувара бити.

Они пак, који су на домаћи усамљени затвор осуђени (чл 52) неће се на поље изводити, док ту казну издржавају, осим ако би се то по савету лекарском за нужно нашло.

Члан 30.

Управитељ ће дужан бити да све осуђенике без разлике обиђе свакога дана бар по један пут.

За женске осуђене, може се по кад кад извештавати од надзирателке, а некад и сам у пратњи са надзирателком женски затвор обићи.

Г. Нега болесника.

Члан 31.

Кад се које лице од осуђених разболи, нарочито напрасно, има се зато одмах јавити упра-

вмтељу или овога заступнику, или у отсуству обојице рачуновођи, а од ових лекару, да болеснога прегледа и нужну му помоћ даде.

Члан 32.

Болесник држаће се одвојено од других осуђеника.

Ред и чистоћа овде се највише препоручује.

Члан 33.

На то: да се нужни ред и чистоћа код болесника одржи; да се наредбе лекара како у узимању лекова тако и иначе тачно извршују, као и за надгледање и послугу око болесника, могу се и овде одредити они од осуђених лица, који су доброг владања и од дужег су већ времена у заведењу.

Но при томе пазити треба да се опет мушки са женскима не састају.

Члан 34.

Болесницима издаваће се онаква храна, какву лекар одредио буде.

Члан 35.

За оне, који би се душевно разболели, или би имали какву опаку заражљиву болест, управа ће дужна бити, кад јој такво лице дође, или се у заведењу разболи, доставити случај Министру правде и јавити му каква рода има такво лице, и да ли лекар налази, да се оно без опасности

за друге може у заведењу задржати, или га треба из овог за време или на свагда извадити.

Члан 36.

Ако би болесник који умро, управа ће одмах преко надлежне полицијске власти јавити такав случај роду или другим најближим сродницима умрлога, ако би каквих било.

Ствари, које би иза умрлога остале, ако се неби имале употребити на измирење каквих трошкова, које је он заведењу у учинио, — издаће се његовим насљедницима.

IV.

Рад осуђених.

Члан 37.

Осуђени радиће оне послове, који им се предавали буду. Тек кад нема посла правителственог, може се осуђенима дозволити, да и за приватне људе што раде и то само у заведењу.

Кад се осуђени на правителствене послове употребљују свагда ће им се давати онај посао који су они и пре радили или томе сродан; а ако нису никакав посао радили, научиће се опаквом послу какав је према њиховом саставу и осталим својствима за њи најудеснији, те да им здрављу не шкоди, пазећи притом и на то, да се осуђени уче оним пословима, који се код нас највише траже, те тако ди им се да при-

лика, да по изласку из заведења могу лако наћи себи начин живљења.

Члан 38.

Писмена лица од осуђених, могу и на писмене послове у управи, или иначе у заведењу употребљена бити; но рад њихов треба свагда довољно контроласати.

Члан 39.

Послове приватних лица, радиће осуђени за награду, коју ће они сами са приватнима угађати, али свагда у присуству управитеља или његовог заступника.

Ако се при томе од стране осуђенога лица открије какво злоупотребљење, забраниће му се даље свака таква радња.

Члан 40.

Кад се какав посао са приватнима угоди, записиваће се одмах у нарочиту за то спремљену књигу „бележницу“: кад је, који и какав посао погодио, с киме и пошто.

Ову књигу „бележницу“ моћи ће управа поверити, да под надзором њеним води и које писмено лице од осуђених.

Члан 41.

Новци за урађени посао предају се управи.

Рачуновођа ће или п у исту књигу „бележницу“ или што ће ради контролисања боље још

бити, у другу особену књигу записивати својом руком: кад је и колико новаца, за чији рачун, од кога и за који посао примио.

Новци ови држаће се одвојено у каси управе а за њих одговара онај који касом рукује.

Члан 42.

Половина зарађених новаца који су чисто за руке узети, припада каси правителственој; а друга половина лицу које је посао урадило.

Новци ови што осуђеноме на део долазе, неће се, по правилу, овоме издавати, него ће се у депозиту држати и поступиће се с њима као и осталом готовином осуђених (чл. 3.) Но ако би с осуђени потребовао нешто новаца, било да себи што набави, било да на издржање фамилије даје, може му управа како од ових тако и од оних који су у чл. 3. споменути, од времена на време по једну малу суму издавати, које ће се све у дотичне књиге бележити.

Члан 43.

За бољу контролу могу и осуђени код себе имати по једну бележницу, коју ће им управа по означеној цени продати, па ту исами бележити кад су шта примили, и шта се као њихово у депозиту налази.

Члан 44.

На случај ако неби било правителственог рада управа ће се и сама постарати да осуђенима рад

набави, само да пази да у такве уговоре не улази, где би одговорност какву на собе навући могла.

На случај да управа буде у стању јамчити са израду и ваљаност посла, она ће сама и цену истога опредељавати, и од ове само трећину осуђеноме дати.

Члан 45.

Ако би таквих занатлија било, који би за упражњавање своје радње потребовали извесне алате, који би простор какав заузимали, као што су н. пр. чизмари итд., управа ће им, ако је и у колико могуће, дозволити да и своје алате донети могу, но само стараће се да сви одвојено од других у особеним собама раде, имајући занатлије једног или подобног рода заједно у собама држати.

Члан 46.

Овим занатлијама може управа дати кога од малолетника, које ће они у запату поучавати, ако за ове неби никаква правителствена посла било.

Члан 47.

Ако би осуђени радили какав повећи и знатнији правителствени посао, — они, који се тачни и приљежни у раду покажу, добиће за то неку награду од правителства у новцу или у другом чему.

Награду ту на предлог управе одређиваће и одобравати министар правде.

Члан 48.

Никакви послови осим најнужнијих домаћих потреба, неће се радити у недељне и празничне дане.

Члан 49.

Свако јутро и вече изводиће се осуђени у одређено време на молитву, и тада ће један од њих читати гласно „Оче наш.“

Лица неправославна неће тада на молитву излазити, него ће им се одредити одвојено место где ће се на само и у тишини по својој вероисповеди Богу молити.

Члан 50.

Осуђени православне вероисповеди иће ће сваке суботе у цркву, и то једне недеље мушки а друге женске.

У време поста причешћиваће се по досада постојећем правилу, док се другчије не нареди.

V.

Дисциплинарне казне.

Члан 51.

Дисциплинарна иступљења због којих ће се когод на одговор узимати, и казнити, ова су: леньост, непослушност, упорство, грешење против

правила овде и у домаћем реду прописаних, и на послетку иступљења која законик казнителни као полицијска казни.

Члан 52.

Дисциплинарне су казне:

а. Укор.

б. Усамљен затвор.

в. Умањење хране.

г. Одузимање постеље.

д. Телесна казна.

Члан 53.

У колико је погрешка у дисциплини, ако се врло благо са потчињенима поступа, те се и тежи иступи кроз прсте гледају, у толико је такође погрешка ако се и за најмању ствар дотично лице на строги одговор узимље и казни, зато ће се осуђени за одвеђ мале иступе, који више из несташлука произлазе, моћи и само укорити.

Укор бива кад се погрешивши или у канцеларију призове или и пред више осуђеника јавно за неупутно владање изобличи с претњом, да ако се не поправи други пут ће се с њим најстрожије поступити.

Овакав укор неће у протокол улазити, но ако би се укорени доцније и другом каквом казном казнио, назначиће се у протоколу саслушања како је и укораван био.

Члан 54.

Усамљени затвор састоји се у том, да се кривац у особену ћелију сам затвори.

Овај затвор може трајати од једнот до 8 дана, но ако би који у заједничком затвору перед правои, може у овом затвору бити и на дуже време.

Овима ће се у ћелију и јело носити.

Кривци иопод 18 година могу се у овај затвор и на неколико сати ставити и то само дању.

Члан. 55.

Умањење хране бива, кад се кривцу или само лебац и вода даје, или му се при тежим иступима и само половина одређеног оброка у лебу са извесном мером воде даје.

Ова казна може најдуже до 8 дана трајати, и сваки трећи дан може се храна побољшавати.

Члан 56.

Одузимање постеље састоји се у том, да се кривац остави да на самим даскама лежи, и само му се један цокривач даје.

И ова казна може трајати до 8 дана.

Члан 57.

(Не важи према закону од 11. Децембра 1873. Зб. XXVI. стр. 37., којим је телесна казна укинута.)

Члан 58.

Надзиратељка моћи ће женске за иступе само укоровати, а кад би иступи значајнији били, јавља ће то управитељу и овај ће по саслушању окривљене строжију казну изрицати.

Члан 59.

Казне дисциплинарне, осим оне укора, изричу се кад се окривљени протоколарно саслуша.

Оне се према важности погрешке изричу најпре лакше а после теже, као што ће важност погрешке и доондашње владање окривљених уплива на то имати да се одређена казна изрече у у мањој или већој мери у оним границама, које су за коју казну означене.

Члан 60.

Ове дисцилинарне казне изрицаће сам управитељ заведења или његов заступник и то протоколарно.

Осуђени може се против осуде за 15 дана по издржаној казни, жалити Министру правде, у ком ће случају изјавити жалбу управи а она ће дужна бити такву поднети Министру правде заједно са актама.

Члан 61.

Осуђени пак, који се увек буду добро владали, осим што ће по потреби постављани бити за настојнике (чл. 8. 12. и 34.), добијаће још и помиловања, све оних, који су шњима заједно у заведење дошли, али су за рђаво владање ма и једанпут кажњени били.

Отпуст из заведења

Члан 62.

Кад се осуђено лице има из заведења пустити, на један дан пред излазак, изда ће му се све његове ствари, које је собом у заведење донело, ако би таквих било, као и новци, које би у депозиту код управе имало.

Управитељ или његов заступник издаће му још и исправу отпуштења.

Члан 63.

Осуђени отпушта ће се из заведења свагда из јутра и то после доручка, зато ће се строго пазити кад коме истиче време казне, па ће на један дан пре истека рока све оно спремљено бити, што је нужно да се може кривац сутра дан отпустити.

При отпуштању управитељ ће поучителном беседом посаветовати отпуштајућег се, да у будуће на своје владање боље пази, да све оно избегава, што би га опет на какво преступљење навукло и у опште да се влада као честит грађа-

нин, јер упадне ли опет у погрешку, строжије ће се ш њиме поступати него до онда.

Члан. 64.

Лица која су тешко болесна, могу и даље у заведењу остати, докле се бар тако не опораве да из заведења могу изаћи.

№ 3590. 7. Октобра 1868. год.

У Београду.

Председник министарског савета, министар правде.
Ђ. Д. Ценић.

Пропис о храни осуђеника

у мрсне дане,

Ручак:

25	драма пасуља	$2^1/_2$
40	„ меса	13
200	„ леба и то у тесту . .	18
	соли и лука	1
	Сума	34 п. ч.

Вечера:

20	драма пиринча на $3^1/_2$ гр. ока	7
200	„ леба у тесту	18
	соли, лука, масти и брашна .	5
	Сума	30 п. ч.

Ручак:

100	драма кромпира	5
50	„ меса	13
200	„ леба у тесту	18
	масти, соли и лука	1
	Сума:	37 п. ч.

Вечера:

40	драма крупе на 2 гр. . . .	8
200	„ леба у тесту	18
	масти, соли и лука	5
	Сума	31 п. ч.

Ручак:

40	драма крупе на 2 гр. . . .	8
50	„ меса	13
200	„ леба у тесту	18
	лука и соли	1
	Сума	40 п. ч.

Вечера·

4	драма брашна на 1 гр. . . .	$^1/_2$
4	„ масти на 8 гр. . . .	3
200	„ леба у тесту	18
	соли и лука	1
	Сума	$22^1/_2$ п. ч.

У посне дане

Ручак и вечера.

100	драма пасуља . . . . - . .	11
400	драма леба у тесту	36
	соли, лука сирћета и паприке .	4
	Сума	51 п. ч.

Но осим овога може се у посне дане давати и кромпира по напред опредељеној мери.

Може се и кисео купус давати по једанпут у недељи дана, у мрсне и у посне дане и то кад се може и кад га има.

Тако исто може се давати осуђеницима: патлицани (бела репа) пресан купус, зеље, тикве и свима подобна кад је чему време.

Женама и малолетнима даваће се по 3 литре леба печеног, а што се ручка и вечере тиче, важе и за њи напред прописана правила.

Приметба Лебац даваће се као и досад и читав осуђеницима, па они нека располажу, колико ће када јести.

№ 3590.

7. Октобра 1868. год.

Председник министарскоог савета
министар правде,

Ђ. Д. Ценић

ДОМАЋА ПРАВИЛА

За апсанско заведење у Пожаревцу.

Члан 1.

Од сваког осуђеног лица у овом заведењу захтева се: да се домаћега реда тачно придржава, и да све о томе постојеће прописе као и сваке усмене наредбе и заповести својих старијих безусловно слуша и испуњава.

Члан 2.

При ручку, као и на раду, дужни су осуђени увек мирни бити и никакав разговор између себе или с другима не водити, осим кад би што нужно имали да кажу или за шта запитају.

Члан 3.

Исто тако и кад су сами у затвору или иначе где, треба такође да се мирно и добро владају, да се не свађају, не бију, не псују и један другог не задиркују или другу какву неправду и пркос чине.

Члан 4.

Кад који од осуђених ма ког старијег у заведењу има за шта да моли, има се на најучтивији начин за то јавити настојнику и овај је дужан пријавити га управитељу.

Тужба има се претставити на најскромнији начин и да никакву увреду буди против кога несадржава.

Члан 5.

На дани знак звоном сви морају из јутра устати а у вече лећи спавати.

Члан 6.

Како себе и своје ствари, тако и остало све по кући, дужни су свагда чисто и уредно држати.

У јутру сваки, кад устане, треба да се обуче, постељу намести, умије и очешља; а преко недеље један пут бар мора и врат да опере.

Члан 7.

Ни један од осуђених не сме носити дугу косу, дугу браду и велике нокте.

Члан 8.

Осуђени, кад год на молитву, ручак или у цркву иду или кад се на поље у шетњу или други

какав скуп изводе, дужни су свагда по реду и то по *два* и *два* ићи.

Овакав ред држаће и онда, кад се на траг враћали буду.

Члан 9.

Нумеру више главе приковану или обешену чуваће невредимо, а ако би такву и носити имали, дужни су је свагда на себи имати.

Члан 10

У проход не смеју друкчије ићи, но само по *један*.

Пред проходом сваки ће дужан бити окачити на извесном месту своју нумеру, ако би наређено било да је носи, за знак да има некога унутра, а кад из прохода изађе, узеће опет нумеру са собом. Докле нумера овако на проходу виси, други неће смети тада у исти проход улазити.

Осим тога, сваки, кад у проход уђе, дужан ће бити да разгледа прво, да ли нема по проходу какве нечистоће; па ако сву примети, дужан је одмах вратити се и то јавити; јер ако не учини одмах, већ онда тек пошто нужду сврши, онда ће се она нечистоћа њему приписати и за исту ће он кажњен бити.

Члан 11.

Ако би се који претварао да му се на поље иде само колико да хода или надзиратеља киньи,

визитираће се да ли је заиста нужду имао да на поље иде, па ако није, казниће се.

Члан 12.

Собе и све ствари, које се осуђенима на руковање и послугу предаду дужни су они брижљиво чувати; особито ће на ватру и свећу добро пазити, да се неби што упалило.

Ко из пакости или непажње какву год штету учини, он ће морати такву накнадити, а према околностима и казњен бити.

Члан 13.

Како по собама, тако и по ходнику ни један не сме на другу коју страну пљувати, већ у пљуваоницу. Тако исто забрањује се и исекњивати по патосу већ у мараму.

Члан 14.

Исто теко не смеју осуђени ништа од хране своје, хаљина или других ствири било коме од свога друштва или другима продавати, или мењати или позајмљивати па било то за накнаду какву или без накнаде, изузимајући ако управитељ не би ово нарочито коме дозволио.

Члан 15.

Осуђенима дозвољава се пушити само за оно време док се на пољу на одмору или шетњи налазе; иначе, у собама, ходнику, прокоду и другим подобним местима неће смети ни један пушити.

Члан 16.

Исто тако, забрањује им се и свака игра нарочито карте и коцка, и то како у заведењу самом тако и ван овога.

Члан 17.

Ко против ових прописа преступи, биће дисциплинарно кажњен сходно одељку под 1. правила о домаћем реду овога заведења; или се према лицу и мањој кривици може на извесно време, најдаље за 15 дана, и на то осудити да ноћне чаброве износи и пере, и воду за пиће доноси.

№ 3590.
7. Октобра 1868 год.
у Београду.

Председник министарског савета
министар правде,
Ђ. Д. Ценић, с. р.

ДУЖНОСТИ УПРАВИТЕЉА

београдског апсанског заведења.

1. Управитељ је искључно позван да сву пажњу на то обрати, како ће се са заведењем апсанским постићи она циљ, на коју је оно и намењено, и која се увиђа како из правила, која су за заведење пожаревачко прописана, која су послата и градском заведењу поради привремене управе у колико се и на њега однети могу, тако и из расписа, којим су та правила спроведена. Према овоме.

2. Управитељ је дужан старати се, да осуђеници не беспосличе, већ да раде; по овоме његова ће брига бити осуђеницима запимање набављати, одређивати ко ће шта да ради, контролирати како настојници који радом управљају, врше свој надзор надосуђеницима и настојавати, да се осуђеници у упражњавању свог или оног заната у колико је више могуће усавршавају.

3. Настојавати да се прописана правила односно држања осуђеника и чистоте потпуно врше да се свуда добар ред у заведењу одржава, да

се зна који заповеда а који слуша, да млађи своје дужности тачно врше, и да не допушта да са осуђеницима сваки на своју руку заповеда, а најмање да стражари осуђеника смеју себи дозволити какве противзаконости над осуђеницима. Ово да се постигне дужан је.

4. Управитељ да по који пут изненадно уђе у апсане и провиди како се опе држе, обиђе кујну и разгледа да ли се прописи односно ове тачно врше, изађе на места где осуђеници раде, те провиди како се ту с њима поступа и како се раду поучавају као и у опште како се надзор од стране млађих испуњава; да провиди болницу и како се болесници негују: да тужбе осуђеника било против стражара или званичника трпељиво саслушава и законо удовлетворење даје им и у опште да тако ради, како ће својим поступањем и понашањем уливати у свакога поштовање и поверење а правителству у колико је више могуће дати јемства, да заведење није школа развратности, већ таква, која ће у стању бити погрешивше исправљати, те тако ону циљ и постићи, због које се и подиже и толики издатци на њега чине.

5. Одвећ је желети да управитељ чешће излази на места где осуђеници раде, да ове добрим саветом поучава, да се добро владају, да добро уче оно што им се показује, да слушају своје

настојнике, да им сваком приликом разлаже шта их очекује ако се добро владају, и ако добро и приљежно врше што им је предано, а шта опет ако застране те тако дају повода власти да их за неупутност на одговор повлачити мора.

6. Управитељ је дужан старати се да осуђеници онолико казне издрже на колико су осуђени, зато ће пажњу обраћати на време кад коме осуђенику истече рок издржавања казне, исто тако стараће се да се казна онако издржава како то у пресуди гласи.

7. Управитељ је дужан контролу водити, да се рачуни уредно воде, сва примања и давања тачно и без одлагања бележе, у набавкама свака могућна економија чини, рана осуђеницима сходно прописима издаје и издатци тачно бележе. Он је дужан други кључ од касе држати и ову сваког месеца прегледати, па око неисправности какве нађе одма такву отклонити а у важнијим случајима о томе министра правде известити.

8. Управитељ је дужан од времена на време ићи изненадно у магацине где се држи рана, одеćо или ма каква набавка и материјал; и расмотрити како се ови држе, а најмање у шест месеци једанпут дужан је да све претресе и провиди да ли се оно што се ту налази слаже са списком, по коме су ствари у магацин ушле и из овог узимане. Неисправности које би се и овде

показале, дужан је одма отклањати, а за важније министра правде известити.

9. Управитељ ће обраћати пажњу на владање осуђеника како би приликом тражења известија о своме могао савестан одговор дати. Напослетку

10. Управитељ ће пратећи све оно шта се и како у заведењу догађа и имајући напред назначену циљ пред очима, размишљати о могућим начинима како ће се ово заведење усавршити и како ће лакше и боље своју циљ постићи, па оно што нађе саопштаваће министру правде.

№ 3944.

31. Октобра 1868. год.
у Београду.

Председник министарског савета
министар правде
Ђ. Д. Ценић

ДУЖНОСТИ РАЧУНОВОЂЕ

београдског апсанског заведења.

1 Рачуновођа дужан је све рачуне уредн водити, примања и давања уредно бележити, готовине које би осуђеницима припадале као депозит у каси држати, а на случај кад коме сходно правилима домаћег реда што од готовине изда или од кога што прими на тај рачун, то све тачно бележити и у опште са свима повереним му повцима верно и онако поступати као што дотични прописи гласе.

Он је дужан и један кључ од касе држати а други управитељу дати.

2. Старати се да све што је за заведење нужно благовремено набавља, и то све од добре каквоће, а с ценом колико је могуће јевтинијом.

3. Ни једну нарочито већу набавку не сме сам на своју руку чинити, него ће се у томе најпре споразумети са управитељем а после саопштиће ствар министру и од њега одобрење

тражити. Ово што је овде казано важи и за начин, на који ће се ове набавке чинити моћи.

4. Он је дужан старати се да све што је набављено на сходно место смештено буде, да се све у добром стању чува и нарочито да пази, да се рана набављена не растура.

5. Под његовим кључем стајаће како оне хаљине, које се као депозит осуђеника у заведењу чувају, тако исто и све оно што се за заведење било на одело или у опште издржање осуђеника набавља, и држаће списак од свију тих ствири, из кога ће се свагда моћи видети шта је набављено, шта потрошено и шта се још налази.

6. Рачуновођа је дужан пазити да оно што се на рану осуђеника изда, заиста се на то и употреби. И имајући он свако јутро да даје оно што је за рану потребно, контролисаће да ли му апсанција подноси веран списак осуђеника за које рану узимље.

7. Ма да је лекара дужност да пази како се јела готове и какав се лебац издаје, ипак дужан је на то све и рачуновођа пажњу да обраћа, и за сваку неуредност ако је сам отклонити није могао управитељу да јавља.

О издатцима у рани рачуновођа ће тачан рачун водити као и о свему осталом.

8. Поред рачунских ствари и старања о набавкама, рачуновођа ће уписивати у протокол долазеће кривце, визитацију над њима чинити и у опште старати се, да се канцеларија и деловотство у добром стању држи.

№ 5944.

31. Октобра 1868. год.

у Београду.

Преседник министарског савета
министар правде

Ђ. Д. Ценић.

ДУЖНОСТИ СВЕШТЕНИКА.

београдскога апсанског заведења.

1. Свештеник је дужан сваке недеље и празника службу божију држати и по свршетку службе, бар ~~у 15 дана~~ једанпут кратку поучителну беседу давати, која ће удешена бити тако, да осуђеника у вери христовој утврђује, да производи у њему кајање за учињено дело и да подиже у њему морал.

2. Прве недеље ускршњега поста дужан је свештеник све осуђенике православне вере по учињеној претходној исповести причестити. Нађе ли свештеник за нужно да осуђенике треба и у божићне посте причестити неће му се то закраћивати.

3. Свештеник је дужан сваког месеца једанпут водицу у заведењу светити. Ову свету дужност вршиће у време кад се осуђеници у затвору налазе, прошавши са водицом кроз све собе заведења.

О времену кад ће се ово вршити споразумеће се са управитељем заведења.

4. Свештеник је дужан сваке недеље бар једанпут у заведење да дође и по собама заведења

прошавши да кратким говором поучава осуђенике било односно вере, било односно послушности према власти, приљежању у послу, добром владању, набљудавању чистоте, и т. д, он ће их поучавати да се клоне скаредних речи и дела, да избегавају непристојне говоре, кавџење, псовку и т. д.

Желети је да свештеник изађе по кадкад и на сама места где осуђеници раде па им и ту у горњем смислу поуке даје.

Свештеник ће и болницу чешће обилазити и болесницима утехе давати.

5. Свештеник ће надзор водити да осуђеници прописане посте тачно обдржавају.

6. Кад који од осуђеника или лица заведењу принадлежећих умре, свештеник ће га опевати и до гроба пратити.

7., Кад се нареди, да се нарочито млађи кривци књиги уче, свештеник је дужан бар два сата дневно у школи предавати док број слушалаца неби тако нарастао да се за нужно нађе и једног учитеља за заведење одредити. На случај, да се школа само учитељу повери, свештеник ће му над истом водити надзор, гледати шта се и како предаје, испит над ученицима држати, о напретку школе старати се, а сам од своје стране само науку христову предавати.

8. Понашање свештеника и у дужности и ван ове треба да је такво како ће бити достојно оног

светог чина који је њему поверен, да тиме код осуђеника и лица заведењу принадлежећих заслужи уважене и свако поштоване. Зато ће се свештеник под најстрожијом одговорности клонити псовке, свађе, неуредног живота и у опште свега онога што би њему као свештенику непристојно било да чини, и што би у стању било да ослаби оно поштоване, које он као свештеник треба да обдржава, те тиме умали и плод својих поука, који би при добром његовом раду и владању на сваки начин обилан био.

№ 3944.
31 Октобра 1868. год.
у Београду.

Председник министерског савета,
министар правде
Ђ. Д. Ценић. с. р.

ПРОПИСИ ДУЖНОСТИ АПСАНЦИЈЕ.

1. Апсанција дужан је водити надзор над свима осуђеницима који су њему на чуване поверени.

2. Он је дужан старати се да апсане свагда чисте буду и да се осуђеници у апсанама владају по оним наређењима која су за осуђенике прописана, као и која се садрже у правилима прописаним за заведење апсанско у Пожаревцу. Тога ради дужан је чешће у свако одељење ући, те расмотрити у каквом се реду ово налази, нарочито дужан је јутром и у вече у одељење улазити па пажњу обратити на све што се у одељењу налази, тако н, пр. гледати, да ли су зидови здрави и да их није когод проваљивати почео да умакне; шта се на кревету и шта испод кревета налази, је ли гвожђе на пенцерима у добром стању или не и т. д. Све оно што би било противно прописаним правилима дужан је одма да отклони, а значајније случаје имаће одма управитељу а у отсуству овога рачуновођа заведења саопштити и од њега даља наређења чекати.

3. Дужан је визитирати осуђенике кад на рад полазе и кад се с рада враћају и то нарочито оне, који су у подозрењу да краће чине било своме друштву или иначе.

4. Он несме без знања и одобрења управитеља никога пуштати да у апсане улази или с апсеницима разговара, а још најмање сме да допусти, да когод апсенику што да било у јелу или иначе.

5. Он је дужан свако јутро назначавати колико се осуђеника на рани налази, и са тим својим извештајем ићи рачуновођи те тражити, да се нужна рана за онај дан изда.

6. На случај да се ко од осуђеника поболи, дужан је апсанција одма о томе лекара да извести, а у одлагања нетрпећим случајима наредиће да се болник у болницу однесе, па тамо од стране лекара прегледа.

7. Кад осуђеници на рад неиду дужан је ове у наређено време на поље за један сат пуштати ради проходања а после овог времена једнако их затворене држати. Приликом проходања као и у опште кад осуђеници на рад иду и с рада долазе гледаће да се ови у великим гомилама не састају и око апсана не задржавају.

8. Он је дужан пазити да нико од млађих не насрће на осуђенике и ове не злоставља. А ако то примети, јавиће одма управитељу.

9. Пошто у јутру све собе прсвиди, ићиће на рапорт управитељу и јавити све што се као важније догодило.

10. Све што је казано за пандуре важи и за апсанцију у колико се оно тамо речено и на њега однети може.

№ 3944.
31. Октобра 1868 год.
у Београду.

Председник министарског савета
министар правде,
Ђ. Д. Ценић, с. р.

ПРАВИЛА

по којима се има управљати у болници казнителног завода у Београду.

I.

О примању болесника у болницу и отпуштању из ове:

1. Ни један не може се у болницу примити, докле га лекар болнице не испита и не нареди да се у болницу прими: за то ће лекар свако јутро и пред вече обићи сва одељења у којима осуђеници обитавају, и то пре визите болничке и пре него што осуђени у јутру на рад оду, а у вече после пошто се с радова врате, па свуда учинити преглед ко се има у болницу послати а ко ће као амбуланат на рад ићи или ће као такав изостати од рада до даље наредбе.

Кога на овај начин лекар у болницу пошље, тога ће комисар примити, у протокол завести и снабдети га оним што лекар наредио буде.

Исто тако лекар ће бити дужан и на болничаре обе класе пазити ако би се ко разболео, па наређивати хоће ли се број болесника примити и другим заменути.

На ово ће бити дужан и сам комисар пазити.

Осим овога лекар ће бити дужан и у изванредним случајима било дању или ноћу на позив доћи и напрасно разболившег се прегледати па по томе и наредити шта треба.

У случајима, кад би се ко на раду изван заведења напрасно разболео, ваља га одма у болницу однети, а међу тим и лекару јавити и позвати га ради нужне наредбе.

Подобне болеснике комисар ће дужан бити такође примати у болницу и смештавати их на празне кревете, па кад лекар дође и болесника прегледа онда ће учинити оно шта се наредило буде.

На гореизложени начин дужан ће бити комисар примити и оне болеснике које лекар из Топчидера као такве у болницу пошаље.

Кад влада каква редњичава и опасна болест н. пр. колера, срдобоља итд. онда ће затварач дужан бити наредити да се такав болесник неодложно у болницу однесе, а комисар ће опет дужан бити одма га примити и у болницу сместити, а међутим одма и по лекара послати.

2. У болници има потпуна чистота да влада. Зато ће лекар, кад нареди, да се ко год као болесник прими, у исто време наредити да се све аљине у којима је болесник дошао, са овога скину и комисару предаду, а болеснику оно одело, да, које је за болеснике одређено. Исто тако наредиће да се болесник, ако је нечист, окупа, измије и ишчешља, па тек затим у болеснички кревет смести.

3. На случај да се болесник у таквом стању налази да је немогуће наредити пресвлачење, о чему је у претходећој тачки казано, лекар ће одредити једну собу у коју ће се такви примати, па ће ту привремено сваког болесника држати док болест не дозволи да се оно учини што је ради веће чистоће прописано. У собу ову примаће се и они, о којима има лекар потребе да се боље увери јесу ли заиста болесни или које би комисар у изванредним приликама, о којима је под 1. говорено и без лекара примио.

4. Ствари и аљине болесника, које би се од истога приликом пријема у болницу одузеле, ишчисти ће се добро и испрати, које су за прање, па у особеном завоју држати, на који ће се ставити она нумера, под којом је болесник у протоколу заведен, назначивши у протоколу на дотичном месту и које су ствари од болесника на чување одузете.

Аљине пак оних, који су од заражљиве болести у болницу дошли, н. пр. од шуге, од великих богиња и т. п. морају се одма најпре кадити, па онда после 2 — 3 дана опрати ако су за прање и онда их на прописано место оставити.

Аљине оних болесника, које би опасне прилепчиве болести снашле, као н. пр. беснило од уједа бесног пса, пришта — anthrax — да се униште пошто лекар о томе претходно и управитеља заведења извести.

На овај гореказани начин има се поступити и са оним аљинама које су они оставили на своме месту у затвору одакле су дошли, и то како са спаваћим тако и са носећим аљинама.

Све ствари болесничке примљене на чување, стоје под надзором комисара и он за њи одгора.

5. Кад болесник оздрави, комисар ће по наредби лекара у протоколу болесника дан оздравлења забележити, и оздрављеног упутити управитељу заведења цедуљом, у којој ће бити означено, име и презиме оздрављеног, дан кад је у болницу дошао, од чега је боловао и дан кад је из болнице изашао.

Цедуље ове управитељ ће чувати и с концем свакога месеца све оне, које су у течају једног месеца издане, прошити па у архиву чувати да би се према потреби с њима протокол болнички контролирати могао.

Оздрављеноме издаће се све његове ствари и аљине, а болничке које су му дате биле, од њега одузети, и ове се аљине после не могу никоме другоме болеснику дати док се не оперу и према потреби и не окаде.

Оздрављени потписаће се у протоколу да је ствари примио, а ако писати не зна, позваће се други, ако је могуће какав званичник или служилац а ако је то немогуће, онда ма и осуђеник који писати зна, те оздрављеног потписати, па и своје име ставити с приметбом, да га је он потписао а оздрављени удари ће само крст поред свога имена.

6. Ако би који бегством из болнице отишао, јави ће комисар такав случај одмах управитељу, описавши и какве је аљине или у опште ствари одбегши са собом однео, а у исто време извести ће о бегству и лекара. Управитељ ће наредити шта за сходно нађе да се са стварима одбегшег учини. Ако се ствари одбегшег пошљу у општи магацин, приметиће се то у протоколу и потписаће се званичник који их је примио.

7. Кад који у болници умре, лекар ће за таквог одма управитеља известети на начин, који је ближе означен у одељку о поступању у болници. Ствари умрлога заведењу принадлежеће преда ће се опет заведењу сходно пропису под 6. Но и ове ствари опет се не смеју никоме другоме осу-

ђенику дати, док се не оперу а према потреби и не окаде, а ако је нужно оне ће се и уништити као што је казано у тачки под 4.

Ова се предосторожност односи и на саме креветне аљине заводу принадлежеће.

Сламњача пак и јастук на коме је болесник умро, мора се истрести и слама без разлике болести уништити.

II.

Дужности лекара.

Лекар је дужан:

1. Сваког лица, које по горенаведеним правилима у болницу прими, стање здравља брижљиво испитивати па према томе наређивати што сама ствар захте.

Онога, за кога би се на скоро по пријему добило уверење да се претвара, лекар ће одма упутити онамо одкуда је и дошао и запретити му да се у будуће чува претварања јер ће кажњен бити.

Болесницима од незнатне или такве болести болујућима за какву нису особите неке мере предосторожности нужне, може лекар само пужна сретства за оздрављење прописати, па оставити их да са здравима иду, ране се и раде, или их на послетку од рада за неко време и ослободити.

2. Сваки дан два пут у болницу доћи и то од 1. Марта па до 30. Октобра у јутру у 7 а

после подне у 5 часова, а од 1. Новембра па до последњег Фебруара у јутру у 8 а после подне у 4 часа.

У изванредним приликама и при владајућој редњи дужан је лекар и ван ових часова и то и дању и ноћу у болницу доћи и болеснике обићи па и наредити шта где треба радити.

За бољу контролу лекар је дужан и изван прописаних часова и прилика изненадно и дању и ноћу у болницу долазити те видети, да ли се ту онако ради како треба.

3. Са болесницима озбиљно али човечно поступати и гледати више саветом него ли претераном строгошћу учинити да болесници прописане лекове узимљу и наређене дијете држе се. Свако неразложно извикивање, непристојне грдње, ружење и псовање забрањује се.

4. Комисара па и болничаре приљежно поучавати како ће са болесницима поступати и пазити, да ли ови прописане им дужности како ваља врше и кад противно примети, ако његови савети не помажу да се примећена неупутност отклони, јављати случај управитељу да овај учини шта треба.

5. Знатне ране болесника сам привијати а за незнатне поучавати болничаре да их ови привијају.

6 При прописивању лекова и јела на сваку могућу штедњу пазити и према томе нигде непро-

писивати скупље л е к о в е где се са јевтинијим проћи може, као и непрописивати скупа јела и зачинке где се иста сљетства постижу са најјевтинијим јелима и зачинцима.

7. Настојавати да се јела по пропису и укусно готове, чега ради ће сваки дан са комисаром у кујну ићи те зготовљена јела пробати а у исто време и прегледати како се кујна држи.

Осим тога, лекар ће бити дужан од времена на време и сама виктуалија прегледати, особито месо, а тако и судове, у којима се јело кува и у којима се виктуалије држе.

Исто тако има се лекар уверавати и о каквоћи воде која се болесницима даје као и о млеку, вину, и пиву.

8. Писати ординационе наредбе за болеснике како односно јела, тако и односно лекова, и писати на таблици болесничкој упутства односно дијете и како ће се лекови прописани употребљавати.

9. Контролирати да ли је комисар надглавне цедуље верно извео, и ове у своје време попуњавати и својим потписом снабдевати, као и старати се да се протокол болеснички уредно и верно води

10. Наређивати да комисар испише из протокола оне који су оздравили и благовремено се о извршењу овога уверавати; за смртне случаје управитељу јављати и наређивати да се мртваш

сарани, дневне месечне и годишње извештаје о стању болнице управитељу подносити, а овај ће такве и то само месечне и годишње подносити министру правде. Годишњи извештаји треба да обухватају цело стање болнице и то не само нумеручно, колико је болесника лечено у болници него, колико је дана одсеком један у болници боравио, од какве су болести боловали и која је од ових најчешћа била као и који су узроци тих болести били, колико је лекова на болеснике отсеком на једнога потрошено. Исто тако колико је издато за јела на болеснике и у опште све оно што се нужно полаже, да би се потпуно статистичка дата о болници имала.

11. Уздржавати се здравима сведочанства давати како им ово или оно јело не прија и како би се исти овако или онако ранити имали, и у опште уздржавати се од давања буди каквих сведочанстава без позива дотичне власти.

12. Размишљавати о начину како ће се болница боље уредити, имајући свуда у виду штедњу касе државне; исто тако размишљавати како ће се и у опште стање осуђеника побољшавати у границама издатака који су већ усвојени па и сходне предлоге у томе управи чинити.

13. Поучавати комисара и болничаре прве класе о преко нужним сретствима, која се употребљују било у каквој радњи или у каквој дру-

гој болести, од које обично осуђеници пате, те да комисар и болничари могу таквима послужити се у оним случајима кад болесник у болницу дође и не нађе се одма лекар да га испита и нареди шта треба, као што је то казано у одељку о примању белесника

14. Он ће водити бригу и о томе, да осуђеници буду обезбеђени од природних великих богиња и зато ће се о томе визитацијом уверавати. Па ако нађе том приликом да је нужно на некима предузети каламљење крављих богиња, он ће то извршити. С тога ће сваког неводошавшег осуђеника одма санитетски прегледати, па на свршетку сваке године подносити управитељу известије о о каламљењу те године на осуђеницима извршеном, коме известију има приложити и описак каламљених осуђеника сачињени по приложеном формулару.

15. Осим тога дужан ће бити и сваке године препелцовање на оним осуђеницима предузимати, код којих се то за нужно појави, па и о томе известије подносити као што је под 13 казано.

16. Да се не би каква прилепчива болест увукла, као н. пр. шуга, итд. дужан ће бити лекар једанпут у месецу, а по потреби чешће генералну визитацију на свима осуђеницима учинити.

III.

Дужности комисара болнице.

Комисар болнице дужан је:

1. Све ствари болници принадлежеће и у болници налазеће се (изузимајући само апотеку и чисто лекарске ствари), као и ствари које би болесник са собом донео и које би се и при болници хранити имале, у добром реду држати, па и над зданьем болнице надзор водити.

2. Настојавати да болничари тачно врше одређене им дужности и да свуда добар поредак и чистоту обдржавају.

3. За свакога болесника надглавну цедуљу одма направити како легне у кревет, ову на прописано место ставити и пазити да она ту донде стоји, док је у болници и болесник, на чије име она гласи.

4. Све потребе, које би се по ординационим наредбама (в. 10) изузети имале, свако вече за сутрашњи дан од рачуновође з а в е д е н ь а изузимати, па све ствари при себи задржати до у јутру, а сутра дан у јутру кувару издати што њему за кување принадлежи, а остале ствари као н. пр леб, пиће, земичке, јаја и т. п. задржавати и даље при себи донде, док се болеснику у одређено време не изда.

5. Настојавати да се лекови прописани благовремено набаве и од стране болничара болесницима у свему тачно онако дају како је лекар наредио, а исто тако старање и о томе водити, да се јела болницима прописана, овима издају на време, и у свему онако, како је прописано.

6. Јела зготовљена пре него што ће се болесницима давати са лекаром пробати, па ако примети у готовљењу какву неуредност од стране кувара, учинити шта треба.

7. Гледати да кувар предане му ствари све и онако употреби како му је казано, па и изненадно више пута кујну обићи да предупреди свако могуће злоупотребљење.

8. Свако јутро рано и пре визите лекарске извештавати лекара о стању болесника и болнице. (и то усмено, ако је лекар близу заведења а писмено ако је подаље од болнице) а у изванредним приликама, у колико је могуће и одма, употребивши ако је нужно, међутим и сам оне мере, које би показаноме случају одговарале.

9. Водити тачно протокол за болницу прописани, у коме ће изложено бити име и презиме болесника, место одакле је, дан кад је дошао, од чега болује и у опште све оно што је нужно да се о једном болеснику зна, о чему поједине рубрике у протоколу означене довољно обавештења дају. Из овога протокола прави ће

оне надглавне цедуље о којима је под 3. говорено.

10. Из ординационих наредаба које ће лекар за рану и лекове осуђеника прописивати укупно изводе по образцу који је зато сачињен, правити и по њима рану изузимати, остављајући те изводне листе код рачуновође з а в е д е њ а како ће овај с концем сваког месеца, те изводне листе сравнити са ординационим наредбама, па уверити се да ли су ове изводне листе верно састављене према наредбама ординационим и према правилима прописаним шта се болесницима за рану давати може, и по колико ће се чега давати. Зато ће комисар дужан бити ординационе наредбе чувати, имајући ове за сваког болесника одвојено држати и како која долазила буде пређашњима је причислити и са овима прошити, па с концем сваког месеца све оне које су тог месеца издане укупно за себе остављати.

11. Водити уредно списак ствари по начину прописати се имајућем и то на основу инвентирања који се сваке године два пута има предузимати о Ђурђеву дне и Митрову дне.

Осим тога може се инвентирање од стране управитеља у присуству лекара и изванредно учинити, а и специјално инвентирање може управитељ чинити: на пр. прегледати или само ко-

шуље или само ћебад или куинске ствари или што се за потребно појави.

12. За непослушне и неуредне болничаре јављати управитељу но по предходном саизвољењу лекара.

Исто тако и за казнима дела, која би болесник за време болести учинио, јавља ће се одма управитељу али се болесник за то казнити неће док не оздрави.

13. Никога у болницу не пуштати без одобрења управитеља или лекара болнице, а кад је ко по одобрењу пуштен, постарати се за довољан надзор, као што је то за здраве прописано.

Поред овога пази ће и на то, да се ни један болесник из авлије болеснпчке никуд несме удаљавати.

14. За смртне случаје лекара одма извештавати а после и самог управитеља и свештеника, на начин показан под VII. *)

---

*) Законсдавно решење од 6. маја 1867. год. прописује ово:

«Комисари и економ болница државних као и они, који своје под надзором правителства, могу извршивати набавке и оправке при истим болницама, у вредности до 10 гр. чар. неимајући о томе од продавца или мајстора тражити и узимати конте и квите

Начин о поднашању оваквих рачуна прописаће дотични министар (XX.)

IV.

О болничарима и њиховим дужностима.

Болничари деле се на две класе прву и другу; болничари прве класе морају бити у колико је више могуће писмени, а болничари друге класе могу и не писмени бити. И једни и други бирају се између осуђеника, и то они који су здрави, јаки, који се не гнушавају од болести и болесника и који су устаоци као и они који су на мање казне осуђени који су послушни и у опште доброг владања.

Число болничара прве класе опредељује се овим начином: на 5 тешко болујућих узима се по 1; на 10 обично болесних и лежећих по 1; на 20 реконвалесцента по 1, свега 3.

А число болничара друге класе опредељује се овако:

Кад је број болесника у болници до 50, онда се узимље болничара 6; а за већи број болесника према овој пропорцији узима се по један више, н. пр. ако је 60 болесника узима се само 7 болничара итд.

Болничари прве класе дужни су:

1. Болесницима лекове и јела на време и онако давати како лекар нареди;

2. Све оно око болесника радити што лекар и комисар наредио буде;

3. Са болесницима благо и човечно поступати.

4. Свако јутро, пошто се собе почисте и промају и пошто се они болестници умију, којима је то по природи болести допуштено, сваком болеснику принети кадионицу са тамјаном За ванредне случаје одма комисара извештавати, а у оллагања нетрпећем случају и сами оно наредити што мисле да је нужно док комисар или лекар не дође.

5. У одређено време периво скупити и болничарама друге класе на прање предати а после опет од њих по рачуну примити и комисару на чување дати.

6. Умирућима свећу придржати и за смртни случај одма комисара известити, а после, пошто се олади, наредити да се мртвац у собу за мртваце одређену однесе, окупа и за погреб спреми.

7. Настојавати да болничари друге класе прописане им дужности тачно врше, јављајући комисару оне, који би неуредни и непослушни били, с којима ће овај опет онако поступати као што је напред казано под (III. 12.)

8. Они су дужни непрестано бити код својих болесника и то тако, да никад соба болесничка не буде бар без једнога болничара, а разуме се, да ће болничари прве класе и спавати у својим дотичним собама.

У случајима неких тешких болесника као н. пр. код врућичавих болести, код запаљења мозга

кад се примети да ће који од болесника скоро да издане, кад се по важности болести лекови морају често давити и у другим подобни случајима, мора ће се код појединих болесника особено стражарити и то редом, како болничари прве тако и болничари друге класе по 2 сата које ће редом комисар наређивати.

9. Осим наведених дужности спада у дужност болничара прве класе још и то, да редом на 24 сата дежурају. А то дежурство састоји се у томе, да дежурећи болничар пази на то: да ли су сви болничари на својим местима, да ли сви врше уредно своје дужности, да ли се на појединим болесницима не појављују какви особени знаци (симптоми) и у опште да ли се по болници прописами ред и чистоћа тачно набљудава, па при доласку лекара у болницу у јутру и у вече, овоме све што су приметили рапортирати.

Болничари друге класе дужни су:

1. Воду за болницу доносити, дрва сећи, фуруне ложити, собе чистити, постеље претресати и нужнике, умиваонике, и пљуванке износити и прати.

2. Мртваца окупати, обући и у свему за потребу спремити. Они су дужни све предане им ствари за прање добро испарити и полужити, затим сапуном опрати и осушити, па осушено болничарима прве класе предати.

Но за купање умрлога може се употребити и онај болничар прве класе, из чије је собе мртвац.

3. Све оно вршити што лекар и комисар наредили буду.

4. Једноме од њих има се поверити и осветљење болнице.

V.

дужности кувара.

Кувар је дужан:

1. Држати се тачно наредбе коју му изда комисар у име лекара за готовљење јела. По овоме он ће онолико и онакгвих јела правити колико и каква комисар наредио буде.

2. Старати се да јела буду укусна и да буду благовремено зготовљена.

Кувари узимају се из осуђеника који су у кувању највештији а доброг су владања.

VI.

О храни болесника.

Болесницима издаваће се доручак лети у 6 а зими у 7 часова; ручак лети у 11 а зими у 12 часова; вечера лети у 7 а зими у 6 часова.

Под овим разуме се лети од 1. Марта па до 30. Октобра у јутру, а зими од 1. Новембра па до последњег Фебруара у јутру.

Рана болесника дели се:

1. На танку дијету.
2. На пола дијете.
3. На целу дијету.

Из чега ће се састајати једна из чега друга дијета показује опстојателно овде стављен пропис.

— —

НАЗНАЧЕЊЕ ДИЈЕТА	Брашно	Маст	Зејтин	Со	Пиринач	Лук	Леб	Говеђине	Зелен разна	Шљиве	Млеко	Јаја	Земичке	Вино	Пиво	ПРИМЕТБА
I. Танка дијете																
1. У јутру																
1. једна литра запржене чорбе . .	6	2		1			5									
2. У подне																
1. једна литра гов. чорбе без меса				1	6			20								
изванредно може се дати } или млека											100					
« ровита јаја . . .												1 или 2				
« воће кувано . .										20						
3. У вече																
Једна литра запржене чорбе . .	6	2		1			5									
II. Четврт дијете																
1. У јутру																
1. једна литра запржене чорбе (као под I.)	6	2		1			5									
2. У подне																
1. једна литра гов. чорбе без меса				1	6			20								
2. једна мала порција:									30							
или зелени	2	1		1		1/2										
« пилава		1		1/2	10	1/2										
« јанције	2	1		1/2		1/2		15								
изванредно може се дати } или млека											100					
« ровита јаја . . .												1 или 2				
« воће кувано . .										20						
3. У вече																
Једна литра запржене чорбе . .	6	2		1			5									
уз ово да се даје на дан } или 1/4 леба . . .							1/4									
1—2 земичке . .													1—2			

I.

Посна су јела ова:
1. запржена чорба са пиринчем;
2. пилав;
3. зелен и
4. шљиве суве куване

Прва три јела готове се као и мрсна но без говеђине и масти, и у место масти употребљава се зејтин у истој количини.

II.

Цела дијета даје се само онима који су већ савршено оздравили и који ће тога дана после добијеног ручка из болнице изаћи зато се за ове и не рачуна овде вечера.

III.

За зелен узимаће се или спанаћ или жута репа или келераба или кромпир а може се узети и купус сладак или кисео или и друга каква зелен.

НАЗНАЧЕЊЕ ДИЈЕТЕ	Брашно	Маст	Зејтин	Со	Пиринач	Лук	Леб	Говеђине	Зелени разне	Шљиве	Млеко	Јаја	Земичке	Вино	Пиво
III. Половина дијете															
1. У јутру															
1/2 оке запржене чорбе	6	2		1			5								
2. У подне															
1/2 оке говеђе чорбе															
Велика порција: или зелени са 25 др. кувана меса				2	8			40							
	4	2		2		1		25							
Велика порција: пилава		2		1	20	1			60						
Изванредно за пиће) или вино														100	
Изванредно за пиће) « пиво															100
3. У вече															
1-во као у јутру 1/2 оке запржене чорбе															
2-го велика порција јанције . .	4	2		1		1		30							
Поред ове дневне даваће се и 1/2 леба на дан							1/2								
IV, Цела дијета.															
1. У јутру															
1/2 оке запржене чорбе (као под III.)	6	2		2	8	1	5	40							
Једна велика порција: или зелени за 40 д. к. меса	4	2		2		1		40							
Једна велика порција: « пилава				1	20	1			60						
Једна велика порција: « јанције	4	2		1				30							
Изванредно за пиће) или вина														100	
Изванредно за пиће) « пива															100
Поред ове хране даје се дневно и једна ока леба							1								

Болничарима даваће се редовно у јутру, у подне и у вече по 1 чаша од 10 драма ракије.

А у време кад владају приљепчиве редњичаве болести по наредби лекара даваће им се и по једна литра вина у подне и у вече.

Што се тиче остале хране болничара и уопште оних осуђеника који се у болници као служиоци употребљавају, — ови ће се одвојено хранити од осталих осуђеника и за њихову храну употребиће се оно месо, које претекне преко измирења потребе болесничке; но на случај ако би болесника мало било тако, да оно месо, које неупотребљено остане, не може да буде довољно да се болничари и служиоци изране, то ће се за храну њихову изузимати онолико варива колико је за осуђенике уопште прописано, и они ће заоставшем месу то вариво додавати те јело за себе справљати.

Колико се чега и када за болничаре изузме стављаће се у приметбу листе дневних диједнних потреба.

VII.

О поступању у болници.

1. Кревети и постеље у болници држаће се свагда чисто. Кревети се морају најмање двапут у години на поље износити и прегледати да се

у њима стенице или друга нечистота не налази, па ако се што примети, одмах очистити и пошто је сваки добро исчишћен враћаће се натраг у болницу.

Осим тога и иначе свагда, кад би се приметило, да су се стенице намножиле, кревети ће се морати чистити.

Болницу уопште изрутра преко године бар једанпут кречити, а ако би потреба била и више пута, као и поједине собе, особито у којима су били болесници од какве приљепчиве болести. А прање патоса по собама и ходницима онда извршити кад то лекар за потребно нађе. Сламњаче и подглавци свако ће се јутро претресати а према указаној потреби од времена на време испрати и двапут у години новом сламом напунити.

Покривачи такође ће се чешће трести.

2. Преобука болесника има се сваке недеље једанпут прати, а по потреби према болести од које болесник пати, и чешће. Ни један болесник не сме дуже од једне недеље дана непрану преобуку носити; за ово се лекар стара и он за то одговара.

3. Само у случају ако би постеља на каквом кревету, на коме се какав болесник налазио па оздравио или побегао, сасвим чиста била, и болест, од које је болесник патио, није заразна, може се с овом постељом и други болесник по-

служити, иначе сваки болесник добија чист кревет и постељу.

4. Ако је болесник од такве болести која се и распростирати може, покупиће се све ствари којима се болесник служио, па добро опрати, а ако лекар за нужно нађе неке и уништити, може то учинити сретством комисара који ће у дотичном протоколу забележити да су и које ствари, као и због чега уништене, назначивши ту своју приметбу и у протоколу болесничком код имена онога, који је боловао и због кога су ствари уништене.

5. Ствари, којима се болесник служио, покупиће се и добро испрати и у оном случају, кад је болесник од обичне болести и смрти умрео. Сламњача и подглавник умрлога свагда ће се испразнити, добро испрати, и ако је потреба новом сламом напунити па опет на кревет метути, ако не, савити па у магацин докле не потреба оставити.

6. Кад код болесника смртни час наступи, кревет ће се његов обградити папирним такозваним шпанским дуваром и упалиће му се воштана свећа.

А кад болесник умре оставиће се и даље на кревету на коме је и био до прегледа лекарског.

7. Кад се лекар увери о смрти болесника, однеће се тело умрлога у другу за то одређену собу, ту окупати, у чисту кошуљу обући и на

за то приправљен астал положити а доцније и у сандук метути, упаливши му чело главе кандило, па по истеку 36 сати или према наредби лекарској и после краћег времена у гробље однети и саранити.

Сандук и крст има прост од дасака направљен бити, а гроб ће дугачак и дубок бити 6 стопа а широк три стопе, који ће осуђеници ископати.

8. Ако би когод напрасно умрео и лекар би посумњао о смрти истога, одмах ће се овај однети у другу собу, која ће се зими умерено грејати, те ту оставити да лекар опорављајућа сретства употреби или да се боље о смрти увери.

9. Пошто болесник умре, лекар ће скинути нидглавну цедуљу, ту означити дан и сат смрти, болест од које је болесник умр'о, и време кад ће се саранити, па ту цедуљу пошто је претходно потпише, предати комисару, а овај однети управитељу, а од овога свештенику на увиђење и потпис. И после ће ту цедуљу оставити комисар у архиву болнице.

VIII.

О прибору болнице.

1. Болница имаће толико кревета колико се отсеком зна да у њу преко године болесника долази.

2. На сваком кревету биће сламњача и подглавник, сламом напуњен, и по једно ћебе, а у колико је могуће метаће се преко сламњаче и по један чаршав.

3. Код сваког кревета треба да буде по једна пљуваоница.

4. На сваком кревету треба да буде углављена по једна даска мало заокругластог изгдеда и од прилике $1\frac{1}{2}$ стопе широка на коју ће се метати медицина и друге ствари, или ако ово неугодно буде метаће се између два кревета по један мањи астал.

5. За сваког болесника да буде по једна чаша из које ће воду пити.

6. Чело сваког кревета по једна таблица на којој ће лекар стављати упутства како ће се с болесником односно дијете и лекова поступати.

7. За сваког болесника треба да има по један пар кошуља мало дуже направљених као обично и по једна капа од цвилика.

8. За послугу болесника на изменце налазеће се нуждан број папуча и огртача.

9. Исто тако за потребу болнице налазеће се по једне теразије са драмовима које ће код кувара у кујни стајати, као и цименте за раздавање јела и то једна од $\frac{1}{2}$ оке а друга од литре.

10. Остале потребе, као: судове за донашање воде, посуђе кујинско, нужнике, корита, метле и

т. д. набављаће управитељ, на предлог лекара, имајући свагда у виду највећу штедњу и да само оно набавља што је неопходно нужно. Где би лекар тражио што да се набави а управитељ налазио би да то није нужно набавити, или да се за набавку знатни издатак има да учини, јави ће управитељ то министу и од њега одобрење тражити, изложивши и своје мнење како он у ствари предлажућој се мисли.

УПРАВИ КАЗ. ЗАВЕДЕЊА
У БЕОГРАДУ.

Желећи болницу заведења у бољи ред довести и такво расположење у њој учинити како ће и болесници бољу негу добити и каса државна мање издатака на болницу чинити, ја сам прописао нужна правила која обухватају свестрано уређење болнице и таква шиљем управи са препоруком да она настане да се ова правила потпуно одмах уведу и од 1-г наступајућег месеца Априла по њима се тачно управља.

Ма да су шиљућа се ова правила јасно написана, опет налазим за потребно о гдекојим прописима особено говорити, како би се ови боље познали и уклонила се свака сумња о овом или оном пропису.

1. У одељку под I говори се о примању болесиика у болницу и отпуштању из ове.

Овде је главно правило да они, који се поболе неће се као што је по правилу до сада било тек онда у болницу доносити и упућивати кад

се сами пријаве да су болесни, или кад њихови чувари виде да је који слаб, него ће лекар сам осуђенике у одређено време а и вапредно у самом заводу или месту где се они налазили буду обићи па видети да ли је који таквог стања здравља да га у болницу послати треба, и кад то нађе он ће дотичног осуђеника у болницу и послати, ма да се овај као болесник и не жали. Према овоме изузетно ће бити да се когод у болницу упути без да га је претходно лекар прегледао и у болницу он сам упутио.

Болница треба са свим чисто да се држи па зато треба са онога који у болницу дође све хаљине његове скинути и дати му халине, које се у болници носе, но како се може догодити да се који претвара да је болесган, па лекар не може још да има уверења о његовој болести те да га у праве болеснике упише: то ће управа одвојити у болници једну или две собе у које ће се примати ови у оном оделу, које су као здрави носили, да би се нечистота, ако би какве било, ограничила само на ове собе а у осталима свуда чистота владала.

За кога лекар каже да је заиста болестан тек ће се такав у протокол завести.

У овај протокол, кога се образац овде под ·/. шаље, заводе се редом болесници како је који дошао, па се ту у дотичној рубрики и каже какве је који ствари са собом донео. Да не би се до-

нете ствари измењале или загубиле, комисар ће све оне ствари, које једном осуђенику принадлеже, укупно у један завежљај канапом везати па о канап обесити нумеру ону под којом је осуђеник у протоколу болесничком записан. Нумера ће се ударити на дебелу хартију или мању дашчицу која ће имати у дужини до два палца а у ширини један и по палац. На средини ове хартије или дашчице и то у вр'у пробушиће се рупа и ту канап провући па тако тај канап привезати за онај којим су хаљине везане.

Да се бољи ред држи, определиће се за хаљине једна нарочита соба у којој ће се мало шири рафови направити па хаљине у рафове редом метати.

Ако је ствар каква уништена, то ће се у протоколу у дотичној рубрики означити а у приметби изложити узрок зашто је уништена и ту ће се потписати и лакар који је заповедио да се ствар уништи и комисар који ју је по наредби лекара уништио.

Попуњени образац овог протокола показаће опстојателно како ће се исти водити.

2. У одељку под II прописане су дужности лекару. Лекар је у болници лице од кога поглавито зависиће како ће се болница држати и како ће болница своме опредељењу одговорити, зато се од њега очекује да он сам из сопственог побуђења, необзирући се само на прописане му дужности све оно чини, што ће болницу унапредити. Његово је да се стара да болесници у свему добру негу добију и опет да се све оно избегне што би знатне издатке каси чинило. Он ће дакле размишљајући о напретку болнице и добром држању болесника, свагда бирати оно што ће најјефтиније коштати, а зато опет да се они резултати постигну, који би били при раскошнијем држању болнице.

У тачки осмој дужности лекара казано је да ће он писати ординационе наредбе. Од тих ординационих наредаба шиље се овде под $^1/_2$ један образац. Лекар ће свако јутро имати на расположењу толико ових листова колико болесника има, па ће на сваком листу назначити оно што ће се тога дана било у лековима или у јелу давати. Ако се кога дана лекови не предпишу, онда ће се само она рубрика попунити која је за рану означена. За лекара односно ране довољно је да само напише каква ће дијета бити т. ј. да ли танка, четврт, пола или цела, па ће се већ знати шта према пропису у једну шта ли у другу долази.

Само кад би лекар поред обичне дијете још штогод прописао као н. п. млеко, јаја, земичке, вино или пиво, то ће поред назначења каква ће дијета бити, нарочито ставити.

По овим ће се цедуљама и лекови изузимати и лекар ће се на свакој потписати.

Поред дужности које је лекар до сада имао, сада му се и та прописује да на оним осуђеницима кравље богиње калами, на којима ове никако каламљене нису, или се налази за потребно да се још један пут каламе. Протокол -овог каламлења водиће сам лекар, по образцу који се овде под $^1/_3$ шиље.

3. Под III. прописане су дужности комисару. За комисара може се изабрати који од осуђеника који је довољно писмен и доброг владања ако управа не би могла кога од својих званичника или служитеља на то да употреби.

Једна од главних дужности овога комисара та је, да из ординационих наредба прави списак, по коме ће од рачуновође завода изузимати оно што се по наредби лекара узети има. Разуме се да ће у овај извод потреба долазити само оно, што се по ординационим наредбама на рану употребити има, а што се лекова тиче они ће се према тим наредбама справљати а није нужно од њих никакав извод градити.

Попуњена рубрика овде шиљућег се образца под $^1/_4$ показаће довољно како ће се тај извод правити. Комисар болнице т. ј. видећи из ординационих наредаба да је за једног болесника прописана танка дијета, за другог четврт дијете и

т. д. а знајући по имајућем пропису што у танку и т. д. дијету долази н. пр. запржена чорба, говеђа чорба, видећи из прописа шта се и колико чега у једну шта у другу чорбу мење, н. п. у запржену чорбу 6 др. брашна, 2 др. масти и т. д. скупиће суму колико му свега запржених чорба треба, па онда разрачунавши колико му за ову укупну суму брашна, колико другога чега треба ставиће у рубрику која је за брашно одређена да му оволико или онолико брашна треба Разуме се да ће се овом брашну, које је за чорбу нужно, додати и оно друго брашно, које ће се за зелен употребити, те тако у рубрики брашна представити укупна потреба у брашну, а кувару само казаће се колико ће се чорбе, колико зелени итд. правити да он после са примљеним брашном расположење чини.

Према томе што се за болницу више меса узимље него ште се утроши, јер н. пр. за говеђу чорбу месо се само ради чорбе узимље и болесницама се само чорба даје, а месо које је за чорбу кувано, остаје, то се у овом изводу налазе три рубрике за месо. У једну долази колико је у опште меса потребно, рачунећи ту и оно што се за чорбу и оно што се за јанију или за зелен узимље. У другу рубрику долази оно, што се које са зелени које у јанији потроши, а у трећу рубрику долази

оно што прете кне и то је обично оно од кога је чорба прављена ако и у колико исто није употребљено у јанији или са зелени. Ово месо да не би пропадало, даваће се болничарима и другим послужитељима у болници и то овако: ако је болесника толико да заоставше месо може довољно бити за послужитеље болнице, онда ће се само од тог меса за њих јело справљати придодавши истоме лука, масти итп. па да послужитељи не уђу у број осуђеника који из казана једу; не буде ли због малог броја болесника меса довољно остало да се само оно за рану послужитеља употреби, онда ће се том месу и вариво, које за осуђенике у опште прописано, придати управљајући се ту према оном пропису колико на једног осуђеника варива долази.

Да би се точан рачун знао да ли се и колико од других варива или зачинака на рачун болесних служитеља придаје ономе месу, које преко потреба у болници заостаје, комисар ће болнице у рубрику листе дневних дијетних потреба „примедба“ ставити колико је на лицу служитеља који се у болници ране и колико чега на рачун њихове ране изузимље.

Месо се рачуна у натури како је примљено, неодбијајући процент који отпасати има кад се скува или који би на кости дошао.

Разуме се да се овим не иде на то да се болничари и други болнички служитељи у рани

скучавају, већ на то, да се свуда добра економија води, па да се не чине издатци и онде где би без њих могло бити. По овоме ако би се случајно кад год десило да незнатна количина меса преко изузете количине остане, онда се може и за рачун ових служитеља изузети све оно што им као осуђеницима припада, према пропису који постоји о рани осуђеника у опште.

Како се болничарима према пропису у одељку под VI. има да даје ракија и вино, то ће се и ове потребе према броју болничара стављати у рубрику „примедба“.

У листи дневних дијетних потреба стављено је више рубрика, којима се гледало означити каква се зелен и колико од које зелени у болници троши; но како је могуће да се и друго које вариво даје, о ком се овде изреком не говори, то је поред других рубрика у којима се изреком о овој или оној зелени говори, стављена једна са назначењем само „других“. У ову рубрику ставља ће се она зелен о којој изреком није казано а употреби се за болеснике, назначивши свагда каква је зелен употребљена.

4. Да не би се узимао за послугу болнице већи број болничара него што је нужан, те тако радна снага пословима државним одузимала, а опет болници се слабо помогло, јер се зна да већи број служитеља и већи неред прави, то је

у одељку под IV. прописано колико се управ осуђеника за болничаре узети може.

5. У одељку под V. прописане су дужности кувару. Да би кувар добро дужности своје вршио, комисар ће свагда кад му потребе предавао буде точно назначити колико порција од кога јела има се за ручак а колико за вечеру спремити.

Ако би кувар писмен био, може му комисар на писмено назначити колико ће и каква јела кувати, а ако није писмен, комисар ће се постарати подробним вишепутним обавештаванем кувара отклонити сваки неред који би произићи могао из тек површног налога даног кувару.

6. У одељку под VI. говори се о рани болесника.

Имајући на уму штедњу касе државне, а негубећи из вида ни ону негу какву наши људи у опште код својих кућа у болести имају, постарао сам се да се трошкови око болнице чинећи се у колико је могуће на мање сведу. У овоме служио сам се саветом вештих лекара, па тако сам по њиховом савету и ову храну прописао.

Све оно што се мимо ове ране нареди, лекар ће из своје сопствености платити.

При одређивању саставака овога или онога јела, није нигде у рачун узето сирће, а како се ово често у болници може употребити, то може лекар уз остале саставке ране и сирће прописати где му је место.

Потребе се рачунају у драмовима.

За лебац прописани су такође драмови, но он кад се на пола и на читав издаје, подпада под оно наређење које у опште за осуђенике вреди, т. ј. под 400 драма рачуна се 400 драма у тесту.

7. У одељку под VII. говори се како ће се у болници поступати. Ма да је овде доста казано, опет је према ономе каква болница треба да је, мало казано. Болница треба да се тако држи да само то држање улива поуздање у болника да ће оздравити. Болница треба да је зграда од које се неће нико ужасавати, већ у коју ће ићи сваки сужник мирно и спокојно с надеждом на Бога и с тврдим поуздањем у људе, којима је у део пало да болнике надгледују и помоћ им у немоћи указују. Кад овака болница треба да је, онда види и лекар и комисар па и сви остали шта се од њих очекује, а управитељ опет увиђа колика се дужност на њега мање да изабере људе који ће болницу у очима болујућих добро представити, па и учинити да она и страно ме, кад у њу уђе, свако уважење и поштовање према самом заводу улије.

Управитеља је дужпост да чешће у болницу иде те да види да ли се она онако држи као што се тражи, а лекар ће на овом пољу стећи себи највећу заслугу ако својим брижљивим настојавањем и у случају нужде и самопрегорева-

нем, управљајући мудро и служитељима и у опште целим заведењем учини да болница оно буде што према напред казаном треба да је.

8. У одељку под VIII. говори се о прибору болнице.

Како се држава побринула да болницу оним снабдје што је за њу потребно па зато у одељку под I. и казано је шта ће се са стварима болесника чинити, тако се најстрожије забрањује буди шта друго у болници трпети осим онога, што у прибор болнице спада. Према овоме не сме се ни једном болеснику допустити да ову или ону хаљину при себи има, а најмање да сандук стварима напуњен код себе или испод кревета држи или да му каква торба о чивији виси.

Ако се ово ма код једног примети узеће се на одговор и управитељ и лекар.

О свима стварима болници принадлежећим водиће комисар инвентар по начину, који ће му се особено прописати.

№ 578.

6. Фебруара 1869. год.

у Београду.

Председник министарскоог савета
министар правде,
Ђ. Д. Ценић

ПРАВИЛА

За чуваре у казнителном београдском заводу.

1. Управа казнителног заведења у Београду има 50 чувара, којима ће се плаћати годишње 120 талира; 5 десетара с платом од 144 талира годишње; 2 затвореча (апсанџије) с платом годишњом по 180 талира и 1 педесетара с платом од 200 талира годишње.

Поред ове плате има ће сваки и рану каква се у заведењу даје, а ако би хтели за себе да се ране, даваће се сваком на име ране 1 дук. цесарски месечно.

Сваки је дужан сам одевати се на начин како се пропише, а оружје, ако га сам поузданог нема, даће му се.

2. Одело ће управа набављати па ће цену коштања наплатити обуставом плате чувара најдаље за два месеца, ако чувар неби могао или хтео сам у једанпут одело исплатити.

3. Ко жели у службу чувара ступити, треба да има ова својства: да му има најмање 23 године, да је здрав, одрасан, јак и отресан, да је доброг владања које ће имати доказивати сведочанством

своје општине из које је, и сведочанством дотичне полицијске власти.

Ако који поред ових главних својства, још и ова има: да је изслужени војник и за цело време службе добро се владао, што има да посведочи писменим сведочанством војене власти, да је писмен и да је нежењен, такав ће се свима другима предпоставити

4. Молбе за чуваре предају се написмено управитељу са свима доказима способности за ову службу. Између пријављених имају првенство најбоље оцене у смислу 3. тачке правила. Ко ће бити примљен за чувара, решава сам управитељ; тако исто чувара унапређује управитељ за десетара између најотличнијих и најспособнијих, или привремено или одмах стално, по својој увиђавности; а може по потреби ову службу поверити и простоме чувару усменим наименовањеи без плате; тако исто због невештине и крајње неуметности за старешинство, управитељ враћа десетара за проста чувара, ако би чувар на то пристао и за то добар био; иначе ће га просто отпустити.

Управитељ ће ово вршити написмено са побудама и разлозима.

5. Примање у службу чувара казнителног заведења бива најпре привремено. Привременост ова траје три месеца. После овога рока, чувар се може са свим у службу примити, ако управа нађе, да је за означено време довољно показао способности

за вршење исте службе, и онда тек долази у ред простих чувара.

6. По вршењу дужности и плати привремено примљени чувар неразликује се од редовног, и тако чим се који прими, упознаје га управа са правилима службе, дајући му један екземплар тих правила, на који ће се он својеручно подписати, пошто предходно положи ову заклетву:

„Ја Н. Н. заклињем се свемогућим Богом, да ћу све дужности чувара без разлике лица верно и савесно вршити, како по прописима који су ми сада саопштени, тако и по онима, који ће у будуће изаћи, и да ћу у опште у колико је више могуће послужити, да заведење напредује, и да се од њега одклања све оно што би му наудило.

Како ову заклетву одржао будем онако нека ми Бог помогне.“

7. Педесетара и затварача наименовава министар правде по саслушању управе.

8. Старешинство десетара и затварача рачуна се по дану наименовања, а простих чувара по дану примања за редовног чувара.

9. Чувари могу добити одсуство од дужности двапут у години до на четири дана од самог управитеља. За већа одсуства тражи се одобрење од министра правде.

10. У празничне дане може бити слободан од службе онолики број чувара, колики управитељ нађе да може одсутвовати без уштрба дужности.

За предупређење сваких могућих неприлика, управитељ ће и овај број наизменце од дужности ослободити, т. ј. једне ће ослободити за пре, а друге за после подне.

У радне дане може управитељ по сасвим прекој потреби на 2 3 или 4 сата одсуство дати, а ако би се одсуство тражило за у вече кад се осуђеници под затвор ставе, може такво одобрити педесетар, но тако, да осуствујући мора у 9 сати у вече на своме месту бити, осим ако коме сам управитељ није дозволио, да и за дуже од овог времена одсуствује.

11. Од чувара може само једна трећина женьена бити. Ако је овај број попуњен па се који ожени, одпустиће се из службе.

Одобрење за женидбу даје министар правде по саслушању управитеља.

Дужности чувара у опште.

12. Чувари у опште морају бити према званичницима заведења покорни, између себе дружељубиви, према осуђеницима озбиљни, али у исто време строго човечни. Они несмеју никако осуђенике псовати, грдити а најмање тући. У владању, како у служби тако и ван ове, морају бити примерни.

13. Чувар ју дужан као војник да иде тамо где му се заповеди па било то у Београду, или изван овога, у ком случају остаје му плата коју

има, а за рану, ако се другчије ненареди, даје му се 2 гр. чар што му припада по опредељењу става другог точке под 1.

14. Чувари несмеју са осуђеницима шалити се, причати им којекакве новости или догађаје, или им саопштавати што од других осуђеника, и уопште они несмеју са осуђеницима разговоре и договоре водити, а најмање нека познанства и пријатељства везивати.

15. Никакво писмо па и никакву ствар несме чувар осуђенику дати, нити од овог примити да је другом да без знања и одобрења управитеља.

16. Чувар несме ни под каквим изговором допустити да осуђеник приликом идена на рад или иначе у меану свраћа или из ове пиће купује.

Исто тако несме допустити да осуђеници на раду или узпут ларме, певају или свирају.

17. Чувар несме ни под каквим изговором у служби а нарочито од осуђеника и нихових сродника поклоне примати нити буди какве услуге од њих тражити или понуђене примати.

18. После чиновника заведења педесетар је главни зановедник чувара. Он прима налоге од управитеља или заступајућег га чиновника. После њега долазе затварачи, после ових десетари, а после ових прости чувари, којих се старешинство рачуна по определењу точке 8.

Млађи чувар дужан је старијег одма послушати што му овај заповедио буде, а ако се заповест за неумесну нађе, одговараће старији који је заповест дао.

У опште правила дисциплине у војски стојећој прописана важе и за чуваре.

19. Чим који чувар чује знак који у помоћ зове, дужан је да трчи тамо одкуда глас долази, а ако би онај, који је глас чуо, био на страни, или због каквих важних узрока, н. п. што и сам има више осуђеника на раду да чува, не би могао у помоћ трчати, он је дужан онај исти знак који је чуо, да повтори, како би удаљенији чувари могли такови чути, и у помоћ доћи.

20. Кад се знак на ларму чује морају сви чувари, који на дужности нису, приправни из својих соба изаћи и на расположење старијег ставити се.

21. Чувари на стражи налазећи се, као и они који осуђенике на раду чувају, има ће свагда при себи дугу пушку оловом напуњену са натакнутим на исту ножем, а они који се међу самим осуђеницима нарочито у згради каквој налазе, носиће са собом само нож од пушке о каиш обешен, на ком имају свагда држати леву руку.

22. Од имајућег оружја моћи ће само онда чувар употребљење учинити, кад се у нужди налази, а то је нарочито кад који на њега лично

нападне но и у том случају моћиће се са оружјем у толико послужити колико је нужно да опасност отклони, тако н. п. ако је осуђеник на чувара насрнуо, и овај бранећи се ножем га ударио, па како га ударио, ма и да је повреда слабија, нападач се стишао, несме чувар и даље силу оружја употребљавати.

23. Ако који почне бегати, чувар ће му повикати једанпут да стане, ако овај на прву опомену не стане, он ће му повикати и други пут, ако овај ни тада не стане, чувар ће му повикати, „стој оћу да пуцам“, па ако и тада не стане, чувар ће на њега пуцати.[1]

Ако прва пушка промаши и бегунац не стане; чувар ће на ново пуцати, но чим стане бегунац било сам по себи или што је рањен, те престане потреба оружје даље против њега употребљавати, неће се ово смети ни употребити, а учини ли који

[1] Види и законодавно решење, од 20 Маја 1861 год. В№ 1062.

1, Ако би робијаш напао на стражара, који га чува, или на кога званичника апсенички заведења, па се овај неби могао другчије одбранити, и блажијим сретствима таквог робијаша савладати, властан је на њега пуцати и убити га.

2., На робијаша, који би испред стражара, који га чува бегао, па се на позив истога неби вратио и покорио се, ако га стражар неби могао другим блажијим сретством од бегања задржати, властан је на таквог пуцати и убити га. — (XIV 92).

противно овом, одговараће по определенима казнителног законика.

24. Ни један чувар не сме на дужности или улицом пушити. Исто тако несме дувана или пића или буди што у својој соби држати да осуђеницима или друштву продаје.

25. Чувари су дужни држати своје оружје чисто и свагда преправно.

Исто тако дужни су свој стан чисто држати, чисто носити се, и аљине свагда читаве имати.

26. Чувари су одговорни за ствари правительствене, које им се даду на послугу, или им се иначе повере, па би их они покварили или упропастили.

Дужности простих чувара.

27. Чувари прости дужни су на изменце по реду који управитељ по саслушању педесетара прописао буде, стражу чувати, и строго пазити, да нико из затвора или у опште заведења неизађе, или се око затвора налази, или у заведење без предходног одобрења уђе.

28. Кад чувар на стражи примети какву неправилност било поред затвора или у затвору о чему се у точки под 27. говори, или би чуо у затвору какву ларму, или буди што, што зна да по прописаним правилама не сме бити, па не буде у стању то да сам одклони а да своје место ненапусти, н. п да викне стој, натраг, мирно и т. п он ће одма дати прописан знак да му који од чувара у помоћ дође, те неправилност одклони.

29. Ако би који осуђеник на раду немиран био, или би се свађао, или нехтео да ради, чувар ће га на ред опоменути, ако овај не послуша већ продужи ону неправилност, чувар ће му казати да ће га тужити, и кад десетар дође, најстарији од чувара јавиће овом шта се догодило; но ако је који од осуђеника такав неред правио, да је за посао и за дисциплину штетно да се на раду остави, онда ће најстарији од чувара наредити, да се онај у затвор одма води, и јавиће десетару шта је наредио.[1]

Дужности десетара.

30. Десетар је дужан чуваре његовој управи поверене сходно наредби педесетара разређивати по послу.

31. Десесар је дужан сваки два сата своје људе обилазити, те видити како они дужности врше, и одклањати неправилности, које би он код својих људи приметио.

32. Десетар ће сваком приликом саветовати осуђенике, да поверене им послове мирно и ревносно врше. Он ће осуђенике за мање непослушности накарати и на ред опоменути, а ако би ови

[1] Види и §§ 99 и 345—348 зак. крив.

какав иступ учинили, да је штетно по дисциплину, да се непослушни међ осталима до времена рада оставе, он ће наредити, да се такови одма у затвор одправе, и известиће одма педесетара шта се догодило.

33. Исто тако, ако би десетар видио какву неправилност код чувара, овога ће у мањим приликама опоменути, а за веће иступе одма педесетара извештавати.

34. Ако се што важније неби догодило, за које би десетар одма педесетара морао извештавати, он ће свако вече, и свако јутро подносити извештај (рапорт) педесетару како о стању својих људи, тако и је ли се или није што важно догодило у ономе што је њему у дужност прописано.

35. Десетар ће од оружја носити при себи нож о каишу и револвер. Дугу пушку носиће кад ноћу страже обилази, или кад се какав неред догоди, или кад педесетар или сам управитељ то за потребно нађе.

Дужности затварача.

36. Затварач је дужан сваком осуђенику одредити место гди ће овај седити и спавати, новодолазеће примати и у списак их завести и у прописано време све затворе закључати и кључеве при себи држати.

Само у време кад се осуђеници на рад изводе, или се на слободан ваздух имају да пусте, или кад особити случај налаже, да се затвор отвори, или кад старешина то заповеди, затварач ће моћи затвор отворити

37. Затварач има сваком приликом а нарочито у јутру и пред вече свуда по затвору да прође, све зидове прозоре и т. п. да промотри те види, да се когод није усудио припреме какве за бегство чинити, или да није когод ствар правитељствену као н. п. дувар, кревет, клупу и т. д. ма у чему оштетио, или избрљао; он је дужан од времена на време, а ако се потреба укаже и сваком приликом кад осуђеници на рад пођу или с рада дођу, ове визитирати, да се код кога неналазе крадене или иначе забрањене ствари. Он ће моћи ову визитацију у свако доба и по аљинама осуђеника чинити, пошто се предходно споразуме са педесетаром.

38. Затварач је дужан строго да пази, да ни један од осуђеника нема при себи ни у затвору више и друге ствари него оне које су прописане да осуђеник имати може, а то је: два ћебета, сламњача, и чаршав, један јастук и прописано одело. Исто тако да нема при себи новаца, дувана, свирала, пића или буди шта, што је забрањено.

39. Затварач је дужан на владање осуђеника строго да пази, и оне који су рђавог владања да одваја од оних који су доброг владања, извешта-

вајући о сваком таквом случају педесетара, а овај управитеља заведења.

40. Једна од најглавнијих дужности затварача та је, да затвори свагда чисти буду, зато ће он наређивати свако јутро а по потреби и два пут на дан чишћење затвора средством осуђеника, који се по прописаном правилу за то употребити могу; наређиваће да се у јутру и у вече нужници износе и добро очисте, крчази за воду перу и свјежа вода у њих улива, такође ће наређивати најмање двапут у недељи дана тресење свију спаваћих аљина, које ће се свагда ван затвора на пољу чинити; он ће затворе при чишћењу широм отворене држати, да чист ваздух унутра уђе, и моћиће, ако никакве опасности нема, по један прозор на затвору и дуже отворен држати.

Уношење воћа, лубеница, диња, и т. д. у затвор као и просипање воде по овом строго се забрањује.

Затварач је дужан пазити, да и сами осуђеници чисто се држе.

41. Затварач је дужан једнако око затвора налазити се и од времена на време кроз прозоу у затворе погледати шта осуђеници раде. Он ће за време кад се осуђеници на чист ваздух пуштају гледати да се чувари тако разреде, како им нико од осуђеника измаћи неможе, пазити, да се осуђеници између себе много а са чуварима ни-

како не разговарају, у време кад осуђеници на рад иду и с рада долазе наређивати, да ови мало по мало и то ако је могуће соба по собу на рад иде, па кад је једно оделење измакло, да тек друго оделење пушта, како се многи осуђеници у једанпут неби скупили. Исто тако кад осуђеници с рада долазе, он ће одма оделење по оделење у затворе пуштати, а недозволити да се осуђеници на пољу у већим гомилама задржавају, наређиваће да се у прописано време затвор осветли као и кад време буде свећа угаси; он је дужан сваку ларму у затвору одклањати, мотрити, да осуђеници један другом не причају какве неморалне или скаредне ствари, да се не свађају, не туку, не певају и т. д. Он је дужан ноћу у више пута око затвора обићи, те уверити се да ли су затвори у реду, и да ли је у њима све на миру, он је дужан на позив осуђеника к затвору отићи, те видити, ко га и зашто зове, па ако нађе да би што по жељи осуђеника учинити требало, да јавља то одма педесетару.

Ако се нађе за нужно осуђеницима јело у затвору давати, затварач ће се старати да се јело уредно и равномерно даје.

42. Зазтварач ће приликом улазења у затворе, или оружје оставити, или само велики нож о каишу носити, на коме ће једнако леву руку држати; само при особитој потреби може затварач револвером а тако и пушком наоружати се.

43. Ако се који од осуђеника напрасно разболе, или се иначе види да је који слаб, затварач ће о томе известити педесетара а овај управитеља; у преким случајевима затварач ће и сам моћи наредити, да се болесник одма у болницу однесе.

44. Затварач несме никог у затвор пуштати док му нарочито старији незаповеди.

45. Затварач је дужан свако јутро и вече известије педесетару подносити, како се затвори налазе колико му је људи у којој соби, колико је људи на рад отишло а колико остало и зашто, као и је ли се што и шта особито догодило, он је такође дужан известија подносити и у каквом се стању његови људи у смотрењу одела и спавањих аљина налазе, да ли т. ј. сви имају одело и аљине или коме што и шта имено фали.

Дужности педесетара.

46. Педесетар је старешина над свима чуварима. Он ће одредити сваком десетару известан број чувара, над којима ће овај непосредни надзор и управу водити. Ако би се каквом десетару друга дужност поверила, или би који иначе спречен био, да врши дужност, педесетар ће одредити једног од најбољих чувара који ће дужности десетара вршити.

47. Педесетар ће завести ред дежурства између десетара тако, да сваки од њих има за 24 сата

дежурати и као дежурни све оне дужности вршити, што добар ред и природа звведења захтевала буде.

48. Педесетар ће са чуварима таква расположења чинити, да се свагда известан број код затвора као стража налази. Он ће одредити удобна места на којима ће стражар стојати, а даваће упутства чуварима како ће се они постављати, и како ће пазити на осуђенике кад ови изван заведења на раду буду, или кад куда иду. За оне који су одвећ рђавог владања избираће за чување најпоузданије момке.

49. Педесетар ће у договору са десетарима прописати правила службе у смотрењу постављања, мењања и обилазења стража на начин како се то у војинству чини, и поднеће та правила на одобрење управитељу, а овај министру правде. Тако исто прописаће у ком ће се случају какав знак дати писком или иначе обвикнути чуваре у упражњавању усвојења знака.

50. Педесетар прима налоге од управитеља и саопштава их осталим чуварима ако се ови и њих тицали буду, и настојава да се примљени налози подпуно изврше.

51. Педесетар прима оне који би желили заведење да походе, или с каквим осуђеником да говоре, саопштава њихову жељу управитељу, и ако овај дозволи наређује једнога који ће похо-

дитеља спровести или пред ким ће се овај са осуђеником разговарати, придржавајући се у томе постојећег правила.

52. Педесетар ће према упутству које му управитељ дао буде, шиљати људе на рад, бележећи у књигу, коју ће о томе при себи држати колико је људи на који рад и куда послато, пазећи да на извесног рода радове једне исте људе шиље како би се ови у раду боље извикли. На одвећ тешке радове као што је н. пр. вађење камена, одређиваће највеће зликовце.

53. Педесетар ће упознавати све чуваре са правилима службе; он ће изненадно обићи страже, затвор и људе, који се где на раду налезе, те видити да ли се прописи у свему држе, исправљајући одма неуредности које се приметиле буду, он ће обвикавати чуваре у употребљавању оружја, и гледати, да се ово свагда у добром стању држи. У кратко педесетар заповеда свима чуварима, а и одговара ако се нађе да ови што противно прописима чине, па он то није благовремено отклонио.

54. Педесетар подноси свако јутро и вече управитељу известије о целом стању заведења, оснивајући га поглавито на известијама, које му затварачи и десетари подносили буду.

55. Сви у опште чувари са педесетаром и затварачима, подлеже дисциплинарним казнама за

неисправно и неверно вршење своје службе, и то за све, што је у овим правилама побројано и њима сродно, а неспада у ред тежих дела по општем казнителном закону.

Казне су ове:

а., опомена;

б., укор;

в., одузимање плате до 5 дана;

г., одпуст из службе за себе и са затвором.

56. За све неисправности у служби, које би чувари учинили из простога незнања и неразумевања, нарочито: за разговор са осуђеницима; за допуштање да се осуђеници између себе разговарају, за допуштање, да осуђеници пуше или пију; за нечисто држање и т. п. казниће се први пут опоменом, или, према величини преступа, и укором на само или пред свима, и то усмено.

57. За свако и најмање намерно шуровање са осуђеницима, за прикривање њихових хрђавих дела, за примање поклона, или мита, ма од кога било, за кришно наручивање ма каквих ствари у радионици, за немарљиво држање осуђеника противно правилима, за свађање са осуђеницима или између себе, за преко поступање са осуђеницима, за допуштање, да се осуђеници између себе грде, да певају или играју и т. п. за задуживање, картање, опијање, за одлазак без дозволења из места дужности и за сва повторена дела из тачке 56.

чувари ће се казнити одузиманем плате до 15 дана, или одмах отпустити из службе, ако је дело теже природе и горе сљеди за собом повлачи.

Новчане казне чуваће се у депозиту до даље наредбе.

58. За додавање пера и хартије осуђеницима, за доношење писама осуђеницима или примање од њих те да их кришом коме испрате, за тучење осуђеника, за непослушност према старијима, за лењост и крајње небрежење у дужности, за сва дела означена у тачки 57. ако је пре тога само новчано кажњен, као и за идење осуђеницима на руку да беже, али се то предупреди; у опште за сва већа дела, којима се ред и сигурност лабави, чувари ће се казнити отпустом из службе; а по величини дела поред тога и затвором до месец дана без плате.

59. У опште све казни изриче сам управитељ завода, но казну плате и отпуста са затвором и без затвора, свагда по тачном протоколарном извиђају.

Но кад би према педесетару и затварачу наступио случај отпуста са затвором и без затвора, управитељ ће такав случај поднети на решење министру правде са свима актима и разлозима.

60.[1]

61. Ако чувар учини какво злочинство или преступлење, са самим тим сматра се да је и из

[1] Ова је тачка укинута.

службе отпуштен; а ако би због каквог полицијског иступа, полицијском влашћу био узет на одговор, па и осуђен, зависиће од тога, какво је дело учинио, те да се у служби задржи или отпусти. Ако овакав случај наступи са затварачем или педесетаром, управитељ одма доставља случај министру по тач. 59.

62. Казни опомене и укора изриче десетар над простим чуварима, а педесетар над свима нижим чуварима.

Затварач нема права да над чуварима казну изриче, но ако му који скриви, обратиће се педесетару да овај ствар извиди и реши.

63.[1]

64.[2]

65. Против осуда десетара и педесетара може се осуђени за 24 сата жалити управитељу који ће ствар у кратко извидити, и ако казну за умесну нађе жалиоца просто одбити, назначивши само у дотичноме протоколу да се жалио, и да му је жалба одбијена, а ако нађе да је жалба умесна, касираће казну и у протоколу назначити побуђења зашто је касирана, имајући у таквом случају свагда да поучи оног који је казну изрекао, и опстојателно разложи му неупутност казни.

Ако управитељ нађе да је који блажије казњен, него што треба, може казну пооштрити.

[1] Ова тачка укинута је.

[2] Ова тачка укинута је.

66. Против казни управитељем изречене и то казни укора и новчане до 5 дана плате, нема места жалби, а већа казна од 5 дана плате подлежи расматрању министра правде ако се осуђени против исте у течају три дана жали.

67. Новчане казни заводе се у протокол и држе се у депозиту у каси до даље наредбе.

№ 1852.
15. Маја 1869 год.
у Београду.

Председник министарског савета
министар правде,
Ђ. Д. Ценић с. р.

У ИМЕ ЊЕГОВЕ СВЕТЛОСТИ
КЊАЗА СРПСКОГ

МИЛАНА М. ОБРЕНОВИЋА IV.

намесници књажеског достојанства

Проглашавамо и објављујемо свима и свакоме да је државни савет решио и да смо ми одобрили и одобравамо:

ЗАКОН

О условном одпуштању криваца из казнителних заведења.

Члан. I.

Кривци који издржавају казну затвора, робије или заточења, могу се и пре издржане или помиловањем опроштене казни, одпустити из заведења:

1. Ако су осуђени на заточење или робију дужу од 2 године или на затвор дужи од 12 месеци.

2. Ако су се за сво време издржања казни тако владали у заведењу, да се основно може узети, да су се заиста поправили.

3. Ако су пре осуде добри роденици били и ако било по фамилијарним или другим каквим околностима може се поуздано закључити, да ће они

по одпусту поштен начин живлења предузети и добро се владати.

Члан II.

Ово условно одпуштење може се чинити тек пошто је кривац издржао половину одсуђене му казни. Но ако се кривац у првом поврату налази, може се условно одпустити тек пошто је издржао две трећине му казни.

Члан III.

Којима је помиловањем казна на мање сведена, рачуна ће им се време издржања казни према помиловању а не према осуди.

Члан IV.

Условни одпуст траје донде докле се одпуштени буде добро владао, и докле му време казни неистече, или и у течају одпуста неби био помилован.

Члан V.

На против условни одпуст прекида се и одпуштени поврати ће се опет у заведење да издржање казни продужи, ако се на отпусту небуде добро владао а имено:

1. Ако би учинио какво год ма и најмање казнимо дело, или се бар основно сумњати може, да га је он морао учинити а нико други.

2. Ако отпуштени без икаква занимања скиће или се основно сумњати може да на честит начин издржање себи прибавља.

3. Ако се меша са рђавим друштвом или таквим лицама, која су због тежи преступлења или злочинства осуђивана била, па и на опомену кмета или полицијске власти непрестане од дружења са овим лицама.

4. Ако би без дозволења местне полицијске власти променуо место свога пребивања:

Члан VI.

Ономе који би са одпуста у заведење повраћен био, неће се у продужено издржавање казни ништа рачунати оно време, које је на одпусту провео.

Члан VII.

Немогу се пак никако условно отпуштати;

1. чиновници и свештеници који би због злоупотребе власти и неверне службе осуђени били;

2. они који су условно одпуштени били, па су због рђавог владања опет у заведење повраћени; и

3. они осуђени који се по други пут у поврату налазе.

Члан VIII.

Да се осуђеник условно одпусти из заведења решава министар правде по саслушању одбора, који ће се у тој цели образовати имати, а да се који са одпуста поврати у заведење због узрока у члану V. казаног, решава она полицијска власт у које се подручију налазио одпуштени, или и

само казнително заведење, против којих решења може се дотично лице жалити министру правде.

Члан IX.

Министар правде овлашћује се да пропише правила, како ће полицијске власти и управа заведења над одпуштенима надзор водити, и како ће се о њиховом владању уверавати.

Препоручујемо нашим министрима правде и унутрашњих дела, да овај закон обнародују и о изпршењу се његовом старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

22. Маја 1869. год.

у Београду.

(М. П.)

М. П. Влазнавац с. р.
Јов. Ристић с. р.
Јован Гавриловић с. р.

Видио и ставио државни печат чувар државног печата, председник министар савета министар правде,
Ђ. Д. Ценић с. р.

Председник министарског савета
Министар правде,
Ђ. Д. Ценић с. р.
Министар унутрашњих дела
Рад. Милојковић с. р.

УПУТСТВА

за извршење закона од 22. Маја 1869. год. по коме се кривци условно отпуштају из казнителних заведења.

Члан I.

У члану првом закона каже се који се и када могу отпустити из заведења пре него су казну издржали.

По првој тачки реченог члана, даје се само овлашћење да се извесни осуђеници могу пустити у слободу и пре оног времена за које би по пресуди судској у заведењу остати имали. Према овоме наређење ово закона не каже да се сваки, чим му истече време, које је у овом закону означено мора пустити у слободу. Власт дакле изврши а имено управитељи казнителних заведења неће без разлике за сваког, коме би у овом закону означено време казне протекло, предлагати да се у слободу пусти, већ могу предлоге чинити тек за оне, којима закон из више призрења хоће на руку да иде, а то су ови:

а.) Који су осуђени на заточење или робију дужу од две године или затвор од 12 месеци, у колике није закон нарочито у тачки под 1. чл седмог изузетак учинио са неким кривцима.

Према овом наређењу закона може говора бити само о оним осуђеницима да се пре времена отпусте, који се не налазе у изузетку о коме говори члан седми закона и код којих постоји оно што се тражи у тачкама под 2. и 3. чл. I. а при том су осуђени на више од 2 године робије или заточења или на више од 12 месеци затвора.

Они кривци, који су осуђени до 2 године заточења или робије, 12 месеци затвора, неће се пре издржања казне моћи условно отпуштати, већ могу се отпустити услед помиловања, ако се само у заведењу добро владају те тим заслуже да им се милост учини.

б.) Који су доброг владања.

Под добрим владањем разуме се ако су се кривци домаћих правила тако придржавали, да нису никад дали повода, да се ма због чега казне.

Потпуно уверење о томе, да ли је когод тако доброг владања да заслужује да се и пре издржања казне отпусти, добиће управитељство нарочито онда, кад кривцу, пошто дуже времена осуђене му казне издржи и под добрим надзором

добро се влада, мало већу слободу да него што према другима обично чини, т. ј. или кад му какав посао одреди, који ће он без надзора сам вршити или му допусти да у кругу оном, који је за осуђенике одређен, сам на своју руку иде под присмотром коју овај тако лако приметити неће.

Управитељство ће свагда, кад кога за отпуст предлаже најопстојателније поткрепити добро владање кривца и имено казати чиме се тај кривац занимао, како је поверене му послове вршио, је ли било прилике да је и испод надзора долазио па опет домаћи ред не прекорачио као н. п. што је случај код оних који се употребе на чување стоке на возаре, сечење дрва у шуми и т. п.

в.) Који су и пре осуде добри раденици били и т. д.

Да се који пре времена у слободу пусти не треба гледати само на то, како се он у заведењу владао, него треба гледати и како се он владао пре него што је скривио, тако н. п. ако је когод пре осуде био какав бескућник који је код казана и по меанама време проводио, или је само знојем својих родитеља или укућана издржавао се а сам од рада бежао и никад ништа не зарађивао, такав не може само за то за отпуст да се препоручи што се у заведењу добро владао или бар не може се у оно време претстављати кад

би се могао онај препоручити код кога се налаги све оно што је у тачки под 3. чл. I. казано. Према овоме управитељство ће свагда, кад за кога нађе да би по владању које је у заведењу показао, заслуживао да се пре времена отпусти, извештавати се и о томе, како се он пре владао и какав је радник био пре осуде, које ако не увиди довољно из пресуде или из известија које су му дужне полицијске власти подносити на основу расписа министра правде од 20. августа пр. год бр. 2875. онда ће такво известије свагда истражити од дотичне полицијске власти и тек за тим расудити да ли се когод отпустити може, па ако нађе да може, то да чини предлог претпостављеној власти.

Под фамилијарним околностима разуме се ако је осуђеник члан такве фамилије, која се у општини где живи, за врло поштену сматра те се може и претпоставити да ће остали чланови припомоћи да погрешивши не падне опет у какву кривицу, или где је материјално стање кривца добро и изгледа је да ће се он, имајући начин живлења, оканути упадати више у зло, или где је кривац жену и ситну децу код куће оставио, па се закључити даје да ће једва чекати да дође до слободе само да имање привати те сачува од пропасти и нега и своју децу без да и помишља више да чини зла, или где је кућа кривца смрћу

кога члана или несрећним каким догађајем тако потрешена да кривац чезне само за тим да му се прва кривица опрости и даје надежде да му више неће на памет пасти да греши и т. д.

Под другим околностима разуме се ако је кривцу ово прва погрешка била за коју је осуђен и ако је само једно дело учинио, а не да је чинио више засебних дела, па као у материјалном стицају налазећи се да је осуђен био, или је поФторавао једно исто дело и пошто га је више пута учинио да је осуђен био. Даље ако је повод, којим је когод до тога дашао да зло дело учини, такав, да се може претпоставити да се неће више поновити ако се кривац у слободу пусти; тако н. п. когод разљућен неморалним животом или неуредним понашањем у кући своје жене, ову на мртво име испребија те умре, или је баш с места и убије или женска, која је ванбрачно затруднила, да сакрије своју срамоту и предупреди зла сљетства, која је постићи могу ако се дозна да је ванбрачно затруднила, убије новорођено дете, или когод је учинио зло више из несташлука, а не што је склон да чини зла, или учинио је нешто што није мислио да је зло а много мање онако тешко како га закон узимље, те тако не може се узети да је публика њим угрожавана ако се у слободу пусти и т. д.

Под другим околностима могло би се и то разумети, ако је когод у заведењу какав занат добро научио и тако га с вољом ради да се не може лако претпоставити да ће он ову вољу к раду изгубити и упустити се у чињења злих дела, или ако је когод, који је пре осуде нераден био, за време издржавања казни такву вољу к раду показао, да је и преко онога што му је за рад одређено било, нешто израђивао или је својим радом у заведењу и неки мали капитал стекао, којим би чим из заведења изађе на своју руку радити могао; по овакви осуђеници, који пре осуде нису добри раденици били а у заведењу добро се владају и добри су раденици постали могу се нарочито онда условно отпустити, кад би се најмање три одабрана и поштена грађанина на писмено обвезала, да они примају на себе да надзор над осуђеним воде и старају се да му нужно занимање нађу и у томе га држе; али као што је и напред казано условно отпуштање ових свагда ће се с највећом предосторожношћу чинити и свагда доцније него што се за друге може чинити код којих постоје сви услови закона, који се траже за превремено отпуштање.

Члан II.

Овај члан дели кривце на двоје, т. ј. на оне који су што први пут скривили, или ако су и по други пут скривили, нису учинили тако дело,

које би се по закону као поврат сматрало, и на оне кривце који су по други пут учинили онакво исто дело, за које су једанпут соуђени или бар такво дело које је једног рода с оним због кога су они једанпут осуђени били па за прве каже да се могу (разуме се под условима који су у члану I. прописани) условно отпустити пошто издрже половину отсуђене им казне а за друге да се могу тек онда отпустити пошто издрже две трећине отсуђене им казне.

Као што је и напред казано, не разуме се овде да се сваки мора отпустити чим издржи ово време казне, које је овде прописано, него се само остављају вишој власти одрешене руке да она може кривца по истеку овде означеног времена пустити да у слободи проведе ово време, које би још у затвору провести имао, ако се само пуштен у слободу добро узвлада.

По самом смислу овог закона власт ће од овог закона моћи употребљење чинити ако види да се извршење овог закона и у практици добро покаже. Оће ли дакле власт од овог овлашћења употребљење чинити или не', зависиће од тога како се узвладају они кривци, који се условно отпусте и по томе ако се ови добро владају и оправдају оно поверење, које је власт у њих имала кад их је отпустила, чини ће се и већа употреба од овог овлашћења а ако се случајно

отпуштени тако узвладају, да се велики број од ових опет враћа у заведење, онда ће власт врло предосторожна бити у вршењу овог овлашћења, у коју предосторожност долази нарочито то да се кривци отпуштају далеко доцније него што је овим законом казано, ако можда власт не нађе за нужно да ово овлашћење сасвим напусти, те тако од овог закона никакво употребљење и не чини већ остави да кривци онако и онолико казне издрже како и колико то сада бива. —

Закон дели кривце још на две класе а то су прво чиновници и свештеници, који су осуђени због злоупотребе власти или неверне службе а друго они, који се у другом поврату налазе, т. ј. који су једанпут за што осуђени па пошто су осуђени они су оно исто што су учинили или томе сродно дело опет учинили, а пошто су и за то осуђени били, они су по трећи пут то исто учинили. (Чл. VII. тачка 1. и 3.) Ове све искључује закон од тог благодјејања да извесно време отсуђене им казне у слободи провести могу и тако с њима се поступа по досадашњем правилу.

Члан III.

Ако је коме судом отсуђена казна помиловањем на мање сведена, онда ће она величина казне у обзир узимати се, која се према помиловању има да издржи, а не она величина, на коју је ко судом осуђен. Тако н. пр. ако је ко осуђен судом на 10 година робије па никако није помилован, може се условно отпустити тек пошто је издржао 5 год. казне, или ако се у првом поврату налази пошто је издржао 6 год и 8 месеци. Али ако је овај са две године помилован, те му је помиловањем сведена казна на 8 година, онда се може условно отпустити пошто је издржао 4 год. робије или ако је у првом поврату, пошто је издржао 5 гопина и 4 месеца.

4. Члан.

Условни отпуст чини да се нека част казне коју би кривац према осуди или према помиловању издржати имао, одложи и кривац се из заведења пусти да оно време, које је још у заведењу провести морао, у слободи проведе радећи своје послове. Сада ако се кривац за цело оно време, које је још у заведењу провести имао, добро владао, онда ће се рачунати као да је он за сво то време у заведењу био, па зато по истеку тог времена неће се више за кривца сматрати већ долази у ред оних који су своју казну у заведењу одлежали и из заведења сасвим пуштени; тако н. п. један је осуђен на 8 год. робије; пошто је у заведењу провео 5 година пусти се да оне три године, колико је по осуди још у заведењу остати имао, у слободи проведе,

и он за све те 3 год. добро се узвлада, такав се сматра по истеку те 3 год. да је слободан, т. ј. сматра се као да је свих 8 година казне у заведењу провео па из овога да је отпуштен.

Овако исто бива и кад је који у течају онога времена, које је у слободи проводио, помилован био. Тако н. п. ако је онај, о ком је напред реч била, т. ј. који је пуштен да 3 године у слободи проведе, само две године у слободи био па га владалац за једну годину помилује, т. ј. сведе му казну од 8 на 7 год., он ће по истеку оне 2 године онако исто слободан бити као онај први који је без помиловања 3 год. у слободи провео; те тако баш и да буде случајно у течају ове треће године хрђавог владања неће се моћи вратити у заведење него ће се према њему онако поступити као да је потпуно казну у заведењу издржао па из овога пуштен.

Али ако онај, који је на 8 год. осуђен и после 5 год. пуштен да остатак казне у слободи проведе, само једну годину дана добро владао се, а после почне се мешати са хрђавим друштвом, или буде у подозрењу да чини казнима дела и у опште тако се влада да се према пропису члана петог не може више у слободи оставити, онда ће се он у заведење повратити и ту ће на ново издржати оне три године које су му од одсуђене казни заостале, о чему говори опширније чл. VI.

Члан V.

По §. 37. б. казнителног законика отсуђује се за извесна злочинства и преступлења полицијски надзор.

По гласу самог §. 37. в. казнителног закона надзор овај наступа онда кад је кривац издржао казну на коју је осуђен или му је ова помиловањем сасвим или од части опроштена. Према овом наређењу закона не може полицијска власт ставити онога под полицијски надзор у смислу §. 37. а. који је условно из заведења отпуштен; јер условни овај отпуст има то за цељ да се види да ли се онај, који се отпушта, у заведењу заиста поправио и да ли је постао безопасан за друштво грађанско, а ово се неће моћи добро оценити ако би се који по условном отпусту под полицијски надзор ставио, нити би ово одговарало самом наређењу закона; јер по напред каном, закон ставља оне под полицијски надзор који су казну већ издржали или им је ова опроштена, с којима дакле заведење нема никака посла, а овде отпуштени сматра се још као кривац који заведењу припада. Према овоме полицијска власт и кметови не могу над условно отпуштеним за време оно, које му још остало па да казну издржи, онај полоцијски надзор вршити какав се у духу закона има да врши. Но овим неће то да се каже да полицијска власт

и кметови дигну сасвим руке од овог кривца па да га као слободна грађанина сматрају, на против како полицијска власт тако и кметови морају овога једнако пред очима да имају па да пазе куда иде и шта ради, те да се тако и увере о његовом владању. Према овоме полицијска власт и кметови могу у случају н. п. ако сумњају да отпуштени кривац скита које куда и да ноћу код куће не спава, кући овога изненадно отићи и уверити се је ли он код куће или не, и ако није, где је. Исто тако на случај ако се сумња да ће се н. п. неке покрадене ствари код њега наћи, може власт његову кућу преметати. Шта више власт може на случај ако зла дела учестају, н. п. многе се крађе чине, па се сумња да ове чини какав отпуштен кривац, овога сходно пропису тачке под б. §. 37. а, каз зак. и притворити те пазити неће ли се и после, пошто је овај притворен, опет крађе догађати, па ако види да се догађају, онда наравно и сумња против притвореног слаби, а ако крађе престају, сумња ће против притвореног јача бити.

У тачки под 1. каже се да ће се онај вратити у заведење који је из истога условно пуштен, ако би учинио какво ма и најмање казнимо дело и т. д.

Овде је управ реч о полицијском иступу, а не о тежем делу које судови суде, јер ако онај,

који је условно отпуштен, учини какво злочинство или преступљење, он ће послан бити суду, да га овај за учињено злочинство или преступљење осуди, у ком случају суд ће поступити онако као да је овај побегао из заведења па учинио ново зло дело, т. ј. суд ће га за ново дело осудити а при одређивању казне имаће у виду оно време, које је кривац због пређашњег злог дела имао у заведењу да издржи, па је пуштен да у слободи то време проведе. Тек ако би овај од суда за ново дело био пуштен из недостатка доказа или просто не би за невиног оглашен био, полицијска власт може овог у заведење послати да остатак казни ту издржи. Тако дакле за већа дела даваће се кривац суду на осуду а за мања дела, по издржаној казни слаће се у заведење, н. п. когод је осуђен због опасне крађе на пет година робије, кад је од ове казне издржао три године, пуштен је да ове две године у слободи проведе, но он по неком времену украде једно прасе. Полицијска власт сад ће га за ово прасе казнити па вратити у заведење да и оне две године робије овде издржи.

У овој тачки каже се да се и онда кривац враћа у заведење кад се основно на њега сумња да је какво зло дело учинио. Овај израз законски „основно“ ограничава власти да оне тек површно оцене оне околности из којих изводе сумњу, да

је условно отпуштени кривац ово или оно зло дело учинио. Зато ће дотична власт свагда зрело расудити о свима оним околностима, које бацају кога у сумњу да је ово или оно дело учинио, па тек ако по зрелом расуђењу нађу да је заиста сумња основана, онда да чине употребљење од овлашћења које им овде закон даје. Тако н. п. Јован је због више крађа озуђен и издржавао казну у заведењу, пошто је већу част одсуђене му казне издржао, буде пуштен из заведења да за оно време, које му је још по осуди остало да у заведењу проведе, код куће буде. На месец дана, пошто Јован дође кући, украде се код комшије његовог овца. Овде неће власт на Јована такву сумњу бацити да га у заведење врати само зато што је он пре осуде крађе чинио, па и сада пошто је он дошао, украдена је његовом комшији овца, него ће ближе испитати све околности, тако н. п. извидиће где је Јован у оно време био кад је његовом комшији овца украдена, да л је Јован у оно време мрса у кући имао, па око је имао, то шта је имао и од куд му је овај; прегледаће кућу Јованову да ли ће се ту кожа наћи и т. д. па ако се нађе да је Јован у време крађе био на њиви која од места крађе далеко отстоји, да у кући ни онога ни следећих дана није мрса имао, да му се приликом прегледа куће ништа подозривога није нашло, онда неће Јована узнемиривати; али власт дозна да је Јован у време кад е крађа учињена био на месту где је крађа учињена, докаже се да је следећег дана Јован мрса у кући имао а оно што он наводи да докаже од куд му је мрс, није поуздано, даље изиђу неки од сељана па се пожале како је у течају извесног времена овоме ово а ономе оно нестало и то је време било оно од када је Јован кући дошао и т. д. онда ће власт добро мотрити куд Јован дању иде а за ноћу наредиће да Јован на извесном месту под притвором ноћива, па ако у течају неког времена н. п. једно месец или два дана крађе сасвим престану и кућа Јованова за то време нема толико мрса колико је имала кад је Јован сасвим слободан био, онда може власт Јована у заведење вратити; но ако се и за време кад је Јован у ноћном притвору крађе догађају и сва пажња да Јован не чини ове крађе у време кад је слободан, није могла ни најмању сумњу на Јована бацити да се хрђаво влада, онда не треба власт да Јована у заведење враћа већ да боље мотри да правога лопова ухвати.

У тачки под 2. каже се да се и онда условно отпуштени кривац у заведење вратити може ако се без икаква занимања скиће и т. д.

Више има гледишта, која су законодавну власт руководила да реши да се кривац пре издржане казне у слободу пусти те да у сло-

боди буде за оно време које би према осуди у заведењу провости имао; поред толиких других гледишта једно је и то да овако пуштени кривац прихвати имање које је без довољног надгледања и рада остало кад је он у заведење отишао, те да радећи и надгледајући своје имање сачува исто од пропасти која би га постигла да је кривац и даље у заведењу остао, или не имајући свога имања да кривац трудом својим кору леба заслужује. Према овоме ако отпуштени кривац кад се кући врати не надгледа своје имање и своју фамилију, већ остави да му се деца и жена по селу скићу или другима на терет падају а он у беспосличењу и по меанама или код казана време проводи и привуче се данас код једног а сутра код другог на ручак или вечеру; или неимајући имања да ради не погоди се нигди у службу, већ под видом да од надничења живи тумара које гди по селу, или као и први по меанама и око казана време проводи, такав ће се због самог таквог поступања, баш и да не учини никакво зло дело, или да није у подозрењу да зла дела чини, вратити у заведење.

Исто тако вратиће се у заведење и онај који ништа не ради, или бар толико не ради да му радња приноси знатни доходак а овамо лепо се носи, лепо код куће живи па још можда и свагда је при новцу. И овде као и у точки под 1. нека обраћа власт пажњу на онај израз закона „основно“ па олако да не враћа осуђенике у заведење, тако н. п. ако који својим радом истина мање заслужује него што троши, али је извесно да он има каквог имућног сродника и зна се да га овај у трошковима помаже, онда неће довољна основа бити да се овај у заведење врати.

У тачки под 3. говори се о хрђавом друштву с којим се отпуштени кривац меша.

Под хрђавим друштвом не разуму се свагда они који зла дела чине, или су у подозрењу да такова чине, тако н. п. картароши, пијанице и лица неморалног владања, могу и нечинити злочинства и преступлења, али зато опет дружење с њима закраћује се, јер то одводи од рада а може принети и те последице да се отуда пређе на начин живота који није дозвољен, отпуст пак из заведења условљава само примерно владање у свему.

Под подозривим лицама не разуму се само она лица, која су једанпут због слочинства или преступлења осуђивана, већ и она, на која се обично у општини сумња да чине зла дела али не могу у томе да се сасвим ухвате, или која су и под судом била због каквог дела па су од овога ослобођена из недостатка доказа. Ко је у политичким стварима подозрив о томе зна најбоље полицајна власт.

Под онима који су суђени због злочинства или преступлења разуму се обично они који су хотимице ово или оно зло дело учинили, јер ако је који из не ата што учинио, н. п. у лову бивши из несмотрености кога убио, за то још није хрђав грађанин те да се пази који се с њим меша. Нарочито се овде разуму они којима је скоро у нарав прешло да чине зла дела и од њих живе, тако н. п. когод је осуђиван више пута због крађе, или због куповања крадених ствари, или због јатаковања ајдуцима и т. д. па когод, који је због тих истих ствари осуђен, но пре издржане казни из заведења отпуштен, меша се са тим лицама.

Под мешањем не разуме се то што ће се ко с ким видити на улици, на вашару или код цркве где је састанак више случајан, већ кад се дозна да отпуштени кривац нарочито тражи прилике како ће се састати са онима, који су у подозрењу, кад с њима на само шурује, кад чешће овога или онога код своје куће прима или њима у кућу иде. а нарочито кад се примети да бира оно време да коме иде, или ко да му дође, кад је сигурније да се не може тако лако за састанак да виде те да власт лакше дозна, као што је обично такво време у јутру рано или у вече по заходу сунца.

Ова тачка тражи да полицијска власт или кмет најпре призове кривца, који је условно отпушген,

па му примети како се он с тим и тим дружи а то да у будуће не сме да чини, јер је онај такав и такав човек, па ако условно отпуштени кривац после ове опомене опет се дружи са оним с којим му је дружење закрађено, да власт истога може у заведење вратити.

Добро ће бити да се ова опомена кривцу протоколарно саопшти и да се назначи дан када му је саопштена, па после да се и он потпише да му је саопштена, како се не би после изговарао као да му није нико казао да се с овим или оним не дружи.

Точком под 4. прописује се за ове условно отпуштене једна од оних мера предосторожности, које су прописане за оне који су под полицијским надзором, а та је да условно отпуштени без дозволења месне полицијске власти несме мењати место свога пребивања. Овај ће се пропис онако вршити као што је казано у тачки под а) § 37. казненог законика, т. ј. условно отпуштени мора једнако да живи у атару оног села или вароши одакле је родом или где је из заведења дошао да живи. Ако би он желео ово место другим да замени, или ако би имао потребу да у атар другог села или општине оде, мора да се јави за то капетану кад у село дође, или ако би у месту где је он, била државна полицијска власт, онда овој да му она дозволи у друго место да оде.

Кмет општине, у којој се кривац налази, може дозволење дати само за оближње општине и то у преким одлагања не трпећим случајима као н. п. да кривац потражи одбегшу му стоку, да потера траг лоповима који су га покрали, да оде к умирућем блиском сроднику и т. д. но и то онда кад нема у месту државне полицијске власти. У овом случају одговараће кмет ако кривац злоупотреби слободу коју му је он дао те учини какво зло дело.

Члан VI.

Условни отпуст има то значење да ако се кривац за сво време, које је још у заведењу по осуди судској имао да проведе, у слободи добро владао, онда се сматра као да је то време у самом заведењу провео и тако по истеку тога времена поступа се с њим као таквим, који је у заведењу целу отсуђену му казну издржао па се из овог као слободан пустио; али ако се кривац за сво време није добро владао, те због тог пошље га власт опет у заведење, онда неће му се ни у што рачунати оно време које је у слободи провео, већ ће на ново цео онај остатак казни да издржи који је по осуди имао да издржи да није у слободу пуштен, тако н. п. Јован је осуђен на 8 год. робије због крађе, после 5 година пусти се из заведења да оне три године, које по пресуди има да издржи, у слободи проведе. Он оде

кући и влада се једну годину дана добро а после године учини једну полицијску крађу, те га полицијска власт врати у заведење. Сад кад дође у заведење неће се ни у какав рачун узимати она година дана, коју је он у слободи провео, већ ће све три године, које су му од казни остале, у заведењу да издржи. Овако је и са оним који је на отпусту помилован па се хрђаво узвлада и то за ону част казне коју мимо помиловања има да издржи; н. п. Јован, о ком је напред реч била, пошто се годину дана добро владао, замоли књаза да га помилује и књаз му сведе казну од 8 на 7 год. После овога помиловања Јован навуче на себе јако подозрење да је опет почео од крађа живити, те га власт врати у заведење. У овом случају Јован ће још само две године казне издржати а не три, јер му је помиловањем казна на 7 година сведена. Али ако је Јован годину дана добро владао се па му књаз помиловањем спусти казну на 6 година и он после овог помиловања почне се рђаво владати, онда не може га власт више враћати у заведење, јер му је казна на 6 год. сведена а он се годину дана добро владао, дакле рачуна се да је оно време, које је у заведењу провести имао, већ издржао. Према Јовану има ће се у овом случају онако поступити као да је он у заведењу ову годину дана провео, па у сљедству помиловања из истог одпуштен.

Члан VII.

Благодејање ово закона да се кривац и пре времена пусти у слободу ако се само добро владао не односи се:

1. На чиновника и на лица духовног реда и то код оних злочинства и преступлења, која би они учинили у вршењу дужности своје, т. ј. која би учинили не као приватна лица него као чиновна или као свештена лица н. п. чиновник полицијски, имајући ваљда пизму према коме, или за љубав другог кога, увати каквог грађанина ни крива ни дужна те га телесно казни; или чиновник какав изопачи хотимице протокол саслушања или други какав јавни документ, или, прими мито, или хотимице ствар криво пресуди или упропасти предани му аманет, или учини неверство према каси којом је руковао, и т. д. или свештеник потплаћен венча које брачно лице знајући да је друго брачно лице још живо, или хотимице изопачи протокол крштени и умрли, или да лажно сведочанство из овог протокола и т. д.

2. Изузети су од овог благодејања закона и они, који су по овом закону већ одпуштени били, па не владајући се добро опет су у заведење враћени; и на послетку

3. Они, који су једанпут осуђени били, па после опет оно што су једанпут учинили, или

томе сродно дело опет учинили, те по други пут осуђени били, а за тим, пошто су и по други пут осуђени опет онакво или оном подобно дело учинили те су и по трећи пут осуђени. У ред ових долазе они кривци, о којима се у члану другом говори и који по пропису тог члана имају да издрже две трећине одсуђене им казне па тек за тим да се могу пустити, само што је тамо реч о онима који су по други пут осуђени, а овде о онима, који су по трећи пут осуђени.

Свима у овом члану именованим кривцима може се једино милошћу књажевом одсуђена им казна ублажити ако се само у заведењу добро владали буду.

Члан VIII.

Да се који кривац условно одпусти може само управитељство заведења чинити предлог министру правде кад види да који по владању и по оним својствама, у којима се говори у чл. I. закона, то заслужује а може се и сам кривац или овога родбина молити.

Ако управитељство предлог чини оно ће опстојателно разложити сва побуђења која су га руководила да предлог учини.

Ако се кривац сам моли, он ће морати молбу своју да преда управитељу а овај ће је просто послати министру правде.

Молбе од сродника кривчевих или иначе подносе се министру правде, који ће како по овим молбама тако и по онима, које му сами кривци а преко управитеља поднесу, расудити да ли према величини кривице и према времену одлежане казне, може се тражити даље обавештење у смислу прописа члана под 1. па ако нађе да може, он ће сва обавештења прибавити које од управе, које из акта кривице, које саслушањем и саме оне полицајне власти па и општине одакле је кривац.

Кад ова обавештења дођу министар ће расудити, да ли према тежини одсуђене као и времену одлежане казне, према побудама за што је и начину како је кривица учињена а исто тако и према околностима, о којима се нарочито у точки под 3. чл. I. говори, може бити реч о томе да се који из заведења пусти, па ако нађе да може он ће сва обавештења, која је прибавио са једним кратким рефератом послати за то постављеном одбору, да овај о целом стању дела расуди и оцени има ли места да се ко у слободу пусти или не.

При овој оцени нарочито ће се имати у виду како се овај закон у практики покаже, па према томе чиниће се више или мање употребљење од овог закона; то опет да се сазна водиће се та-

чан рачун код управе заведења и одбор ће се о том извештавати.

Одбором прегледана молба враћа се министру са мишлењем одбора, уз које ће се послати и одвојена мнења ако их буде.

Одбор овај састојаће се за сада из три лица и то једног председника и два члана из вишег чиновног реда, које поставља књаз на предлог министра правде на неопредељено време. Овом одбору даје се за деловодитеља једно лице које министар правде одреди.

Одбор овај држи седнице на позив министра у месту које министар одреди и нема никакве особите канцеларије.

Ако се потреба укаже могу се овом одбору још два члана придати.

Одборници немају никакве плате за вршење ове дужности.

Ако министар по саслушаном мњењу одбора нареди да се дотични кривац одпусти, управитељство казнителног заведења дужно је да да овоме путну исправу у којој ће изложен бити лични опис кривца, дело због кога је оптужен, казна на коју је осуђен, време које је у заведењу провео и које му још остаје да према осуди у заведењу издржи; казаће се такође у исправи

да се кривац условно отпушта а изложиће се ради управе кривца и сви они случаји у члану петом набројани у којима се кривац у заведење враћа. Управитељство ће се даље известити у које место кривац иде па ће то место у исправи назначити а са отпустом кривца одма писати оној власти полицајној у чије подручје кривац иде како би ова нужну пажњу на кривца обратила.

Кад управитељство кривца отпушта дужно је овом опстојателно и разговетно да покаже како треба да се влада и да га упозна са сљедствама која ће га постићи ако се добро не влада, као и каква је полза за њега ако се добро узвлада.

Виша полицајна власт, којој кривац упућен буде, а на име начелништво окружно (управитељство вар. Београда) дужно је одма среску власт (члана кварта) у које би подручје кривац ишао да извести да овај кривац долази и на који начин, а среска власт дужна је то исто да јави кмету оне општине у којој ће кривац живити с препоруком да на владање кривца добро пази и ако што подозрително примети да одма јави, ако неби случај такав био да би га кмет и у притвор ставити морао.

Да би управитељство знало како се који кривац на одпусту влада, дужно је водити списак од свију оних који су условно одпуштени назначивши ту име и презиме одпуштеног, место одакле

је шта је учинио, на колико је осуђен, колико је од одсуђене казне издржао, колико му остаје да издржи, кад је пуштен и у које је место отишао. Од времена на време, а нарочито Јануара месеца сваке године дужно је управитељство свима оним властима, гди се који кривац налази, писати те питати их како се који влада и чим од које власти одговор добије, оно ће тај одговор назначити у рубрику за то одређену. Види ли управитељство из одговора да је кривац сумњивог владања, оно ће ближа обавештања о овом владању од дотичне полицајне власти добавити, па за тим расудити, да ли ће кривца у заведење вратити или ће га и даље у слободи оставити.

Кад коме кривцу истече оно време које је у заведењу провести имао, управитељство ће одма о томе надлежну полицајну власт известити а у горњем списку означити како је овај цело време провео владајући се добро.

Виша полицајна власт дужна је повремено од подчињених јој нижих власти и кметова извештавати се о владању условно одпуштених криваца. Она ће добро учинити ако нареди, да ниже полицијске власти, приликом кад подносе известија о стању у опште општина или срезова, јаве и како се владају осуђеници који се у ком месту налазе.

Како ће полицијска власт дознати је ли који доброг владања и како ће добити уверења да ли

је ко сумнителан и да ли га у заведење вратити треба казано је у чл. петом. Виша полицајна власт треба потанко да расуди о свима оним основима, које је нижа власт навела да кога у заведење врати, па ако и сама нађе да су основи довољни, она ће саопштити кривцу за што се он у заведење враћа и он ће се подписати да му је, када и пред ким то саопштење учињено. Казаће при том саопштењу кривцу и да се може за три дана жалити министру правде ако му је криво што се у заведење враћа, па ако овај изјави одма жалбу или у течају три дана, онда ће она кривца послати заведењу са точним разложењем узрока, за што га шиље а министру правде послаће тако исто оваковог садржаја известије са жалбом кривца, ако је буде, као и с актама ако ових буде. Кривац може и на писмено ову жалбу поднети.

За ова три дана, за која има кривац право да се жали, оставља се полицајној власти да расуди хоће ли кривца притворити па у притвору држати, или ће га оставити у слободи на јемство чије или без овога.

Ако виша полицајна власт нађе да су разлози нижом полицајном власти наведени неосновани или недовољни да се кривац у заведење пошље, она ће то приметити нижој власти, но ако ова ипак остане при том да кривца треба у за-

веденье послати, она је дужна то да учини посупивши по горе показаном начину.

Према овоме разлоге кметова, да се који у заведење врати, треба да оцени сресни начелник, а разлоге овог, окружни началник; но та оцена разуме се само у духу давања упутства и бољег обавештења о прописима закона окој власти, која је надлежна да каже да се кривац у заведење врати, а не да виша власт може обуставити извршење наређења ниже власти и онда, кад ова нижа власт по добијеним примедбама више власти остане при свом закључењу.

Кад кривац проведе у слободи оно време које је имао провести у заведењу, равна се у свему оном који је цело време казне у заведењу провео, или услед помиловања из овог отпуштен, следовательно, ако је кривац поред казне осуђен и на полицијски надзор и покажу се такве околности да чине нужним да се на ову казну осуђени под полицијски надзор стави, то је дотична власт овлашћена да то може чинити, само је желити да у овом врло предострожна буде, и да се овим својим правом ползује само у онолико и за онако кратко време у колико и за које покаже се да је неопходимо нужно овај надзор вршити; јер се готово с извесношћу закључити може да онај, који се више година безпорочно добро владао, теже упада у зло те да се под полицајни надзор

одма ставља, него ли онај, који је пре кратког времена из заведења изашао па још није ни показао довољно знаке поправлења.

Полицајне власти и кметовя општина много ће допринети да овај закон добар плод покаже, ако се својски заузму да сваком приликом поучавају кривце како треба да се владају, да онима, који свог имања немају, сами посла налазе, а нарочито ако у својој средини образују један одбор од добродушних и срдачних грађана па њему предаду да се он стара сваком посла да набави, који посла нема; да свакога у онолико помаже у колико коме стање дозвољава и да сваким могућим начином побрине се да сачува за у будуће погрешившег од погрешке, у коју је један пут већ упао.

№ 2055.

3. Јуна 1869 год.

у Београду.

Председник министарског савета
министар правде,

Ђ. Д. Ценић с. р.

Н. К. В. 911

Н. Сов 105.

УРЕДБА

од 18. Маја 1850. (Збор. V. стр. 187.)

О том, како ће полицијске власти с полицијским преступаницима поступати, и како ће их оне казнити 1)

§. 1. *Полицијски преступак* је свако оно дело, за које полицијски законик виновнику казн одређује.

Овај казнителни закон за полицијске преступнике издаје се под данашњим заједно с овом уредбом 2)

---

1) Ова уредба, као што гласе и њене измене и допуне које су овде на своме месту стављене, важи и сада као поступак како општинским тако и државним властима полицијским, што се тиче кажњења иступа по III-ој чести крив. законика од 29. Марта 1860. год.

Многа наређења у овој уредби, особито она од §. 39. па до краја, не важе сада зато, што су ушла у крив. законик, главу 32-гу, где је реч о иступима; али отштампана су овде у овој полиц. уредби сва ова наређења, која нису нарочито законом укинута.

2) Друга тачка §. 1. не вреди, јер сад постоји казнителни законик од 29. Марта 1860., а не овај, о коме ова тачка говори. — По казнителном законику полицијски казнимо дело зове се иступ а не преступак, као што је овде означено, и сад је казнимо оно, што тај законик означује за казнимо а не шта је по полицијском законику било.

§. 2. Како ови полицијски преступци не спадају у ред тежи преступака и злочинства, то ће полицијске преступнике, који су један или други од њи учинили, саме полицијске власти сходно правилима ове уредбе на одговор узимати и по слову полицијског закона казнити.

Види примедбу код заглавља и код друге тачке §. 1. ове уредбе.

§. 3. Полицијске власти које ће тако полицијске преступнике испитати и казнити јесу:

Примирителни судови општина;

Управитељство вароши Београда:

Срезки начелници и

Окружни начелници.

§. 4. *а., Општински суд, вршећи полицијску и судску месну власт, извиђа и изриче казне о свима иступима, исложеним у трећој чести закона кривичног.*

И полицијске власти среске и окружне свака у своме делокругу, дужне су извиђати и судити све иступе, који се казне по глави тридесет другој кривичног законика.

Но за ислеђење и суђење иступа по тужби приватнога дужан је приватан тужилац да се најпре обрати општинском суду и само где овај не би то узео у поступак, дужна је дотична полицијска власт да дело по тужби приватнога узме у свој поступак.

Исто тако општински суд са одбором, ставља ће под полицајни надзор до четири месеца осуђеног крадљивца за учињену просту крађу, које вредност прелази два динара; а тако исто и онога, на кога би се у селу или општини основано сумњало, да чини крађе или паљевине које се у општини догађају, чему има места жалби на непосредну државну власт на начин и за време оно, као што је у овој уредби прописано.

(Замена од 17. Јануара 1876. Зб. XXVIII. стр. 83. и замена другог одељка те замене од 23. Јула 1877. Зб. 31 стр. 45.

б., И срески начелници, као и чланови управе вароши Београда могу кад суде о иступима изрицати онолику казну, колику би по дотичном закону могао изрећи општински суд кад би судио о том делу.

(Замена од 23. Јула 1877. Зб. 31. стр. 45.)

§. 5. Како окружне вароши и она Београда стоје са својим примирителним судовима непосредно под вишим полицијским властима, које у месту постоје, то ће у свакој окружној вароши тамошњи оружни началник, а у вароши Београду местна управа и ону полицијску власт, која среским начелницима припада, над полицијским кривцима упражњавати.

(Види закон од 11. Децембра 1873. год. Зб. 26. страна 37. по коме је телесна казна укинута.)

§. 6. Сходно кругу своје власти примирителни суд и одсад ће преступнике, које он због веће њине кривице не може казнити, шиљати и предавати на даљи с њима поступак надлежном срезком начелнику; но примирителни суд окружне вароши предава ће такове веће преступнике предпостављеном му у месту окружном начелнику, а онај вароши Београда местној управи. (§. 4.)

Сваки пак сресни начелник како из учињеног испита над полицијским преступником види, да овога кривица превазилази круг припадајуће му власти, спровешће таковога преступника начелничеству, гди и одкуд дејствује „начелник полиције окружне“.

§. 7. Окружно начелништво, као и управа вароши Београда, предава ће падлежном окружном суду на осуђење сваког преступника, који је кривицу учинио, која круг његове власти превазилази (§. 4. в.), или за коју полицијски казнителни законик казни не одређује, која дакле као тешко преступлење или као злочинство пред исти суд мора доћи.

§. 8. Примителни судови као полицијска власт и управа вароши Београда дејствова ће и кад имају ислеђивати и решавати полицијска преступљења по правилима постојећих својих „Устројенија.“

§. 9. *Сресни начелник* може, а и у дужност му се то ставља, да не само онде, гди обитава него и у свакој општини подручног му среза, у коју год дође, полицијске преступнике на испит узима и казни, ако и онда тамо за његову власт има, па су од примирителног суда већ спремни, да му се могу на поступак предати.

Од ове дужности, да сиреч у општини среза, у коју је дошао, и полицијске преступнике испита и казни, може сресног начелника одрешити само пречи правителствени посао, који никако одлагања не трпи, и потреба, да поради таковог истог посла одма, како онај ту сврши, даље отиђе.

§. 10. Сресни начелник свако полицијско преступљење, које у његову надлежност спада, ислеђује и решава с два местна кмета, или два општинара и са сресним писаром, или овог заступником, који ће му перо водити и такође у делу помагати.

Сресни начелник, сам пододговоран будући за сав поступак, није обвезан, мнење тих кметова или општинара примити, и тако ће се он њим само ползовати, како би сваки пут и закону уредно удовлетворио, и ономе, кому суди, правицу учинио.

§. 11. Сресни начелник води ће протокол поступка с полицијским преступницима, у ком ће у кратко но јасно назначити, како је који од њих

и пред којим кметовима или општинарима испитан, и како је, ако се није могао оправдати, за своју кривицу осуђен и кажњен. а у противноме случају како је као невин отпуштен.

У том протоколу на концу сваког дела подписа ће се сресни начелник и писар.

§. 12. Ако је сресни начелник у сродству или завади с испитаником окривљеним за какав полицијски преступак, или је буди како препјатствован, у сваком таковом случају нека сресног начелника замени окружни начелник, или онај, којега окружни начелник место себе од полицијских званичника из начелничества на то одреди.

Сресни начелник мотри ће, да ни кметови или општинари, који ће поред њега при поступку бити, нису испитанику ни род нити с њим у озбиљној завади.

§. 13. *Окружни начелник* свако полицијско дело, које у круг његове власти спада (§. 4. в. и §. 5.), има ислеђивати и решити с двојицом од чланова свога начелништва. (Устројење окружних начелничества, 12. Маја 1839.), који ће му у том помагати и своје мнење давати, којим ће се он онако исто ползовати, као и сресни начелник с мнењем кметова или општинара по §. 10-том.

Осим тога кад би год окружни начелник званично у своје окружје изишао и тамо, по по-

треби, какав правителствени посао, који обично сресни начелник извршује, сам собом одправљао, онда може он и у срезу оне, који би под његовом заповести и предузетом послу какву дужност извршивали, па би онда што полицијски скривили, не само као окружни начелник, него и оном влашћу на одговор узети и казнити, која по овој уредби сресном начелнику припада (§. 4. б.)

§. 14. И окружни начелници и управа вароши Београда, води ће уредан протокол о свима полицијским преступницима, које они испитују и казне.

§§. 15. и 19.

Замењени су овим:

Противу сваке пресуде или решења о истуцима имају право стране жалити се претпостављеној вишој власти; и то противу пресуде општинског суда надлежној сресној власти; противу пресуде сресне власти начелству; противу пресуде чланова управе вароши Београда и управе Мајдан-Пека Министру унутрашњих послова, и решење прво-претпостављене више власти извршно је.

Жалба се изјављује за три дана од саопштења пресуде или решења, а предаје се оној власти, која је пресуду или решење изрекла, и

која је дужна одмах исту са свима актама послати дотичној власти, на коју је жалба управљена. Жалиоцу издаће се уверење на поднешену жалбу, ако он то захте. Власт је дужна одмах а најдаље до тридесет дана издати своје решење по поднетој жалби.

Осуде за истуи по тужби приватнога извршују се тек онда кад постану извршне, а осуде по званичној дужности, као и све према скитницама, крадљивцима и слугама могу се одмах извршивати, но међутим у оба случаја остаје право жалбе осуђеноме.

Пресуде или решења изречена над лицима из других места могу се извршивати одмах, ако неби у стању били новчано или лично јемство дати, са којима би казну и накнаду штете одезбедили.

(Замена од 23. Јула 1877. Зб. 31. стр. 45.)

§ **17.** Удовлетворити оному, који се на полицијску власт зато тужи, што мисли да је она неправедну пресуду над њим извршила, може се чрез окружно начелство и попечитељство унутарњих дела, а у Београду чрез управу вароши против општинског суда. Кад дакле сресни начелник прими од тужитеља тужбу, била она усмена или писмена, то ће он тужиочеву ствар размотрити и иследити, па ако нађе, да тужиоцу примирителни суд, на који се тужи, није ни-

какву неправду учинио, него да је с њим право и по закону поступио, онда нека га отпусти с решењем, да му се жалба као неоснована не може уважити; у противном пак случају ако нађе, да је тужиоцу доиста каква неправда од примирителног суда учињена, тад нека га, са својим ислеђењем и мнењем, упути надлежном окружном начелству ради удовлетворења, коме се тужиоц и онда обратити може, кад му је сресни начелник изјавио, да његова тужба нема места, па се он тим незадовољава. — Тако ће исто поступити и окружно начелство, кад му незадовољени с тужбом на сресног начелника дође; оно ће тужиочеву ствар извидити, па ће га после, ако је нашло, да му је тужба неоснована, од себе одбити, а у противном случају, код увиђене неправде или незаконитости, достави ће његову ствар попечитељству унутарњих дела, које ће по том од своје стране по надлежности поступити, да се тужиоцу удовлетвори. — Најпосле незадовољни с решењем и поступком окружног начелства или самога окружног начелника и управитељства вароши Београда, има се са својом тужбом обратити управо попечитељству унутарњих дела.

Но у сваком случају, гди би ове сресне и окружне полицијске власти у неизвесности биле, како ће предмет какве тужбе решити, да не би

ни тужиоцу ни подручној власти, на коју се овај жали, криво учиниле, треба оне нужног им упутства ради да се обрате свака својој вишој власти, дакле срески начелкик окружном начелству, а ово и управа вароши Београда попечитељству унутарњих дела.

§. 18. Попечитељство унутарњих дела, под којим све земаљске полицијске власти нарочито по струци полицијској, стоје, управља ће и упућивати исте власти на поредак и законитост и у пословима тичућим се поступка с полицијским, преступницима; по томе он ће полицајске власти кад у овим пословима погреше или скриве, надлежним начином и путем и исправити и заслуженој казни подвргавати.

Поред тога попечитељство унутрашњих дела мотри ће и радити, да сваки, на ком је неправедна и противзакона полицијска пресуда извршена, добије од оне полицијске власти, која му је криво учинила, накнаду проузроковане му штете повређене му части и претрпљене казни.

§. 19. Да би се свако полицијско дело и брзо и добро иследило и решило, треба да се касателној полицијској власти у оно време, кад ће ова испит над оптуженим или обвињеним лицем предузети, доведу и тужитељи и сведоци који јој се год онда довести могу, па поред ових још и ствари, као што су орудија, знаци итп., који

за доказателство преступка служити могу, да јој се донесу и предаду.

У опште о том живо треба настојавати, да се полицијски поступак с преступником никад без довољно узрока не одлаже и не развлачи, него да се сваки час пре, а особито онај, који се у самом делу увати и ласно се овим као криваац убедити може, одма на испит узме, осуди и казни (§. 33.)

§. 20. За полицијски обвињеног или оптуженог, полицијска власт не прима никаквог заступника; но њој мора сваки позвани сам собом предстати и на тужбу одговор дати.

§. 21. Само онога, о ком се зна, да је крив и да би могао полицијски поступак, који му предстоји, бегством, кријењем или иначе осујетити, као и оног, који је већ више пута преступио и кажњен бивао, па је и иначе човек рђавога владања, може полицијска власт одма чрез пандура к себи дотерати.

Сваки пак други треба да се од полицијске власти позове и топрв ако позван нити би јој на одређено му време дошао, нити би се код ње за то предварително довољно извинио, има се чрез пандура дотерати. (§. 33.)

§. 22. Сваки србин, а тако исто и сваки странац, који у Србији живи, дужан је подједнако

по овоземаљским полицијским наредбама и законима владати се.

§. 23. Оне, који конзулатима, или посланичествама страних дворова принадлеже, као и страни курири и татари, неће наше полицијске, власти к себи позивати и на испит узимати; него ће оне преступљења таквих лица саме без њих ислеђивати и после их актом попечитељству унутарњих дела на даљи поступак подносити

§. 24. Војнике гарнизоне војске суди ће и казнити надлежне земаљске полицијске власти за полицијске преступке, које они на домовој одпустки учине.

(Види §§. 9. и 325. каз. зак.

§. 25. За сваку полицијску кривицу само се онолика казн досудити сме, колика се за коју полицијским казнителним законом одређује §. 38.)

(Види примедбу код заглавља ове уредбе.)

§. 26. Свештеник, званичник и чиновник у служби и у пензији, као и учитељ, који сви такође као и остали житељи за полицијске кривице поступку полицијске власти подлеже, не могу се ни од ових на телесну казн осудити, него само на новчану, и тек кад им се ова због убожества никако неби могла наложити, на затвор; али онда се пресуда за затвор има најпре поднети попечителству унутарњих дела, које ће се

о том постарати, како ће и где осуђени ову казн издржати.

Тако се исто не могу телесно казнити ни она остале лица грађанских реда, која су особитим одличијама чести и карактера одарена.

(Види устројење судова окружни од 26. Јуна 1840.)

(Види примедбу код заглавља ове уредбе и закон од 11. децембра 1873. Зб. 26. стр. 37., по коме је телесна казна укинута.

§. 27. Младолетни до навршене 13-те године имају се за полицијске преступке предати родитељима, или туторима, или газдама, код којих служе, а школска младеж учитељима да их они казне.

(Види приметбу код заглавља ове уредбе и види §. 321. казн. зак.)

§. 28. И само покушење полицијског преступљења заслужује казну, ако предузето дело није од воље самога преступника нело због случајног каквог опстојателства неучињено остало.

(Види примедбу код заглавља ове уредбе.)

§. 29. Ако се полицијски преступник тим правда, да он за тичуђу се полицијску, надлежно обнародовану наредбу, против које је скривио, није знао, то да му се не уважи, него да се с њим по закону поступи.

(Види §. 3. крив. законика.)

§. 30. Кад сам полицијски званичник учини какво полицијско преступљење, тужба се на њега за то има предати претпостављеној му власти, која ће у следству исте наредбу учинити, код које ће се полицијске власти његово дело иследити и осудити. Правилно пак кмету нека суди други местни кмет с још два одабрана општинара; сресном начелнику, окружно начелство, а окружном начелнику, његовом помоћнику и управитељу вароши Београда званичник, којега попечителство од своје стране с нужним настављењем поради осталог персонала и начина за то нареди или изашље; члану пак управе вароши Београда управитељ у самом овом надлежателству, но свагда у присуству једнога званичника из попечителства унутарњих дела.

§. 31. Сресни начелници, окружна начелства, управа београдска дужна су водити и свака три месеца попечителству унутарњих дела на предглед подносити точан списак о свима полицијским преступницима, исправно у њему назначивши какав је који преступак ових био, од кога је учињен и како је кажњен.

(Други одељак овог §-а не вреди према решењу од 12. Дец. 1860, год. зб. XIII. стр. 163.)

§. 32. Чиновници и служиоци полицијски, којима је дужност, непрекидно о том старати се и радити, да се мир и поредак и безбедност личности и

имања не нарушава, морају кад се ово ипак збуде и нарушитељо сваког тог блага житеља поступку полицијске власти на заслужену казн предавати; по томе су они дужни ревносно и савесно порадити, да се свако полицијско преступлење одма одкрије и оној достави. Но у том и сваки други житељ треба да им, ближњег и општег блага ради, помаже.

§. 33. Пресуда мора бити основана на *исииту* полицијске власти; тај дакле треба да је сваки пут точан и довршен, како би се за полицијски обвињеног или оптуженог по *доста точно иследеној* његовој ствари справедљива пресуда изрећи могла.

Основна правила полицијскога испита и иследења, по којима ће попечителство унутрашњих дела даља нуждна настављења полицијским властима отпуштати, јесу следујућа:

а) Сваки, који је у месту или на дому, дужан је полицијској власти на њен позив поради одговора на одређено овом време претстати, осим ако би за онда био болесан или у каквој нужди, или у послу, који због своје части или грозеће му штете никако одложити не може (§. 21). Тако ни путник, ни онај, који се за пут спремио, да се одма не притегне на полицијски поступак, ако му је пут итан и неодложан, и ако је он човек познат, те ће се и после на одговор моћи

узети, или ако по потреби, особито као за непозната, други ко довољно собом за њега јемствује.

б) Онај, о ком полицијска власт основану сумњу има, да ће побећи, може се и под затвор ставити докле се његово дело не иследи. Но овај затвор треба да се таковоме у казн урачуни. Који од испита побегне, да се потера, увати и доведе.

в) Подозревати може полицијска власт на онога, који је већ једном или више пута за онај или онаки преступак, који јој се одкрио, окривљен и кажњен био; који је и иначе неваљалог и порочног владања човек; који је с оним, ком је штета учињена, донде у јавном непријатељству живио; на ком се види, да се он некако од онда помогао, одкако се другом штета нечијим преступком учинила, а уредан извор те његове помоћи нико не дознаје; који је неком претио или говорио, те да ће му какво зло учинити, и ово се после ономе и учини.

г) Онај, код ког се знаци, алати, или друге ствари нађу, које су се при учињеном преступку употребити могле или из овога проистичу; код кога се на писма, из који се овакав преступак увиђа или објашњава, наиђе, као и онај, којега испитаник као виновника или учасника у вопросном злу прокаже, и то и друге околности веро-

јатним чине, нека се тако исто, као и онај који је у делу уваћен, одма на испит узме.

д) За што су год вештаци нужни, да се позову и одреде, да ствар извиде, оцене или објасне.

е) И стари, као што су којекакви алати, кључеви, оружје, одело, писма итд., или којекакви знаци, којима се преступник у делу послужио и којима се ово лакше може открити и преступник убедити, да полицијска власт добави и надлежно при испиту употреби. (§. 19.)

ж) Испит да се свагда чини точно и озбиљно С испитаником полицијска власт разумно и ладнокрвно да поступа, не нападајући на њега суровим речма а још мање непристојном псовком, или претњом.

з) Ако испитаник неће дело, цело или од части, да призна, па ни онда, кад не може ни околности места и времена навести, којими би немогућност показао, да је оно исто дело, као што се окривљује, учинио, онда га треба сведоцима и доказателствама убедити.

(и Ако испитаник и друге какве своје преступке, осим оног за који је на испиту, покаже и те ваља одма добро иследити.

ј) И оно што испитаника мање кривим учинити може, нека се уредно у испиту прими и у вид код изрицања пресуде узме.

§. 34. Да би се испитаник окривити, осудити и казнити могао, нужно је да се он убеди о свом недозвољеном или злом делу. Убеђење је пак онда, кад је у самом делу уваћен, или кад је сам таково своје дело полицијској власти на испиту свесно признао; после кад се из подударајућих се околности: места, времена, стања као и из доказателства сретством ствари, оружја, писама итп. јасно показало, да је он доиста то дело учинио, и најпосле кад се сведочанством његова кривица обелоданила и потврдила.

§. 35. Сведочанство заклетог званичника и служитеља у предмету, који под његовим надзирањем стоји, јест убедително, кад он сведочи, да је испитаника у делу затекао, видио или уватио; но и пак извидити треба, да то његово сведочанство какво обстојателство у сумњу не доводи Иначе је и од сведока сведочанство довољно и убедително, кад они у вештествености подробно и једнако учињени преступак описују и за то испитаника пред власти, па и на суочењу окривљују, тим више кад своје показивање по потреби и заклетвом потврде, а осим тога им ово никакве противуречеће околности у сумњу не доводе.

Сваки је дужан о оном, што зна, сведочити, и власти истину казати, или оно, на што се заклети може.

Онај може против полицијског испитаника сведочити, који је од 18 година старији; који је као честан и уредан и умом здрав човек познат; који с окривљеним у непријателству не живи, и који из пресуде о овоме никакве користи нити штете за себе очекивати нема.

Сведока, који се подаље под ведомством друге власти налази, нека ова саслуша и његово сведочанство оној власти припошље, од које је за то умољена.

§. 36. Невиност испитаника је онда доказана кад се све, што је против њега подозрење побудило, на испиту тако објасни, да се тим свако подозрење сасвим уништи, и он се одма као невин одпустити има.

Но и онај се испитаник као невин одпушта, коме се кривица законим доказателством, дакле ни делом, ни сведоцима, ни опстојателствама (§§. 34. 35), није могла показати, али се ни поводи законог подозрења нису оборили; такови се међутим дотле за невина сматра, докле се неби боља доказателства против њега појавила.

§. 37. Деца и сродници не одговарају за преступке својих родитеља и сродника, у опште само онај полицијској власти одговара, који је што скривио или у кривици учествовао.

§. 38. У пресуди за *кривога* она казн треба да се определи, која се за његову кривицу поли

цијсккм казнителним законом одређује (§. 25.) Но она се може и повећати и умањити према околностима, које кривца обтерећавају или олакшавају.

И тако је кривац тим тежу казн заслужио, што су веће препоне биле, које је уклонити морао и што се више спремао или претварао да зло учини; што је светија и строжија дужност, коју је он својим преступком повредио; што већа опасност из преступка проистиче, коју је предвидити могао; што је већу штету или повреду својим делом учинио; што је више поверење повредио, које се у њему имало; што је више чесних људи или младежи на зло навео, наговорио или навукао; што је више учињеним преступком зла примера, сабла зниили огорчења међу људма причинио; што је више злобе или пизме или лукавства у преступљењу употребио; што е год чешће и више пута зло чинио, и најпосле што се више честитости од њега као од образованога лица очекивало.

Олакшава пак казн преступнику, ако се нашло, да је он малољетан; ако га је други наговорио или навео да преступак учини; ако га је оштећени или повређени раздражио, да га оштети ил повреди; ако се је он иначе пре добро и непорочно владао; ако је из бојажљивости, од стра или од срамоте скривио; ако је зло у пр-

вој љутини и јарости учинио; ако је при преступлењу могао и већу ползу имати и већу штету учинити, али се својевољно устегао, па се с мањом користи задовољио, мање је штете учинио, или је још и о том сам настојавао, да се ова штета поправи; ако је сам својевољно од преступлења одустао; ако је сам, одустао пре нег што се преступлење одкрило, ово полицијској власти проказао и тим учинио, те је ова могла већу предстојећу опасност или штету одклонити или умалити; ако је пре нег што је ствар у поступак власти дошла проузроковану њим штету на кнадио; ако је без затезања и извијања своју кривицу, као и учаснике у овој при испиту одкрио, и најпосле ако је онда. кад је преступлење учинио, случајно и преко свога обичаја пијан бијо, да за себе није знао, јер иначе пијанцу и ономе, кои се с намјером опије, да лакше или слободније зло учини, пијанство казн не умањава.

§. 39. У казнителном Закону означене су границе казни, од најмање до највеће, тако ово су и границе опредељене, које се набљудавати имају. Полицајна ће дакле власт, држећи се тих граница, одређивати према отегоћавајућим или олакшавајућим околностима (§. 38.) казн већу или мању, означене тамо границе њене не превазилазећи.

§. 40. Пресуда треба да је уредно и јасно изложена да се добро види и зна, зашто се ис-

питаник као невин одпушта, или ако му се преступак доказао за коју се управо кривицу осуђује, чим ће се и како казнити, и коју ће и колику накнаду оштећеноме дужан бити дати.

§. 41. Полицијска пресуда изврши ће се на преступнику онде, гди то сама полицајска власт која је њу и изрекла, нареди, осим ако се она тиче лица, која су споменута у §. 26-ом.

§. 42. Казни за полицајне преступке јесу;

а) Затвор;

б) Новчана казн;

в Телесна казн; *)

г Укидак права еснафског или радње на извесно време;

д) Прогон из места пребивања у друго; и

е) Изгон из земље.

§. 43. Казн затвора или апса има два степена првога је затвор простији полицајски без гвожђа, а другога је строги затвор, или затвор с лаким гвожђем, у које се преступник, кад се уапси, има оковати.

§. 44. Одбрани и иначе доброга владања људи, који су особитог призрења достојни, а и они, којима би посао и фамилије страдале кад би се од своје куће удалили, могу се изузетно за полицијске преступке и под *домаћи* затвор, с потребним полицијским надзиравањем, ставити.

*) Укинута зак. од 11. Дец. 1873. зб. 26. стр. 37.

§. 45. (Не вреди према закону од 11. Децембра 1873. зб. 26. стр. 73.)

§. 46. Есфанско право или други рад укинути кому може полицијска власт на извесно време, и највише за 3 месеца дана.

§. 47. *Прогнати* из једног места у друго или из једног округа у друго могу се српски сажитељи, који немају својих кућа и баштина; а из земље *изгнати* само страни поданици. И ово се може определити на извесно време или на свагда.

§ 48. Више наведене казни могу се и *пооштрити*, обично сјединивши једну с другом онако, као што се за неке преступке у казнителном закону одређује.

Особито *затвор* пооштрава се, кад се к њему дода: *а)* телесна казна, *б)* јавна општинска работа, а кадшто *в)* и слаба рана, давајући апсенику двапут у седмици или сваки трећи дан само сува леба и воде.

§. 49. Но и *заменити* се може једна казна с другом.

1) Ако се покаже, да је преступник, коме закон *новчану казну* одређује, тако слабог стања, да би његова фамилија нужду осетила или други ко због њега уштрб претрпио, ако би он ту новча-

ну казну платио; онда ова казна нека се замени *суразмерним затвором.*

2) Ако је затвор казна, коју преступник по закону претрпити има, али је његово стање таково, да би међутим, док се он у затвору држи, његова фамилија трпила, те се не би могла изранити, или од какве невоље одбранити; тад нек се тај *затвор* скрати и тако од части општим радом или телесном казни, па ако може бити нек се и сасвим *телесном казни* замени. (По закону од 11. Декемира 1873. зб. 26. стр. 37. телесна је казна укинута.)

3) Ако се по закону *телесна казна* досуђује, па се покаже, да је преступник због какве своје слабости или болести или због особитог свог телесног стања, као што је, н. пр. код жена утробно бреме, не може издржати; онда се има ова казна заменити суразмерним *затвором* простим или пооштреним.

Осим тога може се, по опстојателствима, одређени *затвор* и у *новчану казну* преобратити, и онда ће преступник ову, рачунајући 2 дана затвора у 1 талир, имати платити.

§. 50. Новчане казни, које примирителни суд досуди, припадају општинској каси, а све остале, које по закону више полиц. власти досуђују, имају се у приход касе правителствене ставити

§. 51. Све, што је у старијим уредбама другојачије опредељено или прописано за полицијске власти, како ће оне по предметима полицијских наредба дејствовати и с полицијским преступницима поступати, с издатком ове уредбе губи своју закону силу.